

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів,
курсантів і студентів**

**“Молодіжна військова наука
у Київському національному університеті
імені Тараса Шевченка”**

26 квітня 2016 р.

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів**

**“Молодіжна військова наука
у Київському національному університеті
імені Тараса Шевченка”**

26 квітня 2016 року

**За загальною редакцією к.філол.н., професора
генерал-майора В.В. Балабіна**

Київ – 2016

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

*Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол від 21.04.16 № 13).*

- Т30** Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів “Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка” [Текст] / за заг. редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ, 2016. – 268 с.

Опубліковано тези доповідей молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, інших вищих військових та вищих навчальних закладів України, вітчизняних фахівців із: актуальних проблем гуманітарного розвитку Збройних Сил України; технічних проблем озброєння і військової техніки та технологій подвійного призначення; правознавства; фінансів; інформаційно-психологічної боротьби у воєнній сфері; актуальних проблем лінгвістичного забезпечення Збройних Сил України; геоінформаційних систем і технологій; армії і медіа.

Редакційна колегія:

Балабін В.В., ген.-майор, к.філол.н., проф., голова
Ольховой І.О., п-к, к.геогр.н., доц.
Шарий В.І., д.військ.н., проф.
Ленков С.В., д.т.н., проф.
Кирик В.Л., п-к, к.політ.н., доц.
Білан М.Б., п/п-к, к.філол.н., доц.
Коропатнік І.М., п/п-к, к.ю.н., доц.
Савков П.А., п-к, к.т.н., доц.
Сизов А.І., п/п-к, к.е.н.
Коваль Ю.В., доц.

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

© Військовий інститут Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка, 2016

ЗМІСТ

Секція 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	13
Віхтюк О.О., Кравченко О.І. Педагогічна взаємодія викладача і студентів під час використання нових інформаційних технологій навчання у ВНЗ технічного профілю	15
Голуб Ю.В. Волонтерський рух в Україні як чинник протидії зовнішній агресії.....	16
Гордієнко І.Л. Режим санкцій як елемент стримування агресії.....	17
Григорчук С.П. Психологічні бар'єри спілкування у військовослужбовців військової служби за контрактом	18
Двірний А.М. Стандартизація як умова членства України в НАТО	19
Джус О.А. Проблема ідентифікації інтересів в політиці військового партнерства	20
Дубовик Н.А. До питання дефініції "політична ідеологія"	21
Зяблюк Т. Розвиток мотивації до військово-професійної діяльності у молодших офіцерів	23
Качалов О.М. Трансформація міжнародних організацій ООН та ОБСЄ як реакція на виклик сучасності	24
Коваль М.О. Безпекова політика України в контексті формування системи колективної безпеки в Європі	26
Кожедуб О.В. До питання цінностей громадянського суспільства.....	27
Копаниця Д.М. Актуальність психологічної підтримки під час виконання бойових завдань	29
Кравченко О.І., Віхтюк М.П. Модель учня як базовий компонент інтелектуальних навчальних систем в дистанційному навчанні	30
Краснобриж Д.О. Тероризм як основний дестабілізуючий чинник суспільства	31
Кудря М.В. Розвиток волонтерського руху в сучасній Україні	32
Новіцький Т.А. Психодіагностика проявів посттравматичних стресових розладів у військовослужбовців	32
Остапенко А.Б. Трансформація ЄС під впливом кризи єврозони. Висновки для України	33
Пирожок В.Я. Авторитарні політичні режими.....	35
Пономаренко А.А. Проблема вивчення психологічних особливостей копінг-поведінки військовослужбовців в процесі адаптації до військової служби	36
Постосенко В.І. Психологічна профілактика ПТСР	38
Рогов П.Д., Турченко Ю.В. До питань захисту військ від інформаційно- психологічних операцій противника.....	40
Семибратов Є.О. Міжнародна економічна інтеграція. Поняття та основні причини виникнення	41
Тюріна В.О. Реабілітація військовослужбовців після повернення із зони бойових дій	42

Тюріна Ю.В. До проблеми статевих та гендерних відмінностей курсантів ВВНЗ.....	44
Фугело О.С. Організація Північноатлантичного договору і система міжнародних відносин	45
Шестопалова М.Ю. Психодіагностика проявів ПТСР у військовослужбовців – учасників бойових дій.....	46
Шеян О.О. Психопрофілактика негативних психічних станів військовослужбовців військової служби за контрактом у процесі службової діяльності	47
Секція 2. ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	49
Бабій І.М Огнєвий О.В. Принципи побудови розподілених автоматизованих навчальних систем	51
Бялий М.О., Мірошніченко О.В. Виявлення маловисотних цілей, використовуючи метод селекції корисних і перешкодових сигналів.....	52
Василенко С.В. Огляд поточного стану засобів радіозв'язку з режимом псевдовипадкового переналаштування робочої частоти	53
Веселков Ю.В., Лещенко О.І. Аналіз метрологічних параметрів сучасних приладів обліку електроенергії	54
Герасимчук К.С., Бойчук В.О. Ієрархічна часова пам'ять та її особливості	55
Грабовський Г.В., Лещенко О.І. Визначення метрологічних параметрів перетворювача каналу спостереження за переміщенням.....	56
Гусляков Г.В., Джулій В.М. Використання обчислювальних ресурсів за умови застосування технології віртуальних машин.....	57
Дячук А.О. Аналіз структури регіональної системи екологічної безпеки на основі моніторингу навколишнього середовища	58
Ємельянов П.С., Морозова К.Ю., Любкевич К.О., Гунченко Ю.О. Підхід до процесу проектування систем штучного інтелекту.....	59
Коваленко Ю.Б. Обробка інформації за допомогою аналізатора мережевого трафіку WireShark.....	60
Козак І.В., Огнєвий О.В. Консолідація інформації як важливий чинник ефективного керування корпоративним підприємством	61
Красильников С.Р., Заморока О.В. Шляхи підвищення якості забезпечення телекомунікаційними послугами мешканців сіл та котеджних містечок	62
Крижанський Р.О., Красильников С.Р. Безпека інформації в комп'ютерних системах на основі логіко-лінгвістичного підходу.....	63
Кубявка М.Б., Тесля Ю.М. Інформаційні технології на захисті інформаційного простору нашої держави	64
Куриленко Р.О. Передавальні пристрої на базі мікроконтролерів.....	65
Ленков О.С., Хлистун І.А. Використання алгоритмів нечіткого пошуку для вирішення прикладних задач.....	66
Лісовенко Д.В., Лісовенко Д.В. Лазерна протидія БПЛА.....	67

Лоза В.М., Мясіщев А.А. Использование одноплатных компьютеров Raspberry PI2 для удалённого доступа к датчикам	68
Лоза В.М., Нікіфоров М.М. Дослідження амплитудно-частотної характеристики Вейвлета	70
Лоза В.М., Панін В.Г., Бадрук О.О. Обробка сигналів із застосуванням пакетних алгоритмів Вейвлет-аналізу	71
Мазур Ю.І., Бабій О.С. Покращення властивостей бронезишетів за допомогою сучасних матеріалів	72
Марценюк А.В. Жінки в українській армії. Способи подолання гендерних стереотипів	73
Михалечко Р.М., Муляр І.В. Теоретико-ігрові алгоритми формування децентралізованих бездротових мереж	76
Мілоніди О.С. Особливості системного контролю за параметрами первинних перетворювачів тиску	77
Мірошніченко О.В., Гришин С.П., Халіманенко С.М. Основні функції системи воєнної безпеки систем енергетики	78
Муляр С.П. Оцінка впливу протоколів динамічної маршрутизації на захищеність мереж	79
Мясіщев О.А., Мартинюк О.О. Метод аналізу захищеності комп'ютерних мереж на основі побудови дерев атак	80
Опольський М.В. Перспективи використання ядерних бомб для вирішення питань астероїдної безпеки Землі	81
Охрамович М.М., Ленков Є.С. Нові підходи у розробці мікроелектронних технологій	82
Охріменко П.Г., Кабула Р.І., Шворов С.А. Модель та метод інтелектуального керування температурним режимом в багатомодульному біогазогенераторі	83
Пенязенко В.І., Лещенко К.О. Експериментальне визначення густини розчину	84
Півторак О.В., Григор'єв Д.В. Модель для відновлення тривимірних радіозображень повітряних об'єктів	85
Попко Я.Г. Використання магніто-градієнтних вимірів магнітного поля у військовій сфері	86
Проценко Я.М. Прогнозування показників надійності і вартості експлуатації радіоелектронної техніки методом імітаційного статистичного моделювання	87
Романовська І.А., Муляр І.В. Аналіз роботи інформаційно-пошукових систем	88
Савран В.О., Жердєв М.К., Пампуха І.В. Пристрій контролю працездатності та локалізації дефектів в сучасних цифрових радіоелектронних пристроях із використанням частотної області електромагнітного процесу при перехідному процесі в шині живлення	89
Савран В.О., Нікіфоров М.М. Автоматизовані системи діагностування радіоелектронної техніки	90
Савчук І.Г. Роль експорту у розвитку виробництва озброєння України	91

Сіліна І.Є. Обґрунтування метрологічних параметрів перетворювача безконтактного визначення розміру	92
Смаглюк Г.Г., Бондаренко Г.С. Розпізнавання повітряних цілей в рлс з антенними решітками в умовах впливу дестабілізуючих факторів	93
Фесенко А.К., Бахвалов В.Б. Використання новітніх технологій у веденні інформаційної війни	94
Хмельницький Ю.В., Рибалка А.В. Дослідження та аналіз представлення інформації в телекомунікації	95
Хмельницький Ю.В., Філіпчук О.А. Аналіз засобів та методів підвищення пропускної здатності каналів передачі	96
Чешун Д.В. Організація реляційних систем баз даних із колонковим представленням даних	97
Шевченко В.В., Шевченко І.В., Охрамович М.М. Зняття діагностичної інформації безпосередньо на об'єкті експлуатації за допомогою електромагнітного методу діагностування	98
Секція 3. ПРАВОЗНАВСТВО	99
Димарецький І.В. Соціальна цінність і роль правопорядку в системі правовідносин	101
Мелеховець С.С. Цивільно-військове співробітництво як засіб взаємодії ЗСУ і громадянського суспільства	102
Мельник О.Г. Дія міжнародних договорів під час збройних конфліктів	104
Мойсей Л.О. Механізм адміністративно-правового регулювання реалізації конституційного права військовослужбовців на житло	105
Опанасенко О.О., Волков А.Г. Деякі питання адміністративно-правового регулювання соціального забезпечення учасників АТО	106
Роллер В.М. Достовірність та повнота інформації	107
Сидоренко С.М., Атаманюк Н.І. Правове регулювання охорони класифікованої інформації в Республіці Болгарія	109
Сидоренко С.М., Юрчило І.В. Правова база Республіки Словенія у сфері охорони державної таємниці	110
Чумачов О.М. Правові аспекти заходів з покращання рівня соціальних пілг військовослужбовцям	111
Шульгін В.В. Стан реалізації соціальних завдань "нової оборонної політики" України	113
Секція 4. ФІНАНСИ	115
Артюшенко О.О., Остапенко О.П. Актуальні питання бухгалтерського обліку асигнувань та операцій на реєстраційних рахунках військової частини	117
Безмен В.О. Актуальні питання нормативно-правового регулювання соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей	118
Білозор С.О., Медведєв Ю.Б. Видатки державного бюджету України на оборону у порівнянні з іншими країнами світу	120
Богатирьов Д.О. Щодо деяких питань про зміни у методології бухгалтерського обліку бюджетних установ	120

Бондар В.В., Чимишенко С.М. Ефективність застосування деяких щомісячних додаткових видів грошового забезпечення.....	121
Ващук Є.О., Медведєв Ю.Б. Автоматизація бухгалтерського обліку в військових частинах та закладах.....	123
Вікторів Б.В., Кириленко І.В. Проблеми розвитку оборонно-промислового комплексу України.....	124
Власенко В.О., Кириленко І.В. Особливості бюджетного фінансування оборони України в 2016 році.....	125
Вовченко А.О. Ефективність використання програмного продукту 1С, як перевага програмам компанії «Парус».....	126
Волошенко А.В. Актуальність протидії корупції у секторі безпеки і оборони.....	127
Грязнов Є.К. Сучасний стан та економічні проблеми мобілізації військовослужбовців в особливий період.....	128
Дзись С.Р. Проблеми та шляхи вдосконалення системи планування у військових частинах ЗСУ.....	130
Дикий Ю.Г. Методика бухгалтерського обліку і контролю безготівкових розрахунків військових частин.....	131
Заря О.П., Остапенко О.П. Особливості оцінки необоротних активів військової частини в умовах реформування бухгалтерського обліку бюджетної сфери.....	132
Зінчук Б.М. Вплив тіньової економіки на соціально-економічні процеси в Україні.....	133
Івасюк А.М. Дотримання фінансової дисципліни як особливий інструмент ефективного ведення фінансового господарства військової частини.....	135
Карпенко В.І. Актуальні проблеми розподілу видатків у ЗСУ.....	136
Копаниця П.В. Система мотивації персоналу підприємства.....	137
Котій Д.М., Малиновський Д.С. Важливість грошового забезпечення військовослужбовців під час особливого періоду в Україні.....	139
Кузьменко М.С Шпильовий С.Є. Бюджетні витрати на Збройні сили як один із основних чинників обороноздатності країни.....	140
Маркевич М.О., Медведєв Ю.Б. Необхідність створення програми фінансування дронів задля мінімізації військових втрат ЗСУ.....	141
Молокопій В.Л., Остапенко О.П. Актуальні питання формування і використання благодійної допомоги в ЗСУ.....	142
Мруг А.С. Методика складання і аналізу фінансової та бюджетної звітності військових частин в умовах реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі.....	143
Остапенко О.П. Варіативний підхід при побудові сценаріїв виконання бюджетної програми.....	144
Паровий Б.О., Шпильовий С.Є. Оцінювання розвитку фондового ринку України в контексті розвитку світової економіки.....	145
Паскевич В.Л., Шрамко О.В. Моніторинг виконання рекомендацій внутрішніх аудиторів.....	146
Пахольчук В.В., Бухер О.А. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку у ЗСУ.....	147

Пелешко В.І., Шрамко О.В. Європейський досвід проведення внутрішнього аудиту в МОУ	149
Потрась А.В. Списання військового майна в умовах АТО	150
Терехов Д.О., Луцик Ю.О. Особливості облікової політики бюджетних установ.....	151
Турович І.І. Стан соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в умовах проведення АТО	152
Чижиков Є.В., Кириленко І.В. Грошове забезпечення як метод підвищення бойової готовності та дисципліни.....	153
Чистик О.М., Белов О.О. Здійснення електронних державних закупівель товарів, робіт та послуг військовими частинами.....	154
Чистик О.М. Новації у забезпеченні фінансовими ресурсами сектору безпеки і оборони України.....	155
Шевчук А.А. Обсяги асигнувань з державного бюджету України на національну безпеку і оборону на сучасному етапі	156
Щербина І.М., Сизов А.І. Роль Департаменту фінансів МОУ у фінансовому забезпеченні ЗСУ	157
Секція 5. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БОРОТЬБА У ВОЄННІЙ СФЕРІ.....	159
Аблазов І.В. Діяльність приватних військових компаній як чинник загроз національній безпеці України.....	161
Алфьоров О.В. Використання технік нейролінгвістичного програмування в інформаційній війні	162
Анікеєнко Ю.М. Співробітництво України з країнами НАТО: актуальність та суперечності реалізації	163
Басанець В.Ф. Особливості протидії інформаційно-психологічному впливу в сучасних умовах	164
Волківський А.С., Присяжнюк М.М. Особливості сучасних інформаційних воєн.....	165
Гуда М.В. Міжнародна допомога – важливий фактор підвищення боєготовності сухопутних військ	166
Даценко Д.К. Цивільно-військове співробітництво як один із основних засобів вирішення гуманітарних проблем на сході України	167
Житко А.О. Проблеми запровадження офсетних схем у оборонній промисловості.....	168
Лисенко Г.С. Відеоконтент як засіб інформаційної війни Російської Федерації проти України	169
Лобко В.О. Проблемні аспекти європейської безпекової політики.....	170
Луговський О.В. Індикатори системи колективної оборони, що впливають на рівень воєнної безпеки	171
Мась Н.М., Мась К.В. Особливості спеціальних операцій.....	172
Мінаєв А.В., Грібінчук М.М. Актуальні аспекти євроатлантичної інтеграції України	173
Овчинніков М.О. Утворення литовсько-польсько-української бригади та питання підвищення боєздатності ЗСУ	174

Олешко О.А. Проблемні питання створення системи забезпечення національної безпеки України в інформаційній сфері	175
Онищук М.І., Теплоухов Д.К. Зовнішньополітична пропаганда РФ у контексті інформаційної агресії проти України	176
Присяжнюк Д.М. Кібербезпека як складова національної безпеки.....	177
Присяжнюк М.М., Христофорова О.Ф. Захист військовослужбовців від негативного інформаційно-психологічного впливу.....	178
Присяжнюк М.М., Бондар А.Г. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави в умовах глобалізації.....	179
Родін П.І., Пампуха І.В. Роль WEB-простору та WEB-ресурсів у військово-оборонній сфері України	180
Семенов А.І., Жарков Я.М., Пампуха І.В. Завдання інформаційного протидіювання у воєнній сфері	181
Степанов А.Д. Інформаційний вплив РФ на населення тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей.....	182
Сторожук Н.А., Семеха А.С. Особистісні зміни як наслідок бойової психічної травматизації.....	183
Фурса Н.В. Особливості інформаційно-психологічного впливу в сучасній інформаційно-психологічній боротьбі.....	184
Шликов О.А. Досвід застосування інформаційних технологій РЄУкраїни в умовах АТО та можливі перспективи їх розвитку.....	185
Янкін Р.К. Російська окупація Арктики як фактор загострення інформаційно-психологічного протидіювання	186

Секція 6. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Басанець В.Ф. Когнітивний підхід у викладанні англійської мови	189
Гофман А.І. Системи машинної обробки текстів в ЗСУ	190
Гребенюк Л.В. Структурні аспекти впровадження військових стандартів НАТО у діяльність ЗСУ	191
Златніков В.Г. Аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду в процесі мовної підготовки військовослужбовців ЗСУ	192
Коваленко В.О. Оцінювання перекладу текстів військової тематики онлайн-системами машинного перекладу.....	193
Лавриненко Н.Ю., Лисенко С.А., Скрипкіна Я.М. Модернізація мовної підготовки військових фахівців у контексті євроатлантичної інтеграції України	194
Лагодинська В.О. Проблема мовлення і мислення у науковій спадщині Л.С. Виготського та Ж. Піаже.....	195
Лісовський В.М. Сутність та призначення словотвірної моделі в системі машинного перекладу	196
Лугіна Т.Б. Вивчення стійких формул усного спілкування військовослужбовців ЗС Франції – важлива складова формування професійно-комунікативної компетентності в умовах ВДА.....	197
Марець Б.О. Контент-аналіз військового тексту: структурно-семантичний аспект.....	198

Марченко-Бабіч О.М. Основні рівні вимог до розробки системи вивчення іншомовних ЗМІ.....	199
Мороз І.П. Мовні адаптації реалій лексики АТО (на матеріалах українських та іноземних ЗМІ)	200
Пацалов О.Ю. Труднощі перекладу сучасних англійських текстів.....	201
Полежаєв Ю.С. Особливості перекладу наукових текстів міжмовного характеру	202
Приліпко М.О. Проблеми науково-технічного перекладу	203
Таратута О.І. Попередній перекладацький аналіз вихідного тексту на матеріалах військово-технічного перекладу	204
Федоров К.Х. Граматичні особливості військово-технічних текстів англійською мовою (перекладацький аспект)	205
Храбан Т.Є. Когнітивно-прагматична модель мовного конструювання гендеру в дискурсивних практиках інтернет-комунікації.....	206
Черніков В.Ю. Можливості використання електронного простору для вивчення іноземних мов.....	207
Шмідт Т.М. Розвиток міжкультурної компетентності військових фахівців	208
Шмідт Ю.О. Шляхи подолання негативного впливу відсутності іншомовного середовища на процес формування польськомовної компетентності військових фахівців.....	209
Шпартак А.В. Діяльність перекладачів в умовах пропагандистського впливу на населення	210
Штейнберг М.Д. Усний двосторонній переклад заходів міжнародного військового співробітництва у ЗСУ	211
Яковенко А.О. Часткова методика викладання військового перекладу...212	
Секція 7. ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ.....	213
Баранов А.В. Використання мобільних ГІС для підвищення оперативності прив'язки позицій артилерії	215
Бицак І.Л. Оперативне виправлення картографічних матеріалів із застосуванням БПЛА.....	216
Бондар О.О. Вирішення завдань екології за допомогою геоінформаційних технологій	217
Вдовін П.Ю. Генералізація гідрографічних об'єктів на електронних картах при веденні бойових дій.....	218
Гарбаров Р.В. Методика генералізації підписів на електронних картах ..218	
Гончарук Л.М. Використання програмного продукту MAPINFO для створення спеціальних карт	220
Завада А.М. Застосування новітніх технологій для створення фотокарт.221	
Зайцев О.В. Використання технологій BIG DATA для створення та модернізації сучасних геоінформаційних систем	222
Кисіль А.В. Особливості створення та оновлення електронних карт під час проведення спеціальних операцій	223
Корюковець Т.Д. Використання тривимірного моделювання під час створення карти ділянки річки в ході планування спеціальних операцій	224

Левчук С.В. Застосування дистанційного зондування для аналізу рослинності	225
Литвиненко Н.І. Доцільність використання ГІС під час проведення миротворчих операцій	226
Мельник А.В., Цапулич Д.І. Геопросторові сервіси та сучасні засоби формування туристичної привабливості	227
Могильний Д.М. Оперативне виправлення геопросторових документів методами ДЗЗ під час проведення спеціальних операцій	228
Музичин О.В. Створення та оновлення спеціальних карт військового призначення засобами геоінформаційних технологій	229
Олексенко Д.А. Використання мобільних ГІС-технологій	229
Ольховая Ю.І. Орогідрографічна характеристика територій, на яких були розгорнуті миротворчі операції за участі ЗСУ	230
Писаренко Р.В., Халіманенко В.К. Особливості використання бібліотек тактичних умовних знаків	232
Романчук О.А. 3D моделювання урбанізованих ландшафтів із перспективою використання для ЗСУ	233
Складаний А.Ю. Використання геоінформаційних технологій для аналізу місцевості на тактичному рівні управління	234
Слинько В.В. Перспективи приєднання України до європейської навігаційної системи ГАПЛЕО	235
Стулень П.В. Особливості використання БПЛА для актуалізації електронних карт	236
Тхоржевський С.І. Умови та чинники, що визначають розвиток ГІС військового призначення	236
Шмиголь Є.В. Прогнозування наслідків руйнування об'єктів міської інфраструктури внаслідок терористичних атак	237
Секція 8. АРМІЯ І МЕДІА	239
Ділай А.Ю. Тенденції розвитку медіа та місце в них військової журналістики	241
Довгаленко Р.М. ЗМІ в інформаційному протистоянні між Російською Федерацією та Україною під час гібридної війни	242
Зоріна Я.В. Мілітарно-безпековий контент в новітніх медіа	243
Карпенко О.В. Модель взаємодії Збройних сил із засобами масової інформації в умовах сучасних збройних конфліктів	244
Климченко К.С. Проблеми євроатлантичної інтеграції Збройних сил України в інформаційному просторі	245
Костіна Г.О. Військові ЗМІ в протидії інформаційній агресії Російської Федерації	245
Кравченко О.М. Особливості впливу контенту соціальних мереж на формування громадської думки під час воєнних конфліктів	246
Маркевич Д.П. ЗМІ в інформаційно-психологічній війні Російської Федерації проти України	247
Пампуха Ю.А. Роль телебачення у веденні інформаційної війни	248
Параніч О.П. Амбіції Кремля, або що поставлено на карту України	249

Полторак М.Ф., Дереш Б.Б. Інформаційна війна російських ЗМІ: нові виклики і загрози для України.....	250
Садовніченко Я.В. Особливості менеджменту військових ЗМІ в умовах ведення бойових дій у сучасній війні.....	251
Скібіцький В.В. Співробітництво країн вишеградської групи у сфері безпеки в рамках НАТО та його значення для України	252
Соловій О.В. Особливості роботи військових ЗМІ України під час бойових дій у ході АТО.....	253
Стефанцев С.С. Моніторинг засобів масової інформації	253
Тарадайко Р.П. Система громадських зв'язків та її вплив на формування іміджу ЗСУ у ході АТО.....	254
Шемет Д.К. Досвід провідних країн світу у формуванні цивільно-військових відносин в умовах сучасної демократії.....	255
Кізіма В.В., Онищук М.І. Принципи побудови інтернет-спільноти у віртуальних мережах	258
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	261
ЗАКЛАДИ, ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ	267

Секція 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВНЗ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Пріоритетним напрямом розвитку освіти на сучасному етапі визнано впровадження сучасних інформаційних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Це досягається шляхом забезпечення поступової інформатизації системи освіти, запровадження дистанційного навчання, розроблення індивідуальних модульних програм різних рівнів, створення сучасних інформаційних технологій навчання.

Рівень сформованості навичок і умінь професійної діяльності у випускників вузів сьогодні не завжди відповідає тим вимогам, що пред'являються соціальним замовленням до фахівцю.

Аналізуючи стан і перспективи впровадження нових інформаційних технологій навчання (НІТН) у систему освіти, можна виділити два аспекти використання ПЕОМ і нових інформаційних технологій:

- як засобу актуалізації інформаційних технологій для роботи в предметних областях де нові інформаційні технології виступають як інструменти дослідження. ЕОМ і нові інформаційні технології використовуються тут як звичайні інструменти для роботи в профільній області діяльності викладача, наприклад, вони застосовуються при побудові баз даних, довідково-інформаційних систем, моделюванні предметної області, тощо;

- як засобу навчання, коли курс інформаційних технологій навчання інтегрує дидактичні основи педагогічних технологій з функціональними можливостями усіх використовуваних технічних засобів навчання, у тому числі й в умовах комплексного їхнього використання на базі комп'ютера.

Проведені науковцями експериментальні дослідження з впровадження засвідчують, що студенти вільно використовують комп'ютер як джерело інформації та засіб для самоконтролю знань (зокрема, можливості мережі Internet, створені нами електронні версії навчальних посібників тощо).

Головною причиною недостатнього оволодіння навиками розробки таких програм студенти вважають низький рівень базових знань з основ інформатики та комп'ютеризації. Отже, для ефективного розв'язання цієї проблеми необхідно забезпечити педагогічну взаємодію всіх суб'єктів навчального процесу (викладачів, методистів і студентів), спрямовану на професійну педагогічну підготовку майбутніх фахівців і випускників ВНЗ

Управління якістю є ключовою функцією управління будь-якої організації та основним засобом досягнення і підтримання його конкурентоспроможності. Найпотужнішим науковим і методологічним напрямом у ХХ ст. стало загальне управління якістю – Total Quality Management (далі TQM). Цей підхід передбачає участь усього персоналу організації у створенні високоякісної продукції або послуги на всіх етапах її життєвого циклу від стадії маркетингу, проектування, виробництва, експлуатації, обслуговування до утилізації.

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК ПРОТИДІЇ ЗОВНІШНІЙ АГРЕСІЇ

Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей.

Революція Гідності та спричинені нею подальші події в Україні призвели до суттєвих змін в політичному та соціокультурному середовищах українського суспільства. Водночас, внаслідок цілої низки чинників, передусім зовнішньої агресії Російської Федерації проти України, проявилася значима неготовність державних структур ефективно реагувати на виклики та діяти в екстремальних умовах суспільного конфлікту, територіальної анексії та окупації частини української території. За такого перебігу подій українське громадянське суспільство продемонструвало вражаючу здатність до консолідації і мобілізації, зумівши створити дієву мережу громадських ініціатив та об'єднань, які взяли на себе вирішення найбільш гострих та невідкладних проблем, з якими українська спільнота не стикалася від часів здобуття Державної Незалежності 1991 року: різнопланова допомога біженцям з окупованих територій, матеріально-технічне забезпечення військових, збір коштів та продовольства, закупівля медичного обладнання та медикаментів для поранених бійців та цивільного населення тощо. Гнучкі форми волонтерської діяльності на практиці виявилися найбільш продуктивними, адже обхід бюрократичних процедур за екстраординарних обставин призводить до економії часу та врешті-решт рятує людські життя. За соціально-економічної та політичної нестабільності необхідно також відзначити всебічну підтримку добровольчої активності українських громадян, закріплення цієї тенденції як невід'ємної складової суспільного буття.

Найбільш ефективний внесок до посилення обороноздатності держави волонтерський рух зробив саме на початку військових дій у Донецькій та Луганських областях, коли забезпечення державою силових підрозділів здійснювалося повільно, не вистачало елементарних систем захисту, обмундирування та продовольства. За лічені місяці волонтерські ініціативи перетворилися в потужні організації, діяльність яких була спрямована на забезпечення майже всього спектру потреб, як силових структур, так і громадян, що постраждали від військових дій. Вирішальну роль у цьому процесі відіграли два фактори: патріотичний підйом у суспільстві, що призвів до появи безпрецедентної кількості волонтерів й благодійників; швидкісні мобілізаційні якості керівників волонтерських організацій.

Пісумовуючи, варто зазначити, що з багатьох напрямків роботи волонтерів, спрямованої на протидію зовнішньої агресії та її наслідків, можна виділити чотири основні, якими вони опікуються найбільше: збір та доставка в зону проведення антитерористичної операції необхідних ресурсів; надання медичної допомоги постраждалим в ході її проведення; допомога вимушеним переселенцям; пошук зниклих безвісті та звільнення полонених. Отже, найбільш поширений вид волонтерської діяльності під час військових дій – це підтримка та забезпечення українських військових, залучених до АТО, необхідними ресурсами.

РЕЖИМ САНКЦІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРИМУВАННЯ АГРЕСІЇ

Використання примусових заходів невоєнного характеру як способу тиску однієї держави на іншу з метою змусити уряд останньої піти на поступки та внести корективи щодо зовнішньої політики відоме ще з давніх часів, коли в 432 р. до н. е. афінський стратег Перікл наклав заборону на торгівлю із Мегарою, що стало одним із приводів до початку Пелопоннеської війни. Відтоді такі обмеження застосовувались різними країнами для досягнення тих чи інших зовнішньополітичних цілей.

У XX ст. використання міжнародних санкцій увійшло до арсеналу дипломатії провідних держав світу. Роль санкцій, насамперед економічних і фінансових, як чинника зовнішньополітичного впливу зростає і протягом XXI ст. у зв'язку із процесами глобалізації, що посилює взаємозалежність акторів на світовій арені, видозмінює параметри національної могутності держави, ускладнює архітектуру міжнародного співробітництва.

Разом із тим, вивчення значення міжнародних санкцій є досить новим напрямом у політології міжнародних відносин, оскільки в добу «холодної війни» через високий антагонізм національних інтересів наддержав основна увага вчених приділялась військово-стратегічному рівню взаємодії глобальних центрів сили. Проте закінчення блокового протистояння проклало шлях до використання невоєнних інструментів зовнішньої політики, на передній план у академічному дискурсі висунулись два питання: концепція «м'якої сили» і потенціал застосування примусових механізмів зовнішньої політики незбройного характеру (міжнародних санкцій), – категорії, на перший погляд, взаємовиключні, однак і такі, що, за певних обставин, здатні у своїй онтологічній природі включати елементи одна одної.

Враховуючи останні події в геополітичному просторі світу, дослідження застосування системи санкцій різними державами та міждержавними організаціями набуває нового змісту. Це обумовлено необхідністю встановлення рівноваги між виникаючими регіональними геополітичними центрами, намагання останніх контролювати події, що відбуваються навколо.

Ще більшої актуальності це питання набуває сьогодні, коли наявна фактична агресія Російської Федерації проти України, наростає міграційна загроза в Єврозоні, та як наслідок постає питання стосовно ролі тих чи інших важелів впливу у вирішенні питань світової безпеки.

ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ СПІЛКУВАННЯ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ

Розглядаючи проблеми військової служби не можна лишити осторонь одну із найсерйозніших проблем, що напряду пов'язана з діяльністю. Вона стосується психологічних бар'єрів і відображає ефективність процесу передачі чи одержання інформації, а також спілкування в цілому.

У військовій діяльності є безліч аспектів, які можуть впливати на формування психологічні бар'єри спілкування між військовослужбовцями. Це пов'язано з специфікою військової служби, із такими її аспектами як: ієрархія побудови ділових відносин, домінування ділового спілкування між військовослужбовцями, чітка постановка завдань і безухильне їх виконання підлеглими, проходження військової служби військовослужбовцями призваних із різних областей з притаманним на їхній території говором і акцентом тощо.

Важливим являється також і групові явища які наявні у військовому колективі: морально-психологічний клімат, групові норми й цінності, наявність формальних і неформальних лідерів тощо.

В процесі цієї обширної реалізації цих взаємовідносин можлива виникнення певних психологічних перешкод – психологічних бар'єрів, які розуміються нами, як психологічна перешкода на шляху сприйняття інформації і адекватної взаємодії між партнерами по спілкуванню [1].

Причиною виникнення психологічних бар'єрів можуть стати страхи і фобії, невпевненість у своїх силах, негативний досвід у минулому у військовослужбовця [2].

Зараз є актуальною проблема психологічних бар'єрів і для військовослужбовців, які приймають участь в проведенні антитерористичної операції. Для них є особливо важливою правильна постановка завдань і наказів. Це потрібно в першу чергу для того, щоб не відбулося зриву виконання бойового наказу.

Також, військова служба є колективним видом діяльності і це може сприяти в кінцевому результаті виникненню психологічних бар'єрів в спілкуванні між військовослужбовцями, що потім негативно відображається на морально-психологічному стані особового складу, виникнення конфліктів між військовослужбовцями, на формуванні негативних групових норм й цінностей тощо.

Отже, проблема вивчення психологічних бар'єрів у військовослужбовців військової служби за контрактом є вкрай актуальною і потребує глибокого вивчення.

Література:

1. Горанчук В.В. Психология делового общения и управленческих воздействий. – СПб. : Издательский Дом «Нева»; М. : «Олма-Пресс Инвест», 2003. – С. 108–110.
2. Моніна Г.Б., Раннала Н.В. Тренінг. Ресурси стресостійкості. – СПб., 2009. – С. 40

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК УМОВА ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В НАТО

Сучасне геополітичне становище України та суспільні настрої (що певним чином трансформувалися після окупації Криму) сприяють розвитку контактів і партнерства з країнами – членами НАТО. Необхідність євроатлантичної інтеграції визнана безальтернативним вектором зовнішньої політики України. Такий курс визначено низкою концептуальних документів, що були схвалені протягом 2014–2016 рр. Важливо зазначити, що безпосередню участь в їх розробці брали представники НАТО та ЄС, надаючи консультативні послуги.

До необхідних заходів першочергового значення слід віднести приведення до відповідності ЗСУ із стандартами НАТО. Така стандартизація стосується більшості складових військового будівництва, починаючи від озброєння та військового обладнання, закінчуючи інформаційними системами, а саме впровадженням глобальної системи комунікації та інформації, яка є в кожній країні НАТО («С3» – Consultation, Command, Control). Загалом, стандарти країн-членів НАТО класифікуються за трьома головними галузями:

1) Оперативні стандарти – це стандарти на тактичні концепції, доктрини, тактичні заходи, методи навчання особового складу, організаційні питання, оформлення карт та інші питання стосовно військової практики, процесів, процедур, організації та здійснення всіх видів бойового забезпечення;

2) Адміністративні стандарти насамперед стосуються термінології;

3) Матеріальні стандарти – це документи, що стосуються матеріальної частини, а також обробки та розповсюдження інформації.

Реформа ЗСУ відповідно до критеріїв побудови армій оборонного типу НАТО передбачає скорочення особового складу. Закономірним кінцевим результатом процесу реформування ЗСУ буде створення сучасної, мобільної, професійної, високооплачуваної та боєздатної української армії, здатної ефективно захищати нашу країну. Це є однозначним позитивом і необхідне Україні незалежно від членства в НАТО. Основним принципом сучасного військового будівництва є перехід від кількісних до якісних показників, адже добре навчений та оснащений підрозділ в умовах бойових дій має більшу цінність ніж масове військове формування, учасники якого до кінця не усвідомлюють свої обов'язки в бойових порядках. В умовах постійної загрози з боку Росії, даний аргумент більш ніж вагомий. Це потрібно в першу чергу нам, а не Альянсу. Впровадження стандартів НАТО в бойову підготовку військ, а також підготовку офіцерського та сержантського складу, дасть можливість суттєво підняти рівень боєготовності української армії. Крім того, це дозволить не тільки перейняти колосальний досвід кращих армій світу, а й досягти сумісності з ними.

З офіційних заяв вищого політичного і військового керівництва країни можна зробити висновок, що сьогодні Україна активно впроваджує стандарти НАТО і незабаром ми побачимо нову модель військового устрою держави. Наприклад, відносно недавно Міністр оборони С. Полторак відрепортував, що в ЗСУ вже впроваджені 115 стандартів НАТО, ще 402 стандартів вимагають першочергового введення і що в цілому в Альянсі задоволені і підтримують процес реформи, який здійснює Міноборони.

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ІНТЕРЕСІВ В ПОЛІТИЦІ ВІЙСЬКОВОГО ПАРТНЕРСТВА

До банального відомим є твердження, що явище військового партнерства є об'єктивним, а поняття національних інтересів – завжди суб'єктивним. Вся множинність груп інтересів, груп впливу, різноманітних сил в державах прагнуть і завжди прагнутимуть видати саме свої інтереси за загальні, і переконати в цьому більшість. Твердження про наявність буцімто ряду інтересів, спільних в рівній мірі для всіх сторін, є утопічним: інтереси можуть бути спільними, але для кожної соціальної групи вони набувають свого, найбільш прийняттого для них вигляду.

Тільки виважена державна політика та ретельний аналіз можуть допомогти підійти до цього питання виважено, справедливо і на користь національному суверенітету.

Але, звичайно, однієї державної активності, особливо в умовах недостатньо розробленої системи моніторингу воєнно-політичних процесів у світі, для вирішення питання узгодження та „зважування” інтересів військового партнерства недостатньо. Зрозуміло, що найбільш ефективно будуть відстоювати свої інтереси ті держави і міжнародні суб'єкти, що мають значні матеріальні, фінансові, інформаційні та адміністративні ресурси. Тотожність їх інтересів міжнародними є в найкращому по меншій мірі сумнівною. Потрібна активність усіх сторін, які лише через постійну та інтенсивну артикуляцію своїх позицій можуть їх відстояти перед державою.

Відтак кожне питання принаймні стосовно важливих напрямів військового партнерства України, що стоїть на порядку денному, має піддаватись ретельному аналізу, неодноразовому міжвідомчому, а потім – законодавчому обговоренню, моніторингу на предмет відповіді на питання, яке задавали ще римляни: „кому вигідно?”.

Отже, різні погляди на зміст і спрямованість військового партнерства завжди є суперечливими, не лише через партикуляризм, залежність від інтересів різних соціальних груп, а й просто в зв'язку з різним сприйняттям одних і тих же проблем, різним відношенням до них та способів їх вирішення. Це відношення залежить від безлічі чинників: соціокультурних, політичних, світоглядних тощо.

Практичним висновком з цього умовиводу може бути рекомендація, що не можна надавати монополію на розробку стратегії військового партнерства одному центру – лише затверджуватись вона має централізовано, органом вищої державної влади, найбільш природно – Верховною Радою. Важливим завданням, що передує розробці такої політики, є виявлення і виокремлення необґрунтованих ризиків і дійсно суттєвих небезпек, що може набувати форм аналізу і дискусії з використанням контраргументів. А в розробці мають приймати участь, окрім спеціалізованих комітетів, альтернативні експертні центри, незалежні фахівці. Значення Стратегії настільки велике для держави, що доречно навіть провадити суспільне обговорення різних варіантів стратегії.

ДО ПИТАННЯ ДЕФІНІЦІЇ "ПОЛІТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ"

Визначенню означеного питання, вимальовується такий логічний ряд: ідея, ідеологія, політична ідеологія.

Ідея (від грецьк. *idea*) – зоровий, наочний образ. У філософії з часів Платона – метафізична суть речі, яку Аристотель, зокрема, розумів як системоутворюючу і формоутворюючу.

Так, Р. Декарт, Дж. Локк ідею трактували як “образ речі, створюваний духом”. Ще пізніше (Й. Фіхте, Ф. Шеллінг) ідею вже трактували як щось досконале, що не існує у практиці, в реальному житті – наприклад, ідея чудово і справедливо влаштованої (ідеальної) держави.

Матеріалізм (історичний) розглядав і пояснював *ідею* як субстанцію (стан), обумовлену відповідним економічним розвитком суспільства тощо.

Для кожного суспільства характерні певні ідеї, цінності, норми, у тому числі й політичні. Усі вони мають соціальне коріння – історичне, економічне, політичне.

Політичні ідеї – не реальність, а уявне, позірне бачення людьми тих чи інших явищ, станів, тобто ідеї завжди відрізняються від реальності, бо вони лише окреслюють бажання людини, спонукають її до дії з метою реалізації ідей, їх перетворення на реально існуючі цінності.

Політичні ідеї, погляди, уявлення, об’єднуючись у певну систему, утворюють політичну ідеологію. Тому структурно політичні ідеології складаються з політичних теорій, ідей, суспільно-політичних ідеалів, цінностей, концепцій політичного розвитку, політичних символів, програм тощо.

Політичні ідеології виникли в епоху Просвітництва, коли була висунута ідея прогресу та обґрунтовано можливості створення раціонального суспільного порядку на основі певних, сформульованих людьми цілей.

Власне термін “ідеологія” виник пізніше – на межі XVII–XVIII ст. Спочатку під ідеологією розуміли науку, що мала пояснювати “природне походження ідей”, спростовувати так звані ілюзорні думки.

Пізніше з ідеології виокремилася політична ідеологія як своєрідний світогляд людини.

У найпростішому визначенні ідеологія, навіть “наукова” – це і певна сума, комплекс ідей, завдяки яким робиться спроба пояснити світопорядок, реальний стан речей. Наголосимо, реальний, об’єктивний, оскільки ідеологія досить часто використовується із далеко не гуманною метою – для дезорієнтації, дезінформації громадян, дискредитації реального соціального стану, окремих явищ, подій, осіб тощо.

Джерелом ідеологій є потреби людей, а основними координатами будь-якої ідеології є власність, влада, мораль.

Існує три згрупованих, концептуальних тлумачення ідеології як суспільного явища.

Прихильники розширювального тлумачення ідеології, зокрема Т. Парсонс, вважають, що ідеологія – це система цінностей, властива конкретному суспільству, яка орієнтує соціальну діяльність у конкретному напрямку.

Директивне тлумачення ідеології було властиве марксистам. Вони намагалися відокремити ідеологію від інших форм політичної свідомості і вбачали в ній різновид наукового знання, притаманний певному соціальному класу, насамперед класу-гегемону – пролетаріату.

Відомі політологи, соціологи, політичні психологи М. Вебер, Е. Дюркгейм, К. Мангейм та інші наголошували на культурологічному тлумаченні ідеології.

Можна подати і більш детальні трактування поняття “ідеологія”.

1. **Політична ідеологія** – це система поглядів та ідей, у яких усвідомлюються й оцінюються ставлення людей до дійсності, один до одного і які обумовлюють інтереси певних соціальних груп, класів, суспільств.

2. **Політична ідеологія** – це наука про ідеї, їх походження, закони розвитку, істинність використання (реалізації) (де Трасі, А. Дестют).

3. Під час Французької буржуазної революції під **ідеологією** розуміли метод встановлення практичних правил виховання, етики і політики шляхом точного пізнання фізіологічних і психологічних особливостей людини, її організації.

4. Досить однобоко **ідеологію** трактував марксизм, вважаючи, що всі ідеї, релігії, світогляд, правові відносини є лише вираженням матеріальних відносин.

5. Нині поняття **ідеології** розуміють і трактують переважно як характеристику справжнього світогляду.

Досить часто ідеологію розуміють як певну цілісну систему поглядів на суспільство і особистість. Вона складається з філософських, економічних, політичних, правових, моральних, естетичних, релігійних та інших поглядів, що в сумі визначають ставлення людини до дійсності.

Останнім часом все частіше поширюється думка про загальну деідеологізацію. Створена навіть теорія деідеологізації, що ґрунтувалася на тезі про те, що світова спільнота повинна звільнитися від впливу будь-яких ідеологій. Започаткована у середині 50-х ХХ ст. (Е. Шилс, Р. Арон). В індустріальному й постіндустріальному суспільствах ідеологічний вплив на рішення втрачає сенс. Не дивлячись на посилену пропаганду, практика останньої чверті ХХ ст. засвідчила, що ідеології не втрачають свого значення, вони модернізуються та продовжують виконувати роль ідейного стимулу діяльності держав, націй, політичних партій, еліт. Наприкінці 80-х протестно налаштована українська духовна еліта висунула гасла повної деідеологізації українського суспільства (заперечення ролі ідеологій загалом замість заперечення диктатури марксистсько-ленінської ідеології), а у середині 90-х відбулася реідеологізація, оскільки без ідеології неможливо зорієнтувати народні маси на реформи.

РОЗВИТОК МОТИВАЦІЇ ДО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ОФІЦЕРІВ

На даному етапі розвитку Збройні сили України знаходяться на шляху збільшення кількості осіб офіцерського складу, це можна спостерігати у кількості набору курсантів до вищих військовий навчальних закладів. Сучасний стан справ у Збройних Силах України, передусім участь у проведенні антитерористичної операції показує, що у його лавах не вистачає осіб офіцерського складу молодшої ланки, а також досвід бойових дій, висуває до сучасного офіцера підвищені вимоги до фахової компетентності, фізичної підготовленості, військово-професійної та психологічної готовності до виконання своїх функціональних обов'язків.

За цих умов одним із головних завдань військового керівництва є створення належних умов для проходження військової служби особами офіцерського складу, а також створення позитивного іміджу Збройних Сил, що це дійсно гідна структура, яка дає можливість отримати якісну освіту та забезпечити всім необхідним для проходження військової служби, що в свою чергу матиме вплив на якісне виконання військовослужбовцями своїх функціональних обов'язків. Однак, як показують численні дослідження, зокрема соціологічне дослідження Центру воєнної політики та політики безпеки, проведене у жовтні 2009 року серед військовослужбовців, позитивне ставлення до свого статусу спостерігається лише у третини (33,9 %) респондентів, а в подальшому продовжувати військову службу готові 38,6 % військовослужбовців, варто зазначити, що в світлі останніх подій на сході України, на мою думку сьогодні ми будемо мати значно вищі показники.

На сьогоднішній день, соціально-правовий захист військовослужбовців, матеріальне забезпечення бажає бути кращим, тому це не сприяє виникненню в них бажання, продовжувати військову службу, з огляду на це є доцільним вивчення розвитку мотивації до військової служби.

Під мотивацією військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання військово-професійних завдань слід розуміти (А.В. Сірий) цілісну і динамічну систему його психічних утворень, що актуалізуються в умовах Збройних Сил, створює відповідні стани психіки, стимулює та регулює поведінку в умовах військово-професійної діяльності.

Ми вважаємо, що одним із провідних мотивів професійної діяльності є мотив професійної кар'єри. Саме можливість кар'єрного росту дає натхнення до професійного самовдосконалення, підвищення кваліфікації, професійної самореалізації.

Одним з важливих питань при вивченні мотивації професійної діяльності військовослужбовців, як складного психологічного явища є аналіз динаміки її розвитку.

Основними напрямками змін професійної мотивації в період професійного становлення військовослужбовця є: зміна складу мотивів в структурі мотивації,

поява нових і зникнення старих мотивів, трансформація їх ієрархічної організації з домінуванням окремих мотивів; зміцнення взаємозв'язків між провідними мотивами, формування ядра домінуючих мотивів; зміна характеру провідного мотиваційного комплексу щодо збільшення значущості мотивації професійного самовдосконалення, самореалізації особистості з набуттям професійного досвіду; перебудова з орієнтації на результат.

При цьому слід зазначити, що найістотніші зміни в характері професійної мотивації військовослужбовця відбуваються в першій половині кар'єри, а в процесі професійного становлення і формування професійного досвіду вона стає відносно постійною.

Проаналізувавши емпіричні дослідження з даної теми можна зробити наступні висновки: у військовослужбовців переважає робоча направленість особистості (68,4%), над загальножиттєвою (31,6%). Структура трудової мотивації військовослужбовців має наступний вигляд зовнішньо позитивна мотивація (48,4%), внутрішня мотивація (36,6%), та зовнішньо негативна мотивація (15%), досліджено, що 60% військовослужбовців у повсякденній діяльності керуються мотивами уникнення невдач, та 40% мотивацією досягнення.

Також військовослужбовці найбільше надають перевагу матеріальним чинникам (48,3%), менші показники має соціальний статус (30%), наступне місце займає творча діяльність (13,4%), та найменша частка виділяє загальну активність (8,3%).

В дослідженнях мотивації військовослужбовців (А.В. Сірий) провідними мотивами виступають соціальні мотиви (громадського обов'язку), вузько корисні (престижу, благополуччя), та мотиви психічного та фізичного самовдосконалення. Групу найменш вагомих займають мотиви покликання та підвищення загальної культури.

Дослідження показують, що у військовослужбовців домінуючі мотиви бойової діяльності, вказує на те, що широкі соціальні мотиви (патріотизм, військовий обов'язок, боротьба за незалежність, за справедливість, ненависть до супротивника та ін.) є найсильнішими щодо своїх мобілізуючих можливостей.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що мотивація до професійної діяльності військовослужбовців є ієрархічною динамічною системою мотиваційних утворень, що обумовлена складними зв'язками задоволення різних видів потреб військово-професійної діяльності.

Качалов О.М. (ВІКНУ)

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ООН ТА ОБСЄ ЯК РЕАКЦІЯ НА ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

Характер актуальних викликів і загроз визначає формат і напрями міжнародного безпекового співробітництва з ООН та ОБСЄ. Зміни у концептуальних підходах до безпеки, спричинені складністю сучасного міжнародного безпекового

довкілля, впливають на цілі та засоби діяльності безпекових організацій. Перед сучасними викликами та загрозами глобалізованого світу жодна держава не спроможна забезпечити власну безпеку виключно своїми зусиллями, не спираючись на допомогу з боку міжнародної спільноти та колективних структур безпеки.

При цьому міру своєї участі у тих або інших міжнародних заходах у сфері міжнародної безпеки кожна країна визначає самостійно. У цьому ключі й формуються різноманітні форми міжнародної співпраці та співробітництва з ООН та ОБСЄ у галузі безпеки у відповідності до уявлень країн про спільні загрози та власні національні інтереси.

В умовах нинішнього рівня глобалізації міжнародне співробітництво охоплює практично всі сфери суспільної діяльності і потребує встановлення загальноприйнятних і зрозумілих «правил гри» та певного регулювання на наднаціональному рівні. Такі інститути як ООН та ОБСЄ відіграють важливу роль у забезпеченні гарантій міжнародної безпеки, а зокрема в частині:

- запобігання та подолання глобальних ризиків і загроз;
- надання фінансової допомоги;
- проведення миротворчих операцій.

Спільною рисою ООН та ОБСЄ, представлених у сучасній архітектурі міжнародної безпеки, є те, що переважна їх більшість була утворена після Другої світової війни в умовах біполярного світоустрою і побудована, виходячи з потреб того часу та інтересів країн-засновниць, які мали тоді найбільший вплив на систему міжнародних відносин. Зміна балансу сил у сучасному міжнародному середовищі, виникнення нових викликів і загроз у сфері глобальної безпеки потребують удосконалення глобальних та регіональних механізмів реагування і взаємодії. Зростання масштабів і рівня загроз – міжнародного тероризму, екстремізму, організованої злочинності тощо – засвідчують низьку ефективність впливу існуючих міжнародних безпекових інститутів на процеси забезпечення міжнародної безпеки у різних її проявах.

Гостро постало питання реформування міжнародних інститутів. Діяльність цих організацій об'єктивно не зорієнтована на подолання новітніх викликів і загроз, а структура їх управління вже не відповідає новому багатопольному формату міжнародних відносин. В умовах глобалізації міжнародні безпекові інститути, утворені переважно у другій половині минулого століття, демонструють низьку ефективність у протидії сучасним викликам і загрозам. Це зумовлює об'єктивну необхідність трансформації діючих і створення нових інститутів глобального управління, посилює конкуренцію між ними. ОБСЄ потребує серйозного реформування, створення нової моделі її функціонування, яка б враховувала нову ситуацію в Європі, кардинальні зміни безпекового середовища, появу нових викликів і загроз.

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ В ЄВРОПІ

Питання спільної безпекової політики Європейським Союзом (ЄС) залишаються на сьогодні надзвичайно важливими та актуальними як для його держав – членів, так і для України, яка продовжує свій стратегічний курс на європейську інтеграцію.

Сучасні агресивні дії Російської Федерації щодо Криму та Донбасу, Сирії вивели на поверхню не лише вияви інституційної слабкості НАТО, ЄС та ОБСЄ. Важливішими виявилися тактичні та стратегічні прорахунки в оцінці та розумінні природи середовища безпеки. Втручання російських військ на територію України та анексія частини її території змушують експертів та політиків переглянути деякі стратегічні засади, що діяли протягом останніх двадцяти років.

Проблема визначення місця України в новітній системі Європейської безпеки потребує ефективного і швидкого вирішення. Російська агресія унаочнила оборонну і безпекову вразливість і незахищеність нашої держави, а також слабку захищеність східноєвропейського флангу НАТО (країн – членів НАТО в Центрально-Східній Європі і Балтії). Між Україною та Альянсом виникла сфера спільних інтересів, нові підстави для співробітництва, що мають важливий характер для обох сторін.

Агресія Росії катастрофічно погіршила безпекове середовище навколо України і в регіоні. Водночас безперечним позитивом ситуації є те, що Україна отримала значну міжнародну підтримку, як на рівні ООН, США, так і у співпраці з ЄС, ОБСЄ та НАТО. Україні збереження національної безпеки, співпраця з НАТО на захист своїх кордонів у Східній Європі створює надзвичайно важливий шанс для під'єднання до діяльності Альянсу, для розвитку секторальної співпраці з Польщею та країнами Балтії.

Нажаль, поки що здаються недостатніми спроби протидії ЄС агресивній російській дипломатії, спрямованій на закріплення окупації Криму і подальші атаки на суверенітет України.

З урахуванням низки зовнішньо-політичних завдань, що постають перед Україною сьогодні, найперше необхідно виробити механізми протистояння сучасним загрозам через участь України в реалізації світових та регіональних безпекових систем.

ДО ПИТАННЯ ЦІННОСТЕЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розгляду цінностей громадянського суспільства передую необхідність визначення сутності поняття **громадянського суспільства**. Так, останнє представляє собою спільноту вільних та незалежних від сваволі держави громадян, що здатні захищати свої права і інтереси. До основних ознак громадянського суспільства належать: розмежування компетенції держави і суспільства; незалежність інститутів громадянського суспільства від держави в рамках своєї компетенції; демократія і плюралізм (в політичній сфері); ринкова економіка, основу якої становлять недержавні підприємства; високорозвинена економіка, заснована на індустріальних і постіндустріальних технологіях; середній клас, як економічно, політично і соціально незалежні від держави громадяни, які мають можливість і здатність забезпечити себе самі – соціальна основа громадянського суспільства; тісна взаємодія з правовою державою, пріоритет прав і свобод індивіда перед інтересами держави (в правовій сфері); ідеологічний і релігійний плюралізм; свобода слова і засобів масової інформації.

Зазначимо, що цінність – духовне формоутворення, що існує у формі моральних і естетичних категорій, утопічних образів, суспільних ідеалів і виступає критерієм оцінки дійсності людиною та джерелом смислоутворюючої людської діяльності.

За своєю природою цінності становлять синтез індивідуальних, соціально-класових, національно-етнічних і загальнолюдських засад. До **загальнолюдських цінностей** належать: мир і злагода в суспільстві, чесна праця та добробут, соціальна справедливість, людська та національна гідність, права та свободи людини, соціальна та правова захищеність громадян, громадянська відповідальність і законність, демократична державність, національний патріотизм тощо.

Сутність цінностей громадянського суспільства полягає у їх відмінностях від національних і соціальних. Так, громадянське суспільство більше поціновує плюралізм, самообмеження та самоосмислення.

Зауважимо, що **політичний плюралізм** – ідейно-регуляторний принцип суспільно-політичного та соціального розвитку, що виходить з існування кількох або багатьох незалежних засад політичних знань і розуміння буття, а також система влади, заснована на взаємодії та протилежності дій політичних партій і громадсько-політичних організацій. Цей термін використовується для позначення процесів, пов'язаних із прагненням людей до свободи, рівності, демократії.

Основне призначення політичного плюралізму – виявлення та легалізація інтересів соціальних суб'єктів через зіставлення різних політичних поглядів, думок, концепцій з метою пошуку істини та досягнення загальноприйнятних компромісних рішень. З позицій плюралізму ніхто не може володіти монополією на остаточну, вищу істину; природним станом будь-якого демократичного суспільства є вільна боротьба ідей та інтересів.

Важливим моментом у доктрині плюралізму є те, що індивід чи група індивідів є пріоритетнішою відносно будь-якої політичної структури, держави; водночас жодна організація не може репрезентувати все суспільство, нав'язувати йому свої погляди, переконання, волю.

Основними гарантіями нормального існування та функціонування політичного плюралізму є домінування соціальних орієнтацій у ринкових відносинах, наявність конкуренції, демонополізація економічної сфери, можливість активної участі в регулюванні державних і суспільних справ, децентралізація державної влади, розвинена політична культура особи тощо.

Однією з основоположних цінностей громадянського суспільства є особистість, **громадянин як самостійний суб'єкт**, який усвідомлює себе окремим членом суспільства, наділений чітко визначеним у законодавстві комплексом прав, свобод і обов'язків. Отже, вищою цінністю громадянського суспільства визначається особистість, її права та свободи. Розвиток громадянського суспільства зумовлює зростання самосвідомості особистості, розширення сфери її соціально значимих ініціатив.

З іншого боку, лише вільне суспільство може бути гарантом вільної самореалізації особи. Приклад кращих зразків сучасних західних демократій показує – громадянське суспільство передбачає досягнення високого рівня самореалізації особистості, реально діючого механізму захисту прав людини, її вільного самовизначення, а також захист демократичних прав і свобод. Водночас важливе місце посідає самообмеження та самоосмислення індивідів, яке виразно ілюструє формула “Демократія – це не коли мені все дозволено, а коли я сам не можу собі дозволити”.

Для функціонування громадянського суспільства необхідним є існування в державі реального пріоритету прав людини та громадянина в державно-правовій системі, а також чітко налагоджені механізми й юридичні процедури захисту прав людини, забезпечення соціального захисту громадян, їхніх прав на гідне життя та розвиток тощо. Зазначені соціально-політичні принципи та норми політичного життя також складають цінності громадянського суспільства.

До прав, поза якими неможливе існування громадянського суспільства, слід віднести наступні:

Громадянські права: право приватної власності, право на охорону сім'ї, материнства та дитинства, свободу совісті, право на вільне пересування, вільний вибір місця проживання тощо. Їх мета полягає в захисті приватної сфери життя. Гарантування демократичною державою цього кола прав і свобод людини та громадянина є водночас і умовою існування громадянського суспільства, і показником рівня демократичності самої держави, оскільки демократія завжди визначається рівністю прав, свобод і захищеністю особи перед державою.

Політичні права: право на свободу пошуку, отримання та поширення інформації, право на мирні збори, свободу думки, обирати та бути обраним, що є необхідною умовою існування громадянського суспільства, оскільки ці права складають основу демократичної системи та виступають тим засобом, який забезпечує здійснення контролю за владою, і виступають тими цінностями, на які орієнтується будь-яка демократична держава.

Соціально-економічні права: право на власність, на працю, її вільний вибір, на освіту, на соціальний захист тощо. Вони в поєднанні з відносинами економічного характеру складають основу громадянського суспільства.

Цінності громадянського суспільства у соціальній сфері становлять: родина, суспільні та релігійні організації та рухи, недержавні засоби масової інформації, органи громадського самоврядування тощо. Це механізм формування та вияву суспільної думки, а також розв'язання соціальних конфліктів, усе це складає практику інституційованого оформлення інтересів громадян та їх спільнот.

Копаниця Д.М. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

Виконання бойових завдань, що виконуються військовослужбовцями Збройних Сил України у тимчасово окупованих регіонах, зі складною суспільно-політичною обстановкою, задають серйозне фізичне випробування і перевірку на психологічні можливості людини.

Військовослужбовець Збройних Сил України має великі фізичні навантаження, які дають втому, яка впливає на морально-психологічний стан. У бойових умовах різко зростає роль психологічного забезпечення, тобто моральної підтримки – роль офіцера психолога є невід'ємною складовою для перемоги у бою.

Морально-психологічний стан (МПС) має певну структуру, в якій можна виділити три нерозривно пов'язані, взаємодіючі групи елементів:

- моральні, що відображають уявлення про війну, її характер, цілі та сутності;
- суспільно-психологічні, індивідуально-психологічні елементи;
- елементи професійного плану.

Метою психологічного забезпечення є здатність військовослужбовців переносити великі нервові навантаження, зберігати боєздатність в будь-яких стресових умовах

Отже, головним регулятивом військового психолога є зобов'язання про утримання морально-психологічного стану особового складу військового формування, зміцнення і розвитку психологічних якостей, що забезпечують їх високу психологічну стійкість і готовність виконувати службові завдання в будь-яких умовах.

МОДЕЛЬ УЧНЯ ЯК БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ СИСТЕМ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Інформатизація суспільства і бурхливий розвиток комп'ютерних технологій, що спостерігається в останній час, усе більш впливає на процеси в галузі нових технологій навчання. Цей вплив помітний, у зростаючому інтересі до досліджень з розробки інтелектуальних навчальних систем (ІНС). До сучасної людини пред'являються нові вимоги у підвищенні рівня якості освіченості і компетентності, а також постійному відновленні знань і умінь. Старі традиційні форми і методи навчання не в змозі задовольнити зростаючу потребу людей у навчанні, відновленні своїх знань.

Для індивідуалізованої взаємодії з користувачем навчальна система повинна мати доступ до великої кількості різноманітної інформації про учня, починаючи з відносно довгострокових фактів, таких як області інтересів і знань, і закінчуючи короткостроковими фактами, такими як задача, що користувач у даний час намагається вирішити.

Існує різниця між довгостроковими і короткостроковими моделями учня. Довгострокова модель учня може складатися з інформації про користувача, що була зібрана під час попередніх взаємодій. Ця інформація може містити в собі рівень знань користувача в даній галузі, його часті помилки та інше. Короткострокова модель учня складається з переконань, представлень користувача в конкретний момент часу і є результатом логічного висновку системи.

В ідеальному випадку обидві моделі повинні матися в ІНС і обмінюватися інформацією між собою. Впровадження інтелектуальних технологій в освітній процес вимагає специфічного опису використовуваних знань, але у більшості випадків вони виявляються такими, що погано формалізуються. Модель повинна постійно оновлятися. Основною функцією модуля підтримки моделі є визначення поточного стану знань того, кого навчають, на основі всебічних спостережень.

Адаптація системи навчання до індивідуальних особливостей учня дає можливість зменшити час навчання, а також з найменшими витратами перебороти поріг труднощів навчання і пристосувати цей процес до особливостей кожного учня.

Моделювання учня містить у собі формальний опис характеристик якісного представлення, що враховує особистісні характеристики учня, які відіграють важливу роль в навчальному процесі, та враховують швидкість просування у вивченні студентами даного предмету.

Модель учня динамічна, тобто змінюється протягом усього процесу навчання підбирає найбільш оптимальні для нього сценарії навчання, темп й детальність подання навчального матеріалу, пропоновані питання і вправи, їх послідовність та інше.

ТЕРОРИЗМ ЯК ОСНОВНИЙ ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ЧИННИК СУСПІЛЬСТВА

Тероризм став однією з глобальних проблем сьогодення. Він стосується і впливає на всі сфери існування сучасного суспільства, передусім – на його безпеку, стійкість функціонування політичних інститутів, стабільність багаторівневої системи соціально-політичних та міжнародних відносин.

В даний час політичний тероризм є особливим типом політичної боротьби деструктивних сил за владу і вплив на різні сфери соціуму. Тероризм перетворюється на постійно діючий, дестабілізуючий чинник суспільного розвитку. Його небезпека визначається здатністю подолання сформованого геополітичного простору, незалежно від наявності бар'єрних географічних чинників.

Проблема тероризму має як внутрішньополітичне, так і зовнішньополітичне значення. Прояви тероризму усередині країни порушують стійкість політичної системи суспільства, сприяють дестабілізації політичного курсу, а у ряді випадків здатні паралізувати дії влади, сприяючи підриву їх авторитету серед населення. Все це ставить під загрозу стан і тенденції прогресивного розвитку сучасного суспільства.

Тероризм – це тактика політичної боротьби, що характеризується систематичним застосуванням ідеологічно мотивованого насильства у вигляді вбивств, диверсій, саботажів, викрадень та інших дій, що представляють загрозу для життя і безпеки людей.

Розвиток сучасного тероризму обумовлений:

- по-перше, зміцненням ролі релігії, як наслідку процесу деідеологізації у внутрішньому житті ряду країн світу та міжнародних відносинах;
- по-друге, розвитком транснаціональної організованої злочинності та пов'язаною із нею нелегальної торгівлі зброєю, радіоактивними матеріалами тощо;
- по-третє, наслідками науково-технічного прогресу та вдосконаленням глобальних інформаційних технологій;
- по-четверте, високими темпами урбанізації в світі.

Таким чином, представляється актуальним аналіз феномену тероризму як чинника дестабілізації, а саме українського суспільства. При цьому особливу значимість мають проблеми забезпечення національної безпеки і стабілізації політичної системи.

В Україні розвитку тероризму сприяють глибока соціально-економічна криза, протистояння політичних сил, наростання проявів сепаратизму, процеси соціального розшарування, корумпованість державного апарату, розвиток потужного нелегального ринку зброї, девальвація моральних та духовних цінностей.

З огляду на геополітичне положення української держави та нестабільність ситуації у світі, обумовлену значною активізацією радикальних організацій, для України залишається актуальним питання тероризму та його дестабілізуючого впливу на сучасне суспільство.

РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Суперечливість розвитку сучасних громадських відносин говорить про необхідність пошуку нових рішень в соціальній сфері. В даний час активно розвивається такий напрямок як волонтерство. Сьогодні він приймає сучасні форми, в тому числі, виступає важливим соціальним інститутом.

Ця тема набуває актуальності, так як після військового протистояння на території України та анексії Криму величезна кількість людей потребує підтримки. Наслідком стає тенденція збільшення і ускладнення соціальних проблем та зростання соціального неблагополуччя людей які потребують підтримки. Тому, велике значення для населення стали мати організації, установи, а також служби, метою яких є надання соціальної допомоги.

Однак, внаслідок дуже широкого спектра проблем населення, все більше стає необхідність в волонтерській (добровольчій) діяльності. Вони за власним бажанням діляться своїм часом, енергією, навичками і знаннями для того, щоб допомогти іншим людям без будь – якої матеріальної вигоди. Кожному хочеться вірити в те, що робота, яку він виконує, є дуже важливою, навіть якщо вона дуже проста. Таким чином, волонтерська діяльність є вже невід'ємною рисою сучасного суспільства. Досвід волонтерської діяльності показує благодійну спрямованість цієї роботи.

Теоретичне і методологічне обґрунтування волонтерства як соціальної активності досліджується в працях: Л.В. Вандишевої, С. Єкимової, Н. Ємельянової, Л.А. Журністи, У.П. Косової, Р. Вайноли, С. Харченко, Л.А. Кудринської, Е.Н. Митрофанової, А.С. Платонової, Л.Є. Сікорської, Т. Шумихіної та ін.

У своїх роботах дані автори особливий акцент роблять на таких темах, як:

- змістовні та структурні характеристики добровольчої праці;
- роль і місце волонтерської діяльності в суспільстві;
- практичні та методичні рекомендації щодо розвитку волонтерської діяльності.

Незважаючи на великий інтерес дослідників як до тематики державного суспільства, так і до тематики волонтерства, дане питання потребує ще досконалого вивчення.

ПСИХОДІАГНОСТИКА ПРОЯВІВ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Війна на сході нашої держави все частіше змушує нас звертатися до проблеми психодіагностики посттравматичного стресового розладу військовослужбовців, їх реабілітації та пристосування до нормального, мирного життя.

Діапазон впливу факторів війни на людину надзвичайно широкий. При цьому набагато більший масштаб мають пом'якшені і відстрочені наслідки війни, що впливають не тільки на психофізичне здоров'я військовослужбовців, а й на їх психологічну врівноваженість, світогляд, стабільність ціннісних орієнтацій і т.д.

Посттравматичний стресовий розлад у військовослужбовців виникає внаслідок реакції на події загрозливого або катастрофічного характеру. Тобто на пряму загрозу смерті. Наприклад, солдати потрапляють у район бойових дій і під обстрілом ведуть бойові дії і це триває не один день.

Метою нашої роботи було теоретично вивчити та емпірично дослідити особливості прояву посттравматичного стресового розладу у військовослужбовців.

Провівши теоретичний аналіз літературних джерел ми бачимо що в учасників бойових дій виділяється ряд типових симптомів:

- підвищена збудливість та дратівливість;
- нестримне реагування на миттєвий стимул;
- фіксація на психотравмуючих обставинах;
- схильність до некерованих спалахів реакцій на незначні стимули.

Наслідки ПТСР (посттравматичних стресових розладів) призводять до зміни особистості, соціальної та професійної дезінтеграції, алкоголізації і наркотизації, суїцидів.

Дуже травматично з психологічної точки зору переживається учасниками АТО і нерозуміння в родині. Якщо відповісти нерозумінням душевного стану бійця, зміни, що відбулися на війні з людиною, можуть вплинути на майбутнє всієї родини.

В подальшому нами будуть представленні результати емпіричного дослідження і ми побачимо як час проведення (а це 1, 2, 3 ротації) у зоні бойових дій впливає на прояви посттравматичного стресового розладу.

Отже, ми бачимо наскільки дана проблема є важливою, оскільки в залежності від того на якому етапі розвитку буде виявлено психотравмуючі розлади психіки, настільки в подальшому буде залежати мирне життя військовослужбовця АТО та його родини.

І хоча дана проблема є дуже актуальною ступінь її наукової дослідженості не можна визнати задовільною.

Остапенко А.Б. (ВІКНУ)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄС ПІД ВПЛИВОМ КРИЗИ ЄВРОЗОНИ. ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Як засвідчують нам останні події в регіоні, подолання кризових явищ у єврозоні, значною мірою зумовлених особливостями економічної та інституційної моделі Європейського Союзу, визначило напрями його діяльності на декілька

останніх років. Економічна криза в єврозоні поставила під питання існування Європейського об'єднання як такого. Стає очевидною необхідність глибоких інституційних перетворень цього міждержавного об'єднання з метою подальшого поглиблення євроінтеграційних процесів.

Криза в Україні, безпосередньо пов'язана з бажанням українського суспільства реалізувати свій європейський вибір, фактична агресія Російської Федерації проти Української державності, анексія нею Криму продовж надзвичайно малого проміжку часу – все це обумовило зміну перспектив подальшого розвитку європейської спільноти як впливового міжнародного гравця.

Враховуючи останні загрози з боку східного сусіда України, а також зростаючі міграційні процеси, які зачіпляють інтереси всіх держав – членів Європейського Союзу, слід зазначити, що на даному етапі в єврозоні наростають трансформаційні процеси як відповідь на новітні виклики існуванню даного інтеграційного об'єднання.

Дослідженням політичних процесів, які відбуваються на території Європейського Союзу займаються наразі такі відомі фахівці, як А. Пар, А. Ротфельд, С. Сестанович, Р. Каган, А. Леві, А. Пол, Дж. Фрідман та інші. В їхніх працях робляться оцінки становища Європейського Союзу, при чому, є такі, що збігаються, але є й певні відмінності в прогнозах на коротко- та середньострокову перспективу.

Занепокоєння викликають процеси, що негативно впливають на соціально-політичну ситуацію всередині європейської спільноти. З одного боку, це поява розподілу на центр (країни зі стійкішою економікою, що демонструють тенденції зростання) та периферію (країни з високим рівнем суверенного боргу та безробіття).

З другого боку, простежується загострення внутрішньодержавних суперечностей і зростання євроскептичних настроїв внаслідок погіршення соціально-економічних умов.

Водночас, у політичному житті європейських країн простежується стабільне зростання популярності правих партій з яскраво вираженою критичною позицією щодо євроінтеграційних процесів – голландська Партія свободи, французький Національний фронт, Партія незалежності Великої Британії.

Головними об'єктами критики євроскептиків є: розширення повноважень бріссельської бюрократії; несправедливий розподіл фінансової допомоги (причому, у країнах-донорах критикується надмірність такого фінансування, тоді як у проблемних країнах незадоволення викликає його недостатність); катастрофічність наслідків міграційної та етноінтеграційної політики і так званого мультикультуралізму; позбавлення національних держав суверенних прав і повноважень в ім'я загальноєвропейської єдності.

АВТОРИТАРНІ ПОЛІТИЧНІ РЕЖИМИ

Незважаючи на привабливість демократії, у другій половині ХХ ст. частина країн, в яких соціокультурні і економічні умови значно поступаються найбільш розвинутим західним демократіям, опинились у стані авторитарного правління. Метою роботи є аналіз нестабільності авторитарних режимів у політологічному дискурсі сучасності.

Якщо користуватися класичною типологією М. Вебера, то з його трьох виділених варіантів легітимності – традиційного, харизматичного і раціонально-легального в умовах авторитарного режиму логічно обрати саме харизматичний. Адже традиційного авторитаризму, фактично, не існує через короткий вік його живучості. Так само говорити про легальність процедур приходу до влади автократів не доводиться. Авторитаризм для своєї життєздатності повинен забезпечити той мінімальний рівень довіри, що гарантує його повернення до попереднього стану після флуктуацій.

Однопартійний авторитарний режим буде нестабільним і вірогідніше втратить владу: якщо не зможе дійти згоди з опозицією і кооптувати її представників до владних інститутів; якщо немає репресивних заходів і заохочення лояльності до правлячої партії.

Аналізуючи інститути авторитарних режимів, дослідниця згадує можливі варіанти їх задіявання, які західна політична думка вважає причиною нестабільності і втрати влади. Це насамперед: не використання механізмів інституціоналізації; ситуація, коли у опозиції немає шансів повалити автократа, він іде на незначні поступки і опозиція повстає; якщо немає домінуючої партії, яка підтримує правителя; нестабільність збільшується, якщо немає інституціональних засобів нейтралізації опозиції; дестабілізація режиму має місце, коли парламент в країні відсутній.

Аналіз повалення режиму Маркоса на Філіпінах свідчить, що цей режим мав значний протестний потенціал, який проявився під час позачергових виборів і шахрайства на них представників Маркоса. Звідси, ми можемо запропонувати науковий підхід до аналізу нестабільності в умовах авторитарного політичного режиму. Він ґрунтується на прогнозі зростання нестабільності в країнах з авторитарним правлінням, який можна здійснити методом виявлення у середовищі правлячої верхівки невдоволених даним режимом.

Оцінити дію механізмів нестабільності авторитаризму переконливо вдалося, на наш погляд, Гайдару Є.Т. Автором застосовано історико-генетичний метод аналізу виникнення авторитарних режимів для обґрунтування їх нестабільності. У роботі висвітлені й такі можливі варіанти виходу з хаотичного стану авторитарних режимів, як мімікрія демократії або перехід до тоталітарного правління. Згадане дослідження не обійшло увагою й механізми повалення авторитаризму. Причому, аналізував авторитарні системи через когнітивні можливості праць другої половини ХХ ст.

Отже, сучасний політологічний дискурс проблеми нестабільності авторитаризму свідчить про зростання мотивації до подальших наукових розвідок у цьому руслі. Сучасні дослідження концентруються навколо когнітивної складової сутності авторитарних режимів, що мають нестабільний характер функціонування. Важливою тенденцією сучасних епістемологічних досліджень цієї проблеми є обґрунтування можливостей політичного менеджменту нестабільною ситуацією в умовах авторитарного правління.

Пономаренко А.А. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

У психологічній літературі використовується низка термінів (копінг, копінгові дії, копінг-стратегії, копінгові стилі, копінг-поведінка), за допомогою яких визначають індивідуальну адаптаційну реакцію людини до складної життєвої ситуації. Під складною життєвою ситуацією більшість дослідників розуміють ситуацію, що об'єктивно порушує нормальну життєдіяльність особистості і є складною для її самостійного вирішення. Психологічне призначення копінг-поведінки полягає в тому, щоб якнайкраще адаптувати людину до вимог ситуації, оволодіти нею, ослабити або пом'якшити її вимоги, уникнути або звикнути до них і таким чином погасити стресову дію ситуації. За твердженням Лазаруса, головне завдання копінг-поведінки – забезпечення і підтримка благополуччя людини, фізичного і психічного здоров'я, задоволеності соціальними відносинами.

Результати аналізу сучасних наукових підходів свідчать, що психічне і фізичне самопочуття залежить від вибору індивідом копінг-стратегії у момент зіткнення з психотравмуючою ситуацією. Використання активних поведінкових стратегій подолання стресу і відносно низька сприйнятливність до стресових ситуацій сприяють поліпшенню самопочуття. А до його погіршення і наростання негативної симптоматики призводять намагання уникнути проблеми і застосування пасивних стратегій, спрямованих не на вирішення проблеми, а на зменшення емоційної напруги.

Більшість дослідників копінг-стратегій поділяють їх на активні та пасивні. До активних стратегій відносять стратегію “вирішення проблем”, як базову копінг-стратегію. Вона містить усі варіанти поведінки людини, спрямовані на вирішення проблемної чи стресової ситуації, а також стратегію “пошук соціальної підтримки”, спрямовану на одержання соціальної підтримки від середовища. Пасивна копінг-поведінка забезпечує використання варіантів поведінки, що містять базову копінг-стратегію “уникання”, водночас необхідно враховувати, як свідчать результати деяких досліджень, що певні форми уникання можуть мати й активний характер.

Оскільки реалізація копінг-стратегій може проходити в трьох сферах (поведінковій, когнітивній та емоційній), К. Муздибаєв виділяє специфічні стратегії подолання негативних життєвих подій, зокрема, стратегію, сфокусовану на оцінці; стратегію, сфокусовану на проблемі, та стратегію, сфокусовану на емоції, які можуть бути оцінені залежно від того, якою мірою вони відповідають цим загальним адаптивним задачам.

Стратегія подолання стресу, сфокусована на оцінці, містить у собі зусилля людини щодо встановлення значення ситуації, розуміння негативних процесів, що відбуваються, й оцінки їх можливих наслідків. У межах означеної стратегії здійснюється логічний аналіз обставин та пізнавальна підготовка, тобто людина приймає ситуацію і розділяє її, щоб виділити якісь сприятливі моменти. Ця стратегія може використовувати і неконструктивні навички, продюзовані захисними механізмами, наприклад, заперечення або зменшення загрози.

Стратегія подолання життєвих труднощів, сфокусована на проблемі, націлена на рішучу протидію стресорам і їх наслідкам. Даний тип реакції на кризову ситуацію починається з отримання якомога надійнішої інформації відносно тих обставин, у яких опинилася людина. Сюди ж належать навички індивіда в пошуку підтримки та заспокоєння у близьких або корисних йому людей. Центральним моментом цієї стратегії подолання стресових ситуацій є прийняття рішення та здійснення конкретних дій, прагнення безпосередньо мати справу з критичними проблемами.

Стратегія подолання життєвих труднощів сфокусована на емоціях. Вона націлена на управління почуттями, викликаними кризовими подіями, і на підтримку емоційної рівноваги. Адаптивні навички, що допомагають зберегти емоційний баланс, передусім дають надію на зміну ситуації. Надія, роздуми про позитивну перспективу дозволяють людині придушувати негативні почуття та імпульсивні акти і спрямовують її на дотримання норм моралі, оскільки саме надія підтримує волю до життя, саме вона є джерелом прагнень. Окрім регулювання емоцій за допомогою надії, існує також спосіб управління емоціями за допомогою наuczіння терпимості.

У цілому до базових копінг-стратегій науковці та практики відносять стратегії “вирішення проблем”, “пошук соціальної підтримки” й “уникання” і наділяють їх такими характеристиками:

1. Стратегія вирішення проблем – це активна поведінкова стратегія, застосовуючи яку людина прагне використовувати особистісні ресурси для пошуку можливих способів ефективного вирішення проблеми.

2. Стратегія пошуку соціальної підтримки – це активна поведінкова стратегія, застосовуючи яку людина для ефективного вирішення проблеми звертається по допомогу і підтримку до оточуючого її середовища: сім’ї, друзів.

3. Стратегія уникання – це поведінкова стратегія, застосовуючи яку, людина прагне уникнути контакту з оточуючим світом, витісняє необхідність розв’язання проблеми. До способів уникання можна віднести відхід у хворобу, активізацію вживання алкоголю, наркотиків, варіантом активного способу уникання – суїцид.

Стратегія уникання – одна з провідних поведінкових стратегій, яка сприяє формуванню дезадаптивної, псевдодолаючої поведінки. Використання цієї стратегії обумовлене недостатнім рівнем особистісних копінг-ресурсів і навичок активного розв’язання життєвих проблем. Стратегія уникання може носити адекватний або неадекватний характер залежно від конкретної стресової ситуації, віку і стану ресурсної системи індивіда.

Найбільш ефективним є ситуативне використання всіх трьох поведінкових стратегій. У деяких випадках людина може самотійно подолати труднощі, що виникли, в інших випадках їй потрібна підтримка оточуючих, у третіх – вона може просто уникнути зіткнення з проблемною ситуацією, наперед оцінивши негативні наслідки такого зіткнення.

Достатньо детальною є класифікація П. Тойса, яка спирається на комплексну модель копінг-поведінки. Вчений виокремлює такі поведінкові стратегії:

1. Поведінка, зорієнтована на ситуацію: прямі дії (обговорення ситуації, її вивчення), пошук соціальної підтримки, “втеча” від ситуації.

2. Поведінкові стратегії, зорієнтовані на фізіологічні зміни: використання алкоголю, наркотиків; тяжка праця; інші фізіологічні методи (таблетки, їжа, сон).

3. Поведінкові стратегії, зорієнтовані на емоційно-експресивне вираження: катарсис, стримування та контроль почуттів.

Отже, під копінг-стратегіями ми будемо розуміти засоби управління стресовим фактором, які використовує індивід для відповіді на сприйняту ним загрозу. Поняття об’єднує емоційні, когнітивні та поведінкові стратегії, які використовує індивід для того, щоб подолати вимоги сьогодення.

Також можна припустити, що існує взаємозв’язок між тими особистісними конструктами, за допомогою яких людина формує своє ставлення до життєвих труднощів, і тим, яку стратегію поведінки при стресі вона обирає. Досліджені копінг-стратегії в цілому можна об’єднати у три загальні групи – стратегії вирішення проблем, пошуку соціальної підтримки та уникання.

Постоєнко В.І. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ

Профілактика ПТСР у осіб, що пережили екстремальні події, повинна мати комплексний характер, базуватися на мультидисциплінарному підході та включати в себе медичні, психологічні та соціальні заходи. Профілактична медико-психологічна допомога є найбільш ефективним засобом запобігання негативному впливу тяжкої психічної травми на психічне здоров’я людини, в тому числі дітей та підлітків. Однією з причин росту числа військовослужбовців із ПТСР, що обумовлені впливом життєвонебезпечних ситуацій, є практично повна відсутність програм профілактичної спрямованості. Дана програма повинна працювати з початком проходження військової служби і продовжуватися впродовж та по завершенню служби.

Комплексний підхід до організації та проведення заходів програми по запобіганню посттравматичного стресового розладу має включати повноцінне інформування військовослужбовців про можливі симптоми, прояви, та наслідки ПТСР; навчання мають проводитися в умовах максимально наближених до бойових, це дасть змогу підвищити поріг стресостійкості; необхідно навчати військовослужбовців вегетативним методикам, та іншим технікам виходу зі стресової ситуації, заспокоєння, релаксації. Побудова профілактичних програм повинна проводитися з урахуванням основних факторів і умов формування ПТСР: особливостей самої травматичної події, наявності негативних "професійних" чинників, соціально-демографічних і соціально-економічних характеристик, анамнестичних даних, соціально-психологічних і індивідуально-психологічних особливостей.

Ідентифікація стрес-чинників є основною при вирішенні питань організації необхідної медичної та психосоціальної допомоги постраждалому населенню. Виділення "пускових" – найбільш патогенних факторів, які з більшою вірогідністю здатні викликати психічні порушення, в тому числі розвиток ПТСР, визначає групу первинних стрес-чинників, які необхідно подолати (або зменшити їх вплив) в першу чергу. Ці заходи повинні відбуватися безпосередньо з моменту початку проходження військової служби. Виділення так званих "підтримуючих" патогенних факторів дозволить визначити групу вторинних стрес-чинників, які пов'язані з екстремальними ситуаціями, але самостійно не призводять до формування психічних розладів. Заходи щодо подолання негативного впливу цих чинників повинні відбуватися в процесі проходження служби наслідків продовжуватися після завершення стресових подій.

Для проведення ефективних реабілітаційних та психопрофілактичних заходів необхідно також визначення "антистресових" факторів, які призводять до зниження патогенного впливу екстремальних подій.

Організація ефективної допомоги потерпілим у результаті бойових дій припускає чотири основних напрямки, які взаємодоповнюють один одного:

1. Створення державної служби допомоги потерпілим з відповідним законодавчим і фінансовим забезпеченням;

2. Створення різних громадських та військових організацій по типу товариства ветеранів афганської війни, груп взаємодопомоги жертв катастроф, груп зустрічей, відкритих для кожної людини, що пережила екстремальну подію, де вона могла б одержати потрібну їй інформацію, зрозуміти, що її проблеми можуть бути вирішені;

3. Створення державної системи лояльності по відношенню до військових ветеранів;

4. Організація консультативної служби для родичів потерпілих, у рамках якої можна було б одержати професійну психологічну допомогу, конкретні рекомендації з побудови взаємин у родині, зняття власної психічної напруги.

Отже, під профілактичними заходами, щодо запобігання ПТСР у військовослужбовців, та комплексним підходом його реабілітації можна вважати систематичну підготовку в умовах наближених до бойових, повноцінне інформування відносно симптомів, проявів та наслідків ПТСР.

Важливою складовою профілактичних заходів є навчання військовослужбовців різноманітних технік та прийомів зняття стресової напруги в умовах бою, та по його завершенню. По поверненню з зони бойових дій необхідно забезпечити військовослужбовців, та членів їх сімей належною психологічною підтримкою, за для зменшення рівню негативних наслідків посттравматичного стресового розладу.

Проаналізувавши заздалегіть проведене емпіричне дослідження, можна зробити наступні висновки: у 13% в/службовців, які приймали участь у бойових діях, чи стали учасниками психотравмуючої ситуації, наявні яскраві прояви ПТСР, 50% в/службовців були виявлені дезадаптаційні прояви, та прояви глибокої депресії, і лише 37% військових знаходяться в рамках норми. Провівши заплановані психолого-профілактичні заходи, та комплекс заходів по поверненню в/службовців з зони бойових дій, нами було проведено повторне психолого-діагностичне дослідження проявів ПТСР. Проаналізувавши отримані дані ми отримали наступні показники: у 7–9% в/службовців було продіагностовано яскраво виражені прояви ПТСР, у 37–39% в/службовців спостерігалися прояви глибокої депресії, і 52–56% військових залишаються в рамках норми. Експериментально було доведено, що на формування та розвиток посттравматичних стресових розладів у в/службовців, безпосередньо впливає час перебування під впливом психотравмуючої події, інтенсивність бойових дій, а також індивідуальні особливості кожного військового.

Загалом дослідження показали, що проведені психолого-профілактичні заходи, та заходи по поверненню військовослужбовців з зони бойових дій, позитивно впливають на зменшення рівню прояву посттравматичних стресових розладів.

*к.т.н. Рогов П.Д. (НУОУ),
к.політ.н. Турченко Ю.В. (ВІКНУ)*

ДО ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ВІЙСЬК ВІД ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПРОТИВНИКА

Пріоритетними завданнями оперативного захисту військ (сил) від інформаційно-психологічних операцій противника є:

- постійне та безперервне роз'яснення рішень найвищих органів державної влади та органів військового управління, командування та завдань, що стоять перед військами та окремими військовослужбовцями;

- доведення до особового складу реальної воєнно-політичної, суспільно-політичної та інформаційної обстановки, що постійно змінюються, в районі бойових дій, зняття атмосфери психологічної напруженості особового та керівного складу військ (сил);

- прогнозування тематики психологічних інформаційно-психологічних операцій та можливих дій противника з метою попередження впливу і, тим самим, зниження їх ефективності та/або оперативної нейтралізації;

- визначення ознак руйнівного інформаційно-психологічного впливу на війська та недопущення асиметрії в інформаційному просторі;
- використання стратагемного і критичного мислення як основи забезпечення інформаційно-психологічної безпеки, високого морально-психологічного стану військовослужбовців;
- оцінка рівня схильності особового складу військ (сил) впливу пропаганди та психологічним діям противника, прогнозування небезпеки наслідків і планування об'єму роботи щодо протидії негативним впливам;
- проведення превентивних інформаційних заходів, спрямованих на особовий склад військ (сил) і місцеве населення з метою недопущення їх інформаційного відчуження, недопущення деморалізації, дезінформації, морально-психологічного придушення військ (сил).

Семибратов Є.О. (ВІКНУ)

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ. ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

Дослідження питань світової економічної інтеграції беруть початок в середині ХХ століття. Але обумовлені вони були не лише питаннями економічного зростання. Як свідчать останні десятиріччя, економіка тісно пов'язана з політикою держав, як зовнішньою, так і внутрішньою. На сьогоднішній день обсяг міжнародної зовнішньої торгівлі перевищує 10 трлн. дол., це понад третини сумарного ВВП країн світу. Це зумовлено тим, що підвищення ефективності господарської діяльності, скорочення суспільних витрат потребують постійного поглиблення спеціалізації виробництва.

Ці процеси дають поштовх до становлення, розвитку та розширення міжнародного співробітництва, поглиблення інтегрованості країн.

В ХХІ столітті питання дослідження цих явищ набуває нового змісту та привертає до себе увагу все більшої кількості дослідників. Як довели події останніх років, держави, які мають перевагу в ресурсах, мають можливість затверджувати свою позицію в регіоні, переслідуючи свої економічні й політичні інтереси. З іншого боку, з розширенням кордонів сучасних економічних об'єднань виникає явище занепаду такого союзу через різні чинники. Це потребує наукового визначення причин виникнення таких явищ і можливих шляхів їх подолання.

Таким чином, у загальному вигляді об'єктивну причину міжнародної економічної інтеграції можна визначити як необхідність подолання суперечності між очевидними реальними вигодами для підприємств від участі в міжнародному поділі праці та негативними факторами міжнародної економічної взаємодії – територіальною віддаленістю, меншою мобільністю факторів виробництва і ресурсів, митних та валютних обмежень.

РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ

Рік тому почалась перша хвиля мобілізації військовослужбовців до служби в зоні АТО. Багато бійців повернуться із зони АТО з величезним багажем психологічних переживань, зміною стилю поведінки до війни, що безпосередньо пов'язано з бойовими рефлексами, які він придбав в результаті небезпечних для життя ситуацій. Що ж тоді робити? Успішна психологічна реабілітація та ресоціалізація ґрунтується на трьох основних діях – спілкуванні, прийнятті ветерана таким, яким він є і допомозі фахівця.

Дотримуючись принципу етапності надання допомоги слід здійснювати розподіл сил і засобів медико-психологічної, психотерапевтичної та психіатричної допомоги з урахуванням основних параметрів психічного стану потерпілих, а саме наявності у них психотичних або непсихотичних проявів психічних розладів.

Порядок надання психіатричної допомоги людям з посттравматичним стресовим розладом визначає необхідні організаційні та правові засади організації надання психолого-психіатричної, реабілітаційної та санаторно-курортної допомоги, виходячи з пріоритету прав і гідності людини, зазначених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Конвенції про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину), Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року, Основах законодавства України про охорону здоров'я, Законах України «Про психіатричну допомогу», «Про реабілітацію».

Зараз психологи різних відомств і практичні психологи та лікарі-психіатри центрів психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору можуть забезпечити лише короткотермінове антикризове втручання і періодичне закріплення позитивного ефекту у межах групи посиленої психологічної уваги, або консультативної психологічної реабілітації, що у деяких випадках є явно недостатнім і потребує проведення заходів у стаціонарних умовах з виведенням особи зі стресової обстановки і подальшого закріплення успішного результату у санаторно-курортних умовах.

Медико-психологічна реабілітація (далі МПР), яка проводиться в санаторно-курортних закладах, ґрунтується на комплексному підході та у повній мірі охоплює всі рівні організації людини та включає компоненти психологічного, психофізіологічного та медичного характеру.

Основною метою МПР постраждалих внаслідок НС (негативного стресу) є збереження психоемоційного та соматичного стану здоров'я даного контингенту.

Поставлена мета здійснюється за допомогою вирішення наступних задач:

- оцінка стану здоров'я, психофізіологічного, психологічного стану постраждалих внаслідок НС;
- проведення відновлювальної терапії у випадках травм, захворювань та загострень хронічних захворювань;
- профілактика та лікування психоемоційних і психосоматичних порушень;

- корекція і нормалізація психофізіологічного стану;
- відновлення соціальної адаптації.

МПП здійснюється шляхом проведення комплексу діагностичних, лікувальних, оздоровчо-профілактичних заходів з максимальним використанням природних лікувальних ресурсів, традиційних та нетрадиційних методів відновлюваного лікування лікарями та іншими фахівцями відповідної спеціальності за напрямком антикризової терапії.

Тривалість МПП визначається індивідуально (з урахуванням психоемоційного та соматичного стану особи), але не повинна становити менше 14 днів.

Програма медико-психологічної реабілітації постраждалих внаслідок НС в санаторно-курортних умовах. Весь перелік реабілітаційних заходів постраждалих внаслідок НС поділяють на медико-біологічні, психофізіологічні, психологічні та соціально-психологічні.

Медико-біологічні заходи комплексної МПП включають всі елементи санаторно-курортного лікування: бальнеотерапію, таласотерапію, грязелікування, кліматолікування, фітотерапію, ароматерапію, фізіотерапію, масаж та мануальну терапію, лікувальну фізкультуру і релаксаційну гімнастику.

Застосування психофізіологічних, психологічних та соціально-психологічних заходів базується на положенні, що процес успішного подолання наслідків ПТСР складається з ряду наступних стадій:

1. Стабілізація, що складається з двох аспектів: виявлення та ідентифікація негативних емоцій та почуттів, пов'язаних з травматичною ситуацією, через вербалізацію соматичних станів.
2. Розрив умовно-рефлекторних зв'язків між травматичними спогадами і реакціями.
3. Переробка травматичного досвіду.
4. Відновлення соціальної адаптації та поліпшення навичок міжособистісної комунікації.
5. Накопичення позитивних емоційних переживань, що сприяють ефективній реабілітації.

Техніки психосоціальної реабілітації застосовують для поліпшення соціальної комунікації та особистісної інтеграції негативних переживань та спогадів про травматичний досвід. Вони включають програвання ситуацій, в яких нові способи подолання психотравми перевіряються на практичність, придатність і широту застосування у соціумі. Такі техніки також дають реабілітантам можливість для взаємодії, під час якої переживаються нові приємні емоційні стани, що необхідні для компенсації глибокого почуття безпорадності та гострого болю від отриманих психологічних та фізичних травм.

Отже, більшість вищенаведених психотерапевтичних підходів, які застосовуються на попередніх етапах медико-психологічної допомоги при ПТСР, такі як когнітивно-біхевіоральна терапія; десенсибілізація і опрацювання за допомогою рухів очей; групова й психодинамічна терапія; арт-терапія та психофармакотерапія, також використовуються на етапі МПП в санаторно-курортних умовах.

Запропоновані інноваційні підходи до організації медико-психологічної допомоги при посттравматичному стресовому розладі мають суттєві переваги перед існуючими на сьогодні:

1) діагностичні підходи згруповані у систему послідовних кроків, яка дозволяє поетапно вирішувати діагностичну задачу;

2) критерії діагностики повніше відображають клінічну структуру ПТСР, точніше – специфіку основних та додаткових методик для проведення психофізіологічного обстеження реабілітантів та дослідження їх психологічної сфери;

Тюріна Ю.В. (ВІКНУ)

ДО ПРОБЛЕМИ СТАТЕВИХ ТА ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ КУРСАНТІВ ВВНЗ

Аналіз проходження військової служби військовослужбовцями-жінками в Збройних Силах України протягом останніх років свідчить, що чисельність військовослужбовців-жінок має динаміку на збільшення серед усіх категорій.

На сьогодні у Збройних Силах України проходять службу та працюють майже 50 тисяч жінок – біля 18 тисяч жінок-військовослужбовців та більше 30 тисяч працівників-жінок ЗС України. Серед жінок-військовослужбовців майже 7% (1701) – офіцери та 93% (13928) – старшинського, сержантського та рядового складу всі вони проходять військову службу за контрактом. Жінки проходять службу та працюють в усіх видах і родах військ ЗСУ. Найбільше вони представлені у частинах і з'єднаннях Сухопутних військ та Повітряних Сил ЗС України, з них 1509 жінок-військовослужбовців отримали статус УБД.

Саме тому останнім часом все більш гостро постає проблема, пов'язана з необхідністю урахування особливостей проходження служби жінками. Збільшення кількості військовослужбовців-жінок у ЗСУ та інших правоохоронних і силових структурах сприяло активізації наукових досліджень щодо виявлення та обґрунтування специфіки характеру й умов військової служби військовослужбовців-жінок та їх впливу на особистість цієї категорії військовослужбовців.

Серед досліджень можна відзначити праці І. Грязнова – виховний аспект; Р. Кузіної – адаптивні властивості жінок до військової служби; С. Рикова – історична оцінка ролі та місця жінок у військовій службі; Г. Сілласте – гендерний аспект та ін. Існує достатня кількість наукових досліджень, які доводять, що жінки відрізняються від чоловіків не тільки за біологічними ознаками, а й особистісними характеристиками, особливостями мислення, мовлення, уяви.

Доволі великий термін (понад 10 років), протягом якого відбувалось формування корпусу жінок-офіцерів, дає можливість провести аналіз і виявити закономірності формування їхнього професіоналізму, оцінити рівень їхньої готовності до служби, обґрунтувати доцільні шляхи та умови вдосконалення етапу становлення, а саме навчання у вищих військових навчальних закладах.

Розглядати професійну готовність майбутніх офіцерів-жінок до виконання службових обов'язків необхідно із урахуванням всіх етапів соціально-психологічного супроводу навчально-виховного процесу. Тому потребує подальшого дослідження комплексна проблема адаптації та розвитку професійно-важливих якостей у курсантів-дівчат як майбутніх офіцерів протягом усього періоду навчання.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО ДОГОВОРУ І СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Історія створення Організації Північноатлантичного договору (НАТО) безпосередньо пов'язана з тими подіями, що відбувались у світі після Другої світової війни. У 1945 р. постало питання вироблення нових засад європейської безпеки, оскільки попередні системи забезпечення миру в Європі, започатковані на Віденському конгресі 1815 р. і після Першої світової війни, не змогли гарантувати європейським державам мирне співіснування.

Весною 1948 р. США публічно заявили про готовність захистити Західну Європу, проте участь США у військовому альянсі з Європою вимагала певної законодавчої підтримки. Відповідний акт Сенату був прийнятий 11 червня 1948 р. Також весною 1948 р. в Лондоні скликано конференцію шести держав (США, Великобританія, Франція і країни Бенілюксу) з питання про об'єднання зон окупації Німеччини, які перебували під контролем західних держав.

Із завершенням «холодної війни» проблеми війни і миру набули нового звучання. Надії на те, що ХХІ століття буде більш безпечним для людства, ніж ХХ, поки не виправдовуються.

Спостерігається зростання числа неядерних, локальних, міждержавних і внутрішньодержавних конфліктів. В умовах зростання руйнівної сили звичайної зброї, наслідки цих конфліктів стають все більш небезпечними. Зберігаються розбіжності з багатьох питань, у тому числі і ті що належать до сфери воєнної безпеки, між Російською Федерацією та Сполученими Штатами, які залишаються найбільш важливими у військовому сенсі державами сучасного світу.

Саме на даному етапі світового розвитку закладаються основи стратегії розширення на Схід блоку НАТО, визначаються контури військово-політичних доктрин і напрямів військового будівництва США на ХХІ століття.

Очевидно, те, як вони будуть сформульовані і реалізовані, вплине на формування військових доктрин і спрямованість військового будівництва інших країн світу.

Починаючи з 1993 р., розширення Північноатлантичного альянсу на схід утворює одну з провідних сюжетних ліній у відносинах між Росією і Заходом, у формуванні російської зовнішньої політики в цілому, в боротьбі ідей і політичних течій з питання про військово-стратегічну орієнтацію Росії і, в кінцевому рахунку, про її цивілізаційну приналежність.

При цьому історія дискусій про розширення НАТО свідчить про глибокі відмінності в сприйнятті проблеми російськими і західними спостерігачами.

ПСИХОДІАГНОСТИКА ПРОЯВІВ ПТСР У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Переживання людиною життєвонебезпечних подій неминуче призводить до різноманітних негативних соціально-психологічних наслідків. Насилля проти особистості, природні або техногенні катастрофи, терористичні акти, бойові дії здійснюють найбільш психотравмуючий вплив на психічне здоров'я особистості, її психологічне благополуччя та якість життя. За умов Російської збройної агресії проти України, психічні розлади у військовослужбовців ЗСУ, Національної гвардії, ДПС, представників інших силових структур учасників бойових дій – є розповсюдженими формами патологічних станів, клінічна картина яких, представлена широким спектром різних за структурою та вираженістю розладів – від психологічно зрозумілих реакцій та передхворобливих станів до клінічно окреслених форм патології, серед яких переважають постравматичні стресові розлади (ПТСР, Posttraumatic Stress Disorder) – непсихотичні відстрочені реакції на травматичний стрес, здатні викликати психічні порушення. ПТСР займають центральне місце в числі так званих нових пограничних психічних розладів, що виокремлюють в останнє десятиліття. Враховуючи використання країною-агресором удосконаленої новітньої військової техніки та озброєння, підступну тактику ведення бойових дій – захисники України практично не мають можливості зберегти фізичне та психічне здоров'я після виходу з театру бойових дій. Факт переживання сильного травматичного стресу для деяких військовослужбовців стає причиною появи у них у майбутньому ПТСР. Ефекти травматизації охоплюють також їх сім'ї, оточення.

Складні психопатологічні порушення, безумовно, потребують істотної корекції існуючих підходів до їх лікування, яка має знайти своє відображення в нових стандартах надання медико-психологічної та психіатричної допомоги жертвам «неоголошеної війни». Це, в першу чергу, стосується підходів до психодіагностики, лікування та профілактики різноманітних психічних порушень, що виникають внаслідок травматичних подій, а також системи надання психологічної та психіатричної допомоги військовослужбовцям учасникам бойових дій, які страждають від зазначених розладів.

Психодіагностика ПТСР відбувається за допомогою спеціально підібраного комплексу клініко-психологічних методик, сам же суб'єкт, як правило, не усвідомлює зв'язку симптомів свого стану з травматичним впливом. При цьому вплив психічної травми відбувається двома основними шляхами: або це постійні нав'язливі думки і переживання про подію, що травмувала, або старання їх уникання. Звідси очевидне основне завдання психологічної діагностики і корекції – допомогти усвідомити причинно-наслідковий зв'язок симптомів страждання з травматичним переживанням і далі намагатися інтегрувати свідомість суб'єкта.

Наведені дані свідчать про надзвичайну соціальну важливість психологічного забезпечення лікування осіб з ПТСР, особливо – учасників бойових дій.

Але відсутність засобів психологічної діагностики таких станів у вітчизняній психології зменшує ефективність психологічної реабілітації постраждалих, обмежує розробку засобів спеціалізованої психокорекції, що робить актуальною проблему якісної психодіагностики проявів ПТСР у військовослужбовців учасників бойових дій.

Шеян О.О. (ВІКНУ)

ПСИХОПРОФІЛАКТИКА НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ У ПРОЦЕСІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Психічні стани воїна в бою – це тимчасові цілісні стани його психіки в бойовій обстановці, визначають рівень впливу бойових стрес-факторів на його поведінку, протікання психічних процесів і на саму бойову діяльність.

Взаємовідносини, морально-психологічна атмосфера у військовому колективі завжди впливають на психічні стани бійців. Необхідність вижити в обстановці смертей і руйнувань, негативні враження, морально-психологічна невідповідність, страх не впоратися з обов'язками, почуття провини перед загиблими, порушення режиму сну і відпочинку і багато іншого є основними факторами негативного впливу на психіку військовослужбовців.

Найважливішими чинниками, що запобігають виникненню НСП у людини, є формування і розвиток у неї почуття обов'язку і відповідальності, самоконтролю, мужності, наполегливості, самокритичності, інтелектуальної активності й інших позитивних етичних, характерологічних, інтелектуальних і психофізіологічних якостей, а також оволодіння методами психічної саморегуляції (аутогенне тренування тощо).

Психопрофілактичні заходи по збереженню психічного здоров'я військовослужбовців проводяться психологом в тісному взаємозв'язку з іншими посадовими особами військової частини і фахівцями. Психопрофілактика НПС має на меті ознайомлення з умовами створення позитивних психічних станів у військовослужбовців, розвиток навичок розпізнання власних станів, їх саморегуляції, подолання та усунення деструктивних наслідків НПС. У корекційній роботі використовують психолого-педагогічні засоби психологічної просвіти, тренінгові методи, індивідуально-психологічне консультування та інші методи.

Секція 2

ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ РОЗПОДІЛЕНИХ АВТОМАТИЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ СИСТЕМ

Розподіл навчальної системи має декілька аспектів:

1. Надання віддаленого доступу до системи передбачає роботу в режимі клієнт-сервер.

2. Система повинна забезпечувати підтримку розподілених даних.

3. Створення системи подібного рівня складності в принципі можливо лише при використанні обчислювальних можливостей, що надаються мережею. Якщо говорити про повнофункціональні автоматизовані навчальні системи (АНС), то рішення задачі автоматизованого навчання у максимальному варіанті включає:

– надання навчальних матеріалів в різних формах (текст, гіпертекст, графіка, аудіо- та відеоматеріали тощо);

– виконання практичних робіт (моделювання, проектування, рішення завдань та ін.);

– організація діалогу з студентом (тобто відповіді на його запитання);

– визначення рівня знань студента;

– адаптація системи до рівня знань студента у відповідності з метою навчання.

Розміщення окремих модулів, що входять до складу АНС, на різних вузлах мережі дозволить підвищити ступінь паралелізму роботи системи з великою кількістю користувачів.

Виділимо основні принципи побудови розподілених автоматизованих навчальних систем (РАНС) :

1. Розгалуженість: функціонування на основі комп'ютерних мереж.

2. Повнофункціональність: надання можливості використання практично будь-яких відомих до теперішнього часу технологій і методів комп'ютерного навчання.

3. Універсальність, тобто придатність базового програмного забезпечення РАНС для створення довільних курсів і вивчення будь-яких дисциплін (природничих, технічних, гуманітарних).

4. Відкритість, тобто надання можливості використання готового програмного та інформаційного забезпечення.

5. Стандартизація: використання стандартних мережових і програмних рішень і побудова системи на основі універсальної інтегрованої бази даних, що дозволяє легко і практично необмежено нарощувати, переносити і масштабувати її.

Останнім часом у світі спостерігається підвищений інтерес до використання для освітніх цілей ресурсів міжнародних глобальних комп'ютерних мереж. Серед найбільш поширених Internet-технологій, які використовуються для інформаційного забезпечення освітніх послуг.

ВИЯВЛЕННЯ МАЛОВИСОТНИХ ЦІЛЕЙ, ВИКОРИСТОВУЮЧИ МЕТОД СЕЛЕКЦІЇ КОРИСНИХ І ПЕРЕШКОДОВИХ СИГНАЛІВ

Проблема радіолокації маловисотних цілей (МВЦ) обумовлена, насамперед, з вирішенням складної технічної задачі придушення пасивної перешкоди за рахунок відбиттів сигналу від підстилаючої поверхні, а також зниженням інтерференційних втрат сигналу. Застосування МВЦ є одним з ефективних заходів радіоелектронної боротьби, тому в конфліктних ситуаціях слід очікувати для прикриття МВЦ застосування додатково навмисних перешкод, серед яких найбільш імовірні для МВЦ є імпульсні перешкоди у відповідь (ІПВ), що ретранслюються іншою ціллю (постановка ІПВ самою МВЦ недоцільна, тому що є для неї демаскуючим фактором). Вплив такої перешкоди призводить до значного перевантаження приймального тракту і ускладнює спостереження відміток від МВЦ. На відміну від РЛС виявлення на середніх та великих висотах застосування ІПВ проти РЛС МВЦ виявляється більш ефективним: по-перше, через вплив відбиттів від поверхні неможливо реалізувати вимоги до форми діаграми спрямованості і, отже, не можна використовувати систему придушення бічної відповіді, по-друге, практично неможлива третинна обробка інформації, що дозволяє "відсіяти" відстаючі імпульси відповіді перешкоди, тому що концепція створення радіолокаційного поля не передбачає перекриття зон виявлення на малих висотах. Пропонується метод захисту РЛС МВЦ від імпульсних перешкод, що заснований на відмінності в напрямку приходу сигналів, відбитих від цілі МВЦ і постановника перешкоди в кутомісній площині.

Алгоритм пропонованого методу захисту РЛС МВЦ від імпульсних перешкод включає дві основні операції обробки вхідного сигналу: 1) вимір кута місця постановника ІПВ і формування ознаки перешкоди 2) бланкування ділянок дальності, зайнятих перешкодою. Друга операція виконується стандартними елементами приймача, перша вимагає узгодження з метою вироблення найбільш оптимального рішення. При аналізі алгоритму формування ознаки ІПВ виходимо з факту побудови РЛС МВЦ на основі цифрової лінійної антенної решітки (ЦЛАР), що необхідно для вирішення основних проблемних завдань радіолокації МВЦ.

Запропоновано метод захисту РЛС МВЦ від ІПВ, що відрізняється від відомих тим, що для селекції корисних і завадових сигналів використовуються кутові відмінності в напрямку їхнього приходу в кутомісній площині. Це дозволяє здійснити захист від ІПВ шляхом простого бланкування виходу системи обробки сигналів в момент вступу на її вхід імпульсів перешкоди.

Показано, що якщо кут місця постановника ІПВ перевищує ширину діаграми направленості антени в кутомісній площині, то у формувачі ознаки перешкоди доцільно використовувати просторовий фільтр, реалізований на основі ЦЛАР і процесора швидкого перетворення Фур'є.

ОГЛЯД ПОТОЧНОГО СТАНУ ЗАСОБІВ РАДІОЗВ’ЯЗКУ З РЕЖИМОМ ПСЕВДОВИПАДКОВОГО ПЕРЕНАЛАШТУВАННЯ РОБОЧОЇ ЧАСТОТИ

Моральна застарілість і невідповідність сучасним вимогам завадозахищеності та завадостійкості польової компоненти системи урядового зв’язку ЗСУ в умовах постійного вдосконалення техніки радіоелектронної боротьби (РЕБ) вимагає розробки та введення в експлуатацію завадозахищених радіозасобів нового покоління. Такі радіостанції безумовно повинні передбачати використання широкосмугових шумоподібних сигналів (ШПС) або сигналів з псевдовипадковим переналаштуванням робочої частоти (ППРЧ). З аналізу широкосмугових методів передачі ППРЧ та ШПС відомо, що завадозахищеність усіх сигналів відносно оптимальних завад практично однакова.

Засоби зв’язку з використанням ППРЧ, як один із методів розширення спектра сигналу, отримали широке розповсюдження. Їх типи і модифікації при порівняно невеликій кількості зразків, що знаходяться на озброєнні у провідних країнах світу, ускладнюють розпізнавання радіомереж, радіонапрямків об’єктами розвідки, тому що однотипні радіостанції можуть використовуватись в підрозділах від батальйону до корпусу.

Для створення нових засобів зв’язку треба спиратись на досвід в цій галузі. В першу чергу необхідно аналізувати та систематизувати тактико-технічні характеристики наявних іноземних засобів зв’язку.

Дослідженням та виготовленням військових засобів зв’язку з використанням режиму ППРЧ у розвинутих країнах займаються такі відомі фірми як Motorola, Marconi, Thomson, Harris, певного успіху досяг Російський «Воронізький НДІ зв’язку», який розробив комплекс 5-го покоління Р-168Е («Акведук»). В даному напрямку працюють також і українські фахівці компанії «Телекарт-Прибор». Дана компанія виготовляє засоби зв’язку спеціального призначення з режимом ППРЧ, такі як: Р-002, Р-005, Р-030, КВ-1150.

Радіозасоби з ППРЧ дозволяють здійснювати передачу даних зі швидкостями 100, 200 і 1200 біт/с в КХ та 1,2 – 1,6 кбіт/с в УКХ діапазонах.

Використання таких систем радіозв’язку (СРЗ) ускладнює роботу завадопостановника, оскільки вважається, що завадопостановнику закон зміни частоти невідомий.

Режим ППРЧ підвищує надійність зв’язку також і в умовах відсутності навмисних завад, оскільки є одним із способів подолання впливу частотно-селективних та випадкових ненавмисних завад.

Використання сигналів з ППРЧ пояснюється тим, що противник немає можливості здійснити постановку прицільної завади, а подавлення всього робочого діапазону недоцільне і у багатьох випадках неможливе.

АНАЛІЗ МЕТРОЛОГІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ СУЧАСНИХ ПРИЛАДІВ ОБЛІКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Історія створення лічильників прекрасно ілюструє метод, характерний для винаходів XIX століття. XIX століття, відзначається патентами на гідротурбіну, лічильник, трансформатор струму, двигун, динамо-машину, лампу. Одним із творців індукційного електричного лічильника був Отто Тітус Блаті, який був винахідником трансформатора струму.

Дослідження в області електрики дозволили створити різні пристрої, які перетворили електрику в комерційний продукт масового попиту.

Електроенергія, яка застосовувалася для освітлення, побутових, промислових і комерційних потреб зажадала прийнятих основ вимірювання і стандартизації обліку. Лічильники, що беруть початок від лічильника Блаті і індукційних лічильників Ферраріс, внаслідок чудовій надійності і малої собівартості, до нині масово виготовляються і здійснюють більшу частину вимірювань електроенергії.

Особливістю лічильників електроенергії з АСКОВ є можливість підключення додаткового кабелю для передачі даних на частоті 30-70кГц і пронумеровані пломби.

Для обліку активної і реактивної електроенергії змінного струму є індукційні одно- і трифазні прилади. Кількість електроенергії, пропорційне числу оборотів рухомої частини приладу, реєструється рахунковим механізмом. Диск обертається за рахунок вихрових струмів, що наводяться в ньому магнітним полем котушки лічильника.

В електричному лічильнику електронного типу, змінний струм і напруга впливають на твердотільні (електронні) елементи для створення на виході імпульсів, число яких пропорційно вимірюваної активної енергії. Лічильники електроенергії можна класифікувати за типом вимірюваних величин, типу підключення і по типу конструкції: прилади прямого включення в силовий ланцюг і прилади трансформаторного включення; одно- і трифазні. За конструкцією: індукційні, електронні, гібридні.

Багатотарифний прилад обліку електроенергії допомагає економити кошти на оплату електроенергії. Багатотарифні лічильники електроенергії, ціна яких більше, відповідно, мають більшу функціональність. Вони можуть не тільки вимірювати і оптимізувати облік електроенергії, але реєструвати споживану енергію подово або помісячно, як сумарно, так і по роздільним тарифами, з традиційним зняттям і контролем показників або з передачею інформації через спеціальне програмне забезпечення в персональний комп'ютер.

Лічильники з вбудованим модемом можуть передавати інформацію про споживання енергії безпосередньо виробнику, що спрощує його контрольну функцію, а згодом аналіз і чесне проведення взаєморозрахунків з споживачем.

ІЄРАРХІЧНА ЧАСОВА ПАМ'ЯТЬ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

Штучні нейронні мережі мають тривалу історію розвитку та історично стикалися з серйозними проблемами. В останній час для їх удосконалення з'являються нові напрямки в області нейронних мереж. Ієрархічна часова (темпоральна) пам'ять – це новий напрям нейроінформатики, розвиваючий принципи, закладені в архітектурі штучних нейронних мереж: Кохонена, на основі радіально-симетричних (радіально-базисних) функцій, адаптивного резонансу.

Ієрархічна часова пам'ять використовує аналогії із структурними та алгоритмічними властивостями кори головного мозку. Ієрархічна часова пам'ять функціонує з використанням вхідного потоку сенсорних даних. Результат її роботи головним чином визначається тим, що було їй продемонстровано в процесі самонавчання.

В архітектурі ієрархічної часової пам'яті використовується складна структура нейронів і організація зв'язків між ними. Вона включає такі елементи, як колонки, шари, регіони і ієрархії регіонів. Мережі ієрархічної часової пам'яті навчаються багаторазово на різних наборах вхідних даних, і принцип їх роботи заснований на запам'ятовуванні як безлічі вхідних векторів, так і їх послідовностей.

На відміну від інших архітектур нейронних мереж, спосіб, за допомогою якого вхідні дані зберігаються і відтворюються, заснований на принципово інших методах і підходах. Ієрархічна тимчасова пам'ять невід'ємно пов'язана з параметром часу, а сама інформація зберігається в розподіленому вигляді. Користувач повинен вказати параметри ієрархії і чому вона буде навчатися, а нейронна мережа сама контролюватиме, де і як буде зберігатися інформація.

Нейронна мережа ієрархічної тимчасової пам'яті складається з регіонів, організованих в ієрархію. Регіон –це базовий елемент, будівельний блок, функціональна одиниця пам'яті. Регіон функціонуючої мережі являє собою один рівень або одну зі складових рівня ієрархії, коли таких регіонів на рівні кілька. При взаємодії між собою сусідніх рівнів ієрархії відбувається обмін сигналами (даними) між нижніми (дочірніми) та верхніми (батьківськими) рівнями.

При наявності потоків даних більш ніж від одного масиву сенсорів можна з'єднати кілька мереж ієрархічної тимчасової пам'яті в єдину структуру. В результаті на самих верхніх рівнях відбуватиметься обмін даними не тільки між рівнями окремих мереж, але і між самими мережами.

В результаті використання ієрархічної організації істотно скорочується час навчання нейронної мережі та необхідні обсяги пам'яті, оскільки вхідні вектора, після успішної реєстрації на кожному рівні ієрархії, використовуються багаторазово в комбінаціях на більш високих рівнях.

ВИЗНАЧЕННЯ МЕТРОЛОГІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ПЕРЕТВОРЮВАЧА КАНАЛУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПЕРЕМІЩЕННЯМ

При вимірах розміру в техніці і при виконанні досліджень широко використовуються ємнісні перетворювачі, що відносяться до групи параметричних датчиків. Такі датчики відрізняються конструктивною простотою, надійністю і малою вартістю. Однак в силу особливостей функціонування вони вимагають досить складного вторинного устаткування. Ємнісний перетворювач – конденсатор, електричні параметри якого змінюються під впливом вимірюваної величини. Зміна будь-якого з параметрів: відстань між електродами конденсатора, площа пластин, відносна діелектрична проникність середовища між ними, змінює ємність конденсатора, тому якщо вимірювана величина пов'язана відомим співвідношенням з будь-яким із зазначених параметрів, то її значення може бути визначено за результатами вимірювання ємності конденсатора.

Вимірювання ємності датчика найчастіше проводиться за допомогою гетеродинного приладу для вимірювання ємності та індуктивності (LC-вимірювача). До складу приладу входять два LC-генератора синусоїдальної напруги. При вимірюванні ємності в приладі використовуються дві однакові внутрішні котушки індуктивності. У зразковому генераторі використовується набір зразкових конденсаторів, результуюча ємність якого дорівнює їх сумі. У другому генераторі використовується конденсатор перетворювача, ємність якого підлягає вимірюванню. При виконанні вимірювань слід враховувати ємність кабелю та інших елементів конструкції перетворювача, що з'єднує перетворювач з вимірником. Так частота генератора визначається сумою ємностей кабелю і перетворювача.

Напруги генераторів подаються в змішувач, де формується спектр частот на свій вихід. Змішувач являє собою нелінійне електричне коло, на виході якої утворюється напруга, що має складний гармонійний склад. Найчастіше частоти використовуваних генераторів мають порядок сотень кілогерц, подвоєні і сумарні частоти мають такий же порядок, а різницева частота лежить в звуковому діапазоні і наближається до нуля.

Оскільки у генераторів однакові контурні котушки, вирівнювання частот наближається при налаштуванні зразкового конденсатора, коли його відома ємність наближається до шуканої. Напруга різницевої частоти проходить через фільтр низьких частот (ФНЧ) з смугою від 0 до 4500 Гц, посилюється і подається на індикатор, в той час як напруги з більш високими частотами ФНЧ послаблюються. Індикатор блимає з різницевої частотою. Миготіння індикатора стають добре помітні, якщо ця частота менше 20 Гц. Коли частоти і відповідно ємності рівні один одному, миготіння припиняється, і індикатор горить постійно. Значення невідомої ємності визначається шляхом зчитування значень ємностей зі шкал приладу і їх подальшого підсумовування.

ВИКОРИСТАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЗА УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНИХ МАШИН

В даний час інформаційні технології проникли практично в усі сфери діяльності людини, і вони не представляють свою роботу без використання багатофункціональної і добре захищеною корпоративної мережі. Організації зацікавлені в надійності зберігання своїх даних і високій швидкодії їх обробки. З іншого боку, корпоративна мережа вимагає певних витрат на придбання, налаштування і технічну підтримку, і тут, як і в усьому іншому, людина прагне знизити витрати, не втрачаючи при цьому в якості.

Використання серверів, коли безліч користувачів використовує один потужний мережевий обчислювальний ресурс для запуску своїх додатків, частково вирішує проблему, але як, показує практика, робочі комп'ютери все одно залишаються досить сильно навантаженими. Що ж стосується комп'ютерів серверного парку, то багаторічна практика експлуатації серверних операційних систем і мережевих служб показала те, що на сьогоднішній день більшість комп'ютерів серверного парку досить слабо завантажені по ресурсам. Така ситуація склалася з наступних причин: ринок апаратних рішень розвивається стрімко і виробники обладнання відмовляються підтримувати старе обладнання, яке можна було б ефективно використовувати для розміщення деяких серверних служб. Так, наприклад, один з найважливіших елементів добре захищеною корпоративної мережі – контролер домену, по сьогоднішніми мірками вкрай маловимогливий до ресурсів. У той же час, з міркувань безпеки, на контролері домену вкрай не рекомендується розміщувати будь-які інші серверні служби, тобто одному лише контролеру необхідний цілий комп'ютер. Нарешті, будь-яка розумна і відповідальна людина навряд чи захоче зв'язуватися з настільки ризикованим і застарілим обладнанням.

У таких умовах, керівництво фірми змушене купувати для сервера сучасні диски, сучасні процесори, прекрасно усвідомлюючи, що велика частина кожного з ресурсів сервера буде безнадійно простоювати. Проте, вихід з даної ситуації є – це застосування технології віртуальних машин, що дозволяє функціонувати декільком операційним системам разом з усіма її службами на одному фізичному комп'ютері. При цьому з точки зору безпеки в корпоративних мережах, забезпечується максимальна ізоляція кожної ОС разом з її службами від інших ОС, вони просто поділяють одні й ті ж апаратні засоби. Таким чином, серверний парк зі слабким завантаженням ресурсів може бути істотно оптимізований, що в кінцевому рахунку має призвести до зменшення обсягу використовуваного обладнання та витрат на його підтримку. Крім того, обладнання що звільнилося може бути використано для отримання додаткового прибутку. Однак, технологія віртуальних машин в корпоративних мережах стала застосовуватися відносно недавно і до сих пір поки не ставилося завдання підвищення ефективності використання ресурсів комп'ютерів серверного парку за умови застосування цієї технології.

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На основі досліджень та розробок вчених в галузі управління екологічною безпекою регіону та моделювання різних процесів, що виникають у навколишньому середовищі регіональна система екологічної безпеки на основі моніторингу має включати підсистему збору інформації складових оболонок Землі (по можливості можна об'єднати про: стан води в річках і водоймищах, стан підземних вод, стан ґрунтів, медичний моніторинг), а також підсистеми інформаційного та аналітичного аналізу. Структура сучасної регіональна система екологічної безпеки повинна бути багаторівневою.

Найвищим рівнем системи є територіальний інформаційно-аналітичний центр (на рівні області), який буде виконувати наступні функції:

- одержання інформації від інформаційно-аналітичних центрів середнього рівня і від частини автоматизованих (стаціонарних і мобільних) систем контролю навколишнього середовища;
- постійний аналіз інформації про стан екологічної небезпеки, виявлення тенденцій і екологічно небезпечних районів і зон;
- моделювання і прогнозування розвитку аварійних ситуацій і їх наслідків;
- вироблення рекомендацій для прийняття оперативних керівних рішень в аварійних ситуаціях;
- формування банку статистичних даних про екологічний стан окремих міст і районів, а також всього регіону в цілому;
- моделювання і довготермінове прогнозування екологічного стану довкілля на досліджуваній території.

Інформація від постів контролю, локальних інформаційно-аналітичних центрів, пересувних постів по провідних чи безпровідних лініях зв'язку в режимі реального часу має поступати до територіального центру, що дозволить оперативно відслідковувати зміни і приймати заходи для нормалізації екологічної обстановки.

Окрім цього, при роботі з складними задачами потрібна одночасна участь декількох спеціалістів (наприклад, аналіз розподілу забруднювачів). Все це приводить до необхідності об'єднання ресурсів окремих користувачів в мережу для забезпечення можливості колективної роботи над потрібною задачею і створення засобів для централізованого зберігання і оброблення інформації. До складу структури такої мережі входять: файл-сервер, що використовується для зберігання картографічної інформації, даних графічного характеру, аналітичної інформації і ін.; SQL-сервер, який використовується для прискорення обробки запитів на необхідну інформацію; сервер віддаленого доступу, який забезпечує зв'язок з іншими ланками.

*Ємельянов П.С. (ОНУ ім. І. Мечникова),
Морозова К.Ю. (ОНУ ім. І. Мечникова),
Любкевич К.О. (ОНУ ім. І. Мечникова),
д.т.н., доц. Гунченко Ю.О. (ОНУ ім. І. Мечникова)*

ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Існує декілька підходів до послідовності робіт процесу проектування систем штучного інтелекту (СШІ). Більш докладний є наступний перелік:

- витяг знань з експерта і передача їх системі;
- вибір способу представлення знань в системі;
- вибір стратегії виведення (управління);
- вибір підсистеми пояснення;
- вибір підсистеми взаємодії з користувачем;
- вибір адекватних засобів реалізації системи.

Зміст робіт, число етапів проектування інтелектуальних систем, послідовність їх виконання залежать від цілого ряду об'єктивних і суб'єктивних факторів. Однак багато етапів і зміст робіт є загальними і необхідними для інтелектуальних систем практично всіх типів:

1. Опис проблемної області: визначення проблемної області, що показує важливість проблеми для всієї організації; визначення проблемних експертів; підготовка та оголошення плану розвитку.

2. Персонал: визначення групи проектувальників та відповідних завдань; призначення кваліфікованого керівника проекту.

3. Прийняття проекту: проведення організаційного засідання; обговорення основного підходу до проблеми; підготовка спеціального плану розвитку.

4. Прототип системи: розвиток системного прототипу: тестування; отримання додаткової інформації про проблемну область.

5. Розвиток повної системи: розширення бази знань прототипу; оцінювання структури інтерфейсу користувача.

6. Верифікація системи: залучення в процес перевірки експертів і потенційних користувачів.

7. Інтеграція системи: виконання повної системи; забезпечення сумісності та взаємодії системи з уже діючими.

8. Підтримка системи: забезпечення безперервної підтримки системи; модернізація бази знань БЗ у разі надходження нової інформації.

9. Документація: підготовка повної документації системи.

Етапи створення інтелектуальних систем не є чітко окресленими і детально регламентованими. Між деякими з них важко провести тимчасовий і змістовний кордон. Вони в якійсь мірі приблизно описують процес проектування СШІ.

Стадії існування інтелектуальних систем (або життєві цикли системи) відповідають рівню готовності системи, завершеності її функціональних можливостей, реалізованих інструментарієм.

ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ АНАЛІЗАТОРА МЕРЕЖЕВОГО ТРАФІКУ WIRESHARK

Аналізатор трафіку – мережевий аналізатор трафіку, програма або програмно-апаратний пристрій, призначений для перехоплення і подальшого аналізу, або тільки аналізу мережного трафіку, призначеного для інших вузлів.

WIRESHARK – це система, на вхід якої подаються пакети мережевого трафіку, а вихідними параметрами є інформація про ці пакети, IP і MAC-адреси, самі дані, що містяться в пакетах, розподіл спектра протоколів, сумарні звіти по протоколах, списки «переговорів».

Основним завданням є дослідження мережевих додатків і протоколів, також знаходження проблем в роботі мережі та виявлення причин цих проблем.

Аналізатор мережевого трафіку буде зручно розглядати, як єдину систему, яка в свою чергу складається з підсистем, які доцільно розділити на три категорії: функція перехоплення пакетів; аналізатор пакетів; локалізація та візуалізація.

Приведемо морфологічний опис системи аналізатор мережевого трафіку Wireshark (таблиця 1).

Таблиця 1. Морфологічний опис

Підсистема I-го рівня	Підсистема II-го рівня	Підсистема III-го рівня
Функція перехоплення пакетів	Бібліотека pcap	Цикл прийому
	Компонент dumpcap	Фільтр перехоплених пакетів
Аналізатор пакетів	Декодер	
	Бібліотека libwireshark	Базові розбірники
		Додаткові розбірники
Локалізація та візуалізація	Локалізація	Фільтри відображення
	Візуалізація	

Отже підсистема I-го рівня:

«Функція перехоплення пакетів» складає перший етап аналізу, який полягає у перехопленні мережевих пакетів, що передаються по вибраній мережі.

Друга підсистема I-го рівня «Аналізатор пакетів» відповідає безпосередньо за декодування на аналіз перехоплених пакетів. Програмне забезпечення протокольного аналізатора вивчає пакети і відображає інформацію про них на екрані хоста у вікні аналізатора. Залежно від можливостей конкретного продукту, представлена інформація може згодом додатково аналізуватися і фільтруватися.

Третя підсистема I-го рівня «Локалізація та відображення», що відповідає за повторне відтворення можливість повторно обробити перехоплені пакети в мережі, збір статистики та складання звітів про трафік, а також управління безліччю сенсорів з однієї консолі.

КОНСОЛІДАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО КЕРУВАННЯ КОРПОРАТИВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сам термін консолідація означає зміцнення, об'єднання підприємств, організацій, окремих осіб та груп, для посилення боротьби за загальні цілі. Таке об'єднання – консолідація повинно охоплювати інформацію, бізнес-процеси, апаратні та програмні засоби, користувачів цієї інформації.

Наукова галузь "консолідована інформація" розвивається у трьох основних напрямках :

- консолідована інформація виробничої сфери;
- консолідована інформація невиробничої сфери;
- консолідована інформація у системах спеціального призначення.

Потенційними споживачами першого напрямку консолідованої інформації є виробничі структури та керівники підприємств, які потребують в умовах дії факторів невизначеності чи ризику відповідного інформаційного забезпечення, що сьогодні є невід'ємною складовою частиною корпоративної культури ведення сучасного бізнесу.

Особливостями консолідації інформації є орієнтація на споживача, кооперація й координація діяльності прикладних фахівців та фахівців з інформатики.

Сьогодні багато підприємств усвідомили, що налагоджена система збирання, опрацювання та аналізу інформації значною мірою сприяє успішному веденню бізнесу.

Для виживання підприємства в умовах конкурентної боротьби першочергову роль починає відігравати вивчення основних тенденцій бізнесу, аналіз та моніторинг ризиків, загроз та сприятливих можливостей, – систематичне відстеження ситуацій на ринках з метою виявлення тих тенденцій, що вимагають негайного реагування людей, які приймають рішення.

Без надійної інформаційної бази та належного інформаційно-аналітичного забезпечення керівництво підприємства навряд чи здатне приймати ефективні рішення відповідно до реальної конкурентної ситуації, бо лише своєчасно отримана й перевірена на предмет достовірності інформація дає змогу передбачати зміни й коливання на ринках, політичні ризики тощо.

В умовах жорсткої конкуренції підприємствам доводиться шукати шляхи скорочення витрат, росту ефективності та підвищення якості своїх продуктів і послуг. Зрозуміло що рішення цих завдань пов'язане із застосуванням інформаційних технологій і як наслідок на підприємстві експлуатується велика кількість різномірних програм і інформаційних систем (ІС).

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИМИ ПОСЛУГАМИ МЕШКАНЦІВ СІЛ ТА КОТЕДЖНИХ МІСТЕЧОК

В сучасних умовах має місце низький рівень забезпечення мешканців сіл та котеджних містечок широкосмуговими телекомунікаційними послугами.

Проблемами підключення таких клієнтів є віддаленість їх від основних комутаційних вузлів і, як наслідок, дорожнеча підключення і серйозні проблеми з підтримкою мережевої інфраструктури віддаленого району в робочому стані.

Багатьма провайдерами була зроблена спроба застосувати вже апробовану модель FTTH (Fiber To The Home) «міського типу» для забезпечення користувачів своїми послугами – кидаємо багатоволоконний кабель, ставимо активне обладнання – все працює. Тільки це дороге, незручно і лячно – проміжне обладнання стоїть де попало, омивається дощами, вітрами, з'їдається комахами і засиджується птахами. Крім того, активне мережеве обладнання піддається впливу двох факторів, які не підкоряються законам статистики і логіки: блискавки і неадекватні дії безхатченків.

Зручним шляхом вирішення проблеми є будівництво службових приміщень, але це дороге, проблемно (з боку бюрократії) і не завжди можливо.

В Україні за останні 5 років має місце тенденція значного зниження цін на оптичні компоненти, що забезпечують функціонування технології оптичних пасивних мереж – PON (Passive Optical Networks). Ця технологія – досить радикальний підхід до побудови сучасних мереж. Один сегмент PON може охоплювати до 32 абонентських вузлів у радіусі до 20 км. Кожен з них розрахований на звичайний житловий будинок і може обслуговувати сотні абонентів. Якщо використання xDSL здатне забезпечити швидкість до 1 Мбіт/с, то з допомогою PON можна добитися швидкості передачі до десятків мегабіт в секунду.

Такі переваги застосування технології PON як: економія оптичних волокон в абонентських оптичних кабелях; економія на головній станції оптичних випромінювачів; можливість надання 3 видів інформації (відповідно до концепції Triple Play); відсутність необхідності в електроживленні мережевих елементів (за винятком кінцевих); невеликі витрати на обслуговування; зручність підключення абонентів (навіть без перерви зв'язку); можливість динамічного розширення смуги; висока швидкість передачі – вказують на перспективу її використання провайдерами для задоволення потреб мешканців сіл та котеджних містечок у якісних телекомунікаційних послугах.

БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЇ В КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМАХ НА ОСНОВІ ЛОГІКО-ЛІНГВІСТИЧНОГО ПІДХОДУ

Проблема захисту інформації в комп'ютерних системах є відносно новою, проте із розвитком інформаційних технологій і тотального використання комп'ютерних систем та мереж у всіх галузях життя людей ця проблема потребує все більшої уваги. Стан безпеки інформації, відповідно до його базових характеристик, залежить від успішності реалізації тієї чи іншої загрози. Під час побудови комплексних систем захисту інформації аналіз загроз є одним з обов'язкових етапів. На цьому етапі формується найбільш повна множина загроз з врахуванням факторів ризику та їх властивостей. Питання прийняття рішень – одна з найбільш розповсюджених задач. В багатьох випадках рішення приймаються в умовах певних обмежень, а результати зумовлені можливими діями точно не відомі. В теорії інформації неточність та невизначеність зазвичай визначаються за допомогою методів та понять теорії вірогідності. При цьому поняття нечіткості ототожнюють з випадковістю. Проте в більшості випадків джерелом неточності виступає не наявність яких-небудь випадкових величин, а поява в задачі, яка розглядається, якого-небудь класу або класів величин, що не мають чітко визначених меж. Більшість класів об'єктів, з якими доводиться стикатися в реальному світі, являються класами саме нечіткого типу. В такому випадку елемент може належати або ж не належати до певного класу, але, крім того, можливим є також і проміжна градація належності, тому тут для опису степені належності елементу до класу (певної множини значень) необхідно використовувати багатозначну логіку. Тобто людина, яка вирішує задачу, що не піддаються строгій формалізації використовує суб'єктивні та розмиті уявлення. Розробляючи організаційні засоби, необхідно враховувати, щоб в загальній множині механізмів захисту вони могли самостійно або й у комплексі з іншими засобами вирішувати завдання захисту, забезпечувати ефективне використання засобів інших класів, а також раціонально об'єднувати всі засоби в єдину цілісну систему захисту. Слід зазначити, що безліч всіх потрібних і потенційно можливих організаційних засобів невизначена і не існує формальних методів формування їх переліку та змісту. Виходячи з цього можна вважати, що основними методами формування організаційних засобів є неформально-евристичні. На сьогодні в сфері захисту інформації сформувалась досить потужна індустрія, що орієнтована на вирішення основних питань безпеки. Безпека інформації залежить від стану базових характеристик безпеки інформації та від успішності реалізації тієї чи іншої загрози. Процес оцінювання стану захищеності комп'ютерних систем складається з декількох етапів. Це формування еталонних значень, оцінка і формування поточного значення та порівняння отриманого значення з еталонними і на основі чого формування висновку про рівень захищеності оцінюваної комп'ютерної системи.

*Кубявка М.Б. (ВІКНУ),
д.т.н., проф. Тесля Ю.М. (КНУ ім. Т. Шевченка)*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАХИСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НАШОЇ ДЕРЖАВИ

На сучасному етапі розвитку суспільства швидко зростає значення непрямих (м'яких) методів впливу на перебіг політичних та економічних процесів в державах. Провідне місце серед м'яких методів впливу звісно посідають інструменти несилової (інформаційної) дії.

І в цьому основна тенденція розвитку суспільства – перехід від фізичних способів ведення військових дій (знищення або примус), до несилової зміни відношення людей до ворогуючої сторони – від ненависті до прийняття. Подібна тенденція спостерігається в усьому світі.

Метою даного дослідження є розробка теоретичного підґрунтя з використанням інформаційних технологій до проведення спеціальних операцій в сфері несилового (інформаційного) впливу на розвідку противника та розрахунок з використанням математичного апарату теорії несилової взаємодії необхідну величину інформаційної дії на суб'єктів впливу.

Автори пропонують в якості науково-методичного базису дій контррозвідки в сфері інформаційного впливу на противника використати теорію несилової взаємодії.

Теорія дає математичний інструментарій для визначення найбільш ефективних способів інформаційного впливу в період підготовки чи проведення військових дій, а також в постійній роботі спецслужб України.

Для створення такого базису пропонується:

– Представити в поняттях теорії несилової взаємодії атрибути «м'якої сили». Основним таким поняттям є поняття інтроформації. Під інтроформацією розуміється внутрішня організація взаємодіючих суб'єктів, яка формує їх відношення до дійсності в проявляється і їх діях.

Щоб досягти необхідних дій контрагенту взаємодії необхідно спочатку змінити його відношення до дійсності. А це досягається зміною інтроформації.

В свою чергу для зміни інтроформації необхідно щоб на контрагента здійснювались інформаційні дії.

Дружніх контрагентів (з таким же або близьким відношенням до дійсності), направлені на потрібні зміни.

Не дружніх, направлені на протилежні зміни.

Розрахувати з використанням математичного апарату теорії несилової взаємодії необхідну величину інформаційної дії на суб'єктів впливу.

– Реалізувати методи несилової дії на суб'єктів впливу (рис.1).

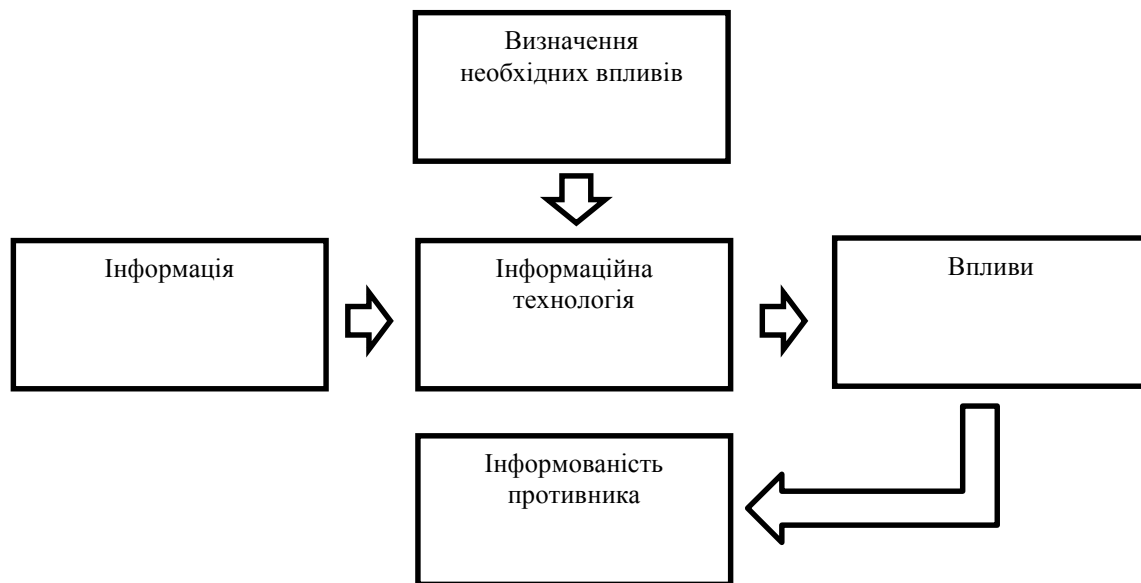

Рис.1 Структурна схема побудови системи інформаційного впливу на контрагента взаємодії з використанням інформаційних технологій.

Розраховуючи результати різноманітних впливів з використанням наведеної моделі можна визначити стратегію поведінки власної контррозвідки з тим, щоб застосувати такий набір несилкових дій, який забезпечить потрібну реакцію противника (відведення військ, перекидання їх на другорядні напрямки, відміна наступу і т.п.).

Щоб визначити необхідну величину інформаційної дії на агентів розвідки з використанням наведеної моделі потрібно вирішити такі основні задачі: виділити можливі впливи та шляхи їх реалізації; експертно оцінити результати цих впливів; підібрати таку комбінацію впливів, яка забезпечить необхідну реакцію противника; реалізувати підібрані впливи.

В подальшому буде розроблено метод розрахунку впливу на суб'єктів розвідки, застосування якого дозволить чітко планувати способи проведення контроперацій, відносно діяльності противника.

Куриленко Р.О. (КНУ ім. Т. Шевченка)

ПЕРЕДАВАЛЬНІ ПРИСТРОЇ НА БАЗІ МІКРОКОНТРОЛЕРІВ

Сучасні бойові дії неможливо уявити без бездротових засобів передачі інформації. Такі пристрої мають бути простими, надійними, а також повинні забезпечувати захищену передачу даних, що може бути досягнуто із застосуванням систем кодування інформації, що передається, а також засобів, що зменшують імовірність виявлення.

Сьогодні значної популярності набули пристрої передавання-прийому інформації, побудовані на базі мікроконтролерів завдяки їх відносній дешевизні та простоті в програмуванні.

У ході дослідження було створено бездротовий передаючий пристрій на базі мікроконтролера ATmega358P у складі апаратної платформи Arduino UNO.

Пристрій здійснює формування та передачу сигналу на ресивер. Швидкість передачі даних 2 Мбіт/с. Дальність дії такого пристрою із застосуванням звичайної антени, що входить до складу обраного радіомодуля, склала кількасот метрів на відкритому повітрі.

В режимі передавача трансивер NRF24L01 реалізує передачу вхідного потоку даних за протоколом USART згідно з алгоритмом FIFO.

При передачі застосовується GFSK модуляція.

В режимі приймача модуль постійно демодулює вхідний сигнал і порівнює його ключ із заданим. У разі співпадіння ключа інформація подається на вихід приймача.

Також можлива реалізація додаткового захисту даних методом кодування інформації, що реалізується у програмному коді мікроконтролера.

Для забезпечення надійної передачі інформації доцільним є застосування елементів LPI-систем: вузької антени, що випромінює мінімальний відсоток бічних і задніх пелюсток, інтра-імпульсної модуляції сигналу, мінімальної потужності випромінювання.

*Ленков О.С. (НАУ),
Хлистун І.А. (ХмНУ)*

ВИКОРИСТАННЯ АЛГОРИТМІВ НЕЧІТКОГО ПОШУКУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРИКЛАДНИХ ЗАДАЧ

Неухильне зростання обсягів даних викликає необхідність широкого використання передових інформаційних технологій для ефективного управління потоками даних. При цьому найбільшу значимість набувають завдання створення ефективних інструментів оцінки та контролю зростаючих потоків інформації, оптимізацій процедур обробки, агрегації, узагальнення, пошуку та аналізу даних.

Зростає попит на створення, як корпоративних автоматизованих інформаційних систем (АІС), так і окремих спеціалізованих рішень.

Автоматизовані інформаційні системи розробляються на основі інформаційно-аналітичних баз даних, які використовуються в якості ключового елемента системи і забезпечують зберігання і обробку всієї сукупності даних, що надходять від підрозділів і філій.

З точки зору технологій АІС представляє набір апаратних засобів, технологій, методів і алгоритмів, спрямованих на підтримку життєвого циклу інформації і включають три основні процеси: обробку даних, управління інформацією та управління знаннями.

Разом з тим існують фактори, що стримують розвиток АІС. Для вказаних процесів, в різному ступені характерні проблеми управління якістю даних, у тому числі пов'язані з наявністю як в запитах, так і безпосередньо в базах даних орфографічних і фонетичних помилок, помилок введення інформації, а також відсутністю єдиних стандартів транскрипції з іноземних мов.

В даний час універсальної методики їх рішення не існує, оскільки кожна проблема має власну специфіку. Внаслідок цього завдання текстового пошуку в базах даних не може бути повною мірою вирішено тільки методами перевірки на точну відповідність.

Стає актуальною задача розробки спеціальних методів і технологій пошуку з використанням нетривіальних рішень, у тому числі з використанням операцій несуперечливої відповідності.

З урахуванням специфіки роботи з персональними даними пропонується вирішення наступних прикладних задач:

- повна ідентифікація клієнта при наявності спотворень інформації в базі даних або в пошукових запитах;
- усунення дублікатів записів при надходженні до БД з множинних джерел зі слабоструктурованою інформацією;
- пошук і коректування помилок в персональних даних клієнтів (фізичних і юридичних осіб).

В області технологій можна виділити появу принципово нових програмних засобів аналізу фрагментарної, слабоструктурованої, пошкодженої, нечіткою, неповної інформації. До таких засобів можна віднести технологію інформаційного моніторингу комплексних процесів і засоби Business Intelligence (бізнес аналітики).

Використання принципово нового інструментарію на основі алгоритмів нечіткого пошуку в міжнародних компаніях і державних організаціях, великих корпораціях і фінансових установах показало їх ефективність і величезний потенціал для вирішення прикладних задач.

*Лісовенко Д.В. (Кр. ЛК НАУ),
к.т.н., доц. Лісовенко Д.В. (ВА, м. Одеса)*

ЛАЗЕРНА ПРОТИДІЯ БПЛА

Для проведення розвідувальних операцій, а також для враження об'єктів супротивника широко почали використовуватись безпілотні літальні апарати (БПЛА). Для боротьби з ними використовуються ствольні та ракетні зенітні системи. Оскільки БПЛА малорозмірна і рухлива ціль, ефективність застосування цих систем порівняно невелика.

У зв'язку з тим, що БПЛА використовують на невеликих висотах, у порівнянні з літаками, є інформація про спроби протидії БПЛА за допомогою лазерів.

Оскільки промінь лазера рухається по прямій лінії, а не по певній траєкторії, і досягає цілі миттєво, значно спрощується наведення променю на ціль.

Для того, щоб пошкодити безпілотний апарат необхідно досить потужний промінь лазера, але нарощування потужності одиничного лазера призводить до того, що повітря на шляху променя іонізується, виникає плазма і промінь розсіюється не досягаючи цілі.

Виникнення плазми – це позитивне явище, якщо воно з’являється поблизу або на стінці фюзеляжу і виводить БПЛА з ладу. Позбавитись явища іонізації повітря на шляху променя до цілі можна, якщо використати декілька лазерів меншої потужності, промені яких не досягають порогу іонізації повітря, але сфокусувати їх на БПЛА таким чином, щоб у фокусі виникла плазма.

Для цього пропонується лазери розмістити на пружній платформі і за допомогою механізму управління кривизною платформи фокусувати промені на літальному апараті (Рис. 1).

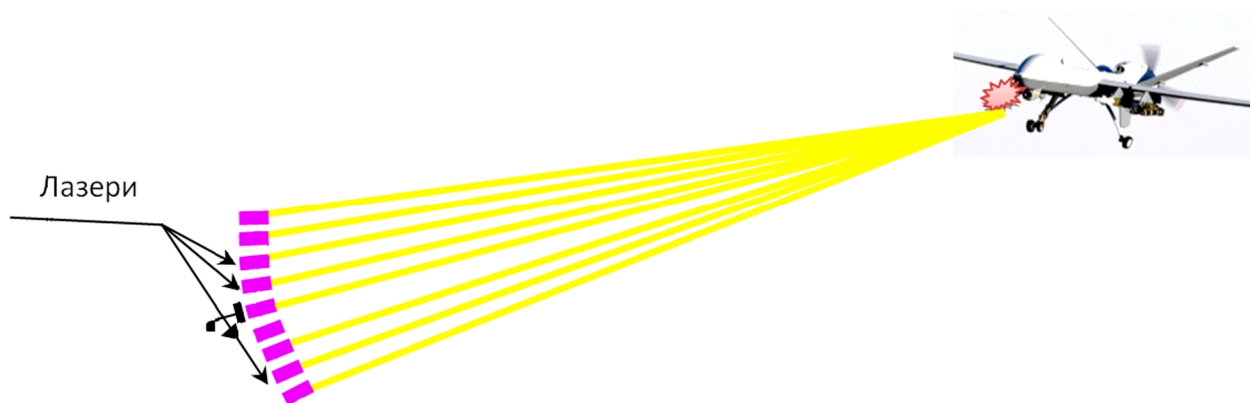

Рис.1 Лазерна протидія БПЛА

У результаті у фокусі промені зійдуться і у цій точці виникне плазма, яка виведе з ладу БПЛА.

Навіть, якщо не вистачить потужності променів лазерів пошкодити сам БПЛА, вийде з ладу досить чутливий елемент, – це матриця системи спостереження і апарат «осліпне».

Для зменшення втрат енергії променів на шляху до цілі найбільш доцільно використовувати лазери інфрачервоного діапазону випромінювання, узгодивши довжину хвилі світла з одним з вікон прозорості атмосфери, де поглинання променю атмосферою мінімальне.

*к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ),
д.т.н., проф. Мясищев А.А. (ХмНУ)*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОДНОПЛАТНЫХ КОМПЬЮТЕРОВ RASPBERRY PI2 ДЛЯ УДАЛЁННОГО ДОСТУПА К ДАТЧИКАМ

Для принятия решений, например, в задачах управления устройствами мы должны иметь информацию, которая может быть получена от датчиков.

Датчики могут быть расположены на большом расстоянии друг от друга и от центра управления. Поэтому, чтобы получить доступ к датчикам мы должны использовать Интернет.

Для удаленного доступа к датчикам можно использовать микроконтроллеры или одноплатные мини-компьютеры. В этой работе, для решения проблемы удаленного доступа к датчикам используются одноплатные мини-компьютеры. В настоящее время наиболее популярными являются мини-компьютеры Raspberry Pi 2, Banana Pi 2 и Orange Pi PC.

Опыт показывает, что микроконтроллеры хорошо работают в локальной сети, но в глобальной сети многие пакеты теряются, и управление становится ненадежными. Мини-компьютеры работают под управлением операционной системы Linux, которая имеет качественные сетевые протоколы. Поэтому мини-компьютер управляет датчиками и устройствами лучше, чем микроконтроллер через WAN.

Для мини-компьютеров также можно сделать высокую степень защиты для доступа к управляемой системе. Микроконтроллер не имеет достаточно ресурсов для хороших протоколов и защит от взлома. Поэтому для удаленного доступа к датчикам будем использовать миникомпьютер Raspberry Pi2.

В качестве примера для исследования рассматривается подключение датчика давления и температуры BMP180 к шине I2C компьютера, и решаются следующие задачи:

- При подключении к компьютеру с помощью web-браузера на экране должны отображаться текущие давление и температура. Их значения должны меняться каждые 5 секунд;

- При переходе по ссылке температуры и давления браузер должны отображать графики температуры и давления за произвольный промежуток времени;

- Скрипт на Python должен делать записи давления и температуры в файлах через каждые 5 минут. Они используются для построения графиков;

- Необходимо обеспечить управление устройством при отсутствии его реального IP-адреса (или DNS имени). Необходимо лишь подключение к Интернету, например, через стандартный модем ADSL с установленным NAT.

Для решения перечисленных задач в работе используется Фреймворк WebIOPi, который специально разработан для Raspberry Pi2 для удаленного управления устройствами.

Известно, что удаленного управления датчиками необходимо предоставление Raspberry Pi2 реального IP-адреса (например, статического или динамического). Однако это не всегда возможно.

В работе изучается возможность полноценного доступа к Raspberry Pi2 с помощью сервиса Weaved без предоставления реального IP-адреса.

ДОСЛІДЖЕННЯ АМПЛІТУДНО-ЧАСТОТНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЕЙВЛЕТА

Вейвлет-аналіз є на сьогоднішній день однією з найбільш перспективних технологій аналізу даних. Його інструменти знаходять застосування в самих різних сферах інтелектуальної діяльності. Вейвлет-перетворення (ВП) сигналів є узагальненням спектрального аналізу, типовий представник якого класичне перетворення Фур'є.

Отримати набір вейвлет-коефіцієнтів, застосовуючи дискретне ВП швидше, і воно дає досить точне уявлення про сигнал при меншому обсязі одержуваних у результаті перетворення даних; безперервне ВП вимагає великих обчислювальних витрат, але дозволяє детальніше розглянути структуру сигналу. Вейвлет-фільтри дозволяють не тільки боротися з шумами, але і витягувати необхідні компоненти сигналу. Оскільки вейвлети мають гарну частотно-часову адаптацію, вони можуть служити зручним інструментом для дослідження частотних характеристик сигналу.

Для побудови амплітудно-частотної характеристики (АЧХ) вейвлета було запропоновано на основному діапазоні частот побудувати залежність відношення середньоквадратичних значень відновленого і вихідного сигналу від частоти. Даний підхід застосовується лише для вейвлет-сімейств, які мають скейлінг-функцію, наявність якої є необхідною умовою для відновлення сигналу. Тому для зняття вище наведеного обмеження, запропоновано досліджувати чутливість вейвлет-коефіцієнтів від частоти. При побудові АЧХ вейвлета спочатку виконується пряме вейвлет-перетворення. Вихідним сигналом при цьому служить синусоїда з фіксованою амплітудою. Після цього обчислюється відношення середньоквадратичних значень коефіцієнтів розкладання і вихідного сигналу. Процедура повторюється для різних частот в заданому інтервалі (від 0 Гц до частоти Найквіста).

Для кожної пелюстки АЧХ визначені наступні параметри: початкова, кінцева і центральні частоти, ширина пелюстки, частоти смуги пропускання, ширина смуги пропускання, середньоквадратичне відхилення вейвлет-коефіцієнтів до вихідного сигналу для кожного з вище перерахованих параметрів.

Для визначення оптимального вейвлета з заданого вейвлет-сімейства використовувалися наступні параметри АЧХ: ширина смуги пропускання (L), площа бічних пелюсток (S), близькість центральної частоти вейвлета до досліджуваної частоти сигналу (dFr). Тоді оптимальний вейвлет буде визначений таким чином: $F(L, S, dFr) \rightarrow \min$.

Виявлено характерні риси по кожному вейвлет-сімейству. Розроблений програмний продукт в середовищі MATLAB, який дозволяє визначити оптимальний вейвлет для досліджуваної частоти сигналу по кожному вейвлет-сімейству, на основі дослідження його амплітудно-частотної характеристики.

*к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ),
к.т.н. Панін В.Г. (ВІКНУ),
Бадрук О.О. (ВІКНУ)*

ОБРОБКА СИГНАЛІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПАКЕТНИХ АЛГОРИТМІВ ВЕЙВЛЕТ-АНАЛІЗУ

Техніка спектрального вейвлет-аналізу (ВА) на основі хвильових базисних функцій дозволяє реалізувати принципово нові можливості подання інформаційних властивостей сигналів, зокрема, ідентифікації тонких локальних особливостей нестационарних сигналів і сигналів складної форми.

Області застосування ВА в системах цифрової обробки сигналів включають: частотно-часовий аналіз, очищення сигналів від шумів, виділення локальних властивостей сигналу при вирішенні задач розпізнавання і класифікації, стиснення сигналів і зображень, ідентифікацію сигналів за формою, а також прикладних задач фізики і медицини.

Завдання дослідження полягало в проведенні обчислювального експерименту з метою, по-перше, знайти варіанти відповіді на ряд незрозумілих питань застосування пакетного вейвлет-перетворення (ПВП), необхідних для формулювання рекомендацій їх прикладного застосування. По-друге порівняння інформативності типового і пакетного алгоритмів ВА при реконструкції сигналів складної структури.

Найбільш рекомендованими питаннями застосування пакетних алгоритмів швидкого вейвлет-перетворення є очищення від шуму методами трешолдінга і стиснення сигналів. Алгоритми очищення сигналів від шуму на основі ВА вперше сформульовані в новаторській роботі D. L. Donoho.

Розглядалась задача вибору характеристик трешолдінга при обробці складних сигналів, для яких корисна інформація полягає в наявності різких збурень, які визначають клас сигналу (об'єкта). Прикладом застосування такого завдання є розпізнавання типу: "одиначний сигнал – накладення двох одиначних з наявністю випадкових флуктуацій в області перекриття".

Пакетний ВА, ґрунтуючись на положеннях теорії і аналізі проведених експериментів, характеризується високою потенційною ефективністю. У той же час практична ефективність в досліджуваних варіантах застосування проявляється тільки в окремих випадках. Впливає припущення, що питання ефективності ПВП на даному етапі недостатньо вивчені, особливо при обробці спеціальних сигналів фрактальної структури.

Головним фактом високої ефективності ПВП є властивість адаптації до структури сигналу. Так, алгоритм Малла при заданому рівні декомпозиції має для будь-якого сигналу строго постійну структуру, що складається із сукупності апроксимуючого вейвлет-коефіцієнта вищого рівня та всіх деталізуючих вейвлет-коефіцієнтів. У той же час найкращі (оптимальні за критерієм ентропії) алгоритми ПВП мають "рухливу" структуру, яка залежить від форми сигналу.

ПОКРАЩЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ БРОНЕЖИЛЕТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ МАТЕРІАЛІВ

Невід'ємним елементом сучасного захисту особового складу є бронежилет – захисний одяг, що поглинає енергію зіткнення зі снарядом від вогнепальної зброї, шрапнеллю, осколками від вибухів. Бронежилети за стійкістю до дії засобів ураження поділяють на дев'ять класів та три типи:

– ТИП А – м'які (гнучки) бронежилети з захисною структурою на основі спеціальних тканин.

– ТИП Б – напівжорсткі бронежилети диференційного класу захисту з базовою захисною структурою на основі спеціальних тканин та додатковими жорсткими захисними елементами.

– ТИП В – жорсткі (або напівжорсткі) бронежилети із захисною структурою на основі жорстких захисних та амортизувальних елементів.

На даний момент при виборі бронежилету є лише декілька варіантів: важкий і габаритний бронежилет з металу, бронежилет з балістичної тканини (межа його це 1–3 клас захисту) або ж бронежилет з кераміки, який має занадто низьку живучість. Вирішити цю проблему допоможе використання сучасних надміцних матеріалів, аз окрема – графену.

Графен – одна з алотропних форм вуглецю, моноатомний шар атомів вуглецю із гексагональною структурою. Будучи відмінним провідником тепла та електрики, графен вже знайшов застосування в комп'ютерах і електроніці і обіцяє стати чудо-матеріалом 21 століття, замінивши кремній. Крім цього, графен неймовірно міцний для своєї легкої ваги, що робить його ідеальним матеріалом для бронежилетів. Шари графену можуть поглинати удари, які пробili б навіть сталь. Останні дослідження показали, що чистий графен показує себе в два рази краще, ніж тканина, яка в даний час використовується при створенні куленепробивних жилетів.

Проте не так просто перевіряти міцність такого тонкого матеріалу за допомогою прямих пострілів, оскільки матеріал товщиною в атом повністю руйнується при такому впливі. Попередні експерименти включали перевірку міцності графена наноснарядями, які потрапляють в нього на швидкості менше метра в секунду, або обстрілювання лазерними імпульсами на манер дробовика. Але ці методи також не пропонують ефективних даних про міцність графена і вже точно не покажуть його стійкість щодо високошвидкісних снарядів, говорить Че-Хван Лі з Університету Массачусетс-Амхерст. Разом з колегами Лі розробив мініатюрний балістичний тест для перевірки стійкості графена. Вони використовували лазерний імпульс для нагріву золотих ниток, поки ті не випаруються, імітуючи дію порошу, щоб запустити скляну кулю мікронного розміру в 10–100 листів графена на швидкості 3000 м за секунду – це приблизно

третина швидкості кулі, випущеної з M16. Вчені виявили, що графенові листи розсіюють кінетичну енергію, витягаючись в формі конуса в точці удару кулі, а потім радіально тріскаються назовні. Але ці тріщини утворюються лише при малих кількостях шарів графена, при їх збільшенні матеріал витримує вплив без руйнування, успішно протидіючи кінетичній енергії удару в 10 разів більшою, ніж може витримати високоякісна сталь такої ж товщини. Крім цього, при використанні спеціальної структури розташування графенових шарів, міцність матеріалу можна підвищити на істотну величину.

Підсумовуючи вище сказане слід зазначити, що різні вчені вже неодноразово намагалися використовувати графен в якості матеріалу для засобів захисту. Але до останнього часу лише групі Дже-Хуаня Лі вдалося з'ясувати, як саме графен поглинає кінетичну енергію і які явища при цьому відбуваються. Массачусетські дослідники відзначають те, що звукові ударні хвилі проходять через графен в три рази швидше, ніж вони поширюються через сталь, і, завдяки цьому, графен зможе зупиняти кулі набагато ефективніше, ніж інші подібні матеріали.

Марценюк А.В. (НПУ ім. М. Драгоманова)

ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ АРМІЇ. СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРИОТИПІВ

Останні роки в Україні особливо гострою постала проблема інтеграції жінок в українську армію. Це пов'язано не тільки з складним політичним та соціально-економічним становищем, але й прагненню жінок до професійної самореалізації, удосконалення Збройних сил України, подолання гендерних стереотипів в суспільстві.

Чи можуть бути жінки військовослужбовцями? Чи варто залучати їх до такої «нежіночої» справи? Чи відрізняється ставлення до військовослужбовців жінок та чоловік і з чим це пов'язано? На ці питання намагалися дати відповідь багато науковців в гуманітарній сфері, але теорія на даний час далека від практики.

З кожним роком кількість жінок-військовослужбовців зростає. Сьогодні жінки масово йдуть до армії. Ви запитаете: "Чому? Навіщо це їм потрібно?" Адже жінки витрачають стільки ж часу на навчання, стройову, фізичну підготовку, що й чоловіки. І сказати, що жінкам легше це вдається, не можна. Як і сказати, що до жінок в армії ставляться поблагливі. В армії немає розмежування за статтю – усі військовослужбовці.

Варто зазначити, що в Україні військовозобов'язаними є жінки, які за фахом мають медичну підготовку або підготовку, близьку до відповідної військово-облікової спеціальності за переліком. Зокрема це: телефоністи, радисти, оператори обчислювальної техніки, засобів вимірювань і метрології, картографи, геодезисти і т.п.

Виявляється у світі серед європейських країн лише у Норвегії жінки зобов'язані обов'язково служити в армії. А загалом список цих країн не надто довгий. До нього належать Ізраїль, Північна Корея та Малайзія.

У більшості ж країн світу та Європи служба жінок в армії базується на цілком добровільних засадах. У Норвегії з 1 січня 2015 року дівчата зобов'язані служити в армії. Таким чином, Норвегія стала першою країною в Європі, яка зобов'язує нести службу в армії жінок.

В Ізраїлі жінки служать нарівні з чоловіками. Втім, стосується це далеко не всіх. Якщо дівчина вийшла заміж до того, як настав час йти служити, то в армію її не заберуть. Крім того, жінка може відмовитися від служби в армії з релігійних чи етичних міркувань. Близько третини представниць прекрасної статі звільняються від служби за станом здоров'я, вагітності або релігійних мотивів. Кількість жінок в армії Ізраїлю перевищує 35% від загальної чисельності збройних сил.

У Північній Кореї жінки теж служать нарівні з чоловіками. У 2003 році був прийнятий закон, що встановлює термін служби за призовом: до 10 років для чоловіків і до 7 років для жінок.

В Україні ситуація дещо інша. За даними Управління прес-служби Міністерства оборони України, понад 70 тисяч жінок служать та працюють у Збройних Силах. З них близько 19 тисяч – офіцери, прапорщики, військовослужбовці за контрактом та курсанти вищих військових навчальних закладів. Представниці прекрасної статі проходять службу та працюють у всіх видах та родах Українського війська. Найбільше жінок у Сухопутних військах – а це понад 7 тисяч. У Повітряних Силах України – понад 6,5 тисячі жінок.

Бажання самореалізуватись, бути фінансово незалежними, а, можливо, певні романтичні передумови зумовлюють прагнення жінок йти у силові структури. Тривалий час жінки наштотхувалися на опір з “чоловічого” боку. Та врешті-решт у силових структурах викристалізувалась потреба в жінках. Неординарне мислення, здатність до аналітики та прийняття нестандартних рішень зумовили зростання кількості жінок у цих колись “нежіночих” інститутах.

У розвинених країнах жінки часто-густо очолюють аналітичні служби, займаються оперативною роботою, роблять кар'єру на дипломатичній ниві та у політиці. Показовими щодо цього є збройні сили.

Численні експерименти також з'ясували перебільшення значення питання гігієни для військовослужбовиць. Щодо аргументу про деструктивну роль жінок в армії, то дослідження функціонування гендерно-змішаних підрозділів армії США також спростовують цей стереотип.

Змішані підрозділи були більш схильними до емпатії, проявляли цікавість до національних, культурних особливостей країн, де проводилася операція, а також віддавали перевагу несиловим формам взаємодії з місцевим населенням.

Ті, хто служить у Збройних силах України, стикаються із гендерною дискримінацією та упередженим ставленням із боку начальства. Так, згідно із результатами соціологічного опитування українських військовослужбовиць (2010)

основними причинами гендерної дискримінації зазначено застарілі традиції та уявлення про роль і місце жінки у суспільстві; недосконалість нормативно-правової бази з питань захисту прав людини і громадянина (незалежно від його статі); відсутність дієвих механізмів впровадження ідей гендерної рівності; невідповідність гендерних стандартів Збройних силах України соціальним потребам військовослужбовців.

Збройні сили України мають розроблену гендерну політику, яка відповідає загальнодержавній гендерній політиці та передбачає забезпечення ефективного впровадження гендерного підходу у життєдіяльність війська для створення гарантій рівних прав та можливостей людини незалежно від її статі. Однак, виникає проблема із сталістю механізмів і реалістичністю упровадження заявленої політики рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Військовий конфлікт на українській території спонукає державу ретельніше поставитися до питання інтеграції жінок у збройні сили і надати можливість жінкам служити на передовій. Наприклад, чималий резонанс, зокрема, у ЗМІ, отримали представлені 5 грудня 2015 року результати соціологічного дослідження «Невидимий батальйон: участь жінок у військових діях в АТО».

Результати опитування 42 жінок, які воюють в АТО, засвідчили, що основні проблеми, на які вказали майже всі респондентки: проблема їхньої можливості приймати рішення в армії. Жінки фактично не допускаються до прийняття рішень у Збройних силах. Чимало з них не є офіційно оформленими, і, фактично, не мають можливості отримувати оплату за свою працю, а надалі не матимуть державних пільг, статусу учасниці бойових дій і всього, що з цього буде виходити. Інша проблема стосується того, що деякі жінки оформлені не на ті посади, якими займаються.

Також на державному рівні достатньо не обговорюються такі побутові питання як брак спеціалізованого медичного обслуговування для жінок, відповідних розмірів форми і взуття, незадовільні умови проживання. Фактично, інфраструктура Збройних сил України облаштована під потреби чоловіків і виключає із армії жінок із їхніми специфічними потребами.

Виходячи з вищесказаного варто зазначити, що майбутнє нашої країни, її територіальна цілісність та суверенітет неможливі без гарно тренованої професійної армії. Саме в такій структурі належне місце мають займати жінки. Низка досліджень показала, що є проблеми гендерних стереотипів в Збройних силах України. Їх варто викорінювати, змінювати своє ставлення до представниць прекрасної статі у формі та давати можливість стати управлінцем у військовій справі. Натомість жінкам головне – навіть у формі, зі зброєю в руках та на передовій завжди залишатися жінкою.

ТЕОРЕТИКО-ІГРОВІ АЛГОРИТМИ ФОРМУВАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ БЕЗДРотовИХ МЕРЕЖ

Теорія ігор займається описом і аналізом конфліктних ситуацій будь якої природи. Під конфліктною ситуацією, або грою, розуміється взаємодія двох незалежних учасників, що володіють свободою волі і діючих в відповідності до зі своїми власними інтересами. Гра не обов'язково являє собою антагоністичне протистояння, в якому завжди є переможець і переможений. Інтереси гравців можуть частково збігатися, але конфлікт полягає в тому, що кожен гравець прагне максимально збільшити свій виграш, не турбуючись про загальне благо або справедливість. Теорія ігор вивчає, якої поведінки слід очікувати від раціональних гравців, до яких наслідків воно призведе, чи можна отримати результати, які влаштовують кожного із гравців, і як забезпечити загальне благо при егоїстичних налаштуваннях учасників.

Застосування методів теорії ігор до завдань управління бездротовими мережами почалося порівняно недавно, але цій темі вже присвячено величезний масив робіт. Найбільшого поширення отримав підхід некооперативної теорії ігор. Однак, незважаючи на різноманітність прикладних задач, для їх рішення застосовується порівняно обмежений набір методів.

У більшості робіт автори формують завдання у вигляді гри відомого класу, для якого встановлено існування рівноваги Неша. Потім алгоритм пошуку рівноваги створюється на основі однієї з відомих динамічних ігрових процедур, Найбільш поширеною є процедура послідовних найкращих відповідей, коли агенти по черзі вибирають дії, оптимальні для поточної обстановки, не враховуючи майбутні зміни.

Метод заснований на ідеї стратегічної рефлексії, коли агент намагається прогнозувати дії своїх опонентів. Подібні методи застосовувалися для дослідження соціально-економічних завдань, а також у задачі проникнення групи агентів через лінію оборони. Але, не дивлячись на отримані в цих напрямках результати, динамічні процедури пошуку рівноваги на основі методів стратегічної рефлексії поки ще вивчено недостатньо детально.

Метою роботи є розробка алгоритмів формування мережі на основі методу подвійної найкращої відповіді. В ході роботи буде проведено огляд додатків теорії ігор до завдань управління і оптимізації у бездротових мережах, в тому числі до задачі формування ефективної топології мережі. Буде розроблено новий метод прийняття рішень агентами – подвійна найкраща відповідь. Запропоновано схему реалізації методу подвійного найкращого відповіді, досліджена її обчислювальна і комунікаційна складність. Реалізовано програмний комплекс імітаційного моделювання процесу формування мережі.

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПАРАМЕТРАМИ ПЕРВИННИХ ПЕРЕТВОРЮВАЧІВ ТИСКУ

Газова промисловість України як окрема галузь паливно-енергетичного напрямку економіки держави складає сьогодні чи не найдинамічнішу та інтелектуально насичену область народногосподарського комплексу. Частка природного газу у загальному обсязі споживання первинної енергії перевищує 45%. У складі газотранспортної мережі функціонує понад 10 газовимірювальних станцій, оснащених автоматизованими комплексами обліку газу, на всіх компресорних та газорозподільчих станціях є засоби обліку, вимірювання спожитого газу у виробничо-комунальній сфері здійснюється за допомогою понад 100 тисячами лічильників.

Широке застосування природного газу як енергоносія в комунально-побутовому секторі в зв'язку з перерозподілом структури споживання газу між промисловістю і населенням ставить додаткові вимоги до підвищення точності його обліку. Вимогою до витратовимірювальної техніки є незалежність результатів вимірювань від впливових факторів і збереження працездатності і заданих характеристик після дії цих факторів.

Витратомір – пристрій чи устаткування, призначений для вимірювання витрати речовини – як правило, рідини чи газу. В основу покладений швидкісний метод визначення витрати і кількості рідини і газу. Принцип дії цих приладів полягає у вимірюванні середньої швидкості потоку, де чутливим елементом є лопатева вертушка з редуктором, що зв'язана з рахунковим пристроєм приладу. Характерною величиною швидкісних лічильників рідини є так званий поріг початку показань, що виражає найменшу витрату речовини, нижче якого лічильник перестає давати безперервні показання. Істотним недоліком швидкісних лічильників є залежність показань від в'язкості рідини.

Сьогодні широко застосовуватися методи вимірювання витрати, у яких чутливі елементи перебувають поза рухомим середовищем, це дозволяє розширити кількість видів обмірюваних середовищ. В ультразвукових витратомірах використовуються різні ефекти, пов'язані із проходженням ультразвуку через рухоме середовище: зміна швидкості ультразвуку в поздовжньому напрямку потоку; відхилення ультразвукової хвилі при поперечному проходженні в потоці; ефект Доплера та ін. Найбільшу точність вимірювання показують одноканальні ультразвукові витратоміри з урізаними датчиками, похибка яких не перевищує 0,3%.

У зв'язку зі щорічним здорожчанням газу все більш актуальною і гострою стає проблема підвищення точності його обліку. Якщо на даний час методологія вимірювання об'єму газу в робочих умовах лічильниками газу розроблена і впроваджена, то питання визначення методичної похибки вимірювання об'єму газу від впливу температури газу залишається відкритим і є предметом дослідження багатьох наукових інститутів.

*к.т.н., с.н.с. Мірошніченко О.В. (ВІКНУ),
к.т.н. Гришин С.П. (НМЦ КП МОУ),
Халіманенко С.М. (ВІКНУ)*

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ СИСТЕМИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ СИСТЕМ ЕНЕРГЕТИКИ

Воєнна безпека (ВБ) систем енергетики досягається комплексом заходів, що є функціями системи ВБ. Треба чітко усвідомити, що система ВБ, в даному випадку, є підсистемою систем енергетики (СЕ), а не навпаки, вона може бути окремою службою в структурі СЕ або іншим підрозділом. Комплексом заходів ВБ СЕ (функціями даної системи) є:

1. Запобігання (попередження) небезпеки, що включає:

утримання (забезпечення) елементної та структурної надійності (функціональної сталості) об'єкта СЕ (впровадженням новітніх технологій, резервуванням, безперервністю матеріального і енергетичного забезпечення);

організаційні заходи щодо безпечної експлуатації об'єкта (якісний, екологічно безпечний технологічний процес функціонування, наявність потрібної кваліфікації персоналу, наявність засобів техніки безпеки, охорона і оборона об'єкту від несанкціонованого втручання, особливо – від ДРГ);

профілактичні заходи щодо утримання потрібного рівня безпеки об'єкта (наявність обладнання для постійного, періодичного та регламентного контролю, обслуговування та модернізація технологічного обладнання).

2. Захист об'єктів СЕ від ураження, що включає:

захист від вогневого ураження ударною авіацією й ракетами оперативної відстані противника у воєнний час, який покладається на винищувальну авіацію (нанесення упереджених ударів та перехоплення ударної авіації на дальніх рубежах) та зенітно-ракетні війська ППО ПС (безпосереднє об'єктове прикриття);

захист СЕ країни від захоплення чи знищення, який покладається на сили територіальної оборони.

Перелічені функції зовнішньої безпеки СЕ відносять до оперативних угруповань військ (сил) під час оборонної операції.

3. Ліквідація техногенних екологічно небезпечних наслідків при виникненні надзвичайних ситуацій в системі (витік компонент, забруднення ґрунту, води та повітря навколишнього середовища, пожежі, вибухи з руйнуванням технологічної системи об'єкта СЕ та зовнішніх об'єктів).

Для оптимального розподілу витрат на впровадження зазначеного комплексу заходів (і відповідних засобів) розроблена задача управління воєнною безпекою систем енергетики, яка є основною (глобальною) задачею управління воєнною безпекою взагалі для будь-якої системи. Для її вирішення адаптований метод лінійного програмування при матричному аргументі булевих змінних.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ПРОТОКОЛІВ ДИНАМІЧНОЇ МАРШРУТИЗАЦІЇ НА ЗАХИЩЕНІСТЬ МЕРЕЖ

Кожна інтегрована мережа може відрізнятися власною топологією та характеристиками, що описують її функціонування. Але для всіх них актуальним є забезпечення інформаційної безпеки. Разом з тим, існує чимало протоколів, які мають сильні і слабкі сторони з точки зору забезпечення ефективності роботи мережі.

Вибір протоколу має великий вплив на захищеність і надійність роботи мережі, тому він має бути обґрунтованим.

Протоколи маршрутизації характеризуються деякою кількістю різнотипних параметрів, серед яких не можна обрати найважливіший. Таким чином постає важливе завдання, що полягає у виділенні найбільш суттєвих критеріїв порівняння протоколів і факторів, що впливають на їх вибір для інтегрованої мережі, та у розробці методу кількісної оцінки протоколів динамічної маршрутизації на основі цих критеріїв.

Суть розробленого методу полягає в наступному. Так як провести узагальнену оцінку впливу протоколів маршрутизації на захищеність мережі є досить складним завданням з огляду на різноманітність топологій мереж, набору вимог, що ставляться до конкретного протоколу, то абстрагування від структури мережі на більш високому рівні не є можливим.

На початковому етапі визначаються властивості, якими володіє досліджувана мережа, а саме її топологія, кількість маршрутизаторів, підмереж, діаметр та інші особливості.

Наступний крок полягає у визначенні типових характеристик, притаманним протоколу маршрутизації. До них можна віднести період розсилань службових повідомлень, кількість періодів, при досягненні якої лінія чи мережевий пристрій вважається недоступним, а також розмір пакету і тому подібні властивості.

Надалі необхідно провести кількісне оцінювання кожного протоколу динамічної маршрутизації. Таке оцінювання проводиться із врахуванням кількісних оцінок часу збіжності протоколу, за типом алгоритму і за додатковими характеристиками. Сума цих параметрів і буде загальною кількісною оцінкою протоколу.

Четвертим етапом являється знаходження мінімального значення серед отриманих на попередньому кроці кількісних оцінок всіх досліджуваних протоколів.

Останньою дією є прийняття рішення щодо визначення найоптимальнішого для конкретної мережі протоколу динамічної маршрутизації за мінімальним значенням загальної кількісної оцінки.

МЕТОД АНАЛІЗУ ЗАХИЩЕНОСТІ КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ НА ОСНОВІ ПОБУДОВИ ДЕРЕВ АТАК

Завдання аналізу захищеності комп'ютерних мереж на різних етапах їх життєвого циклу, основними з яких є етапи проектування і експлуатації, все частіше стає об'єктом обговорення на спеціалізованих конференціях, присвячених забезпеченню інформаційної безпеки. Така пильна увага до даної задачі пояснюється тим, що аналіз захищеності необхідний при контролі та моніторингу захищеності комп'ютерних мереж, при атестації автоматизованих систем (комп'ютерних мереж) та сертифікації засобів обчислювальної техніки за вимогами діючих нормативних документів і вимагає обробки великого обсягу даних в умовах дефіциту часу.

Захищеність комп'ютерної мережі визначається як ступінь адекватності реалізованих в ній механізмів захисту інформації (такі, як ідентифікація і аутентифікація, управління доступом, протоколювання і аудит, криптографія, екранування) існуючим в даному середовищі функціонування ризиків, пов'язаних із здійсненням погроз безпеки інформації, тобто здатність механізмів захисту забезпечити конфіденційність, цілісність і доступність інформації. Захищеність може надавати і часто надає вирішальний вплив на показники ефективності функціонування комп'ютерних мереж.

Під загрозою розуміється сукупність умов і факторів, що визначають потенційну або реально існуючу небезпеку виникнення інциденту, який може привести до нанесення збитку функціонуванню комп'ютерної мережі. Загрози можуть класифікуватися за різними ознаками. Зокрема, за характером походження загрози поділяються на дві групи: навмисні і природні. Основними умисними погрозами вважаються: підключення порушника до каналів зв'язку; несанкціонований доступ; розкрадання носіїв інформації.

До основних природних загроз відносяться: нещасні випадки (пожежі, аварії, вибухи); стихійні лиха (урагани, повені, землетруси); помилки в процесі обробки інформації (збої апаратури). При аналізі захищеності комп'ютерних мереж до уваги слід приймати всі різновиди загроз, проте найбільшу увагу має бути приділено тим з них, які пов'язані з діями людини, зловмисними або іншими. Тому природні загрози в даній роботі не розглядаються.

На основі вищевикладеного актуальною є розробка підходу, що поєднує безліч моделей і методику, для реалізації детального аналізу захищеності комп'ютерних мереж на етапах проектування і експлуатації, заснованого на імітації дій порушника, побудові і аналізі дерев атак.

Досягнення цієї мети гостро необхідно, так як використання засобів автоматизації детального аналізу захищеності сприятиме створенню і експлуатації більш безпечних комп'ютерних мереж.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНИХ БОМБ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ АСТЕРОЇДНОЇ БЕЗПЕКИ ЗЕМЛІ

Нічне небо, воно завжди чарувало людей своєю красою, нескінченністю та загадковістю. Для перших цивілізацій воно було одним із перших поштовхів до вивчення Всесвіту. Та з розвитком науки та прогресу міфологія змінилася на науку, яка дає раціональне пояснення навколишнім процесам та можливість самим змінювати Світ, і вільно творити своє майбутнє. Та з поміж тієї небесної краси зачалася ще й серйозна небезпека, яка несе загрозу існуванню Людства – астероїдна небезпека. Вона характеризується ще тим фактом, що ми точно не знаємо коли і яки астероїд зіткнеться з Землею. Над цією задачею вже давно працюють і кожного року нових даних стає все більше, хоч і ми ще не підійшли до бажаного рівня попередження таких катастроф. Та чи простого передбачення досить? Адже астероїд це лише велетенський камінь, який летить назустріч Землі, і зміна наших філософських чи релігійних поглядів, прийняття нового закону чи мирних домовленостей між певними групами землян не змінить його космічну траєкторію, а отже і кінцевий перебіг подій. Тобто після виявлення небезпечного астероїда постає заключне і вирішальне питання – питання його нейтралізації. Дана нейтралізація може проводитися трьома шляхами: відхилення загрозливого об'єкта з орбіти зустрічі з Землею, екранування Землі від зіткнення з загрозливим об'єктом, і, нарешті, знищення загрозливого об'єкта.

Найперспективніший спосіб використання ядерної бомби – відхилення шляхом спрямованого ядерного вибуху. Дана думка обґрунтовується тим, що даний метод найбільш перспективний для об'єктів діаметром понад 1 км, падіння яких може призвести до часткового або повного знищення цивілізації на Землі. В цьому методі за допомогою посадкового модуля з космічного апарату на астероїд доставляється спеціальний ядерний заряд, після чого здійснюється підрив. При цьому заряд не обов'язково доставляти безпосередньо на поверхню астероїда – потужний вибух навіть поруч з таким небесним тілом призведе до сильного локального нагріву його поверхні, випаровуванню, дробленню і викиду поверхневих шарів речовини, в результаті якого об'єкт одержить збільшення швидкості в протилежному напрямку.

Інший варіант – використання ядерного вибуху для знищення небезпечних космічних об'єктів або, принаймні, їх подрібнення на фрагменти, наслідки зіткнення з якими будуть менш катастрофічними. Розрахунки показують, що поверхневим ядерним вибухом потужністю 1 Мт можливо знищити астероїд діаметром в 500 м, застосування заглибленого вибуху тієї ж потужності збільшує діаметр астероїда до 1 км. Якщо задатися вимогою, що маса перехоплювача з міркувань зручності підтримки в оперативній готовності не повинна перевищувати 20 тонн, то потужність вибухового пристрою буде обмежена величиною 100 Мт, а максимальний діаметр небезпечного об'єкту дорівнюватиме 3–5 км. Однак здійснення подібного вибуху в об'єкті, що рухається зі швидкістю 11–72 км/с є дуже складним технічним завданням.

НОВІ ПІДХОДИ У РОЗРОБЦІ МІКРОЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні інтелектуальні системи належать до нових науково-технічних досягнень, які мають перспективу застосування практично у всіх галузях людської діяльності та спроможні кардинально змінити організацію і структуру різних видів виробництва.

Перед розробниками стоїть завдання розв'язати протиріччя між необхідністю розширення функціональних можливостей засобів вимірювань і обмеженістю ресурсів для збільшення номенклатури останніх є створення багаторежимних (універсальних) приладів. Однак універсализація не завжди прийнятна.

Перспективним напрямком удосконалення інтелектуальних вимірювальних каналів може стати їхня уніфікація на рівні базових апаратно-програмних засобів з поліпшенням техніко-економічних показників, насамперед за такими напрямками:

- розширення функціональних можливостей таких каналів для реалізації різноманітних способів вимірювання фізичних величин різної природи з комплексною обробкою і необхідним представленням результатів вимірювань у межах прийнятної складності апаратури і програмного забезпечення;

- застосування принципів відкритості апаратної і програмної архітектури каналу, розробка наборів уніфікованих додаткових апаратних і програмних блоків для розв'язання конкретних практичних задач;

- реалізація метрологічних характеристик, які задовольняють більшість існуючих практичних запитів і перспективні потреби по чутливості, точності, завадостійкості, швидкодії, діапазонам вимірювання;

- спрощення схемотехніки і конструкції, застосування недорогої елементної бази, підвищення серійнопридатності виробів,

Результатом таких розробок повинно бути створення недорогих і разом з тим технічно досконалих приладів із конкурентоспроможним співвідношенням ціна/якість для максимально широкого кола можливих завдань, включаючи галузі спеціальних вимірювань, управління процесами та контролю стану об'єктів.

Аналіз великої кількості практичних завдань показує, що значна частина з них може бути успішно вирішена методами перетворення фізичних і хімічних величин неелектричного характеру в параметри електричного імпедансу шляхом використання різних типів датчиків.

Дослідження дозволили встановити оптимізований набір функцій вимірювальних засобів, які забезпечують реалізацію широкого кола таких методів.

*Охріменко П.Г. (НУБіПУ),
Кабула Р.І. (НУБіПУ),
д.т.н., проф. Шворов С.А. (НУБіПУ)*

МОДЕЛЬ ТА МЕТОД ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КЕРУВАННЯ ТЕМПЕРАТУРНИМ РЕЖИМОМ В БАГАТОМОДУЛЬНОМУ БІОГАЗОГЕНЕРАТОРІ

На даний час, як відомо, обсяги відновлювальної енергії щорічно динамічно і послідовно зростають. Загальнодержавним завданням є підвищення виробництва біометану з усіх органічних відходів, а також з енергетичних культур та введення отриманого біометану до газотранспортної системи за «зеленим тарифом».

Бурхливий розвиток комп'ютерних технологій, що спостерігається в останній час, усе більше впливає на реалізацію управлінських процесів у галузі нових технологій перетворення органічної сировини в біометан. У зв'язку з цим актуальною науково-технічною задачею є розробка спеціальних моделей та методів інтелектуального керування процесами перетворення органічної сировини в біометан в умовах суттєвої апріорної невизначеності температури в багатомодульному біогазогенераторі.

Мета досліджень – розробка моделі та методу керування електротехнічним комплексом стабілізації температурного режиму у кожному модулі біогазогенератора. Математичний опис теплових процесів у біогазогенераторі, що моделюється, складається з N ємностей, здатних акумулювати теплоту (корпус резервуара, органічна сировина, теплоносії, поверхневий підігрівник) і має бути описаний рівняннями N -го порядку.

Розроблені аналітична та імітаційна моделі дозволяють отримати температурні показники процесу виробництва біометану у віртуальному режимі, що в свою чергу, дає можливість обґрунтувати метод та модель системи автоматичного керування електротехнічним комплексом стабілізації температурного режиму у кожному модулі біогазогенератора на базі нейро-нечіткої мережі. Система нечіткого логічного висновку представлена у вигляді нейро-нечіткої мережі, тобто нейронної мережі прямого поширення сигналу особливого типу.

Архітектура нейро-нечіткої мережі ізоморфна нечіткій базі знань.

В інтегрованій моделі для визначення параметрів системи нечіткого висновку використовуються спеціальні методи навчання нейронних мереж.

Для оцінки ефективності застосування запропонованого методу та моделі керування електротехнічним комплексом розроблена дослідно-експериментальна система стабілізації температурного режиму у кожній камері (реакторі) біогазогенератора.

Як показують результати експериментальних досліджень застосування запропонованого методу та моделі інтелектуального керування температурним режимом у кожному модулі біогазогенератора забезпечує значне збільшення виробництва біометану.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ГУСТИНИ РОЗЧИНУ

Завдання взаємодії рідини чи газу з об'єктами, за якими вони протікають часто зустрічаються на практиці. Так, широко відоме, «Сегнерове колесо» або відцентрові сепаратори – прилади для контролю в'язкості. Але багато ефектів в кращому випадку отримували якісний опис і, тому можливо, широкого розповсюдження і точного модельного опису не отримували. Сама модель «Сегнерова колеса» частіше викликає, інтерес тільки як фізичного досвіду, однак варто було тільки більш глибоко торкнутися математичного аналізу так були виявлені ще не описані властивості подібного механізму.

Мета дослідження полягає в визначенні реактивної сили потоку рідини в трубці і пошук можливостей використання її на практиці. Як відомо, реактивна сила, яка виникає при перебігу рідини, залежить від переносимого рідиною імпульсу, а, отже, і від її щільності. Таким чином, реактивна дія потоку дає можливість проводити безперервний і досить простий контроль за густиною рідини в потоці.

Практична значимість отриманих результатів. Виявлені ще не описані властивості механізму – «Сегнерова колеса», покладеного в основу установки для визначення щільності розчинів. Великою перевагою є простота визначення щільності рідини. В основі роботи «Сегнерова колеса» лежить другий закон динаміки для обертального руху, де момент обертання визначається як добуток дотичної сили на радіус. Дослідження проводилося за двома напрямками:

1. Експериментальне визначення залежності густини розчину від виникаючої сили реакції у вигині труби, для чого розроблено експериментальну установку, де рух рідини здійснюється в дугоподібному каналі та оцінено сили, що впливають на стінки каналу. Оцінка сили опору протіканню рідини в трубці проведена з використанням формули Пуазейля, що підтвердило експериментальні значення.

2. Вимірювання густини розчину шляхом підрахунку числа обертів Цей спосіб передбачає можливість вимірювання щільності на основі підрахунку числа обертів Сегнерова колеса. На величину реактивної сили впливає густина рідини, що протікає по трубках, а значить кількість обертів буде в кожному випадку їй пропорційна. Для підрахунку числа обертів доцільно використовувати фотодатчик або датчик Хола, і елементарний електронно-цифровий лічильник імпульсів. Перевагою такого приладу є можливість більш точного визначення густини та можливість передачі цифрової інформації для подальшої обробки і, наприклад, автоматичне доведення розчину до необхідної концентрації.

Реактивна сила, яка виникає при взаємодії потоку рідини зі стінками каналу може служити для визначення густини розчину. Застосована схема її фіксації дозволяє надійно та автоматично спостерігати за її зміною.

МОДЕЛЬ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТРИВИМІРНИХ РАДІОЗОБРАЖЕНЬ ПОВІТРЯНИХ ОБ'ЄКТІВ

Задача розпізнавання об'єктів за сукупністю ознак в сучасних радіолокаторах є альтернативним методом по відношенню до вирішення задачі розпізнавання «свій-чужий». В деяких випадках це дозволяє прийняти своєчасне рішення про приналежність об'єкта до певного класу (типу) і таким чином виключити невірне рішення щодо його знищення.

В сучасних радіолокаторах все більше поширення для розпізнавання об'єктів знаходять сигнальні ознаки пов'язані з формою об'єкта, які отримуються при широкосмуговому зондуванні. В їх числі: радіолокаційні дальнісні портрети (РЛДП) (або одновимірні радіозображення – РЗ); двовимірні (2-D) РЗ. На сучасному етапі розвитку радіолокаційної техніки багатьма дослідниками вирішуються питання відновлення тривимірних (3-D) РЗ. Інформація про просторові координати блискучих точок в моностатичній РЛС відновлюється з послідовності отримуваних двовимірних РЗ. Відомі результати моделювання дослідників з Китаю Донгзе Лі, Сян Лі, які застосовують фазовий метод до послідовності з трьох 2-D зображень. В. Нел, Д. Стентон з Південної Африки вирішують проблему виявлення 3-D обертального руху і отримання 3-D РЗ шляхом аналізу власних чисел кореляційної матриці відліків відбитого сигналу.

В монографії В. Чена і М. Марторели, за відсутності домінуючого відбивача пропонується застосовувати спектрально-часові перетворення для оцінювання закону руху цілі. Ними також узагальнено результати багатьох дослідників щодо можливості отримання 3-D радіозображень в моностатичних, бістатичних та багатопозиційних РЛС.

Метою роботи є розробка математичної моделі для дослідження можливостей відновлення тривимірних РЗ повітряних об'єктів в умовах впливу різного роду дестабілізуючих факторів.

Для відновлення тривимірних РЗ розроблена раніше модель для відновлення 2-D зображень в однопозиційній РЛС, що складалась з узгодженого фільтру, пристрою запам'ятовування, в якому зберігається пачка комплексних радіолокаційних дальнісних портретів з урахуванням дальності фаз, та блоку відновлення двовимірних парціальних РЗ, які отримуються на обмежених ділянках часу (коли ще зберігається когерентність сигналу), доповнена блоком відслідковування положення блискучих точок, блоком відновлення тривимірних зображень та блоком 3D візуалізації відновлених зображень. Подальше ускладнення моделі передбачає введення блоку імітації впливу дестабілізуючих факторів на якість сигналів при їх генеруванні та обробці в приймальному тракті, а також урахуванням широкосмуговості сигналу в РЛС з адаптивною антенною решіткою. Запропонована модель дозволить отримувати порівняльні характеристики різних методів відновлення 3-D РЗ та можливості їх застосування для розпізнавання РО.

ВИКОРИСТАННЯ МАГНІТО-ГРАДІЄНТНИХ ВИМІРІВ МАГНІТНОГО ПОЛЯ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

Неминучим наслідком будь-якого збройного конфлікту стає засмічення території, на якій він проходить, різними вибухонебезпечними предметами, спеціально встановленими мінними полями і залишками розбитої техніки зі штатним боєкомплектom.

Тоді як техніку та залишки снарядів можна добре прослідкувати навіть по звичайним аерофотознімкам, то мінні поля майже на них не помітні.

Для вирішення цієї задачі, а саме нанесення на карту, прив'язка та приблизне підрахування мін, може бути використано аеромагніторозвідку. Але найбільш точним в цій сфері буде використання магніто-градієнтної зйомки.

На відміну від звичайної зйомки повного вектору магнітного поля, магніто-градієнтна зйомка дозволяє істотно знизити вплив варіацій при побудові карт магнітних аномалій.

В даний час при геофізичному картуванні досить поширені дво- і трикомпонентні векторні магніто-градієнтометри, які вимірюють градієнт скалярної величини – модуля вектора індукції магнітного поля. При чому напрям вектору градієнта незначно відхиляється від напрямку на збуджуючий об'єкт. Помилка напрямку не перевищує 14° .

Вимірювальні можливості векторних магніто-градієнтометрів вже використовуються при вирішенні ряду завдань, пов'язаних з виявленням локальних намагнічених тіл, наприклад, в інженерній геофізиці або при пошуку нерозірвавшихся боєприпасів. Очевидно, що отримані досягнення векторної магніто-градієнтометрії можуть бути використані для вирішення завдань виявлення, пеленгації і наведення.

Сучасна апаратура дозволяє досягти точності вимірювань до делількох сотих нТл, також має досить високу роздільну здатність порівняно з магнітометрами які вимірюють повний вектор магнітного поля, що дозволяє виділяти об'єкти розміром з викрутку з висоти приблизно 10–15м.

В перспективі цією апаратурою можна обладнювати безпілотні літальні апарати, що в свою чергу дозволить забезпечити безпеку оператору літального засоба, а також можливість проводити зйомку на менших висотах, що забезпечить більшу роздільну здатність та кращу можливість локалізації небезпечних об'єктів.

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ НАДІЙНОСТІ І ВАРТОСТІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ МЕТОДОМ ІМІТАЦІЙНОГО СТАТИСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

При створенні об'єктів радіоелектронної техніки (РЕТ), особливо на завершальних стадіях розробки і випробувань, досить важливим є завдання прогнозування показників надійності (ПН) і вартості експлуатації (ВЕ) об'єкта.

Труднощі вирішення даного завдання пов'язані не тільки з відсутністю достовірних вихідних даних про надійність комплектуючих елементів, але і з необхідністю врахування конструктивної структури об'єкта, системи діагностування і технічного обслуговування (якщо такі є), режимів застосування об'єкта за призначенням.

Для вирішення цього завдання необхідна комплексна модель, за допомогою якої можна отримувати оцінки ПН і ВЕ з урахуванням параметрів конструкції об'єкта і передбачуваних режимів його експлуатації. В якості такої моделі пропонується імітаційна статистична модель процесів технічного обслуговування (ТО) і ремонту об'єкта РЕТ.

Вихідними даними для моделі є: граф ієрархічної конструктивної структури об'єкта; дані про резервування елементів; дані про ПН і вартості елементів; дані про тимчасові витрати і вартості операцій по заміні і ТО елементів; параметри системи ТО об'єкта (підмножина елементів, що підлягають ТО, періодичність проведення ТО); параметри моделювання (тривалість експлуатації об'єкта, число ітерацій моделювання, інтервал дискретності накопичення статистики про процес моделювання та ін.).

В якості результатів моделювання виходять оцінки наступних ПН і ВЕ: середнє напрацювання на відмову; середній час відновлення; коефіцієнт готовності; коефіцієнт технічного використання; питома вартість витрат на експлуатацію об'єкта. Крім перерахованих показників в результаті моделювання виходить графік функції параметра потоку відмов об'єкта на заданому періоді його експлуатації.

Для моделювання випадкового напрацювання до відмови елементів використовується дифузійний немонотонний розподіл, що є найбільш адекватною моделлю відмов елементів радіоелектронної техніки. У процесі моделювання динамічно обчислюються статистичні оцінки точності результатів.

Імітаційна статистична модель реалізована програмно в системі програмування Delphi. Вся вихідна інформація вводиться і зберігається в базі даних, яка побудована на основі СУБД InterBase.

АНАЛІЗ РОБОТИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ СИСТЕМ

Дослідження в області інформаційного пошуку ведуться вже більше 40 років. За цей час з вузькоспеціалізованої тематики він перетворився в одну з ключових областей інформатики.

Актуальність досліджень у галузі інформаційного пошуку також обумовлена тим, що при пошуку інформації в мережі Інтернет множина документів, які є результатом відповіді на запит, як правило, виходить дуже великою за рахунок величезного числа «шумових» документів. Це обумовлює необхідність підвищення якості методів інформаційного пошуку.

Для порівняння ефективності різних методів необхідно визначити, які критерії будуть використані для оцінки ефективності. Проте поява величезної і обширної інформаційної бібліотеки не може не привести до перевантаженості інформаційного простору. Мережа інтернетет налічує до мільярдів сторінок, причому велика частина їх зникає або оновлюється протягом нетривалого періоду часу. Проте існує можливість орієнтуватися в цьому практично нескінченному швидкозмінному потоці інформації.

Частково цю проблему вирішують спеціальні інформаційно-пошукові системи, які вміють самостійно збирати інформацію. Якщо розумно використати пошукову систему, можна на протязі достатньо короткого часу знайти інформацію, на пошук якої без використання Інтернет можна витратити місяці і навіть роки. Але, практика доводить, що зараз ефективно і правильно використовувати пошукові системи вміють не більше 3% людей і в результаті на запит з 1–2 слів отримують абсолютно даремну для себе інформацію. Адже сам пошук базується на задоволенні потреби користувачів в пошуку інформації, тобто інформаційної потреби.

Знання всіх основних існуючих на сьогоднішній день типів ресурсів мережі, розуміння технічної і тематичної специфіки їхнього інформаційного наповнення й особливостей доступу стає необхідною умовою успішного планування і проведення пошукових робіт. Так чи інакше, сьогодні інформація в Інтернеті являється доступною з джерел різного типу. І повномасштабний збір інформації в інтернеті по якому-небудь питанню в багатьох випадках виводить пошук за межі широко освоєного Web-простору, до telnet-доступних баз даних, регіональних телеконференцій і інших сховищ інформації.

Отже пошук інформації є складним програмно-апаратним комплексом, що призначений для здійснення пошуку ресурсів в інтернеті, збереження відомостей про них в своїх базах і надання користувачу переліку посилань відповідно до його пошукового запиту. Розробки в напрямку пошуку інформації є актуальною науковою задачею.

*Савран В.О. (ВІКНУ),
д.т.н., проф. Жердєв М.К. (ВІКНУ),
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)*

ПРИСТРІЙ КОНТРОЛЮ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТА ЛОКАЛІЗАЦІЇ ДЕФЕКТІВ В СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ РАДІОЕЛЕКТРОННИХ ПРИСТРОЯХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ЧАСТОТНОЇ ОБЛАСТІ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ПЕРЕХІДНОМУ ПРОЦЕСІ В ШИНІ ЖИВЛЕННЯ

Задачею винаходу є здійснення контролю працездатності та локалізації дефектів в сучасних цифрових радіоелектронних пристроях із використанням частотної області електромагнітного процесу при перехідному процесі в шині живлення і прийняття рішення про технічний стан з високою достовірністю за прийнятий час.

Поставлена задача вирішується повністю тим, що розроблений пристрій, який містить інформаційну частину, з'єднану з блоком комутації; блок комутації, з'єднаний із блоком дешифрування і виділення команд управління; блок дешифрування і виділення команд управління, з'єднаний із формувачем тестових діянь і джерелом живлення; формувач тестових діянь, підключений до з'єднувача; джерело живлення, підключено до з'єднувача; з'єднувач, до якого підключається антенний пристрій; блок виділення "образів" і підсилювач, який підключається до з'єднувача і блока комутації. Згідно з винаходом, між з'єднувачем та блоком комутації включена шина вихідних реакцій, після підсилювача підключається аналогово-цифровий перетворювач (АЦП), а також між блоком АЦП і блоком комутації включений блок перетворення "образів", який відрізняється від відомого тим, що в даному випадку застосовується антенний пристрій (АП), який налаштований на зйом електромагнітних хвиль, які виникають під час функціонування ОД, а саме при переключенні ЛЕ з одного стану в інший, блок виділення "образів", який працює як фільтр, призначений для виділення імпульсів перехідного процесу і "образів", що характеризують перехідні процеси в шині живлення ОД при переключенні ЛЕ, блок перетворення "образів", де здійснюється перетворення імпульсів перехідного процесу і "образів" в цифровій формі з ампліудно-часового в частотне представлення (тобто отримання ампліудно-частотного спектру (АЧС)) і в інформаційній частині здійснюється аналіз та обробка отриманого АЧС імпульсів перехідного процесу і "образів" (тобто порівняння відповідності еталонного АЧС з отриманим) за допомогою вейвлет-перетворення. При вейвлет-перетворенні аналізується сигнал на різних частотах і з різною роздільною здатністю одночасно. Вейвлет-перетворення дозволяє отримати хороше розрішення за часом (погане за частотою) на високих частотах, і хороше розрішення за частотою (погане за часом) на низьких частотах. Такий підхід стає особливо ефективним коли вихідний сигнал має високочастотні складові малої протяжності і протяжні низькочастотні складові.

АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ ДІАГНОСТУВАННЯ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Підвищення надійності і якості роботи радіоелектронної техніки, впровадження автоматизованих методів і засобів контролю і діагностування апаратури і їх компонентів на даний час є головним напрямом в рішенні актуальних завдань в області приладобудування, інформаційно-вимірювальної і вимірювально-обчислювальної техніки.

Важлива роль в підвищенні надійності і якості радіоелектронної техніки відводиться обґрунтованому вибору діагностичного обслуговування (ДО) на етапах їх розробки, виробництва, експлуатації і сервісного обслуговування.

Серед найбільш актуальних напрямів являється обґрунтований вибір ефективного ДО при проведенні контролю і діагностування компонентів РЕТ. Велика номенклатура нормованих показників діагностування, необхідність використання розрахунково-експериментальних методів, для аналізу і оцінки стану апаратури, пов'язаних зі значним об'ємом статистичних даних вимагають великого об'єму експериментальних і обчислювальних витрат. Значну актуальність при цьому придбає автоматизація процесів отримання і обробки діагностичної інформації, що визначає перспективу досліджень питань автоматизації технологічних процесів ДО, вироблення вимог по створенню програмно-методичного комплексу і засобів для проведення ДО під час обґрунтування необхідного рівня автоматизації і парку діагностичних засобів з техніко-економічних і організаційних позицій.

Основне завдання діагностичного забезпечення РЕТ на етапі експлуатації – це забезпечення відповідності показників надійності апаратури в робочих умовах запланованим значенням. Тому потрібна розробка коректних методів діагностичного обслуговування, які можуть базуватися на двох різних підходах: аналітичному (розрахунковому) і експериментальному, або їх комбінації.

Центральною проблемою ДО стає досягнення необхідних показників діагностування з обмеженими витратами. Проблема вирішується використанням ПК для діагностування РЕТ. Процес діагностування можна автоматизувати і "доручити" його виконання персональному комп'ютеру. Метою дослідження є вдосконалення методів, засобів і технології діагностування РЕТ і їх компонентів, створення програмно-апаратного комплексу ДО і поліпшення показників діагностування при зниженні витрат на його реалізацію.

Оптимальним варіантом проведення діагностування РЕА є використання ПК і зовнішнього електронного пристрою, що складається з трьох безконтактних датчиків, що вимірюють електричне поле, магнітне, температуру в кожній контрольній точці РЕА. Переміщення датчиків і сканування полів РЕА робиться по командах ПК. Електронний пристрій формує сигнали датчиків, перетворює їх в цифровий код і подає на порт ПК. ПК приймає інформацію, порівнює з базою даних, приймає рішення про відповідність отриманих значень технічним даним.

РОЛЬ ЕКСПОРТУ У РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ОЗБРОЄННЯ УКРАЇНИ

Виробництво озброєння значною мірою спирається на розвиток не лише машинобудування, а й інших галузей промислового виробництва – прокату чорних і кольорових металів, виробництва гуми, резини та інших необхідних компонентів комплектування різних видів сучасного озброєння. Фактично загальний рівень розвитку промисловості країни, наявність виробничих зв'язків між різними її галузями та спеціалізованих поставок відповідної продукції у межах виробничої кооперації створює умови для нормального функціонування виробництва озброєння.

Розвиток промисловості України значною мірою зумовлений збутом виготовленої продукції за кордон. Закордонне споживання вітчизняних промислових товарів становило у 2014 р. 32,9% від загальної вартості обсягу реалізованої промислової продукції. Протягом 2001–2014 рр. цей показник коливався між 30 і 40%, що вказує на його суттєвий вплив на розвиток промисловості держави. Тому, на поч. ХХІ ст. вітчизняний експорт товарів (за вартістю) зріс у 3,3 разу, а промислове виробництво – у 3,1 разу. За нашими розрахунками, існує лінійна залежність між цими двома показниками, що має вираз:

$$y=0,4x - 3950,8$$

де: y – експорт товарів, x – обсяг реалізованої промислової продукції. При величині достовірності апроксимації, $R^2=0,9$. Це прямо вказує на залежність у розвитку виробництва від поставок за кордон у більшості галузей вітчизняної промисловості. Серед них виділяється за значними регулярними поставками виробництво озброєння на вітчизняних підприємствах.

В Україні від сер. ХІХ ст. функціонує як окрема галузь промисловості виробництво озброєння, яке відразу випускало продукцію для всієї армії Російської імперії – порох, нарізна стрілецька зброя, військові кораблі. З потребами цієї галузі у металі та паливі пов'язано розвиток відповідних підприємств на півдні України. У період між I та II світовими війнами на сході були модернізовані великі сучасні підприємства з випуску озброєння, які і до сьогодні є головними виробниками цієї галузі у державі. У післявоєнний період значний акцент було зроблено у створенні підприємств нових галузей – електротехнічній, електронній, ракетобудування.

За роки незалежності України зберегти значну частину потенціалу галузі вдалось саме завдячуючи поставкам продукції за кордон. У всьому світі широковідомі танки, бронетехніка, стрілецька зброя, артилерійські комплекси вітчизняного виробництва, які від радянських часів стоять на озброєнні у багатьох країнах світу. Модернізація і закупівля нових видів зброї дозволили запровадити у серійне виробництво нові види спеціальної техніки. Українська техніка становить основу ударних бойових з'єднань таких країн як : Ангола, Грузія, Демократична Республіка Конго, Судан, Таїланд. Було модернізовано бойову техніку, що стоїть на озброєнні Азербайджану, Іраку, Шрі-Ланки.

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТРОЛОГІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ПЕРЕТВОРЮВАЧА БЕЗКОНТАКТНОГО ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ

У технічних і наукових вимірах неелектричних величин широко використовуються індуктивні перетворювачі, які відносяться до групи параметричних датчиків. Вони відрізняються конструктивною простотою, надійністю і малою вартістю. До того ж для своєї роботи вони не вимагають складного вторинного устаткування. Так само необхідно відзначити, що більшість магнітних перетворювачів можна віднести до класу безконтактних вимірювань.

Індуктивний перетворювач являє собою дросель, індуктивність якого змінюється під впливом вхідних (вимірюваної) величини. У вимірювальній техніці використовуються конструкції перетворювача зі змінним повітряним зазором і соленоїдні (або плунжерні) перетворювачі. Вони складаються з П-образного магнітопроводу, на якому розміщена котушка, і рухомого якоря. При переміщенні якоря змінюється довжина повітряного зазору і, отже, магнітний опір. Це викликає зміна магнітного опору і індуктивності перетворювача, яку можна розрахувати.

Одинарні індуктивні перетворювачі мають ряд недоліків, зокрема їх функція перетворення нелінійна, вони можуть мати більшу адитивну похибку, що викликається температурною зміною активного опору обмотки, і ряд інших. Цих недоліків позбавлені диференціальні перетворювачі, які представляють собою два одинарних перетворювача, що мають загальний якорь. Диференціальний індуктивний перетворювач, складається з двох перетворювачів. При переміщенні якоря, наприклад, вліво, одна індуктивність зростає, а інша індуктивність зменшується.

Іншим різновидом індуктивних перетворювачів є плунжерні перетворювачі. Одинарний плунжерний перетворювач являє собою котушку, з якої може висуватися феромагнітний сердечник (плунжер). При середньому положенні плунжера індуктивність максимальна. При використанні індуктивних перетворювачів в якості вихідної величини зазвичай використовується не індуктивність як така, а реактивний опір перетворювача.

Важливою характеристикою будь-якого перетворювача є його чутливість. За визначенням, абсолютної чутливістю називається відношення зміни вихідної величини до зміни вхідних. У деяких випадках, наприклад для порівняння перетворювачів одного типу, але мають різні опору, зручно користуватися поняттям відносної чутливості.

Для вимірювання реактивного опору диференціальних індуктивних перетворювачів використовуються мостові схеми. Завдяки цьому зменшується адитивна похибка, поліпшується лінійність функції перетворення, в два рази збільшується чутливість і зменшується сила тяжіння якоря або плунжера. У мостових схемах можна використовувати різні схеми включення.

РОЗПІЗНАВАННЯ ПОВІТРЯНИХ ЦІЛЕЙ В РЛС З АНТЕННИМИ РЕШІТКАМИ В УМОВАХ ВПЛИВУ ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИХ ФАКТОРІВ

Для дослідження впливу спотворень широкосмугових сигналів на якість розпізнавання повітряних було розроблено математичну модель. Модель призначена для імітації обробки відбитих від повітряних цілей ШСС в РЛС з адаптивною антенною решіткою (ААР) з урахуванням її широкосмуговості. Для цього передбачається включення в кожний з N приймальних каналів ААР трансверсальних фільтрів з M комплексними регульованими коефіцієнтами,

$$M = N \cdot \left(\frac{1}{N} \right)^{1/2},$$

$dep_{лз}$ – кількість ліній затримки, виходи яких об'єднуються в суматорі для обробки сигналу у часовій області.

При моделюванні системи розпізнавання повітряних цілей імітувались шість типів цілей: літаки великого розміру (Ту-16, В-52, В-1В), літаки малого розміру (МіГ-29, F-15) та ракета (ALCM). В якості ознак розпізнавання використовувалась кореляційна сума з еталонними портретами. Ці еталони були отримані для кожної цілі в секторі ракурсів $-10^\circ \dots +10^\circ$ на основі 100 навчальних портретів на сектор. Навчальні портрети отримувались за допомогою програми RadarTargetBackscatteringSimulation (RTBS), при наступних параметрах руху цілі: висота – 8 км, дальність до цілі – 100 км, швидкість цілі 800 – 1100 км/год, без впливу атмосферних збурень. Отримані портрети кожного типу цілей ранжувались та розділялись на $M=5$ кластерів відповідно до їх умовної довжини.

Для цього обчислювалась кореляційна сума кожного з навчальних портретів з прямокутними портретами різної довжини, в результаті чого отримувались M «середніх» портретів, які далі використовувались як еталонні портрети на наступній ітерації процедури навчання. Кінцева кількість ітерацій при розрахунках дорівнювала 4.

Отримано залежність ймовірності хибного розпізнавання цілей при спотворенні зондувальних ЛЧМ радіоімпульсів з девіацією 150 МГц паразитною гармонійною фазовою модуляцією з індексом $M_f=0 \dots 2$. Відношення сигнал-шум при цьому приймалося рівним 20 дБ.

При збільшенні індексу модуляції у вказаних границях та, відповідно, рівня спотворення сигналу середня ймовірність хибного розпізнавання зростає від 0 до 0,135.

Не урахування широкосмуговості решітки оцінювалось при повороті променя на кут $\theta=85^\circ$ і відношенні сигнал/шум 20 дБ.

При $\theta=0^\circ$ середня ймовірність хибного розпізнавання дорівнювала 0, а при $\theta=85^\circ$ склала 0,048.

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВЕДЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Використання дезінформації в засобах масової інформації є дуже потужним інструментом ведення інформаційної війни. Це можна побачити на прикладі "гібридної" війни на Сході України та у Криму – масова пропаганда призвела до початкової підтримки російського вторгнення частиною українського населення, незважаючи на відверто ворожі дії, та, як наслідок, уповільненої або навіть відсутньої реакції світового співтовариства.

Якщо навіть відверто помилкові та спростовувані пропагандистські твердження знаходять свою аудиторію серед населення та впливають на свідомість та думку населення, то при наявності доказів, нехай навіть сфальсифікованих, кількість цільової аудиторії, на яку наносить вплив пропаганда, значно зростає.

Сьогоденні технології дозволяють достатньо просто та правдоподібно зфальсифікувати аудіо та відеодокази. Якість цих фальсифікацій достатня для того, щоб бути невиявною неозброєним оком та навіть технічними засобами, якщо заздалегідь не відомий факт фальсифікації.

Наприклад, на час написання цієї тези Стенфордський університет опублікував деякі деталі щодо своєї новітньої розробки (а саме – алгоритму відео-моделювання людської міміки), що супроводжувалися демонстраційним відео, у якому різноманітні політичні діячі використовувалися в якості моделей, що контролювалися акторами у реальному часі.

У комбінації з технологіями клонування голосу, які є відкритими і доступними вже протягом декількох років, це дозволяє вкласти будь-які слова до речі будь-якої людини. Не важко уявити перспективність таких розробок у веденні інформаційної війни та дезінформації зокрема. Підтасовка фактів та використання сфальсифікованого відео (наприклад, фальсифікація зізнання політичних діячів у злочинах які вони не скоювали) є неймовірно дієвим засобом деморалізації та дезінформації населення.

Але навіть правдоподібна пропаганда не нанесе впливу, якщо вона не буде трансльована. Але і в цій області новітні технології дозволяють отримати контроль над трансляцією медіа-джерел, в першу чергу – радіо, телебачення та Інтернет, блокуванням джерел інформації, що містять патріотичний зміст, та створенням антипатріотичних пропагандистських медіа-джерел.

Як приклад можна навести дії російських військ на Сході України та у Криму – після отримання контролю над українською територією, були заблоковані проукраїнські канали телебачення, на яких транслювалася заздалегідь підготована дезінформативна пропаганда. У комбінацією з активною проросійською пропагандою в Інтернет-джерелах та безпосередньо на контрольованій території, це нанесло помітний збиток достовірності українських військ зокрема та українських силових структур та влади взагалом серед місцевого населення.

Для того, щоб не допустити погіршення існуючої ситуації або створення нових подібних ситуацій у майбутньому, необхідно розробляти методи верифікації та контролю медіа-контенту та захисту від перехвату контролю над джерелами інформації.

*к.т.н., доц. Хмельницький Ю.В. (ХмНУ),
Рибалка А.В. (ХмНУ)*

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АНАЛІЗ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

Сучасний розвиток телекомунікаційних технологій ставить перед суспільством особливі завдання: задовольнити надання широкого спектру інформаційних послуг користувачам на сучасному рівні. Основою могутнього інформаційного комплексу, що забезпечує різні типи передачі інформації, можливість ефективного управління та її обробки – є телекомунікаційна система. Для досягнення глобальної інформаційної доступності, реалізації вимог ринку послуг, потрібна така архітектура системи, яка компромісно оптимізувала б діюче устаткування з новими комп'ютерними технологіями. Ці вимоги сприяли створенню глобальної інформаційної інфраструктури, платформою якої є концепція сучасних інтелектуальних мереж. Оцінка стану телекомунікаційних систем приводить до незаперечного висновку: перспективи визначаються тим, наскільки продумано та зважено будуть використані потенційні можливості наявних традиційних мереж зв'язку та передачі інформації. Ця оцінка ґрунтується на фундаментальній ідеї розподілу функцій комутації та функцій надання послуг, що дозволяє виконати впровадження інформаційної інфраструктури, яка надає можливість користувачам отримати всі види телекомунікаційних послуг з більш високою якістю, належною вартістю у будь-якому місці та у будь-який час передачі. Щоб забезпечити такі вимоги необхідна більш гнучка сучасна архітектура системи управління телекомунікаційними системами, яка легко підтримала б швидке введення в дію нових послуг та їх підтримку з визначеною ймовірністю.

Система управління сучасними телекомунікаційними системами володіє наступними характерними ознаками: великими розмірами, складністю, розвинутими функціональними можливостями, конкурентоспроможністю, вимогливістю до забезпечення захисту передачі інформації, високою надійністю та точністю, розосередженістю на великій території. Кількість управляючої інформації в таких телекомунікаційних системах буде різко зростати із наданням послуг, внаслідок чого система управління може поглинути основну мережу. Оптимізація телекомунікаційних систем такого типу містить у собі оптимізацію як самої системи управління, так і процесу її проектування. Обидва напрямлення оптимізації представлення інформації в таких системах взаємозалежні. Час і засоби, затрачені на процес розробки інформаційної телекомунікаційної системи в значній мірі визначаються структурою системи та її параметрами. Задача одночасного вирішення оптимізації системи управління для передачі різної інформації у телекомунікаційних системах і процесу її розробки достатньо складна.

АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ТА МЕТОДІВ ПІДВИЩЕННЯ ПРОПУСКНОЇ ЗДАТНОСТІ КАНАЛІВ ПЕРЕДАЧІ

Аналіз методів та особливостей підвищення продуктивності передачі даних показує, що ефект від їх застосування в телекомунікаційних системах зі змінною топологією, дає також підвищення продуктивності роботи різних протоколів множинного доступу (MAC-протоколів). Сучасні децентралізовані телекомунікаційні системи не мають постійної структури і клієнтські пристрої з'єднуються "на льоту", утворюючи собою мережу. При цьому кожен вузол мережі є не тільки користувальницьким терміналом, але і ретранслятором-маршрутизатором, що пересилає дані, призначені іншим абонентам системи. Визначення якому вузлу пересилати дані, проводиться динамічно, на підставі зв'язності системи. Це є основною відмінністю від дротових мереж та керованих бездротових мереж, в яких завдання управління потоками даних виконують маршрутизатори чи точки доступу. Децентралізовані телекомунікаційні системи умовно можна розділити на 3 типи: меш мережі (mesh), сенсорні мережі (Ad Hoc) та мобільні однорангові мережі (MANET).

На основі протоколів керування передачею TCP та протоколу користувальницьких дейтаграм UDP будуються всі вищестоящі служби і сервіси в мережі Інтернет – електронна пошта, голосовий зв'язок по мережах IP, передача файлів тощо. Транспортний протокол TCP розроблявся в першу чергу для застосування у провідних системах передачі даних, що робить застосування цього протоколу в його первинній модифікації у сучасних бездротових системах менш ефективним. Особливо це відноситься до систем, що можуть само організовуватись зі змінною топологією типу MANET. Схема управління навантаженням, запропонована для протоколу TCP є ефективною системою для дротових мереж, де ємність каналів зв'язку, як правило, постійна, а втрати пакетів відбуваються через перевантаження в системі. Але ця схема не працює в телекомунікаційних системах зі змінною топологією, де втрати пакетів обумовлені не тільки перевантаженням системи, але і частими змінами. Втрата пакетів в таких системах відбувається, насамперед, через зміни топології системи, мобільність абонентів, що ретранслюють пакети, зміни у маршрутах передачі.

Сьогодні більшість існуючих адаптивних методів передачі потребує наявності кількох схем передачі, придатних для використання у різних умовах роботи. При цьому збільшення числа доступних схем дозволяє отримати рішення оптимізаційної задачі передачі. Відомі методи адаптивної передачі у багаточастотних системах в більшості випадків засновані на адаптивній модуляції. Передавальні коефіцієнти каналів в телекомунікаційних системах для різних користувачів незалежні. Тому безліч їх найкращих каналів передачі також будуть незалежними.

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕЛЯЦІЙНИХ СИСТЕМ БАЗ ДАНИХ ІЗ КОЛОНКОВИМ ПРЕДСТАВЛЕННЯМ ДАНИХ

Постійно прогресуюче інформаційне навантаження, що пов'язане з розвитком соціальних мереж, електронних бібліотек, геоінформаційних систем, інтелектуальним аналізом даних та ін., призводить до необхідності вдосконалення методів обробки надвеликих об'ємів інформації. Великі компанії завжди відчували необхідність у вирішенні задач аналізу даних, які перетворюють великі обсяги вхідних даних в інформацію необхідну для своєчасного прийняття рішень. Паралельні системи баз даних були одними з перших систем для вирішення даної проблеми. Багато інновацій та покращень в продуктивності потребують в своєчасному і економічно ефективному аналізі великих обсягів даних. За останнє десятиліття дана потреба привела до появи нових значних інновацій в системах аналітики надвеликих об'ємів даних. Наявність паралельних баз даних додали такі методи, як колонкове зберігання і обробка даних. Фактично єдиним ефективним вирішенням проблеми зберігання і обробки надвеликих баз даних є використання паралельних систем баз даних, що забезпечують розподілену обробку запитів на багатопроцесорних обчислювальних системах з розподіленою пам'яттю. До складу загальної архітектури організації системи баз даних з використанням додаткової програмної системи, що забезпечує зв'язок звичайної реляційної СУБД з колонковим представленням даних, входить SQL-сервер і обчислювальний кластер. На SQL-сервері встановлюється реляційна СУБД з впровадженням конектором та драйвер. На обчислювальному кластері встановлюється координатор системи. Колонкові індекси створюються та підтримуються в розподіленій оперативній пам'яті обчислювального кластера. При створенні інформаційних систем з такою конфігурацією необхідно підключити підсистему відновлення колонкових індексів після збою. Для цього копії колонкових індексів і метаданих можуть створюватися на дисках, встановлених на кожному обчислювальному вузлі. Результати експериментів показали, що підходи і методи паралельного виконання запитів класу OLAP на базі доменно-колонкової моделі, демонструють хорошу масштабованість для запитів з великою селективністю, які є типовими для сховищ даних. Використання колонкової системи у взаємодії з СУБД PostgreSQL дозволило підвищити ефективність виконання запитів. Однак, ефективність використання системи знижується при зменшенні розмірів бази даних і при збільшенні розмірів результуючого відношення. Результати, отримані в ході роботи, можуть застосовуватися при створенні масштабованих колонкових сопроцесорів для існуючих комерційних і вільно-поширюваних SQL-СУБД. Це дозволить обробляти надвеликі сховища даних на кластерних обчислювальних системах, у тому числі з вузлами, що включають в себе багатоядерні прискорювачі типу GPU або MIC.

*Шевченко В.В. (ВІКНУ),
Шевченко І.В. (в/ч А3796),
к.т.н., с.н.с. Охрамович М.М. (ВІКНУ)*

ЗНЯТТЯ ДІАГНОСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ БЕЗПОСЕРЕДНЬО НА ОБ'ЄКТИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО МЕТОДУ ДІАГНОСТУВАННЯ

Сьогодні важливою науково-практичною задачею, метою якої є підвищення боєздатності радіоелектронних засобів озброєння (РЕЗО), що можливо за умови модернізації існуючих засобів технічного діагностування РЕЗО на першому рівні системи технічного обслуговування і ремонту (СТОіР) – безпосередньо на об'єкті експлуатації.

Проведений аналіз оснащення засобами технічного діагностування деяких зразків військової техніки показав, що вони не можуть враховувати особливостей схемної побудови об'єкта діагностування, а слабка підготовка обслуговуючого персоналу не дозволяє їм визначити дефектних типових елементів заміни (ТЕЗ) використовувати інші методи пошуку несправних елементів, окрім методу послідовного перебору.

Ієрархічне компонування апаратури, наявність однотипних агрегатів, вбудована система контролю, комплектація апаратними засобами вимірювань і ЗІП дозволяють бойовим розрахункам проводити визначення дефектів з глибиною лише до групи (5–10) ТЕЗ, що збільшує час і вартість відновлення об'єктів РЕЗО і вимагає високої кваліфікації обслуговуючого персоналу, збільшення об'єму ТЕЗ в ЗІП та подорожчання комплектів ЗІП.

Особливість сучасних РЕЗО полягає в тому, що вони побудовані за модульним принципом на основі ТЕЗ, кількість яких останнім часом постійно зростає. Проведений аналіз стану існуючої СТОіР РЕЗО Збройних Сил України показав її недосконалість.

Наявність трьох рівнів (експлуатації, військових ремонтних органів і ремонтних підприємств), які територіально віддалені друг від друга, значно збільшує середній час відновлення цифрових пристроїв радіоелектронної техніки, що призводить до зниження коефіцієнта її готовності.

Для поліпшення основних показників надійності (зменшення середнього часу відновлення та збільшення коефіцієнту готовності) в сучасних складних економічних умовах пропонується використання електромагнітного методу діагностування цифрових ТЕЗ, та розробити на його основі простий і недорогий пристрій діагностування цифрових ТЕЗ безпосередньо на об'єкті експлуатації.

Секція 3

ПРАВОЗНАВСТВО

СОЦІАЛЬНА ЦІННІСТЬ І РОЛЬ ПРАВОПОРЯДКУ В СИСТЕМІ ПРАВОВІДНОСИН

Наслідком законності є встановлення у суспільному житті правопорядку. Правопорядок – це стан впорядкованості, організованості суспільних відносин, який складається за умов законності.

Правопорядок – це не необхідна або можлива поведінка чи діяльність, яка закріплена в правових нормах, не абстрактні права і обов'язки, а фактична реалізація людьми суб'єктивних прав і обов'язків. Саме поведінка людей, яка пов'язана з дією права, утворює правопорядок. Таким чином, правопорядок – це результат дії права і умов його реалізації.

Правопорядок – це система правовідносин, яка складається в результаті реалізації режиму законності, правових принципів, системи права і законодавства всіма суб'єктами суспільних відносин і характеризується станом правопорушень і злочинності в суспільстві

Соціальна цінність і роль правопорядку полягає в тому, що:

- він виражає і закріплює структуру управління народним господарством;
- в ньому поєднується планова дисципліна державних підприємств і автономна самостійність приватних підприємств;
- виражає і закріплює систему політичних та інших соціальних відносин;
- в ньому відображаються всі форми власності – загальнодержавна, комунальна, колективна і приватна;
- він закріплює політичну, економічну та ідеологічну багатоманітність;
- забезпечує розвиток кооперативних, приватних підприємств, змішаних підприємств і організацій;
- гарантує і закріплює систему юридичних прав і обов'язків громадян;
- забезпечує громадянський мир, злагоду, спокій в Україні та створює умови для гідного життя і праці людини, консолідації всіх здорових сил суспільства;
- створює умови для подолання економічної, соціальної та конституційної кризи.

Показником стану правопорядку є дотримання і виконання правових норм, правильне їхнє застосування. Тобто, правопорядок можна розглядати, як суму, яка складається з правомірної поведінки кожного окремого суб'єкта правовідносин. І чим менше у суспільстві допускається випадків неправомірної поведінки, тобто вчиняється правопорушень, тим міцнішим є правопорядок.

Відповідно до вимог статті 1 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України "Військова дисципліна – це бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених військовими статутами та іншим законодавством України".

ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЗАСІБ ВЗАЄМОДІЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Один з найвідоміших європейський політиків, Карл Більдт зазначив: «Проведення миротворчих заходів вимагає цивільного компоненту у системі управління, ефективного цивільно-військового співробітництва. Це є головним висновком з аналізу дій багатонаціональних сил у минулому і буде одним з ключових уроків для майбутнього». Вперше необхідність у створенні військово-цивільного співробітництва (Civil-Military Cooperation-CIMIC) в органах військового управління збройних сил країн НАТО виникла у другій половині 80х років XX століття. Мета – врегулювання численних міжетнічних конфліктів на територіях Південної та Східної Європи за допомогою міжнародних миротворчих контингентів. Значна частина завдань може вирішуватися без застосування військової сили або загрози силою, за рахунок узгодження дій військового командування з цивільним населенням. На сьогодні, коли у світі беззаперечно діють норми гуманітарного права та фактор поваги до цивільного населення, на способи застосування збройних сил накладаються певні обмеження.

Громадянське суспільство – це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів, які покликані забезпечити умови для самореалізації окремих індивідів і колективів, приватних інтересів і потреб. Громадянське суспільство є єдиним суспільним ладом, в основу якого покладено права людини і у відповідності до яких воно будується та розвивається. У його межах права людини є базовим, найважливішим соціальним регулятором, відповідно до якого створюються і функціонують всі форми суспільного життя. Тобто, права людини є основою розбудови і функціонування громадянського суспільства. Громадяни самі об'єднуються для вирішення важливих питань захисту не тільки своїх прав, але і прав інших (волонтерський рух, громадські ініціативи), допомоги військовим, тимчасовим переселенцям з окупованої території та іншим.

В Доктрині цивільно-військового співробітництва 2003 року зазначається 10 основних принципів діяльності. Деякі з них яскраво проявляються у взаємодії з громадянським суспільством. Один з найголовніших принципів, це принцип гуманізму. Відповідно до «Загальної декларації прав людини і громадянина» 1948 року права (право на честь і гідність) та свободи людини та громадянина є найбільшою цінністю, повинні поважати та захищати відповідно до міжнародних нормативно-правових актів. Людські страждання, пов'язані із застосуванням збройних сил, мають бути обмежені і полегшені у всіх можливих випадках.

У зоні проведення антитерористичної операції на сході України цивільно-військове співробітництво почало зароджуватись лише влітку 2014 року.

Цивільно-військове співробітництво в межах проведення АТО являє собою систематичну планомірну діяльність ЗСУ з координації та взаємодії із органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, організаціями та громадянами у районах дислокації військових частин

та підрозділів ЗСУ щодо надання допомоги цивільному населенню з використанням військових та невійськових сил та засобів з метою планування позитивної громадської думки і забезпечення сприятливих умов для виконання ЗСУ покладених на них завдань і функцій. Станом на сьогоднішній день, співробітництво здійснюється з усіма органами місцевої влади, громадськими та волонтерськими організаціями під час відновлення системи місцевої влади (військово-цивільні адміністрації), економічної та соціальної інфраструктури, забезпечення безпеки та роботи ремонтних бригади, захисту гуманітарних вантажів.

Виходячи з особливостей цивільно-військового співробітництва основними завданнями є координація діяльності з цивільним населенням, місцевими органами влади, міжнародними урядовими і неурядовими організаціями, а також релігійними та іншими організаціями в районах, де виконання своїх функцій державними структурами є неможливим або ускладненим, з метою забезпечення стабільності і безпеки; надання допомоги місцевим органам влади, координація їх зусиль та зусиль громадських і міжнародних організацій щодо збалансованого використання ресурсів для відновлення об'єктів цивільної інфраструктури та забезпечення нормалізації життя цивільного населення в зоні відповідальності військових частин та підрозділів ЗСУ; координація надання гуманітарної допомоги цивільному населенню у вказаній зоні; співпраця з місцевим населенням з метою формування позитивної громадської думки щодо діяльності ЗСУ, а відповідно і державної політики; аналіз суспільно-політичної ситуації в регіоні та донесення її до керівництва ЗСУ, військових частин та підрозділів для використання в повсякденній діяльності.

Для досягнення поставленої мети волонтерами, офіцерами, представниками органів влади мають проводитись роз'яснювальні роботи серед військовослужбовців (військові повинні бути обізнаними у питаннях Гуманітарного права) та з місцевим населенням Донецької та Луганської області. Комунікативні зв'язки цивільного населення та військовослужбовців за потрібно покращувати за допомогою культурно-масових та інших заходів. Вагоме значення мають зустрічі військового керівництва з представниками місцевих громад з метою роз'яснення військово-політичної ситуації та координації певних спільних дій. Залучення засобів масової інформації у аспекті висвітлення взаємодії військовослужбовців та цивільного населення з метою підвищення авторитету та позитивного іміджу військових. У випадках порушення законодавства показувати, що винні у скоєнні злочину, не залежно від сторони сторони (військовослужбовців чи цивільного населення), обов'язково будуть покарані.

На територіях Луганської та Донецької областей необхідно забезпечити діяльність Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Основною метою діяльності якого є захист конституційних прав і свобод громадян України в тому числі тих які перебувають у зоні АТО. Значну увагу необхідно приділяти тимчасовим переселенцям, дітям, пораненим, найбільш вразливим категоріям населення, тим хто перебуває у полоні.

ДІЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

У сучасному міжнародному праві пріоритетне місце серед джерел займає міжнародний договір. Міжнародні договори врегульовують питання співробітництва на міждержавному (міжурядовому, міжвідомчому) рівні. Одним з факторів, що впливає на дію міжнародного договору є збройний конфлікт.

Дослідження даного питання є досить актуальним в наш час, адже попри заборону міжнародним правом агресії, час від часу в різних куточках світу виникають конфлікти (нажаль, Україна з 2014 року не є винятком).

Раніше в науці міжнародного права застосовувався термін “вплив війни на міжнародні договори”, проте багато конфліктів не супроводжуються оголошенням війни. Вважалося, що війна припиняє дію договорів, проте зрозуміло, що деякі договірні відносини вимагають їх збереження і після початку збройного конфлікту.

Так, після збройного нападу Російської Федерації (далі – РФ) на Україну, Україною ведеться активна робота щодо припинення (денонсації), зупинення дії багатьох договорів з РФ, але при цьому виникає ряд проблем пов’язаних з цим.

Наприклад: для припинення (зупинення) Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом РФ про ліквідацію та порядок повернення авіаційної техніки, що знаходиться на ремонтних підприємствах МОУ і МО РФ” (далі – Угода) необхідно: провести аналіз проблем, на розв’язання яких спрямовується проект акта щодо припинення, визначення механізму реалізації проекту акта та позитивних або можливих негативних наслідків його дії (прогнозна оцінка результатів реалізації акта та виражені у конкретних одиницях (грошові одиниці, одиниці продукції тощо)), що в умовах збройного конфлікту суттєво ускладнюється.

Основним міжнародно-правовим актом щодо права міжнародних договорів є Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року. Беручи до уваги різноманітність практики щодо дії міжнародних договорів під час збройних конфліктів та неможливості врахування особливостей кожного окремого випадку, Конвенція зачіпає не всі питання, що можуть виникнути щодо міжнародних договорів з початком воєнних дій між державами.

Проте деякі положення Конвенції можна застосувати і при вирішенні питань впливу збройних конфліктів на міжнародні договори. Підставою для припинення чи призупинення дії договору є порушення договору однією зі сторін, передбачене ст. 60. Так, ст. 61 Конвенції закріплює неможливість виконання договорів як підставу для припинення чи призупинення дії договорів. Ст. 62 визначає докорінну зміну обставин як ще одну підставу припинення чи призупинення дії договору.

У зв’язку з відсутністю спеціального міжнародно-правового акту, що регулював би питання впливу збройних конфліктів на договори, на 52-ій сесії у 2000 році Комісія міжнародного права почала розробку Проекту статей “Про вплив збройних конфліктів на договори”. На 63-ій сесії КМП у 2011 році у другому читанні було схвалено Проект статей, який складається з 18 статей і додатку.

Згідно з Проектом «збройний конфлікт» – це ситуація, що виникла в зв'язку з застосуванням сили між державами або зтяжним застосуванням сили між урядом та організованими збройними угрупованнями (ст. 2). Якщо внаслідок збройного конфлікту держава хоче вийти з міжнародного договору, припинити його дію чи призупинити, вона повідомляє інші сторони або депозитарія про свій намір. Повідомлення набуває чинності з моменту отримання його сторонами, якщо в ньому не зазначається інша, пізніша дата. (На практиці це виявляється дуже складно, в зв'язку з тим, що держава – агресор веде себе не дипломатично та не реагує на будь-які звернення та повідомлення).

Припинення, призупинення договору чи вихід з нього не звільняє сторони від тих зобов'язань за міжнародним правом, що закріплені в ньому. Всі суперечки, що можуть виникати, вирішуються в рамках ст. 83 Статуту ООН, а саме мирними засобами вирішення спорів.

Висновки.

Отже, в сучасному міжнародному праві немає дієвого міжнародно-правового акту, що регулював би вплив збройних конфліктів на дію міжнародних договорів (який би мав, можливо, спрощену процедуру припинення (призупинення) дії міжнародних договорів, саме для країн проти яких вчиняється агресія).

Проект статей “Про вплив збройних конфліктів на договори”, схвалений КМП у 2011 році, містить лише загальні засади дії міжнародних договорів під час збройного конфлікту і ґрунтується на загальноприйнятій практиці та потребах сучасних міжнародних правовідносин. Основним недоліком є відсутність обов'язкового характеру для норм, що регулюють дію договорів під час збройного конфлікту. Початок збройного конфлікту автоматично не припиняє і не призупиняє дію міжнародного договору (все залежить від волі та дипломатичності його сторін).

Мойсей Л.О. (ВІКНУ)

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ЖИТЛО

Важливим показником для України як демократичної та правової держави є рівень забезпеченості прав людини, зокрема осіб, що потребують соціального захисту. Однак декларування будь-якого поняття, навіть на найвищому рівні, не вказує на його дієвість. Тому забезпечення прав громадян, у тому числі права військовослужбовців на житло без наявності відповідних механізмів існувати не може.

Реальність здійснення останніх вказує на пріоритет людини над державою в практичній сфері, на рівні реалізації законодавства. Виходячи з цього, саме механізм адміністративно-правового регулювання реалізації гарантованого державою права військовослужбовців на житло забезпечує чітке бачення всієї діяльності органів державної влади з впровадження їх у практичну складову.

Законодавство повинне бути побудовано так, щоб передбачати для військовослужбовців систему пільг, переваг, гарантій і компенсацій, що становлять собою механізми реалізації особою своїх прав, передбачених Конституцією України та іншими законами держави.

Для цього потрібно прийняти нові законодавчі акти, орієнтовані на ринкову економіку, що дасть можливість подолати законодавчу неузгодженість процесу виконання державного зобов'язання щодо забезпечення житлом військовослужбовців та членів їх сімей.

Серед різноманітних наукових точок зору, пов'язаних з теоретичним обґрунтуванням процесу забезпечення прав людини, неважко знайти місце категорії «механізм», що доволі часто використовується в юридичній науці, складніше правильно зв'язати цю категорію із особливостями механізму адміністративно-правового регулювання реалізації права на житло військовослужбовцями.

У зв'язку з цим пропонується визначити механізм адміністративно-правового регулювання реалізації конституційного права військовослужбовців на житло як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі реалізації адміністративних зобов'язань органів державної влади щодо забезпечення ефективності їх виконання.

*к.ю.н. Опанасенко О.О. (ВІКНУ),
Волков А.Г. (ВІКНУ)*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ АТО

Останнім часом, у зв'язку з соціально-політичною ситуацією, що склалася на теренах України, з'явилась ще одна категорія осіб, що потребує соціальної підтримки та соціального забезпечення – учасники антитерористичної операції (далі – АТО), які згідно законодавства мають цілий ряд соціальних пільг і гарантій з боку держави на основі наявності у них відповідного правового статусу.

Проте саме отримання такого статусу та його використання в подальшому викликає найбільше питань, як з точки зору теорії, так і практики в світлі адміністративно-правового регулювання даних правовідносин.

На сьогоднішній день можна спостерігати консолідацію зусиль усіх гілок влади та громадських організацій в інтересах підтримки національної безпеки у сфері оборони та підвищення готовності до гарантованої відсічі зовнішній збройній агресії. І не останню роль у цьому процесі відіграють питання соціального забезпечення як військовослужбовців загалом, так і учасників АТО зокрема.

Сама процедура отримання статусу учасника бойових дій учасниками АТО визначена Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення».

Проте, кількість резонансних подій, пов'язаних з незаконним чи сумнівним отриманням статусу учасника бойових дій начебто учасниками АТО, змушує більш прискіпливо поглянути на дану процедуру.

Перш за все, законодавством так і не визначено виконання яких конкретних обов'язків у зоні АТО має надавати право на отримання статусу учасника бойових дій. І якщо для військовослужбовців і працівників правоохоронних органів зрозумілим є участь у бойових діях, перебування у відповідних районах, виконання певних завдань, то для інших осіб такий підхід навряд чи є логічним. Зокрема це стосується виконання завдань невійськового характеру, перебування у зоні АТО, але не в зоні безпосередніх бойових дій чи вогневого ураження противника.

Тому доцільно уточнити дані норми законодавства конкретним переліком територій, робіт і завдань, які можуть виконувати особи в зоні АТО і за виконання яких їм надається відповідний статус.

Також виникають питання стосовно строків перебування у зоні АТО. Так як формально особа може отримати статус учасника бойових дій за кілька днів перебування у даній зоні, що є навряд чи справедливим по відношенню до інших.

Загалом адміністративно-правове регулювання соціального забезпечення учасників АТО в Україні здійснюється на належному рівні.

Проте невирішеним питанням залишається адміністративний порядок отримання статусу учасника бойових дій, що дає право на значний обсяг соціальних гарантій, при цьому він не забезпечує належного захисту від зловживань правом на отримання даного статусу, при фактичній відсутності чи мізерності заслуг для його отримання. Крім цього, значний обсяг соціальних пільг та гарантій, який надається учасникам АТО та особам, що отримали статус учасника бойових дій, в цілому забезпечує їх гідний соціальний захист. Відповідно для вдосконалення адміністративно-правового регулювання соціального забезпечення учасників АТО слід вирішити дані проблемні питання шляхом внесення відповідних змін до законодавства.

Роллер В.М. (в/ч А0351)

ДОСТОВІРНІСТЬ ТА ПОВНОТА ІНФОРМАЦІЇ

У сучасному суспільстві одним з найрезультативніших способів впливу на суспільну думку є інформація. З розвитком інформаційних технологій, спростився доступ громадян до інформації різного виду та змісту. Крім того, полегшився і процес створення нової інформації та донесення її до суспільства (з використанням ресурсу інтернет мережі).

Саме слово інформація – з лат. «informatio», означає відомості, роз'яснення, виклад. Під інформацією розуміються відомості стосовно осіб, предметів, фактів, явищ, подій, процесів незалежно від форми їх подання. Іншими словами, це відомості про доквілля і процеси, що в ньому протікають. Інформація існує

у вигляді документів, креслень, рисунків, текстів, звукових чи світлових сигналів, електричних та нервових імпульсів тощо.

Достовірність отриманої інформації, є отримання достовірних, значущих результатів. Достовірність отриманої інформації, її об'єктивність багато в чому визначається точністю і чіткістю процедури збирання інформації. Якщо звернутися до словника, то достовірність визначено як, термін, вживаний в теорії вірогідності, логіці, гносеології і праві (теорія судових доказів). Найчастіше у філософських і логіко-методологічних дослідженнях уживається як характеристика знання як обґрунтованого, доказового, безперечного і як синонім істини. У експериментальному природознавстві достовірними не зрідка називають події, думки про яких розглядаються як емпірично підтверджені спеціальними експериментами або, ширше, – суспільно-виробничою практикою.

Законодавчо не врегульовано порядок встановлення достовірності інформації, яку особа збирає та поширює.

Стаття 302 Цивільного кодексу України каже: фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. Але при цьому особа, яка поширює інформацію, зобов'язана переконатися в її достовірності. Стаття 277 Цивільного кодексу України передбачає такий вид відповідальності, як публічне спростування недостовірних відомостей. Кримінальний кодекс України 2001 року не містить норми відповідальності за поширення недостовірних відомостей про особу (стаття 125 КК України 1960 року – «наклеп»). З цього приводу висловився Верховний Суд України: "Статті 28 і 32 Основного Закону, а також статтями 297 і 299 Цивільного кодексу закріплюється право кожного на повагу до його гідності й честі, а також на недоторканність ділової репутації. При порушенні цих прав особа може звернутися до суду з позовом про захист. Законодавством також встановлено відшкодування морального збитку, заподіяного поширенням недостовірних відомостей".

Повнота інформації, достатність інформації для виведення правильних висновків і прийняття правильних рішень. Повнота інформації означає, що її достатньо для розуміння ситуації та прийняття рішення. Неповнота інформації може бути причиною помилкового оцінювання ситуації й неправильного вибору дій, а в результаті призвести до воєнної поразки, економічних збитків, марних витрат часу тощо. Законодавче визначення повноти інформації відсутнє. Також не врегульовано поняття відповідальності за донесення неповної інформації.

На даний момент багатьма засобами масової інформації нівелюється використання вищезазначених принципів для створення певної точки зору у суспільстві, керування суспільною думкою. Принцип повноти і достовірності діє не лише як обов'язок осіб, що збирають і поширюють інформацію, але і як право осіб, які цю інформацію отримують.

Дані принципи є дуже важливими та вагомими у сучасному світі, тому вони повинні існувати не лише «de jure», але і використовуватися «de facto».

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ КЛАСИФІКОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В РЕСПУБЛІЦІ БОЛГАРІЯ

Республіка Болгарія є членом НАТО з 2004 року. До цього в Болгарії було проведено значну роботу щодо підготовки законодавчої бази, яка відповідала організаційно-правовим стандартам НАТО.

Відповідно до закону Болгарії «Про захист класифікованої інформації» охорона державної таємниці покладається на уряд республіки. Взагалі структура органів які прямо, або опосередковано здійснюють охорону державної таємниці представлена наступним чином:

- Рада з сигурності (безопасності) (український аналог – РНБОУ);
- Національна розвідувальна служба (український аналог – СЗР);
- Міністерство на втрешните работи (український аналог – МВС);
- Національна служба охорони (український аналог – УДО);
- Національна служба сигурності (у складі МВС) (український аналог – Служби безпеки України).
- Служба "Військова інформація" (у складі міністерства оборони)

Уповноваженим державним органом, який провадить політику у сфері захисту класифікованої інформації є Державна комісія з інформаційної безпеки (Държавната комисия по сигурността на информация) (SISC). До обов'язків SISC входить розроблення керівних принципів, ухвалення планів дій для організаційних підрозділів на випадок загрози інтересам держави, що впливає з неправомірного доступу до класифікованої інформації, організація та виконання дій, спрямованих на відвернення та пом'якшення шкідливих наслідків неправомірного доступу до класифікованої інформації, забезпечення загального керівництва діями, що стосуються вивчення громадян, які мають працювати з класифікованою інформацією, та випуску відповідних рівнів здійснення розрахунків для доступу до класифікованої інформації, забезпечення загального керівництва діями, що стосуються вивчення фізичних та юридичних осіб, які пропонують або виконують контракт, де передбачений доступ до класифікованої інформації, ухвалення типового свідоцтва безпеки (сертифікату).

У червні 2000 року був прийнятий закон Болгарії “Про доступ до державної інформації”. Цей закон дозволяє кожній фізичній або юридичній особі вимагати доступ до інформації в будь-якій формі, що знаходиться у розпорядженні державних установ і інших організацій, що фінансуються з державного бюджету і виконують державні функції. Запити можуть подаватися як в усній, так і у письмовій формі та повинні бути оброблені протягом 14 днів.

Отже, зміст організаційно-правових засад охорони класифікованої інформації в Республіці Болгарія зводиться до організації її захисту шляхом встановлення єдиних вимог та спеціальних процедур щодо забезпечення такої діяльності.

ПРАВОВА БАЗА РЕСПУБЛІКИ СЛОВЕНІЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Словенія за формою правління є парламентською республікою. Конституція Словенії формулює принцип поділу влади в його класичному конституційному викладенні: діяльність Національної асамблеї, Президента Республіки, Уряду та судів здійснюється за принципом поділу та збалансування влад. Отже, система вищих органів державної влади Словенії достатньо традиційна. Законодавчу владу здійснює парламент – Національна асамблея, главою держави є Президент Республіки. Виконавча влада належить Уряду.

Законодавство Словенії про державну таємницю базується на Конституції Словенії. Основний нормативно-правовий акт, яким регламентовано статус державної таємниці, є Акт Республіки Словенія “Про класифіковану інформацію”, який набув чинності у 2001 році. Акт встановлює основні принципи загальної системи визначення, охорони, організації допуску до класифікованої інформації, яка стосується діяльності управлінських структур Республіки Словенія у сферах громадської безпеки, оборони, зовнішніх справ, діяльності розвідувальних та безпекових структур країни, а також її розсекречення.

Дія Закону розповсюджується на органи державної влади, органи місцевого самоврядування та інші управлінські структури та комерційні компанії і організації, які відповідно до своїх повноважень отримують чи мають у своєму розпорядженні класифіковану інформацію, так само як і співробітники таких структур. Дія Закону розповсюджується також на постачальників, підрядчиків та провайдерів, яким класифікована інформація довірена в рамках виконання умов контрактів.

Вказаним Актом визначено, що класифікованою є інформація, яка стосується діяльності управлінських структур Республіки Словенія у сферах громадської безпеки, оборони, зовнішніх справ, діяльності розвідувальних та безпекових структур країни, яка на підставах визначених Законом віднесена до такого виду інформації та має відповідний гриф. Відповідальність за збереження такої інформації покладається на того, кому така інформація довірена. Важливо зазначити, що у ст. 2 Акта визначається поняття класифікованої інформації іноземних країн, до якої відносять класифіковану інформацію, надану Республіці Словенія іноземною країною чи її структурами.

Таким чином, удосконалення законодавства Республіки Словенія як члена Північноатлантичного Договору – у сфері охорони державної таємниці – полягає в тому, що представники НАТО повинні бути впевнені в гарантуванні безпеки відносно секретної інформації, яка або передаватиметься Республіці Словенія, або до якої її громадяни будуть допущені.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХОДІВ З ПОКРАЩАННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНИХ ПІЛЬГ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ

Сучасні соціологічні, правові і економічні дослідження свідчать, що відтворення соціально-професійної структури Збройних Сил України значною мірою визначає якість життя військовослужбовців, головними факторами якого виступають: гарантія зайнятості, розмір грошового забезпечення та соціальні пільги. При цьому питання соціальної адаптації військовослужбовців, які звільняються вирішуються за допомогою цілого комплексу заходів (достроковий вихід на пенсію, перепідготовка в навчальних центрах зайнятості і ін.), з початку 2016 року вже здійснені заходи для істотного підвищення розміру грошового забезпечення військовослужбовців (у два й більш разів), але при цьому проблемними залишаються питання розміру пенсійного забезпечення військовослужбовців. Усе це, безумовно, підвищує привабливість військової служби для контрактників, особливо з урахуванням досвіду проведення АТО. Однак дані заходи потребують значних коштів, а ефективність їх використання не буде максимальною, тому що грошові виплати, на відміну від пільг, не так тісно пов'язані з особливостями і специфікою військової служби. Усе частіше ми чуємо заклики до монетизації пільг військовослужбовців – негативним результатом яких може бути скасування значної їх частини, і призведе до «формального» виконання тих пільг, що залишаться, при цьому їх забезпечення буде відрізнятися достатньою довільністю та нестабільністю.

Існування соціальних і професійних пільг ґрунтується на нерівності, що виникає у зв'язку зі здійсненням саме професійної діяльності – військової служби. Різні особливості несення обов'язків військової служби свідчать про неоднаковий, а в ряді випадків негативний вплив на носіїв даної професії, створюючи, таким чином, нерівність споконвічна рівних людей. Професія військового глибше й довше охоплює аспекти можливих негативних наслідків та ризиків, а також є результатом добровільного вибору людини. Опановуючи цю професію, людина не тільки витрачає власний час, психічні і фізичні ресурси, але і багато в чому визначає своє місце в житті, можливості та соціальний статус. Це тривалий процес, часто непростий, хворобливий, пов'язаний з періодами життєвого успіху й розчарувань.

Тяготи служби історично включали особливості професії військового, специфіку трудових і соціальних відносин. Утворювалися специфічні військові соціальні інститути, які включали не тільки військову майстерність, державну таємницю, навчання, але і особливий соціальний статус, пільги, а приналежність до військового співтовариства наділяла людину всією сукупністю соціальних пільг.

Висока соціальна значимість професії військового, її необхідність для всього суспільства, для держави та породжувана професією певна нерівність щодо представників цивільних професій, обумовлюють необхідність відповідних компенсацій, однієї з перевірених форм яких є пільги. Гроші в багатьох випадках не можуть адекватно замінити пільги з кількох причин. По-перше, збільшення грошової винагороди в невеликому обсязі не виявляє такого психологічного ефекту, як додаткові права і можливості, не підвищує соціального статусу певного представника професії. Значне ж збільшення грошового стимулювання економічно

невигідно. По-друге, гроші, отримані в період несення військової служби, не гарантують благополуччя їх одержувача в перспективі. Особливістю пільг військовослужбовцем є надання їх не роботодавцем, як у випадку із трудовими пільгами, а державою або суспільством. Пільги виконують компенсаційну функцію (компенсуючи створювану нерівність положення її носіїв і інших членів суспільства), стимулюючу, відтворювальну (підтримуючи стабільність і спадкоємність служби), оцінюючу (піднімаючи, звеличуючи або соціально схвалюючи військову службу). У результаті пільги стають умовою існування професії, а їх ліквідація веде до втрати привабливості служби та взагалі відмові від неї.

Діючі в цей час пільги військовослужбовцям встановлені в основному Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». У законі відображені професійні пільги, встановлені для різних категорій військовослужбовців. Військова служба за призовом є примусовим обов'язком відповідних категорій громадян України, тому пільги військовослужбовцям-строковикам не є повноцінними пільгами, призначаються і відміняються довільно та не відображають основних властивостей притаманних соціальним пільгам. Натомість, відмінною рисою військовослужбовців-контрактників є їхній усвідомлений добровільний вибір військової служби як професійної діяльності, при цьому пільги військовослужбовцем є невід'ємним елементом даної професії.

Пільги військовослужбовцем мають особливу специфіку, обумовлену чисто професійними особливостями діяльності і умов життя військовослужбовця (і членів його родини). У той же час по кількості й значимості, а також за витратами, пільги військовослужбовцям значно перевершують інші види пільг, їх вага в структурі забезпечення професійної діяльності військовослужбовця, а також життєдіяльності його і членів його родини настільки великий, що є визначальною, а не додатковою умовою відтворення професії.

Для одержання приблизно 11 видів існуючих пільг не потрібно особливих заслуг і талантів, досить просто відповідати типовим вимогам. Передбачені згаданим вище законом пільги військовослужбовцям містять тільки загальні пільги і порядок їх надання всім військовослужбовцям, незалежно від обов'язків і характеру служби, які вони виконують. Разом з тим існують різні додаткові пільги, наприклад, такі які надаються, військовослужбовцям в умовах виконання завдань в складі миротворчого контингенту за кордоном, у районі проведення АТО, тощо.

Більша частина загальних пільг – це вимушені пільги, без їхнього надання виконання військовослужбовцями встановлених обов'язків важко уявити.

При цьому наявність не забезпечених державою пільг дискредитує практику застосування, сам механізм і поняття пільг. На жаль, чинний закон «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» є саме таким нормативно-правовим актом.

Отже, для ефективного забезпечення відтворення соціально-професійної структури збройних сил недостатньо існуючого рівня правової захищеності військовослужбовців, недостатньо тільки підвищеного (відносно до середнього рівня заробітку цивільного працівника) грошового забезпечення, необхідно також забезпечити застосування існуючих у чинному законодавстві соціальних пільг, що дозволить не тільки заощадити значну частину коштів, але і підвищити якість життя військовослужбовців і членів їх родин.

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ "НОВОЇ ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ" УКРАЇНИ

Пунктом 17 Плану заходів Міністерства оборони України (розділ «Нова оборонна політика...») з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «України – 2020», затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 № 213-р, передбачено: «Збільшення грошового утримання військовослужбовців шляхом підвищення посадових окладів та окладів за військовим званням. Підвищення престижу військової професії та мотивації на проходження військової служби».

З цією метою Міноборони України був розроблений та поданий Кабінетові Міністрів України проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 07.11.2007 № 1294 “Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб” стосовно підвищення розмірів окладів за військовим званням та посадових окладів» (далі – проект ПКМУ). Відповідальними за виконання цього державного завдання у термін до 31.03.2015 року були визначені Міноборони, Мінсоцполітики та Мінфін.

Станом на 01.05.2015 року проект ПКМУ погоджений із центральними органами виконавчої влади та знаходився на погодженні у Мінекономрозвитку. Згідно з резолюцією Кабінету Міністрів України від 21.04.2015 № 13492/3/1-15 строк виконання був подовжений до 08.05.2015 року.

07.05.2015 за № 220/4783 проект ПКМУ, яким було передбачено збільшення з 01.06.2015 посадових окладів на 55%, окладів за військові звання у 4 рази, подано на розгляд Кабінетові Міністрів України.

26.05.2015 проект ПКМУ розглянуто на Урядовому комітеті з питань гуманітарного розвитку та соціальної політики (протокол № 11) і прийнято рішення щодо відтермінування прийняття для проведення додаткових консультацій з Мінфіном стосовно визначення обсягів фінансування у разі набрання чинності постановою. Мінфін листом від 09.06.2015 № 31-10040-5/18921 повідомив, що позицію залишає незмінною (**проект не підтримує**).

03.07.2015 за № 220/7353 проект ПКМУ, яким передбачено збільшення з 01.08.2015 посадових окладів на 55%, окладів за військові звання у 4 рази, повторно подано на розгляд Кабінетові Міністрів України.

15.07.15 проект ПКМУ розглянуто на засіданні Урядового комітету з питань гуманітарного розвитку та соціальної політики (протокол № 16). За результатами засідання **відкладено прийняття рішення** щодо проекту ПКМУ; запропоновано розглянути його на засіданні Урядового комітету після проведення додаткових консультацій щодо визначення обсягів фінансування у разі набрання чинності постановою.

Міноборони України направлено лист до КМУ від 09.09.2015 № 220/9970 щодо необхідності прийняття проекту акту у зв'язку із підвищенням соціальних стандартів. Відповідно до доручення Віце-прем'єр-міністра України –

Міністра культури України від 17.09.2015 № 37607/1/1-15 Мінфіну та Мінсоцполітики рекомендовано розглянути можливість реалізації проекту ПКМУ в термін до 14.10.2015.

Але 07.10.2015 проект постанови КМУ за результатами розгляду на засіданні Уряду **знято з розгляду** (протокол № 108).

Станом на 20.11. 2015 проект постанови КМУ було доопрацьовано в частині **поетапного здійснення перерахунку пенсій** та надіслано на погодження до силових відомств від 19.10.2015 № 220/11292.

До того ж, у результаті протокольного рішення Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 № 3, але **вже на відомчому рівні**, видано наказ Міністерства оборони України від 27.01.2016 № 44 «Про особливості виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України в 2016 році», яким щомісячне грошове забезпечення військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби) з 01.01.2016 року збільшено не за рахунок законного та логічно-системного підвищення основних розмірів грошового забезпечення (окладів за військовим званням та посадових окладів), а за рахунок єдиноначально-суб'єктивного рішення командира (начальника) військової частини (організації, установи) щодо можливості збільшення розміру грошового забезпечення за рахунок додаткових видів грошового забезпечення, зокрема, – премій для різних категорій військовослужбовців від 10%–350% до 680% посадового окладу (чому не 1000%?). Такого прецеденту жодна армія світу не знає. Про будь-який перерахунок пенсій особам, що бездоганно служили та звільнені з військової служби мова вже взагалі не йде. У чому їх провина, адже у розрахунок їх пенсій залишається 10% премії?

Висновок:

1. Зазначене вище «підвищення» грошового забезпечення військовослужбовців призвело до катастрофічної диспропорції у розмірах пенсійного забезпечення звільнених військовослужбовців, знищує їх надію на правову та соціальну справедливість, гордість та повагу до військової професії, підвищує ступінь суспільної напруги серед розшарованого та зубожілого військового товариства, принижує гідність ветеранів військової служби, що на тлі неконтрольованої інфляції, стрімкого підвищення цін та тарифів, тривання особливого періоду створює внутрішній військово-соціальний дисбаланс у сфері життєво важливих національних оборонно-безпекових інтересів держави, а тому потребує негайного вирішення на рівні Президента та Уряду України.

2. Пропонується підвищити грошове забезпечення військовослужбовців постановою Кабінету Міністрів України, передбачивши збільшення саме основних видів грошового забезпечення (окладів за військовим званням та посадових окладів). Таке рішення – це реалізація принципу законності, соціальної справедливості та повернення довіри військових (діючих та звільнених) до влади. Адже це – проголошене зобов'язання та доручення Президента України – Верховного Головнокомандувача Збройними Силами України.

Секція 4

ФІНАНСИ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ АСИГНУВАНЬ ТА ОПЕРАЦІЙ НА РЕЄСТРАЦІЙНИХ РАХУНКАХ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

Для виконання бюджету військовим частинам розпорядники коштів вищого рівня надають бюджетні асигнування. Згідно з Бюджетним Кодексом України бюджетне асигнування – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження. Однією з особливостей діяльності військової частини як бюджетної установи є залежність фінансового стану від повноти та своєчасності відкриття асигнувань та правильного їх обліку, який на сьогодні має низку невирішених актуальних питань.

Військові частини складають кошториси та плани асигнувань, на підставі яких їм відкриваються бюджетні асигнування. Щоб отримати асигнування військова частина повинна мати постійний зв'язок з Державною казначейською службою України, однак це може виконуватися в повній мірі в мирний час, але не завжди можливо у воєнний час, адже військова частина може повністю перебувати в зонах бойових дій. За таких умов військова частина не зможе отримувати кошти з реєстраційного рахунку. Також під час виконання військовою частиною своїх завдань може виникнути раптова потреба в додаткових фінансових ресурсах, задовольнити, яку можна буде лише шляхом отримання нових бюджетних асигнувань. Таким чином, втрачається мобільність реагування військової частини.

Звичайно актуальною залишається проблема автоматизації системи обліку асигнувань у військових частинах. Не всі військові частини мають вихід до мережі Інтернет чи необхідної комп'ютерної техніки, тому не можуть підтримувати зв'язок і подавати звітність до Державної казначейської служби України.

Також потребує удосконалення синтетичного обліку асигнувань військової частини, який на сьогодні не дає повної та необхідної інформації щодо отриманих бюджетних асигнувань та залишків на реєстраційних рахунках військової частини.

Таким чином, ми бачимо що в облік асигнувань у військових частинах потребує детального дослідження та аналізу. Потрібно вирішити питання як буде відбуватися фінансування військових частин, котрі перебувають в зоні бойових дій і як буде відбуватися їх зв'язок з Державною казначейською службою України. Також важливим є питання покращення автоматизації обліку отриманих асигнувань та внесення змін до синтетичного обліку, щоб військові частини могли мати більш точну інформацію про фінансовий стан і наявність бюджетних асигнувань.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

На сьогодні в Україні склалася система нормативно-правових актів, різної юридичної сили, які регулюють питання соціального та правового захисту військовослужбовців, їх конституційних прав і свобод, гарантій щодо їх реалізації. За юридичною силою ці нормативно-правові акти поділяються на такі рівні: конституційне регулювання (Конституція та конституційні закони); міжнародно-правове регулювання (міжнародні договори та угоди); законодавче регулювання (закони України); регулювання підзаконними нормативно-правовими актами.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у ЗСУ та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

Не зважаючи на те, що норми Конституції України є нормами прямої дії, вони не можуть детально врегулювати всі аспекти соціального захисту військовослужбовців. Тому закріплені Конституцією України норми потребують своєї конкретизації і розвитку в законах, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України, наказах Міністерства оборони України та в інших нормативно-правових актах.

Основним документом що регулює соціальний і правовий захист військовослужбовців є Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Цей закон регулює питання забезпечення їх прав і свобод, соціального і правового захисту військовослужбовців, членів їх сімей та обмеження деяких прав у зв'язку із виконанням ними обов'язків військової служби.

Слід відзначити, що правові норми, які стосуються прав військовослужбовців, питань соціального захисту, дублюються в інших законах, які регулюють порядок створення та діяльності військових формувань в Україні. Так, у Законі України «Про Збройні Сили України» міститься ст.16 «Соціальний і правовий захист військовослужбовців, членів їх сімей та працівників Збройних Сил України», яка фактично дублює правові норми Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Безпосередньо у цій статті передбачено, що: держава забезпечує соціальний і правовий захист військовослужбовців, членів їх сімей, працівників Збройних Сил України, осіб, звільнених у запас або у відставку; військовослужбовцям гарантується одержання за рахунок держави житла, фінансового, речового, медичного та інших видів забезпечення; військовослужбовці строкової служби користуються правом безкоштовного проїзду всіма видами міського пасажирського транспорту, військовослужбовці мають право на пільгове санаторно-курортне лікування та відпочинок і на медичне обслуговування; особам, звільненим

з військової служби, надається перевага у працевлаштуванні на державну службу та отриманні освіти за державний рахунок. Також цим законом передбачено обмеження деяких прав військовослужбовців: право бути членами політичних партій та профспілкових організацій, участь в організації і проведенні страйків, право на свободу пересування, вільного вибору місця проживання та вільно залишати територію України.

Особливе місце серед нормативно-правових актів, що регулюють питання соціального захисту військовослужбовців займає Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Цей закон визначає умови, норми і порядок пенсійного забезпечення військовослужбовців, а саме: особливості призначення пенсій військовослужбовцям: право військовослужбовців вибирати вид пенсії, якщо вони мають право на різні державні пенсії; розміри пенсій залежно від вислуги років та мінімальні пенсії; надбавки до пенсій; підвищені розміри пенсій по інвалідності; пенсії у разі втрати годувальника та інше.

Що стосується Указу Президента України «Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» то там визначено порядок проходження військової служби громадянами України, їх права і обов'язки, пов'язані з проходженням військової служби, у тому числі, питання соціального та правового захисту, наприклад, порядок грошового та матеріального забезпечення, порядок реалізації права на відпустку та ін..

Але, вивчивши всі ці закони та інші нормативно-правові акти, можна прийти до висновку, що правові норми, які містяться в законах, що регулюють соціальний та правовий захист військовослужбовців, не повною мірою відповідають нинішньому стану суспільних відносин, соціально-економічним можливостям держави, тому не можуть забезпечити ефективну реалізацію прав і свобод військовослужбовців, особливо в нинішніх умовах проведення АТО.

Спостерігається дублювання правових норм, які містяться у Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» у законодавчих актах, що регулюють порядок створення і діяльність різних військових формувань. У законодавчих актах наявна велика кількість норм, чинність яких призупинена іншими законами.

Наслідком цього є нерозуміння і незнання особовим складом (особливо військовослужбовців, які призвані по мобілізації) їхніх прав. Наразі цю проблему намагаються вирішити, як вище командування Збройних Сил України так і владна верхівка.

Надаються відповідні роз'яснення відповідними департаментами МОУ. Також розроблені і викладені в Інтернеті інформаційні довідки, наприклад «Довідка щодо соціальних гарантій військовослужбовцям, які беруть участь в Антитерористичній операції, та призваним під мобілізацією» на сайті Міністерства Оборони України, де чітко та з посиланнями на керівні документи розписано права та пільги військовослужбовців АТО, що є дуже актуальним.

*Білозор С.О. (ВІКНУ),
к.е.н., доц. Медведєв Ю.Б. (ВІКНУ)*

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА ОБОРОНУ У ПОРІВНЯННІ З ІНШИМИ КРАЇНАМИ СВІТУ

Видатки державного бюджету України на розпорядника коштів – Міністерство оборони, на 2016 рік, складають 8.3% від загальних видатків загального та спеціального фондів державного бюджету або 51 млрд грн. У 2015 році ця сума складала 42 млрд грн. Також можна стверджувати, що видатки МОУ разом із МВСУ в цілому на оборонні функції в Україні складають 14,5% (13% у 2015 році) видатків бюджету.

Таким чином, бачимо зростаючу тенденцію до збільшення видатків на оборону в Україні. Однак, порівнюючи з провідними країнами світу, видатки на оборону в Україні залишаються вкрай малими.

Зокрема, військові витрати в США за 2015 рік склали близько 200 млрд доларів, Китаю – близько 140, Росії – 90, Великобританії та Японії – 60 млрд доларів США. Відсоток видатків на оборону від ВВП в Україні залишається нижчим ніж у країн-сусідів: у Білорусі – 3,2%, Туреччині – 4,4%, у європейських країн – 3–6% ВВП.

Основні напрями видатків МОУ: забезпечення діяльності ЗСУ та підготовка військ, розвиток озброєння та військової техніки. Разом ці статті займають 92% бюджету МОУ. Витрати на оборону країни, як і витрати на управління, обумовлені політичними функціями і задачами держави. Військові витрати прямо пов'язані з необхідністю захисту життєвоважливих інтересів держави від зовнішньої агресії. Важливим аспектом покращення стану фінансування ЗСУ є забезпечення рівномірного, протягом року, надходження фінансових ресурсів на виконання державних цільових оборонних програм розвитку збройних сил, що повинно забезпечити можливість планування робіт виконавцями та своєчасного освоєння ними виділених коштів в межах року.

Богатирьов Д.О. (ВІКНУ)

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ПРО ЗМІНИ У МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Сучасне становище в країні потребує рішучих і в певних сферах кардинальних змін, адже, що б досягти успіху потрібно розвиватись і прагнути до ідеалів. Тут можливі 2 шляхи розвитку: самому винаходити нові технології, що являється довгоочікуваним і затратним процесом, або більш дешевим і перевіреним – запозичення з Європейських країн.

Тому перехід до Міжнародних стандартів з Бухгалтерського обліку (далі МсБО) є важливим і правильним кроком для розвитку достовірного швидкого і зрозумілого відображення інформації, так і зростанню економіки в цілому.

Цей процес потрібно проводити поступово, адже не всі підприємства зможуть «пережити» швидку зміну стандартів. Тому перехід до МсБО через «тимчасові» Національні стандарти з Бухгалтерського Обліку (далі НсБО) – є правильним рішенням.

Найбільше змін зазнали Необоротні активи (далі НА). Які завдяки впровадженню НсБО почали відповідати МсБО. Це спричинено появою певних інновацій і принципів які раніше відкидались, зокрема Амортизації НА та активного використання «14» рахунку для бухгалтерських проведення, та деякого тлумачення «40» рахунку.

У зв'язку зі зміною правил формування первісної вартості необоротних активів запроваджується рахунок 14 «Незавершені капітальні інвестиції в необоротні активи», який прийшов на зміну рахунку 14 «Незавершене капітальне будівництво». Рахунок 14 «Незавершені капітальні інвестиції в необоротні активи» 14 має такі субрахунки:

- 141 «Капітальні інвестиції в основні засоби»;
- 142 «Капітальні інвестиції в інші необоротні матеріальні активи»;
- 143 «Капітальні інвестиції в нематеріальні активи».

Також, у зв'язку зі зміною правил формування первісної вартості необоротних активів опис субрахунку 402 «Фонд у незавершеному капітальному будівництві» рахунку 40 «Фонд у необоротних активах» викладено в новій редакції:

«Субрахунок 402 «Фонд у незавершеному капітальному будівництві» призначений для обліку вкладень у капітальні інвестиції у сумі понесених витрат з придбання, виготовлення власними силами необоротних активів та за виконаними будівельно-монтажними роботами з капітального будівництва (виготовлення, створення), добудови, поліпшення (дообладнання, модернізація) об'єктів необоротних активів, які на дату балансу не введені в експлуатацію».

Отже суми, з яких формується вартість необоротних активів, накопичуватимуться на окремих субрахунках рахунку 14.

Об'єкти визнаватимуть основними засобами, іншими необоротними матеріальними активами та нематеріальними активами і вводитимуть в експлуатацію за первісною вартістю, яку визначатимуть за даними бухгалтерського обліку про залишки сум на окремих субрахунках рахунку 14.

*Бондар В.В. (ВІКНУ),
к.е.н., доц. Чимішенко С.М. (ВІКНУ)*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЯКИХ ЩОМІСЯЧНИХ ДОДАТКОВИХ ВИДІВ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кожен військовослужбовець знає, що його грошове забезпечення складається з основних та додаткових видів виплат. Вирішальну роль у розмірі грошового забезпечення відіграють саме додаткові виплати, які, на сьогоднішній день, складають 90% від суми грошового забезпечення.

Така ситуація склалася, через багатолітню програму керівництва країни щодо підвищення грошового забезпечення. Для досягнення цієї мети завжди

створювали нові виплати, які зменшували значущість всіх інших, а не підвищували основні види грошового забезпечення.

Існує багато виплат, але, на мою думку, найменш якісно виконують свої стимулюючі функції такі виплати: надбавка за вислугу років, надбавка за класну кваліфікацію. Ці дві виплати мають забезпечувати насичення збройних сил висококваліфікованими кадрами, які будуть виконувати свої обов'язки протягом достатньо великого проміжку часу.

Як ми знаємо, надбавка за вислугу років зростає рівномірно, лише з одним стрибком після 5-ого року служби. Таке зростання надбавки є неправильний, бо воно не стимулює підписувати офіцерів (особливо тих, хто відслужив перший контракт після вищого військового навчального закладу) другий контракт, через свою незначущість.

Наступною є надбавка за класну кваліфікацію. Особам офіцерського складу (крім військових льотчиків і штурманів, військових льотчиків і штурманів інструкторського складу), особам рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, що мають: 2 клас – 5 %, 1 клас – 8 %, клас майстра – 11 %. Військовослужбовцям строкової військової служби, які мають: 2 клас – 5 %, 1 клас – 10 %. Особам офіцерського складу – військовим льотчикам і штурманам, військовим льотчикам і штурманам інструкторського складу, які мають: 2 клас – 8 %, 1 клас – 12 %, клас снайпера – 15 %. Через свої малі розміри та 50 % обмеження виплата, не виконує свою стимулюючу функцію, що полягає в підвищенні кваліфікації та рівня професійної майстерності військовослужбовців.

Так як бюджет країни дефіцитний, державний борг постійно зростає, а всі фінансові важелі направлені на економію коштів, немає можливості підвищити ці виплати номінально, тому необхідно прийняти заходи щодо реформування порядку їх виплати.

Надбавку за класну кваліфікацію потрібно збільшувати номінально та відмінити обмеження передбачене додатком 25-им ПКМУ № 1294. Кошти для цього можна отримати шляхом виконання наступних двох кроків: підвищення вимог під час атестації військовослужбовців та скасувати виплату даної надбавки військовослужбовцям, які не пройшли атестацію. Ці заходи збільшать вимоги до особового складу, який буде мати право на отримання надбавки. Після проведення таких заходів, надбавку отримуватимуть не більше 25%. Таке зменшення кількості військовослужбовців, які отримуватимуть надбавку, звільнить кошти, для підвищення даної виплати. Це підвищення буде досить суттєвим в 3–4рази. Після збільшення розмірів та кадрової чистки надбавка за класну кваліфікацію збільшить свій мотиваційний вплив, так як буде виплачуватись тільки висококваліфікованим військовослужбовцям, які справді заслуговують на таке заохочення. А для військовослужбовців, які не пройдуть атестацію, вона стане стимулом до покращення свого професійного рівня.

Наступна виплата, яка потребує зміни свого розміру – це надбавка за вислугу років. Ми пропонуємо підвищити надбавку за вислугу років не за рахунок залучення додаткових коштів, а з допомогою зміни розмірів та термінів відповідно до яких надбавка виплачується. А саме, потрібно зменшити розміри надбавки у військовослужбовців, вислуга яких ще не досягла 10 років

з 20 до 10 % та збільшувати розмір надбавки не в рівних частинах, як це робиться зараз, а з приростом пропорційно до вислуги років. Відповідно з 10 по 15 роки – 4% кожного року; з 15–20 років на 2% кожного року; з 20 років вислуги на 1% до максимального значення в 45%. Таке підвищення надбавки буде стимулювати молодих офіцерів продовжувати військову службу.

Як висновок можна зазначити, що як і в усіх сферах, в грошовому забезпеченні все залежить не від кількості виплат, а від якості виконання ними своїх функцій.

*Ващук Є.О. (ВІКНУ),
к.е.н., доц. Медведєв Ю.Б. (ВІКНУ)*

АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ ТА ЗАКЛАДАХ

Ефективність роботи фінансово-економічної служби військової частини суттєво підвищується завдяки засобам інформатизації та автоматизації документообігу, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування, редагування і друку вхідних документів квартальних, піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи. Основною метою діяльності військових частин і закладів не є отримання прибутку, тому основною метою бухгалтерії військової частини є контроль за рухом отриманих від держави коштів.

Ще на початку січня 2001 року фірмарозробник програми "1С" випустила програмний продукт "Бухгалтерія військової частини для України" – додаток родини програм "1С:Підприємство", що може використовуватися як в установах Міністерства оборони України, так і в інших підприємствах, організаціях, де передбачена військова специфіка. Дана програма дозволяє автоматизувати бухгалтерський, управлінський облік на всіх його ланках.

Даний програмний продукт автоматично формує баланс (форма №1), звіт про результати фінансової діяльності (форма № 9д, № 9м), звіт про рух грошових коштів, звіт про надходження та використання коштів загального та спеціального фонду, звіт про виконання кошторису, звіт про рух матеріалів і продуктів харчування тощо.

Розділ "Грошовезабезпечення" призначений для автоматизації розрахунку грошового, соціального забезпечення військовослужбовців, ведення кадрового обліку особового складу.

Автоматизація бухгалтерського обліку в військових частинах та закладах є необхідною складовою посилення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів. Автоматизація не є примхою бухгалтерів, а вимогою сьогодення, оскільки дозволяє значно підвищити фінансову ефективність українського війська. Правильність, своєчасність і відповідність всім останнім вимогам законодавства, яку надає автоматизація бухгалтерського обліку, є головним етапом модернізації всього бухгалтерського обліку військових частин та закладів.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Вітчизняний оборонно-промисловий комплекс не має змоги задовольнити потреби Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань у сучасному озброєнні та військовій техніці в умовах проведення антитерористичної операції, в особливий період, а також для забезпечення обороноздатності країни у мирний час, що загрожує національній безпеці.

Матеріальна шкода, яку заподіяла Російська Федерація Україні внаслідок знищення підприємств оборонно-промислового комплексу у Донецькій та Луганській областях, а також “націоналізація” та незаконне вилучення державного майна в Автономній Республіці Крим і м. Севастополі є одними з важливих факторів, які не дали змоги підприємствам оборонно-промислового комплексу забезпечити Збройні Сили, інші утворені відповідно до законів військові формування необхідним озброєнням та військовою технікою.

Оптимальним варіантом розв’язання проблеми є забезпечення технологічного лідерства оборонно-промислового комплексу серед галузей промисловості, технологічне оновлення основних фондів, реструктуризацію, реорганізацію і корпоратизацію підприємств оборонно-промислового комплексу, залучення інвестицій для реалізації інноваційних проектів, що сприятиме забезпеченню максимального економічного ефекту від залучення фінансових і виробничих ресурсів для удосконалення діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу, здійснення контролю за активами таких підприємств, а також дасть змогу розширити внутрішній та зовнішній ринок продукції військового призначення та подвійного використання.

На першому етапі (2016–2017 роки) передбачається: забезпечення Збройних Сил, військових формувань відновленими, відремонтованими та модернізованими озброєнням та військовою технікою; підготовка до серійного виробництва окремих зразків озброєння та військової техніки відповідно до завдань Державної цільової оборонної програми розвитку озброєння та військової техніки; системне реформування структури діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу та ін.

На другому етапі (2018–2020 роки) передбачається: завершення реформування оборонно-промислового комплексу; серійне виробництво новітніх зразків високотехнологічного озброєння та військової техніки; збільшення обсягів власного виробництва важливих для виробництва озброєння та військової техніки комплектуючих виробів і матеріалів та ін.

Фінансове забезпечення виконання Програми має здійснюватися за рахунок коштів державного бюджету, коштів підприємств оборонно-промислового комплексу, зокрема на засадах державно-приватного партнерства, інвестицій, пільгового кредитування, а також інших джерел, не заборонених законодавством. (за пріоритетними проектами).

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ В 2016 РОЦІ

Видатки Міністерства оборони на 2016 рік затверджено Державним бюджетом України в сумі 55,6 млрд грн, що складає 2,46% ВВП. У порівнянні з 2015 роком, видатки було збільшено на 7,7 млрд грн (16%) з 47, 9 млрд грн.

Найбільшу частка видатків, а саме 74% (40,9 млрд грн), у 2016 році спрямовано на утримання Збройних сил України, з яких 29,2 млрд грн виділено на фонд оплати праці з нарахуванням. Зокрема, з 1 січня поточного року відбулося суттєве підняття грошового забезпечення військовослужбовців, що є позитивним зрушенням для ЗСУ. Однак, таке підвищення відбулося шляхом підняття рівня виплат додаткових видів грошового забезпечення; основні – утворюючі – види грошового забезпечення, такі як оклад за військовим званням, посадовий оклад та процентна надбавка за вислугу років, залишилися без змін.

Такий підхід ставить під сумнів загальну успішність даних дій. Для цього є свої причини.

По-перше, пенсії військових пенсіонерів залишаються без змін, що під час економічної кризи призводить до падіння загального рівня їх життя.

По-друге, з метою економії коштів військовослужбовці нижчих ланок можуть зазнати дискримінації з боку вищого керівництва шляхом приписування першим службових провин. Як результат, кількість виданих премій військовослужбовцям може сильно скоротитися, а премія, в свою чергу, є істотною частиною грошового забезпечення.

Отже, нещодавнє підняття грошового забезпечення потребує подальшого опрацювання з метою кращого поліпшення соціального становища військовослужбовців.

У 2016 році немала по українським міркам сума в 11,5 млрд грн спрямовується на розвиток озброєння та військової техніки. Дані кошти мають наступне призначення: на закупівлю озброєння – 7 млрд грн, ремонт озброєння – 3,6 млрд грн, забезпечення зв'язком – 0,9 млрд грн.

На підготовку Збройних Сил у 2016 році виділяється 3,2 млрд грн (6%). З них на підготовку військ – 1,9 млрд грн, миротворчу діяльність – 0,9 млрд грн, підготовку у ВВНЗ та призив на службу – 0,4 млрд грн.

Планується, що підвищення видатків на оборону підвищить боєздатність української армії шляхом матеріальної мотивації військовослужбовців, оновлення військової техніки та озброєння та підвищення якості підготовки кадрів для Збройних Сил України.

Проте досі наявний ряд недоліків, які необхідно якомога швидше усунути на законодавчому рівні.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ 1С ЯК ПЕРЕВАГА ПРОГРАМАМ КОМПАНІЇ «ПАРУС»

Ефективність роботи бухгалтера суттєво підвищується завдяки засобам інформатизації, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування, редагування і друку вхідних документів, квартальних, піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи, підвищувати ефективність праці аудиторів.

На початку січня 2001 року фірма "1С" випустила програмний продукт "Бухгалтерія військової частини для України" (1С – Русло) – новий додаток родини програм "1С: Підприємство", що може використовуватися як в установах Міністерства оборони, так і на інших підприємствах, організаціях, де передбачена військова служба.

Розробка даного програмного продукту призначалась для вирішення всіх завдань, які виникають перед бухгалтерською службою військових частин і закладів. Основною метою діяльності військових частин і закладів не є отримання прибутку, тому основною метою бухгалтерії військової частини не є пошук можливостей збільшення прибутку, розробка аналізу для покращення рентабельності підприємства, а основною метою діяльності ФЕО є контроль за рухом матеріальних ресурсів та фінансування.

На першому етапі формування бази даних даної програми вказуються всі необхідні реквізити. Заповнюються дані про військовослужбовців, робітників, створюються дані залишків основних засобів, запасів, МШП і т.д., які є наявні на момент формування відомостей про військову частину. Даний етап роботи є найбільш трудомістким.

На наступному етапі після внесення всіх даних про військову частину настає етап безпосереднього використання даного програмного продукту. Ведення господарських операцій і створення реєстрів бухгалтерського обліку в "Бухгалтерія військової частини для України" може проводитися за допомогою таких компонентів: по-перше, за допомогою бухгалтерських проведення, по-друге за допомогою первинних документів.

Даний програмний продукт автоматично по даним первинних документів і бухгалтерських проведення формує всю оперативну, фінансову та бухгалтерську звітність. Облік заробітної плати і грошового забезпечення також ведеться автоматично а саме:

– По заробітній платі ведеться автоматично наскрізний облік усіх сум нарахувань і утримань в розрізі джерел фінансування безпосередньо при проведенні розрахунків, надана можливість налаштувати порядок відображення в обліку кожного нарахування або утримання. Всі аналітичні звіти по заробітній платі (розрахункові відомості, та ін.) формуються за джерелами фінансування.

– Розділ "Грошове забезпечення" призначений для автоматизації розрахунку грошового, соціального забезпечення військовослужбовців ведення кадрового обліку особового складу.

Порівнюючи даний продукт з продуктом компанії «ПАРУС» слід зазначити, що програмний продукт «ПАРУС – 7.4» є досить складнішим в налаштуванні по відношенню до «1С – Русло».

Це зумовлено тим, що перший програмний продукт створений відповідно до шаблонів, які передбачають роботу в бюджетних установах, а як відомо військові частини мають певні особливості ведення ФГД, тому для налаштування потрібні кваліфіковані кадри, які б враховували особливості діяльності військових частин. Зазвичай ці кадри просто відсутні.

Також однією з особливостей, яка відрізняє дані програми є те, що «1С» формує первинні документи виходячи з типових господарських операцій, які створенні в базі даних програми. А продукти «Парус» вимагають формування господарських операцій власноручно.

Отже, можна зробити висновок, що 1С «Русло» є набагато ефективнішим та комфортнішим у використанні, а ніж продукти «Парус».

к.е.н., доц. Волошенко А.В. (НАОУ)

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

В Україні корупція набула системного характеру та інституційних ознак. Корупційні прояви спостерігаються практично в усіх сферах суспільства та найбільш фінансовоємних сегментах національної економіки до компетенції яких входить управління державними ресурсами.

Проведені Transparency International (міжнародна громадська організація по боротьбі з корупцією та дослідженні питань корупції у світі) дослідження свідчать, що до найбільш корумпованих сфер діяльності належать нафтогазовидобувна промисловість будівництво та сфера оборони.

Як свідчить світовий досвід, сприятливі умови для корупційної діяльності часто виникають саме в оборонному секторі, де панує культура секретності та безкарності, яка унеможливорює здійснення суворого нагляду та контролю. Суспільства багатьох держав світу, вважають, що збройні сили є менш корумпованими, ніж політичні партії, органи законодавчої влади, комерційні підприємства або засоби масової інформації.

Однак показники корумпованості збройних сил є різними для різних країн та регіонів світу.

Наприклад, загалом вважається, що збройні сили держав Західної Європи та США є вільними від корупції. Проте, цього не можна сказати про військові організації молодих незалежних держав Центральної та Східної Європи і, особливо, країн Африки та Латинської Америки.

Що стосується нашої держави, то в 2013 році відповідно до рейтингу, вперше розробленому центром антикорупційних досліджень та ініціатив Transparency International, Україна опинилася в групі D+, де рівень корупційних ризиків становить близько 18%. До цієї групи також увійшли Боснія і Герцеговина, Кенія, Кіпр, Кувейт, Індія, Ізраїль, Ліван, Мексика, Непал, ОАЕ, Сербія, Сингапур, Таїланд та Південна Африка.

Автори дослідження поділили країни на шість груп: від А (дуже низькі корупційні ризики), до якої потрапили Німеччина та Австралія, до F (критичний рівень), куди увійшли зокрема Алжир, Єгипет, Лівія, Сирія, Ємен.

Загалом рівень корупції у світовому військово-промисловому комплексі Transparency International оцінила у 20 млрд доларів щороку.

При цьому укладач доповіді Марк Пайман заявив: “Корупція в оборонному секторі небезпечна і дорого коштує. Платять за корупцію усі: громадяни, військові, компанії і держави. Але при цьому більшість держав роблять недостатньо для того, щоб запобігти корупції, залишають безліч можливостей для безкарного казнокрадства і витрачають гроші, яким можна було б знайти краще застосування”.

Отже, посилення дії глобальних чинників, які загрожують стратегічній стабільності у світі та негативно відбиваються на безпековому середовищі України, довели важливість виокремлення корупційного ризику в оборонному секторі.

Грязнов Є.К. (ВІКНУ)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МОБІЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

В такий складний для країни період суттєво піднімається питання щодо оптимізації та підняття рівня ефективності заходів щодо мобілізаційної підготовки в Збройних силах України. Будь-які масові заходи в тому числі і мобілізація не обходиться без економічної складової їх формування.

Економічна готовність країни до бойових дій і оборони вимагає повну готовність не тільки Збройних Сил, але і народного господарства. Мобілізація в Україні передбачає комплекс заходів, які здійснюються в державі з метою планомірного переведення органів державної влади, підприємств, установ, органів і сил Цивільної оборони, галузей національної економіки на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України на організацію і штати воєнного часу.

До основних проблем мобілізаційної підготовки в Україні можна віднести неповну готовність економіки та Збройних Сил швидко реагувати на агресора та здійснювати вчасні та повою мірою забезпечені заходи щодо укомплектованості військ.

Як показала практика сучасності, забезпеченість армії сучасними видами зброї, належного грошового забезпечення військовослужбовців обов'язково супроводжується економічною складовою: її стабільності та розвитку.

Практика показала, що для того щоб проводити якісні заходи мобілізації потрібно ще в мирний час провести відмобілізування значної частини економіки й відволікти на воєнні потреби непомірно великі матеріальні, трудові і фінансові ресурси, що неминуче загальмувало б розвиток самої економіки та негативно вплинуло на добробут населення.

Також слід зазначити, що у зв'язку з бурхливим розвитком науково-технічного прогресу відбувається швидке моральне старіння засобів збройної боротьби, яке викликає часті заміни систем озброєння іншими. А це накладає додатковий тягар на економіку й робить економічно недоцільним і навіть неможливим утворення великих запасів, які постійно оновлюються дорогою воєнною технікою. Було б помилково орієнтуватися на нагромадження запасів озброєння й нехтувати можливістю використання ресурсів народного господарства в ході війни.

По-перше, постає проблема недостатнього фінансування програми підготовки офіцерів під час мобілізації на перших етапах. По-друге, це недостатній контроль з боку начальства та невідповідальність під час підготовки. По-третє, це недостатньо великий обсяг часу на підготовку офіцерів. Але самою головною проблемою сучасної підготовки офіцерів це є невідповідність підбору вікової категорії військовослужбовців-офіцерів на відповідальні посади у військах під час складної політичної обстановки в країні.

Військовослужбовці, які проходили службу останній раз 25 або навіть 30 років назад (ще у час існування СРСР) втратили бойову та методологічну підготовку офіцера, який здатен нести службу, воювати та перемогти ворога.

Іще більш глибокою проблемою сучасної підготовки військовослужбовців-офіцерів під час мобілізації можна назвати кваліфікаційну підготовку та відповідність спеціальності військовослужбовців тих посад, які вони будуть займати у військах. Як приклад можна назвати військовослужбовця-офіцера, який має повну вищу освіту з економічної спеціальності цивільного ВУЗа, і направлений на підготовку офіцера, який буде займати посаду начальника Фінансово-економічної служби військової частини.

Яскраво виражені проблеми можна усунути лише при правильній та спланованій підготовці військ не лише в особливий, а й в мирний час. Призивати військовослужбовців, які за біологічним віком здатні здійснювати оборону і вести бойові дії з метою перемоги ворога. Направляти на складні та відповідальні посади військовослужбовців, які знають, люблять та за кваліфікацією здатні виконувати свої професійні обов'язки.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ ЗСУ

Військова частина є основним системоутворюючим органом у Міністерстві оборони України. Відповідно до цього, планування у військовій частині є необхідним, вихідним і першочерговим для складання всьогооборонного бюджету на рік.

Сучасний стан економіки в країні зумовлений обмеженням фінансових ресурсів вимагає від посадових осіб максимальної економічної ефективності проведення планування, що насамперед вимагає високої кваліфікованості, рівня підготовки і відповідальності працівників, що його проводять.

Першочерговою проблемою у проведенні планування у військовій частині вважаю йогоабсолютну застарілість. У військових частинах планування досі здійснюється ручним способом, що робить його більш трудомісткі внаслідок чого можуть бути допущені певні помилки. Введення автоматизованих систем значно полегшило б процес планування і дозволило проводити його більш ефективно та за значно менші строки.

Останнім часом при планування в військових частинах існує ряд проблем. На сам перед цекошти, що по відповідним статтям та кодам економічної класифікації призначаються без уваги на розрахунки по формі 1\фс, які розробляють начальники служб військової частини. Відповідно до цього виникає недбале ставлення до планування у посадових осіб – начальників служб.

Також у військових частинах дуже гостро стоїть проблема неузгодженості формування фінансового планування з іншими планами. Ця проблема виникає на початковому етапі планування і полягає в тому що, план бойової підготовки, господарської діяльності, соціально-культурного розвитку та інші складаються у військовій частині станом на 1 грудня поточного року на наступний рік, так як новий навчальний рік розпочинається з цього періоду. Тому вказані плани не можуть бути підставою для визначення потреби в коштах для військової частини у зв'язку з тим, що фінансове планування здійснюється в квітні, тобто спочатку визначається потреба в коштах, а через півроку складаються інші плани. Ця проблема призводить до недофінансування певних видів діяльності військової частини.

Іншою проблемою є відсутність до моменту фінансового планування уточнення з вищогоштабу про пріоритетні заходи, що плануються на наступний рік щодо реформування та розвитку Збройних сил і підготовки військ. Тому доцільно вже в першому кварталі поточного року складати проекти вищевказаних планів діяльності військ на наступний рік з метою визначення перспективних показників, які б використовувалися на початковому етапі формування оборонного бюджету.

Робота начальника фінансово-економічної служби також іноді є підґрунтям до значних порушень. Часто начальники фінансово-економічної служби не перевіряють розрахунки, які їм подають начальники служб, або пишуть їх самі,

що стає приводом до їх неточного складання і до формалізму проведення планування у військовій частині. Також відомі випадки коли начальник фінансово-економічної служби свідомо завищував показники для отримання в майбутньому власної вигоди.

Для запобігання даних порушень у військовій частині постійно мають проводитись заходи з контролю за діяльністю посадових осіб. Пропоную скласти внутрішні перевірочні комісії і дозволяти їм здійснювати контроль за правильністю планування відповідно до нормативно-правової бази.

Отже, підсумовуючи все вище вказане необхідно зробити висновок про необхідність проведення якісного та ефективного планування у військовій частині і загалом у Міністерстві оборони України досягнути яке можливо лише оновленням існуючої системи, залученням зарубіжного досвіду, автоматизацією планування та зміною ставлення посадових осіб до самого процесу проведення планування.

Дикий Ю.Г. (ВІКНУ)

МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН

Маючи великий природно-ресурсний, економічний, технологічний потенціал, наша країна переживає важкі часи політичних перебудов, часи становлення нової економічної системи. Також досить не легко у ці часи доводиться і Збройним Силам України. Забезпечення Збройних Сил України матеріальними та фінансовими ресурсами здійснюється через систему економічних грошових відносин.

Так як військова частина є безпосереднім користувачем частини грошових засобів, що виділяються на оборону країни, то фінансове господарство військової частини є одним з найважливіших ступенів фінансової системи Збройних Сил.

Серед багатьох економічних проблем України важливого значення набуває проблема вдосконалення структури безготівкових розрахунків. Вона виникла внаслідок здійснення ринкових перетворень, пошуку шляхів подолання кризових явищ в економіці, будівництва Збройних Сил в умовах незалежності.

На сьогоднішній день переважно всі розрахунки здійснюються безготівковим шляхом. Особливістю безготівкових розрахунків є те, що всі платіжні операції здійснюються за розрахунковими платіжними, документами, від правильності оформлення яких залежить чіткість взаємовідносин між платником, одержувачем коштів і банками, що їх обслуговують.

Широке використання безготівкових розрахунків зумовлено тим, що безготівкові розрахунки мають суттєві переваги над готівковими і тому більш ефективні як для суспільства в цілому, так і для кожного окремого економічного суб'єкта.

По-перше, значно зменшуються суспільні витрати обігу.

По-друге, створюються необхідні умови для державного регулювання грошового обігу.

По-третє, покращується економічний стан суб'єктів грошового обігу, тому що прискорюється обіг їх коштів, забезпечується тісний їх зв'язок з банками і грошовим ринком у цілому.

Безготівкові розрахунки у своїй цілісній сукупності формують певну систему, яка є складовою загальної національної грошової системи. За економічним змістом організація безготівкових розрахунків виходить за межі суто технічних операцій, пов'язаних із списанням і зарахуванням коштів на банківські рахунки клієнтів. До складу системи безготівкових розрахунків входять сукупність принципів організації безготівкових розрахунків, вимоги до їх організації, що визначаються конкретними умовами господарювання, а також форми і способи розрахунків і пов'язаний з ними документообіг.

Таким чином можна з впевненістю сказати, що у сучасних умовах, у зв'язку з кризовим станом економіки доцільне вдосконалення системи безготівкових розрахунків, які значно полегшать роботу фінансовим органам, та нададуть можливість чіткого контролю та спростять подання звітності про фінансові операції.

*Заря О.П. (ВІКНУ),
Остапенко О.П. (ВІКНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ

Поряд із розкриттям сутності та методики обліку наявності та використання необоротних активів особливої актуальності набувають дослідження проблеми переоцінки необоротних активів, уточнення її ролі у відтворювальному процесі, а також фінансового контролю ефективності використання необоротних активів у господарському процесі.

Взагалі, основною метою ведення бухгалтерського обліку є забезпечення користувачів повною, правдивою та неупередженою інформацією для прийняття рішень.

Однак достовірність даних, наведених у фінансовій звітності, деколи викликає сумніви. І передусім це стосується вартості активів зі строком служби понад один рік – необоротних активів. Адже у зв'язку із розвитком інфляційних процесів балансова вартість таких активів досить далека від їх реальної ринкової вартості. Для вирішення цієї проблеми існує процедура переоцінки необоротних активів.

Переоцінку необоротних активів не варто плутати із їх індексацією. У першу чергу, зазначимо, що переоцінка передбачає дві різні процедури: дооцінку та уцінку. Дооцінка – це збільшення вартості активів, а уцінка навпаки – зменшення.

Порядок проведення й дооцінки, й уцінки загалом однаковий, по-різному лише відображають їх результати у бухгалтерському обліку. У разі переоцінки об'єкта необоротних активів одночасно потрібно здійснювати переоцінку всіх об'єктів відповідної групи необоротних активів.

Зауважимо, що для відображення операцій з переоцінки необоротних активів окремого регістру бухгалтерського обліку чинним законодавством не передбачено. Відтак для обліку таких операцій слід застосовувати меморіальний ордер за формою № 274.

Відтак, аби знати, чи планувати витрати на проведення переоцінки на наступний рік, необхідно слідкувати за прогностичними показниками інфляції. Не зайвим також буде час від часу проводити моніторинг цін на нерухомість та транспортні засоби. Строк їх використання найбільш тривалий і тому вартість зазначених активів особливо значною мірою реагує на інфляційні процеси в економіці. Такий моніторинг цін та співставлення балансової вартості об'єктів основних засобів із їх ринковою вартістю дасть змогу зрозуміти, чи час проводити переоцінку таких активів.

Таким чином, проводити переоцінку основних засобів можна, якщо залишкова вартість об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу, апорогом суттєвості є 10-відсоткове відхилення залишкової вартості від справедливої вартості об'єкта основних засобів.

Зінчук Б.М. (ВІКНУ)

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Тіньова економіка – явище не нове. Вона з'явилася на зорі цивілізації паралельно з виникненням перших державних утворень. Подібний економічний феномен властивий усім країнам, незалежно від рівня та моделі економічного розвитку. Але, за оцінками експертів, саме в постсоціалістичних країнах і, зокрема, в республіках колишнього Радянського Союзу тіньовий сектор практично на рівних конкурує з офіційною господарською діяльністю в багатьох галузях національної економіки.

Актуальність. Тіньовий сектор економіки має значний вплив на всі соціально-економічні процеси, які відбуваються в суспільстві.

Без урахування цього факту неможливе проведення наукового економічного аналізу на макро- і мікрорівнях, ухвалення ефективних управлінських рішень на всіх рівнях.

Ігнорування такого багатогранного й суперечливого явища, як тіньова економіка, призводить до значних помилок при визначенні макроекономічних показників, до неадекватної оцінки найважливіших процесів і тенденцій, до тактичних і стратегічних прорахунків під час прийняття відповідних рішень.

Цей сектор економіки істотно впливає на всі сторони економічної діяльності, на політичне й суспільне життя кожної країни.

У загальносвітовому масштабі частка тіньової економіки становить 5-10 % від валового внутрішнього продукту (ВВП). Частка тіньової економіки в Україні становить 30-40 % від офіційного валового внутрішнього продукту.

Показник 40-50 % є вже критичним. На цьому рівні вплив тіньових факторів стає настільки відчутним, що суперечність між легальним і тіньовим секторами спостерігається практично в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Поділ економічного простору на офіційний та тіньовий не є абсолютним і визначає спрямування розвитку певного сегмента цього простору по відношенню до спрямування розвитку системи державного управління. Поділ простору на соціально-позитивний (офіційний) та соціально-негативний (тіньовий) відбувається на основі вимірювання соціальної якості його управління з боку органів державного управління.

Тіньова економіка небезпечна перш за все у зв'язку з тим, що це анти-соціальна система, небезпека кожного з елементів якої підсилюється синергічним ефектом від дії інших її складових.

Так, небезпека від порушень у сфері оподаткування підсилюється низкою інших порушень в економічній сфері, які є необхідною технологічною ланкою у системі легалізації доходів, отриманих протиправним шляхом. Тому слід розглядати не окремий елемент тінізації, а всі елементи системи відтворення антисоціальної діяльності, які мають набагато вищий рівень загроз економічній безпеці та руйнівних можливостей.

У зв'язку із цим девіантні явища в економіці необхідно досліджувати не як систему, а як окремі ізольовані процеси, які не мають внутрішнього зв'язку та системної єдності.

Формування ефективної конкурентоспроможної економіки, поєднання соціального та економічного розвитку суспільства, побудова в Україні економіки європейського зразка неможливі без суттєвого зниження рівня тінізації української економіки. Тінізація економіки спричинює посилення процесів криміналізації економічних відносин, заміну державного контролю кримінальним, поширення корупції в органах державної влади, підриваючи, зрештою, довіру до держави та обумовлюючи розквіт правового нігілізму.

Метою дослідження є розкрити соціально-економічну природу тіньової економіки в Україні та визначити шляхи її подолання.

Отже, тіньову економіку можна розглядати як об'єктивно обумовлений соціально-економічний механізм, який компенсує упущення та недосконалість легальних соціально-економічних відносин. Внаслідок цього в країні створюються впливові та чисельні соціальні прошарки, фактично зацікавлені у збереженні економічних деформацій, які сприяють поширенню тіньової економіки.

ДОТРИМАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ОСОБЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

Фінансова дисципліна – це обов’язкове для військових частин дотримання встановлених і діючих правил і норм ведення військового і фінансового господарства.

Складовими елементами фінансової дисципліни є: бюджетна, кошторисна, авансова, штатно-тарифна, платіжно-розрахункова та касова дисципліни.

Бюджетна дисципліна – дотримання порядку здійснення платежів до бюджету та використання бюджетних призначень.

Надання Державному бюджету сили закону має велике значення для його дієвості, посилення впливу на всі галузі господарства і встановлення суворої фінансової дисципліни.

Військові частини зобов’язані проводити витрачання бюджетних коштів цілеспрямовано, у суворій відповідності з їх призначенням, своєчасно і повністю перераховувати до бюджету податки та інші суми. Дотриманню вищевказаних вимог сприяє введення фінансування військових частин через органи Державної казначейської служби України.

Кошторисна дисципліна – дотримання правил витребування коштів і складання кошторису та використання кошторисних призначень.

Основним документом, згідно якого здійснюється витребування і витрачання коштів, є кошторис військової частини. При його складанні забороняється планувати витрати у сумах, що перевищують дійсну потребу. Надлишкове витребування і витрачання коштів одними військовими частинами може стати причиною неповного задоволення невідкладних потреб інших військових частин, призводить до нецільового та неекономного витрачання коштів.

Витрачання коштів військовими частинами допускається тільки у межах річних призначень згідно кошторису МО України.

Авансова дисципліна – дотримання встановленого порядку видачі авансів, використання коштів та здійснення розрахунків за ними.

Штатно-тарифна дисципліна – дотримання правил використання особового складу за штатним призначенням, правильне визначення розмірів грошового забезпечення і заробітної плати.

Касова дисципліна – дотримання порядку отримання, зберігання та використання готівкових коштів.

Кількість грошей в обігу в нашій державі регулюється Національним банком України, який планує випуск і вилучення грошей з обігу у відповідності з співвідношенням прибутку коштів у каси банків в цілому по державі і їх витрат на основі вимог «закону грошового обігу». Показники такого плану виходять з того, що всі підприємства і установи, у тому числі і військові частини, повинні виконувати вимоги касової дисципліни.

Однією з важливих вимог фінансової дисципліни у військовій частині є своєчасне і правильне ведення бухгалтерського обліку, а також високоякісне складання і подання у встановлені терміни фінансової звітності. Таким чином, фінансова дисципліна потребує точного виконання встановлених норм і правил витрачання державних коштів, які відпущені на утримання Збройних Сил, виконання суворого режиму економії.

Таким чином, відповідальність за належне дотримання вимог фінансової дисципліни у військовій частині несуть командир військової частини та начальник фінансово-економічного органу, які зобов'язані забезпечити її дотримання всіма посадовими особами.

Отже, фінансова дисципліна є важливим інструментом забезпечення ефективної діяльності фінансового господарства військової частини.

Це сукупність правил, методів організації фінансового господарства без яких військова частина не зможе існувати, оскільки буде порушено механізм функціонування фінансового господарства і посадові особи будуть розсіяні і не визначені у роботі.

Тому варто зауважити, що фінансова дисципліна, а особливо дотримання її, має особливу магічну силу на ефективність ведення фінансового господарства.

Карпенко В.І. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗПОДІЛУ ВИДАТКІВ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Для ефективного функціонування Збройних Сил України з Державного бюджету повинно виділятися необхідна кількість коштів для виконання всіх покладених на них завдань та функцій. Надзвичайно важливе значення має доцільний розподіл видатків на утримання ЗСУ, підготовку та розвиток ОВТ.

Світова практика показує, що для ефективного функціонування ЗСУ видатки повинні розподілятися таким чином: 50% – на утримання ЗС, 20% – на підготовку ЗС і 30% – на розвиток ОВТ. В Україні ці показники значно відрізняються, що є однією з найбільших проблем фінансового планування та використання фінансових ресурсів (Таблиця 1).

Як Ви бачите (Таблиця 1), видатки на утримання ЗСУ значно зросли починаючи з 2015 року. Також можна побачити як змінились показники розподілу видатків: вони наблизилися до показників, які показує світова практика. Але чи можна це назвати, насправді, покращенням фінансування ЗСУ?

Відповідь на це питання можна трактувати по-різному.

З одного боку, це є покращенням, адже в порівнянні з минулими роками (до 2014 р.), коли на оборонний бюджет виділялося близько 1% ВВП, то на сьогодні цей показник зріс, приблизно в три рази.

З іншого боку, курс гривні по відношенню до курсу долара також змінився близько в три рази, так в 2014 році з Державного бюджету на ЗСУ було виділено близько 3,28 млрд. долл., а в 2016 – 2,3 млрд. долл. Звичайно, такі показники є надзвичайно низькими.

Таблиця 1. Структура розподілу видатків у ЗСУ у 2013–2016 роках

Структура видатків	Виділено на 2013 рік		Виділено на 2014 рік		Виділено на 2015 рік		Виділено на 2016 рік		Світова практика
	Сума (млрд. грн)	%	Сума (млрд. грн)	%	Сума (млрд. грн)	%	Сума (млрд. грн)	%	%
Всього	15,2	100	27,35	100	46,9	100	55,5	100	100
Утримання ЗСУ	12,4	81,6	22,3	81,4	29,7	63,4	42,6	76,7	50
Підготовка ЗСУ	1,2	7,9	1,1	4,1	2,09	4,5	2	3,7	20
Розвиток ОВТ	1,6	10,5	3,9	14,5	15,1	32,1	10,9	19,6	30

Наприклад, США на утримання армії в 2016 році виділила близько 607 млрд.долл., якщо порівняти ці показати з Україною і зобразити графічно, то видатки з ДБУ на оборонний бюджет України, у порівнянні з США, навіть, не буде видно.

Як висновок, можемо сказати, що розподіл видатків у ЗСУ може бути ефективним тільки за умов стабільної економіки. Щоб розвиток ЗСУ досяг рівня розвитку ЗС провідних країн, або перевершив їх, потрібне відповідне фінансування на світовому рівні, а з відповідним фінансуванням показники розподілу видатків зміняться в кращу сторону.

Копаниця П.В. (ВІКНУ)

СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Мотивація є однією з провідних функцій управління, оскільки досягнення основної мети функціонування підприємства залежить від злагожденості роботи працівників.

Мотивація поділяється на матеріальну і нематеріальну. Матеріальна мотивація – це найбільш очевидний спосіб винагороди працівників. Вона являє собою систему матеріальних стимулів праці, ціллю якої є забезпечення співвідношення заробітної плати працівників з кількістю і якістю праці. Особливо актуальною є проблема матеріальної мотивації для України, що зумовлено такими низьким рівнем доходів, деформаціями в їхній структурі та диференціації; необхідністю становлення нових за змістом форм і методів матеріального стимулювання зайнятих.

Провідна роль у матеріальній мотивації трудової діяльності належить заробітній платі як основній формі доходу найманих працівників.

По-перше, вищий рівень заробітної плати сприяє зниженню плинності кадрів, а отже, забезпечує формування стабільного трудового колективу. У разі зниження плинності персоналу роботодавець має можливість скоротити витрати на його найм і навчання, спрямувавши вивільнені кошти на розвиток виробництва, що, у свою чергу, забезпечить підвищення конкурентоспроможності продукції.

По-друге, проведення політики високої заробітної плати дає змогу відібрати на ринку праці найбільш підготовлених, досвідчених, ініціативних, орієнтованих на успіх працівників, продуктивність праці яких потенційно вища середнього рівня.

Слід зазначити, що сьогодні заслуговують уваги сучасні системи мотивації персоналу, що застосовуються в західних фірмах, зокрема матеріальні винагороди: ставка заробітної плати, додаткові виплати, участь в акціонерному капіталі, медичне обслуговування, страхування, відпочинок за містом.

Не менш важливе значення відіграє нематеріальна мотивація. Вона спрямована на підвищення лояльності співробітників до компанії одночасно із 140 зниженням витрат на компенсацію співробітникам їх трудових витрат: можливість розвитку і навчання, планування кар'єри, визнання заслуг, оздоровлення, пільгове харчування тощо.

Основний ефект від нематеріальної мотивації – це підвищення рівня лояльності та зацікавленості співробітників в підприємстві.

Варто запропонувати наступні методи нематеріальної мотивації персоналу:

- залучення працівників до різних програм навчання і підвищення кваліфікації;
- створення прозорої системи оцінки і оплати їх праці;
- делегування працівникам управлінських повноважень;
- підвищення персональної відповідальності кожного працівника з наданням права вибору методів вирішення поставлених задач;
- публічне визнання успіхів працівників в роботі, підтвердження їх цінності для підприємства різними доступними для керівництва способами;
- увага безпосереднього керівництва до думки працівників.

Цікавим способом удосконалення мотивації праці є мотивація вільним часом або модульна система компенсації вільним часом.

Її особливість полягає в тому, що розходження в навантаженні працівників, які обумовлені роботою в різний час доби і дні тижня, компенсуються безпосередньо наданням вільного часу, а не грошовими надбавками, як це прийнято в традиційній системі.

Таким чином, система мотивації характеризує сукупність взаємозв'язаних заходів, які стимулюють окремого працівника або трудовий колектив у цілому щодо досягнення індивідуальних і спільних цілей діяльності підприємства.

ВАЖЛИВІСТЬ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ В УКРАЇНІ

Одна з основних стратегічних цілей нашої держави є підвищення боєздатності армії для того, щоб покласти кінець воєнному протистоянню, яке відбувається на даний момент на сході України. Для досягнення цієї мети необхідні не лише велика кількість витрат грошових коштів із державного бюджету – для модернізації технічного оснащення Збройних Сил, а й висококваліфіковані кадри, які здатні сумлінно нести службу й виконувати усі покладені на них обов'язки і завдання.

Усі проведені мобілізації підтверджують той факт, що на даний момент катастрофічно бракує тих людей, які здатні і бажають відмовитись від того, що в них є, заради того, щоб служити на користь держави і, навіть, сприяти припиненню війни на сході країни. Це свідчить про те, що необхідно якимось чином вмотивувати населення пов'язати своє життя із службою в армії.

Складна економіко-політична ситуація, що склалася в нашій країні на сьогоднішній день, супроводжується великою кількістю негативних змін, які сприяють погіршенню рівня життя населення. Нестабільність в країні призводить до того, що національна валюта дешевшає. Через те, що Україна є залежною від імпорту сировини, товарів та послуг, то це знецінення національної валюти є причиною зростання загального рівня цін в країні, при незмінному рівні доходів населення.

Зменшення платоспроможності спонукає людей шукати нові, альтернативні можливості заробітку грошей, одним із яких може бути служба у Збройних Силах України на контрактній основі.

Ризиковість несення військової служби робить людей більш вибагливими до розмірів грошового забезпечення, заради якого вони погодяться підписати контракт. Тут зберігається закономірність властива багатьом економічним процесам, яка полягає в тому, що чим більшим є ризик, тим більшим має бути очікуваний дохід. Саме тому, збільшення розміру грошового забезпечення військовослужбовців, робить службу у Збройних Силах України за контрактом більш привабливою.

Отже, збільшення грошового забезпечення військовослужбовців, яке відбулося 1 січня 2016 року, до рівня, що значно перевищує розмір середньої заробітної плати по Україні, має збільшити кількість бажаючих служити у Збройних Силах України за контрактом. Також на збільшення чисельності бажаючих значним чином вплинуть додаткові виплати розмір яких варіюється від 1200 до 4200 грн., які призначені тим, хто проходить службу у зоні АТО, і змінюються в залежності від віддаленості від лінії безпосереднього проведення бойових дій.

БЮДЖЕТНІ ВИТРАТИ НА ЗБРОЙНІ СИЛИ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ КРАЇНИ

Згідно зі статистичними даними, світові військові витрати на армію в 2015 році оцінені на рівні 2,6% від глобального ВВП. Варто зазначити, що лідером у цілій низці “військових” рейтингів є США, яка:

- витрачає 607 млрд доларів щороку на армію. Частка цих витрат у світовому розподілі – 41%. Хоча по відношенню бюджетних асигнувань у військову справу до ВВП США, це близько 4%;

- має одну з найбільш чисельних армій, яка нараховує 1,6 млн військово-службовців (це другий результат після КНР);

- за даними провідних світових видань має найбільш обороноздатну армію в світі (9000 танків, 14000 повітряних засобів, 72 субмарини, 10 авіаносців).

Зрозуміло, що такого рівня обороноздатності США досягнула не тільки завдяки технологічним відкриттям у військовій справі, так званого “військового лоббі” у владі, геополітичній першості, а й тому що витрачає найбільше в світі на військовий бюджет (грошове та соціальне забезпечення військовослужбовців, науково-технологічний розвиток в галузі оборони, фінансове утримання всіх наявних засобів військового призначення, постійна військова модернізація тощо).

В умовах кількісного та якісного наростання військової напруженості в різних регіонах світу (Близький Схід – небезпека ІДІЛ, протистояння Ізраїлю та арабських держав; напруженість між КНДР та Південною Кореєю; конфлікт на сході України тощо) уряди провідних країн оголошують про плани подальшого збільшення військових витрат. Це рішення зумовлене розумінням того, що витрати на армію та обороноздатність країни є вирішальними та першочерговими, адже їх достатній рівень забезпечує можливість повноцінного функціонування держави та мирного життя населення.

У свою чергу, Російська Федерація декларує подальше зростання військового бюджету на 44% в наступні три роки. Слід зауважити, що витрати на армію в Росії зросли втричі з 2008 року. В умовах військового конфлікту на сході України, інтеграції України в європейський простір та розроблення нової військової доктрини Україна зобов’язана збільшувати бюджетні асигнування в сферу оборони, адже саме зараз це є найбільш актуальним. У відносному вимірі Україна на армію витрачає так само як і США, однак в абсолютному вираженні цей показник менший в сотні разів.

Тож зрозуміло, що для побудови ефективної оборонної армії на зразок ізраїльської, яка діє в схожих умовах, потрібна не лише сукупність об’єктивних чинників, а й значне збільшення асигнувань в сферу обороноздатності. Незважаючи на економічну кризу та падіння ВВП, саме армія, як і в США ХХ століття, може стати “локомотивом” економіки.

НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМИ ФІНАНСУВАННЯ ДРОНІВ ЗАДЛЯ МІНІМІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ВТРАТ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Дрони є більш відомими як безпілотні літальні апарати. Управління даних літаків може здійснюватися як дистанційно так і в автономному режимі, за допомогою програмно-керованих планів польоту в своїх вбудованих системах, що працюють в поєднанні з GPS.

Дрони часто асоціюють із військовими операціями, метою яких є знищення ворога. Проте, окрім цього, вони також використовуються для пошуку та порятунку, спостереження, моніторингу погоди, гасіння пожеж, та багатьох інших необхідних для перемоги цілей.

За даними ООН, на кінець 2015 року кількість жертв в АТО від початку війни складає 29830, серед яких 9098 загиблих та 20732 постраждалих. Близько 52% жертв складають постраждалі від вибухонебезпечних пристроїв.

Кількість обстрілів позицій у Донецькому, Маріупольському та Луганському напрямку продовжує зростати. В сучасних умовах армії доводиться вести бої у відкритому протистоянні. Саме тому, задля мінімізації втрат солдатів, з боку держави важливим завданням є реалізація проекту по виділенню коштів на створення та розвиток безпілотних літальних апаратів.

Дана стратегія допоможе не тільки зберегти життя багатьох військових, а і отримати додаткові переваги над ворогом, котрі проявлятимуться у наступних можливостях:

- проведення розвідки та спостереження у безпечних для життя солдатів умовах;
- перевірка придорожніх бомб або пристроїв на посадочних майданчиках;
- контроль та прослуховування телефонних каналів зв'язку;
- авіаційна підтримка;
- дослідження стану на місцевості після нападу зі сторони ворога.

Слід також зазначити, що волонтери продовжують жертвувати свої кошти на підтримку вітчизняної армії, у тому числі на придбання дронів.

Середні ціни на безпілотні літальні апарати варіюються від 500 до 2600 доларів. Проте з урахуванням сучасного економічного стану, коштів які надаються з боку населення – недостатньо. Саме тому, держава має надати підтримку та розглянути дане питання як один з важливіших факторів збереження чисельності вітчизняної армії, її боєздатності, та у кінцевому випадку – для її перемоги над ворогом.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ В ЗСУ

В умовах сучасної суспільно-економічної та військово-політичної нестабільності вітчизняної економіки актуальним постає питання отримання і використання благодійної допомоги Збройними Силами України. Все більшу роль відіграє даний сектор у забезпеченні повсякденної діяльності військ ЗСУ і добровольчих батальйонів.

Проблематику обліку і використання благодійної допомоги досліджували такі науковці, як О. Алексєєва, Б. Бромлей, М. Колісник, Т. Літвінова, Д. Страхівський, Ф. Ступак, Г. Ульгорн, В. Чепурнов та інші. Втім, ця тема настільки актуальна, що спонукає до подальшого її вивчення.

Ментальність пересічного українця почала змінюватися зразу після початку заворушень на сході країни. Окрім всього іншого, зі зміною самої сутності українського громадянина прийшло бажання захищати свою територію. Але економіка країни не витерпіла б одночасного переміщення всього працездатного населення на схід країни. Тому постала потреба здійснювати акти надання допомоги дистанційно, не приймаючи безпосередньої участі в бойових діях. Така потреба була вчасно підхоплена благодійними організаціями, далі – комерційними банками і Міністерством оборони.

Для подальшого розвитку такої ініціативи Міністерством оборони України було проведено всеукраїнську акцію «Підтримай українську армію». В рамках цієї акції фізичні і юридичні особи мають змогу допомогти Збройним Силам грошовими коштами. Для цього МОУ відкрило реєстраційні рахунки:

- 31254307218611 – матеріально-технічне забезпечення;
- 31257304218611 – медичне забезпечення.

Така ініціатива виявилася цілком продуктивною. За рік українці пожертвували до МОУ 159 млн. грн. І хоча ці кошти не мали великого значення на фоні загальної інфляції і девальвації української національної валюти, вони показали бажання народу України підтримати армію.

Дана інформація свідчить про те, що свідомість населення є на досить високому рівні. Незважаючи на зростання комунальних тарифів, девальвацію гривні та ріст цін на продукцію, військові частини продовжують отримувати допомогу.

Громадський контроль за використанням благодійних внесків забезпечує Комісія Громадської ради при Міністерстві оборони України з контролю за розподілом та витрачання благодійних внесків.

Відповідно до даних, наданих цією комісією, близько 68% коштів, отриманих від юридичних і фізичних осіб, залишаються невикористаними. В такому випадку постає питання раціональності збереження цих коштів в грошовій формі, адже інфляційні очікування в країні залишаються досить високими,

а ціна грошей в часі лише знижується, що призводить до падіння реальної купівельної спроможності цих коштів.

Таким чином зміна купівельної спроможності грошей в період з того моменту, як вони були пожертвовані, до часу, коли їх витратять є разючою. Тому цей термін потрібно мінімізувати задля максимізації ефективності використання.

Основну увагу при подальшому отриманні благодійних внесків потрібно приділити терміну і ефективності використання благодійної допомоги.

Тому, ми пропонуємо:

- Здійснювати закупівлі за кошти, отримані як благодійна допомога централізовані для утворення певних продовольчих і непродовольчих резервів;

- Зменшити час, який проходить від моменту отримання благодійної допомоги до моменту її використання.

Мруз А.С. (ВІКНУ)

МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ І АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ТА БЮДЖЕТНОЇ ЗВІТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Зміни рівня економічного розвитку нашої країни протягом останніх років, наявність тимчасово окупованих територій, участь у проведенні АТО а також впровадження заходів щодо цільового та економного витрачання бюджетних ресурсів призводять до певних змін у веденні бухгалтерського обліку та, відповідно, формах складання фінансової та бюджетної звітності бюджетними установами. Тому питання складання фінансової та бюджетної звітності бюджетними установами МОУ на даному етапі є дуже актуальними, оскільки звітність є завершальним етапом бухгалтерського обліку, на якому відбувається узагальнення інформації про стан майна учасника відносин у сфері господарювання, результати його діяльності, що в подальшому сприяє раціональному розподілу та використання бюджетних ресурсів.

Фінансова звітність – це модель господарюючої одиниці, яка наділена особливим значенням, це – основне джерело корисної, зрозумілої та достовірної інформації при вивченні стану фінансово-господарської діяльності, при аналізі і прийнятті управлінських рішень. Фінансова звітність, відображаючи всі суттєві зміни в структурі господарських засобів і їх джерел, а також в результатах фінансово-господарської діяльності, надає в скомпонованому вигляді значний обсяг інформації і, крім того, являє собою ту ланку, яка з'єднує бюджетні установи з зовнішнім середовищем. Тому, акцент ставиться на якості звітної інформації, що забезпечується дотриманням методологічних основ її формування.

Однак поряд з цим слід звернути уваги на актуальні питання складання і подання фінансової звітності, такі як:

– велика кількість звітних документів інформація в яких зазвичай дублюється;

– неможливість проведення повноцінної інвентаризації у військових частинах які дислокуються на тимчасово окупованих територіях;

– неможливість повноцінного списання матеріальних цінностей, озброєння та військової техніки, втрачених у ході ведення бойових дій, що призводить до завищення балансової вартості військового майна ЗСУ.

Проведене в роботі дослідження, методології формування, практичного застосування та аналізу фінансової звітності, дало можливість зробити висновки і сформулювати пропозиції, щодо поліпшення і удосконалення методики складання фінансових звітів.

Остапенко О.П. (ВІКНУ)

ВАРІАТИВНИЙ ПІДХІД ПРИ ПОБУДОВІ СЦЕНАРІЇВ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ

Обставини, за яких функціонують збройні сили в сучасних умовах, викликають появу численних факторів, які провокують настання бюджетного ризику: зовнішні фактори – фактори, які не залежать від дій органів влади і розпорядників коштів (макроекономічна ситуація, рівень інфляції, проведення антитерористичної операції, умови особливого періоду тощо); внутрішні фактори – ресурси, обсяги бойових задач, рішення відповідних посадових осіб на базі яких проводиться реагування на зміну зовнішніх факторів.

За таких умов при виборі методики оцінки ризику необхідно застосовувати варіативний підхід, який включає розрахунково-аналітичні методи, статистичні методи, методи експертних оцінок, метод аналогів, комбіновані методи.

Одним з яскравих прикладів такого застосування є метод стрес-тестування, що поєднує групу методів оцінки впливу факторів на фінансовий стан з метою ідентифікації сценаріїв несприятливих подій.

Для проведення розрахунків середніх величин за даною методикою по кожному з факторів використовується показники X_{ij} та Y_{ij} , що виражають рівень виконання програми за відібраним фактором за загальним та спеціальним фондом. При чому в даних показниках i – є показником досліджуваного фактору, j – є величиною, що характеризує роки спостережень.

По результатам таких досліджень будуються три сценарії виконання бюджетної програми:

– **реалістичний** – включає середні відхилення і результат виконання плану, який фактично вже визначений на основі даних спостережень. Сценарій задаємо за параметром збереження тенденцій, які були у минулі роки, а рівень виконання окремих пунктів програми передбачаємо на рівні середніх показників за 4 останні роки, але не більше 75% по загальному фонду;

– **песимістичний** – сценарій задається за параметром погіршення виконання планів за загальним фондом на 20% і за планом спецфонду на 5%;

– **оптимістичний** – сценарій задаємо за параметром покращення виконання планів за загальним фондом на рівні 80% за всіма напрямками спецфонду на 5%.

Побудовані сценарії нам демонструватимуть, скільки коштів необхідно на виконання показників програми з урахуванням досвіду минулих років і, відповідно, наскільки буде виконана сама програма протягом поточного бюджетного року.

Дана методика є досить простою та інформативною, оскільки дозволяє виявити можливі втрати (ризики) при досягненні затверджених показників програми вже на початку бюджетного року та дозволяє здійснити прогноз ефективності використання фінансових ресурсів, шляхом побудови як оптимістичних так і вкрай негативних (песимістичних) сценаріїв.

*Паровий Б.О. (КМА),
к.е.н., доц. Шпильовий С.Є. (ВІКНУ)*

ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Фондовий ринок – один з основних елементів сучасної ринкової економіки і фінансового ринку зокрема. Він працює у системі фінансового ринку, який є вагомою складовою фінансової системи країни. Під фінансовою системою розуміють сукупність складових та ланок (відособлених складових) фінансових відносин, які мають певні особливості у мобілізації та використанні фінансових ресурсів, а також відповідний апарат управління та нормативно-правове забезпечення.

На сьогодні сформувалися два протилежних підходи, щодо питання впливу фондового ринку на економічну систему країни. Один з них полягає у тому, що розвиток фондового ринку є важливою передумовою загального економічного зростання відповідної країни, інший підхід передбачає, що розвиток фондового ринку є наслідком розвитку виробничого сектору економіки.

Фондовий ринок країни пов'язаний зі світовим фондовим ринком. Але фондовий ринок України недостатньо інтегрований у світовий фондовий ринок через відносно жорстке валютне регулювання і неможливість українським громадянам і компаніям купувати іноземні акції в Україні.

Відповідно до сучасних тенденцій розвитку світової економіки, фондові ринки країн-експортерів сировини зазнають падіння, так як ціни на сировину зменшуються і інвесторам не вигідно вкладати гроші у сировинно-добувні галузі.

До таких ринків відноситься і фондовий ринок України.

Фондовий ринок України не виконує своїх нормальних функцій через особливості його становлення і практичну відсутність зв'язків з економічною системою України.

Можна виділити наступні характеристики фондового ринку України: невеликий обсяг ринку; відсутність цікавих акцій і засилля ринку акціями створених в процесі приватизації; низька ліквідність; суттєва частка неринкових (сміттєвих) інструментів в тому числі на організованому сегменті ринку; велика залежність ринку від іноземних портфельних інвесторів; відсутність роздрібного інвестора на ринку акцій; інфраструктурні проблеми ринку і недостатній рівень захисту майнових прав на ЦП; відсутність у резидентів можливості купувати іноземні ЦП, що робить український ринок одностороннім і недостатньо інтегрованим у світові фондові ринки.

Фондовий ринок України фактично виконав свою єдину функцію, для якої і був створений – становлення українських ФПГ. Він буде і надалі зменшуватись, проте в Україні є всі шанси на розбудову як економіки, так і інфраструктури фондового ринку, з тим щоб стати регіональним фондовим хабом для українських компаній нового покоління, а також компаній СНД.

*Паскевич В.Л. (ВІКНУ),
Шрамко О.В. (ВІКНУ)*

МОНІТОРИНГ ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ВНУТРІШНІХ АУДИТОРІВ

Відповідно до Стандартів внутрішнього аудиту, які затверджені наказом Міністерства фінансів України від 04.10.2011 року №1247, організація проведення моніторингу результатів впровадження рекомендацій здійснюється керівником підрозділу внутрішнього аудиту.

Під моніторингом розуміється проведення заходів внутрішніми аудиторами стосовно отримання необхідної інформації від керівництва установи про результати впровадження наданих внутрішніми аудиторами рекомендацій.

Моніторинг реалізації наданих внутрішніми аудиторами рекомендацій проводиться на постійній основі стосовно усіх вагомих зауважень, які були виявлені в процесі здійснення аудиторського дослідження.

Метою моніторингу є визначення того, чи були аудиторські зауваження прийняті адекватно, а саме чи вжиті заходи, які б забезпечили зменшення ймовірних ризиків.

Результати моніторингу виконання зауважень внутрішніх аудиторів та факти виправлення недоліків і помилок підлягають перевірці внутрішніми аудиторами.

Відповідальність за прийняття управлінських рішень стосовно проведення відповідних заходів у відповідь на зауваження, які відображені у аудиторському звіті несе керівництво установи.

Керівництво установи має право прийняти ризик, пов'язаний із невиконанням рекомендацій, через високу вартість виправних заходів або з інших причин. В такому разі, позиція керівництва установи стосовно прийнятності виявлених ризиків, повинна бути викладена документально і доведена до відома вищого органу управління установи.

Керівництво установи несе відповідальність за достовірність інформації, яка надається внутрішнім аудиторам стосовно реалізації рекомендацій. У разі становлення фактів надання недостовірної, або такої, що вводить в оману некомпетентної, несвоєчасної або неповної інформації, внутрішні аудитори зобов'язані доповідати про такі факти керівництву вищого рівня установи для вжиття відповідних управлінських рішень.

Здійснюючи моніторинг реалізації наданих рекомендацій, внутрішні аудитори, повинні ґрунтуватись на наявних ризиках та ступені труднощів і суттєвості прийняття коригувальних дій у встановлені терміни.

Отже, з метою оцінки ступеня ефективності внутрішнього аудиту та доцільності утримання служби внутрішнього аудиту необхідно проводити моніторинг виконання наданих рекомендацій та ефективність їх застосування на практиці.

Проведення оцінки якості внутрішнього аудиту дозволить надати інформацію користувачам про дієвість внутрішнього аудиту, економічність запровадження заходів на його проведення.

*Пахольчук В.В. (ВІКНУ),
Бухер О.А. (ВІКНУ)*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

В даний момент Україна знаходиться на етапі не лише порядку матеріально-технічного забезпечення ЗСУ, а його фінансової системи. Це відбувається в розрізі нормотворчих процесів, що стосуються усіх відомств та покликані наблизити вітчизняну систему до міжнародних стандартів та спростивши її, підвищити ефективність.

Необхідність внесення змін у Національні положення стандарти бухгалтерського обліку стала очевидною, оскільки практика довела необхідність їх удосконалення. Про складність їх застосування під час ведення обліку окремих операцій чи активів, документуванні прийнятих рішень щодо облікової політики було відомо ще під час постійних обговорень даних питань.

Саме тому, актуальність даної теми зумовлена необхідністю розвитку системи обліку у ЗСУ та бюджетних установах в цілому. Організації оптимальної та максимально ефективної взаємодії суб'єктів господарства, виконання покладених на них функцій обумовлює необхідність дослідження умов їх

функціонування та відображення відповідної господарської інформації щодо діяльності контрагентів.

Метою роботи є дослідження ролі та порядку проведення реформ у бухгалтерському обліку бюджетних установ, а також проаналізувати як це відобразилося на діяльності фінансової системи Збройних Сил України.

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку для державного сектора [НП(С)БОДС] стали одним із поворотних моментів у розгляді підходів до організації бухгалтерського обліку.

Що стосується ЗСУ, то дані реформи знайшли своє відображення у нових нормативних актах, які покликані стандартизувати облік та підвести його до міжнародних стандартів, а також уникнути правових колізій між внутрішньо-відомчими документами.

У даній роботі було проведено детальний аналіз стосовно змін в обліковій політиці, способів її визначення, а також порядку віддання наказами і відображення суб'єктами державного сектору у військовій частині. Також було розглянуто певний ряду ключових моментів щодо відображення господарських операцій стосовно необоротних активів, запасів, нематеріальних активів і т.д. Було виявлено чимало проблем, особливо з огляду на значний рух МТЗ в умовах проведення антитерористичної операції, а також нагромадженості роботи, тому перехід на нові стандарти відбувався поступово, в декілька етапів.

Нами було проведено також аналіз актуальності впровадження даних технологій, їх сильні слабкі сторони. Для цього було застосовано цілий ряд процедур, зокрема матричний аналіз, який показав, що загалом, ми знаходимося на правильному шляху та проводимо зміни великими ривками, але нам необхідно враховувати ризики, які постійно виникають внаслідок подібних змін та стосуються деталей.

Основну увагу при подальшому розвитку вітчизняної фінансової системи слід приділити розвитку не лише теоретичних аспектів її формування, а й практичних моментів її реалізації.

Одним із таких є нормативне регулювання господарських процесів. Тому просто надзвичайно необхідно врегулювати нормативну базу та привести її до більш практичного русла.

Іншим питанням залишається спрощення та ефективна імплементація нових баз Плану рахунків, адже вони мають не допустити збою у відображенні бухгалтерської інформації та забезпечити прозорість її відображення. Це буде питанням подальшого реформування бухгалтерського обліку Збройних Сил України.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В МІНІСТЕРСТВІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

У кожній окремій країні особливості реалізації функції внутрішнього аудиту, зокрема застосування напрямів внутрішнього аудиту, дуже тісно пов'язані з особливостями системи адміністративного устрою, державного управління, державного фінансового контролю.

Остаточне рішення щодо реалізації того чи іншого напрямку внутрішнього аудиту є предметом професійності аудиторів і приймається окремо в кожному випадку під час річного чи піврічного планування внутрішніх аудитів, а в його основі завжди має бути повна база даних потенційних об'єктів внутрішнього аудиту.

У міжнародній практиці напрями внутрішнього аудиту поєднують, оскільки багато питань аудиту мають елементи, які можуть охоплюватися різними напрямками аудитів.

Проте слід зазначити, що в Міністерстві оборони України на сьогодні саме фінансовий аудит має найбільшу питому вагу в загальній кількості проведення внутрішніх аудитів.

Українські Стандарти внутрішнього аудиту, затверджені наказом Міністерства фінансів від 04.10.2011 року № 1247, визначають фінансовий аудит як оцінку діяльності установи щодо законності та достовірності фінансової і бюджетної звітності, правильності ведення бухгалтерського обліку.

Слід зазначити, що результати практичної діяльності внутрішніх аудиторів Міністерства оборони демонструють, що в Міністерстві оборони України фінансовий аудит здебільшого обмежений перевіркою фінансової звітності та бухгалтерського обліку.

Як правило, такі аудити проводяться у спосіб, аналогічний для ревізій фінансово-господарської діяльності.

Тобто у фокусі такого контрольного заходу не фінансовий процес, включаючи заходи контролю як його складові, а лише правильність виконання окремих трансакцій. Зазначені недоліки щодо організації та проведення внутрішнього фінансового аудиту підтверджуються неодноразовими оцінками з якості, які застосовуються Службою внутрішнього аудиту Міністерства оборони України.

З огляду на зазначені недоліки доцільно було б розробити єдину методику проведення внутрішнього аудиту, яка б включала в себе досвід країн Європейського Союзу, але водночас і була адаптована до нормативних документів, які діють в Міністерстві оборони України.

СПИСАННЯ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА В УМОВАХ АТО

Будь-яке майно в процесі своєї діяльності може зазнавати певних ушкоджень, переходити в стан, коли його в повному обсязі не може ефективно використовуватись, відповідно, знижується його корисність, такий стан називається списанням.

Списання військового майна – документальне оформлення щодо вилучення військового майна з обліку у військовій частині у випадку переведення військового майна в останню категорію, його витрачання, а також у разі його втрати.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 р. № 1225, існують причини, у випадку яких можливо списувати військове майно, а саме:

- набуття непридатного стану;
- убування в межах затверджених норм;
- використання на виробничі, господарські та експлуатаційні потреби в межах установлених норм, у тому числі на підготовку зброї до зберігання або застосування, виготовлення сумішей, проведення аналізу, виконання будівельних та будівельно-монтажних робіт;
- втрати чи нестачі військового майна за умови, що відновлення його є неможливим або економічно недоцільним;
- знищення або приведення у непридатний стан за розпорядженням військового командування з метою запобігання загарбанню його противником або з метою попередження та ліквідування епідеміологічних захворювань.

Порядок списання майна проводиться за актами якісного стану, інспекторськими посвідченнями та за актами списання.

Для оформлення правильного списання військового майна (необоротні активи, запаси) в обліку оформлюють реєстри аналітичного і синтетичного обліку.

Також, в умовах проведення АТО бувають випадки, коли списується втрачене або знищене військове майно, і набуло непридатного стану раніше встановленого терміну його служби, використання, вироблення технічного ресурсу, якщо згідно із законодавством заподіяна шкода повністю або частково відноситься на рахунок держави, за неможливості відшкодування його повної або часткової вартості за рахунок винних осіб, – воно списується за інспекторськими посвідченнями. Розміри коштів, на які посадові особи Міністерства оборони України мають право списувати майно за інспекторським посвідченням наведено в Постанові Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 р. № 1225.

Здійснення Збройними Силами України завдань із захисту суверенітету і територіальної цілісності нашої держави неможливо без відповідного матеріального забезпечення нашої армії. Ефективність використання військового майна, правильність визначення його ступеня непридатності для подальшого використання, правильний порядок списання його – необхідні і важливі дії для нарощування могутності і міці наших Збройних Сил України.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Організація та методика ведення бухгалтерського обліку на підприємствах, організаціях та в військових частинах багато в чому залежить від прийнятої бюджетною організацією облікової політики. В сучасних умовах її наявність та дотримання є обов'язковою вимогою Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", положень (стандартів) бухгалтерського обліку. **Облікова політика** – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються установою для складання та подання фінансової звітності. Оскільки Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" поширюється на всіх юридичних осіб, що створені відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, то і для бюджетних установ обов'язково повинна розроблятися облікова політика.

Методичними рекомендаціями щодо формування облікової політики суб'єкта державного сектора, затвердженими Наказом Міністерства фінансів України від 23 січня 2015 року № 11, встановлено основні положення щодо формування облікової політики. Бюджетні установи обмежені в виборі альтернативних методів та способів оцінки активів, створення резервів, методів нарахування амортизації, вибору облікових реєстрів чи інших методичних підходів до організації обліку. Однак, бюджетні установи повинні розробляти свою облікову політику, належним чином організовувати її і вести бухгалтерський облік.

У розпорядчому документі бюджетної організації про облікову політику визначаються принципи, методи і процедури, які використовуються суб'єктом державного сектору для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, а також строки корисного використання груп основних засобів та нематеріальних активів. Для врахування специфіки фінансово-господарської діяльності затверджують робочий план рахунків. Крім того, з метою упорядкування потоків документів у бюджетних установах розробляють і затверджують графік документообороту, який відіграє важливу роль у забезпеченні послідовності проходження документів. З метою підвищення рівня оперативності, аналітичності організації облікового процесу застосовують пакети прикладних програм для комплексної автоматизації бухгалтерського обліку. В наказі про облікову політику можуть бути включені і інші питання організації обліку, планування та контролю за фінансово-господарською діяльністю бюджетної установи.

Збільшення і ускладнення господарських зав'язків впливає на зростання значення оперативної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, що відповідно вимагає подальшого удосконалення бухгалтерського обліку і одночасно облікової політики бюджетної установи. Так, побудова облікової політики та її дотримання дозволить належним чином вести бухгалтерський облік і тим самим досягти головної мети – здійснити контроль за цільовим витрачанням бюджетних коштів та збереженням державного майна.

СТАН СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АТО

Систему соціального захисту військовослужбовців визначають як цілісну сукупність передбачених законом стимулів, способів і засобів, що забезпечують військово-службову лояльність і старанність військовослужбовців. Механізм соціального захисту є організованою певним чином сукупністю інститутів держави та правових засобів, що використовуються для захисту специфічних інтересів військовослужбовців.

В останні роки, в Україні склалася ситуація, коли держава, законодавчо наділивши військовослужбовців особливим соціальним статусом з усіма правами, що випливають із нього, пільгами, компенсаціями та гарантіями, фактично не може забезпечити їхню повну реалізацію відносно військовослужбовців і членів їхніх родин через відсутність необхідної економічної бази, достатнього обсягу фінансових ресурсів, чіткого механізму реалізації декларованих гарантій і пільг, вимагаючи при цьому неухильного та якісного виконання військовослужбовцями своїх службових обов'язків.

Це призвело до виникнення проблеми "оцінки" військової праці, тобто відшкодування витрат Міністерства оборони за надані суспільству "військові послуги" особовим складом армії та флоту. Глибинна причина криється тут у відриві реальних витрат військовослужбовців у зв'язку зі здійсненням ними функцій збройного захисту і їхньої вартісної оцінки.

Починаючи з 2014 року в Україні стрімко зростає чисельність військовослужбовців, які потребують соціального захисту держави. Це зумовлено проведенням затяжної антитерористичної операції на сході країни, для подолання якої держава почала залучати армію. У результаті багато військовослужбовців отримали травми, поранення, каліцтва, контузії, частково чи повністю втратили працездатність або померли. Це зобов'язало державу першочергово забезпечити лікування та утримання постраждалих, надати допомогу сім'ям, які залишилися без годувальника, а також забезпечити всім учасникам права та пільги, що передбачені для учасників бойових дій. Суттєвою завадою своєчасного отримання військовослужбовцями тих чи інших соціальних гарантій є ускладнена процедура його документального оформлення, яка затримує цей процес як для військовослужбовців так і для державних структур.

За останні два роки в Україні система соціального захисту зазнала докорінних змін. Насамперед, значно збільшилися обсяги державних видатків у цій сфері. Це дозволило запровадити нові види соціальних виплат, винагород та допомог, що зумовлені наслідками ведення бойових дій. Також запроваджено нові механізми обліку, реєстрації, контролю та збору інформації для полегшення процедури отримання соціальних гарантій. Кількість і якість пільг для учасників бойових дій щоденно росте, проте сучасний механізм соціального захисту ще далекий від досконалості. Тому основним завданням держави залишається його подальший розвиток, вдосконалення та орієнтування на досвід розвинутих країн.

ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ БОЙОВОЇ ГОТОВНОСТІ ТА ДИСЦИПЛІНИ

Для успішного рішення завдання підвищення бойової готовності військ обов'язковою умовою є повне використання усіх факторів, а стимулювання фінансовими методами є одним із найвпливовіших.

Статтею 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначено, що держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Грошове забезпечення – це доля національного доходу, яку в грошовій формі отримують військовослужбовці для задоволення своїх матеріальних та культурних потреб з урахуванням особливості військової служби і порядку її проходження різними категоріями військовослужбовців.

Порядок виплати грошового забезпечення визначається Міністром оборони України, керівниками центральних органів влади, що мають у своєму підпорядкуванні утворені відповідно до законів України військові формування та правоохоронні органи, керівниками розвідувальних органів України.

Нажаль, розмір грошового забезпечення для військовослужбовців в останні роки не відповідав належному рівню, тому для додаткового стимулювання військовослужбовців до проходження військової служби та зміцнення військової дисципліни у МОУ видано наказ від 27.01.2016 №44 «Про особливості виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України в 2016 році» та затверджено Тимчасовий порядок встановлення розміру щомісячної премії військовослужбовцям Збройних Сил України.

Згідно з наказом встановлено наступні розміри грошового забезпечення для офіцерів, які проходять військову службу за контрактом:

– командир взводу	– 9000 грн.,
– заступник командира роти	– 9200 грн.,
– командир роти	– 11000 грн.,
– заступник командира батальйону	– 11200 грн.,
– командир батальйону	– 13000 грн.,
– заступник командира бригади	– 15000 грн.,
– командир бригади	– 16000 грн.

Такий розмір грошового забезпечення значно збільшить загальну бойову готовність військовослужбовців Збройних Сил України та матиме позитивний вплив на дисципліну.

ЗДІЙСНЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ТОВАРІВ, РОБІТ ТА ПОСЛУГ ВІЙСЬКОВИМИ ЧАСТИНАМИ

На сьогоднішній день закупівля товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти військовими частинами здійснюється на підставі загальнодержавних вимог і норм щодо закупівель у державному секторі, визначеними чинним законодавством України, нормативно-правовими актами та керівними документами.

З 1 серпня 2016 року набуває чинності Закон України «Про публічні закупівлі», який в обов'язковому порядку вимагає використання електронної системи для проведення процедури закупівель на товари, роботи та послуги на допорогові та пона допорогові суми, передбачені прийнятим Законом.

Основною метою запровадження електронних закупівель є економія бюджетних коштів, подолання корупційних дій учасниками закупівель, підвищення ефективності проведення закупівель та максимальне залучення приватного сектору виробників для подолання корупційних монополій.

Міністерство оборони України одними з перших виступили в ролі випробувальників та користувачів нової системи електронних закупівель Prozorro, яке на фоні інших учасників експерименту виглядало потужним замовником, використовуючи електронну систему для задоволення потреб тилового напрямку.

Найчастіше електронні торги за тиловим напрямом розбивалися на лоти, які передбачали величезні об'єми закупівель, на десятки мільйонів гривень.

Згідно звіту «Про проведення експерименту із застосування електронних засобів під час здійснення переговорної процедури закупівлі» станом на 1 грудня 2015 року (починаючи з 30 червня 2015 року) показник остаточної економії завдяки зниженню ціни постачальників під час електронних редукацій, керуючись підписаними договорами та акцептованими пропозиціями сягає суми 186,28 млн грн. при плановій сумі закупівель 1,7 млрд грн., що дорівнює 11% економії.

Міністерство оборони продовжує закупівлі на електронному майданчику Системи електронних державних закупівель Prozorro.

З кінця червня 2015 року було проведено 242 електронні закупівлі. При цьому вдалося зекономити понад 176 млн грн. Зокрема, підписано 130 договорів з плановою сумою закупівель 593,29 млн грн. При цьому вдалося заощадити 93,31 млн грн.

69 електронних закупівель перебувають в стані проведення з плановою сумою закупівель 139,83 млн грн.

Середня кількість учасників на електронних тендерах МО України – близько 4.

НОВАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Відповідно до Указу Президента України від 14 березня 2016 року №92/2016, яким затверджено Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» (Концепція) Збройні Сили України стали на шлях нової реформи.

Відповідно до вищезазначеного указу втратив чинність Указ Президента України від 29 грудня 2012 року № 772 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року «Про Концепцію реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року».

Правовою основою Концепції є Конституція та закони України, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287, та Воєнна доктрина України, затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555.

Концепція передбачає удосконалення системи планування у секторі безпеки та оборони, забезпечення раціонального використання державних ресурсів, у тому числі і фінансових.

Нерозв'язаними проблемами у секторі безпеки і оборони залишаються: довготривале фінансове та матеріальне забезпечення складових сектору безпеки і оборони за залишковим принципом та незавершеність процесу побудови ефективної системи управління ресурсами у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці.

Планування розвитку сектору безпеки і оборони спрямовуватиметься на досягнення необхідних можливостей (спроможностей) складових сектору безпеки і оборони з урахуванням прогнозу загроз національній безпеці України і здійснюватиметься шляхом:

- інтеграції системи планування розвитку сектору безпеки і оборони до системи державного прогнозування та стратегічного планування;
- узгодження планування розвитку сектору безпеки і оборони з бюджетним плануванням з урахуванням соціально-економічного розвитку держави;
- запровадження системи планування на основі спроможностей у всіх складових сектору безпеки і оборони, узгоджуючи цей процес з програмно-цільовим та іншими сучасними методами планування фінансових та інших матеріально-технічних ресурсів з подальшим розробленням концепції розвитку спільних спроможностей сектору безпеки і оборони.

Реалізація Концепції потребуватиме спрямування щорічно на фінансування сектору безпеки і оборони не менше 5 відсотків від валового внутрішнього продукту щороку, зокрема на видатки на оборону – не менше 3 відсотків валового внутрішнього продукту щороку.

ОБСЯГИ АСИГНУВАНЬ З ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ І ОБОРОНУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України "Про пропозиції до проекту Закону України "Про Державний бюджет України на 2016 рік" по статтях, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України" від 11.11.2015 введеного в дію Указом Президента України від 01.12.2015 № 674/2015 запропоновано передбачити у проекті Закону України "Про Державний бюджет України на 2016 рік" видатки на забезпечення національної безпеки і оборони України в обсязі 5 відсотків від валового внутрішнього продукту для сектору безпеки і оборони України, а саме: для МОУ, ГУР МОУ, Державної спеціальної служби транспорту, МВСУ, НПУ, НГУ, ДПСУ, Державної міграційної служби України, ДСУ з НС, Апарату РНБО України, СБУ, СЗРУ, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, у тому числі не менше 3 відсотків від валового внутрішнього продукту – на оборону, при цьому фінансування потреб сектору безпеки і оборони України передбачити в обсязі не менше 100,0 млрд гривень із загального фонду державного бюджету"

Відповідно до оцінок Міністерства економічного розвитку і торгівлі України наведених в пояснювальній записці до проекту закону про ДБУ на 2016 рік, було спрогнозовано уповільнення падіння реального ВВП до 8,9 % за підсумками 2015 року. При цьому очікувалось, що споживча інфляція буде на рівні 45,8 % у вимірі грудень до грудня, що зумовило оцінку номінального ВВП в обсязі 1981,0 млрд грн. За даними Державної служби статистики України номінальний ВВП за 2015 рік визначено в розмірі 1 979 458 млн грн отже відхилення від прогнозованого складає менше 0,1 % і дозволяє проводити аналіз з використанням показників наведених у ДБУ на 2016 без додаткових коригувань.

Основою для розрахунку показників ДБУ на 2016 рік було обрано сценарій макроекономічного прогнозу, який передбачає зростання реального ВВП на 2 %, індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року) на рівні 112 % та збільшення номінального ВВП до 2262,0 млрд грн.

У Державному бюджеті України на 2016 р. (відповідно до додатку 3) на національну безпеку і оборону передбачено 106 780,1 млн грн (4,72 % від номінального ВВП за 2016 рік), з них Міністерству оборони були передбачені асигнування в сумі 55 000,0 млн грн, що становить 2,45 % від номінального ВВП. Варто зазначити, що 92,69 % – 50 980,0 млн грн видатків заплановано за загальним фондом і лише 8,21 % – 4 520,0 млн грн за спеціальним фондом.

Для порівняння в 2015 році Міністерству оборони України з урахуванням змін призначено 49 780,3 млн грн (2,51 % від номінального ВВП за 2015 рік) із них використано 49 084,2 млн грн (2,48 % від номінального ВВП) або 98,60 % річних призначень. Варто зазначити, що з них виконання загального фонду – 45 751,9 млн грн (99,64 % призначень), зі спеціального – 3 332,3 млн грн (86,24 %).

РОЛЬ ДЕПАРТАМЕНТУ ФІНАНСІВ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗСУ

8 січня 2016 року Міністр оборони України Степан Полторак під час прес-конференції повідомив про те, як в оборонному відомстві та Генеральному штабі ЗСУ (ГШ ЗСУ) проводиться реорганізація структури центрального апарату. З метою виключення корупційної складової і підвищення ефективності прийняття рішень в МОУ, а також вивільнення за рахунок такої оптимізації додаткових бюджетних коштів, буде скорочено 6 департаментів, у ГШ ЗСУ – 4.

На сьогодні чисельність апарату МОУ складає 770 посад, яка у ході реорганізації буде скорочена на 125 осіб.

Після ліквідації у 2015 році Головного фінансово-економічного управління ГШ ЗСУ Департамент фінансів МОУ (ДФ МОУ) залишається єдиним структурним підрозділом оборонного відомства, на якого покладено функції із фінансового забезпечення ЗСУ.

У Положенні про Департамент фінансів МОУ визначені наступні функції цього структурного підрозділу: визначення зведеної потреби в асигнуваннях, формування і подання бюджетного запиту для включення в проект Державного бюджету; організація фінансового планування та здійснення фінансування; здійснення аналізу системи фінансового забезпечення, поліпшення та удосконалення; здійснення фінансового моніторингу, аналіз витрат та перспективи фінансування, розробка стратегії розвитку фінансового забезпечення ЗСУ; організація своєчасного та достовірного ведення бухгалтерського обліку, складання звітності; забезпечення узагальнення фінансової звітності та подання її до Міністерства фінансів, ДКСУ та Рахункової палати; здійснення контролю за дотриманням податкового законодавства установами ЗСУ; впровадження єдиної державної політики з оплати праці працівників та упорядкування і удосконалення системи грошового забезпечення військовослужбовців.

Після можливої ліквідації Департаменту постане нагальне питання щодо розподілу вищеперерахованих функцій між іншими підрозділами Центрального апарату МОУ або передача останніх іншим центральним органам виконавчої влади, що призведе до неузгодженості реалізації єдиної державної політики в сфері фінансового забезпечення військових частин ЗСУ, а також із безпосередньо пов'язаними з ним процесами та процедурами.

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» МОУ призначено 50,98 млрд. грн., що на 5 972,2 млрд. грн. більше, ніж у попередньому році. В наступні роки передбачається збільшення цього показника до досягнення усіма силовими міністерствами і відомствами 3% рівня фінансування. Таким чином, скорочення ДФ МОУ як структурного підрозділу оборонного відомства під час щорічної тенденції до зростання видатків на оборону призведе до ускладнення механізму фінансового забезпечення ЗСУ, що, в свою чергу, негативно вплине на обороноздатність України.

Секція 5

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БОРОТЬБА У ВОЄННІЙ СФЕРІ

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ ЯК ЧИННИК ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

До нещодавнього, в оцінці основних сил, що задіяні в розв'язанні конфліктів в кризових регіонах, основна увага приділялась регулярним збройним формуванням. Але зростання асиметричності ходу війни та піднесення ролі інших гравців в сучасних умовах викликає необхідність переглянути підходи до аналізу воєнно-політичної обстановки в кризових регіонах світу.

Все більшу роль відіграють приватні військові компанії (ПВК), спектр послуг яких постійно розширюється. Із початком виведення регулярних військ держав із кризових регіонів, до ПВК, які працюють в таких районах, переходить більше функцій та на них покладається більше завдань, що в свою чергу призводить до зростання реального впливу останніх на ситуацію в таких регіонах.

Із зростанням їх ролі та проникненням майже в усі сфери, які до нещодавно вважались притаманними лише регулярним військам, а також відкриттям нових напрямів використання, було б помилкою не звернути на таке явище самої пильної уваги.

Як зазначив В. Горбулін у своїй статті "Гібридна війна: все тільки починається...": "Сьогодні ми можемо чітко виділити кілька ключових компонентів, які вочевидь співвідносяться із заходами в рамках "гібридних війн" у нинішній російській практиці, але при цьому вони можуть бути поділені на три великі групи.

1. Застосування традиційних військових засобів.
2. Квазімілітарна діяльність (створення і підтримка незаконних збройних формувань, підтримка та радикалізація сепаратистських рухів, формальні й неформальні ПВК).
3. Ведення операцій немілітарного впливу, насамперед способом спеціальних інформаційних операцій та "активних заходів". В умовах російської агресії проти України ПВК є одним із головних інструментів, що впливає на безпекову ситуацію в регіоні.

Персонал ПВК в більшості випадків називають найманцями, а самі компанії найманими арміями. В цьому сенсі необхідно дослідити витoki цього явища, та з'ясувати наскільки складними та багатогранними є сучасні найманці і чому саме вони отримали назву – ПВК. При цьому, в ході виступу в подальшому буде розкрито принципову відмінність поняття "співробітник ПВК" від поняття "найманець" і обґрунтовано неможливість повного ототожнення зазначених понять.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ

Маніпулювання особистістю, використання різних форм, способів, засобів і технологій інформаційно-психологічного тиску на людей стало досить звичним явищем у повсякденному житті. Інформаційно-психологічний вплив маніпулятивного характеру, що здійснюється в інтересах людини чи груп людей стосовно інших, є специфічною формою управління. Така форма управління, носить небезпечний характер у разі, коли здійснюється таємно, приносить односторонні вигоди його організаторам.

В Інтернеті, як свідчать фахівці, можливо застосування технологій нейролінгвістичного програмування (NLP), як одного із засобів формування автоматизованої поведінки людини. При цьому основним об'єктом впливу є нейрофізіологічна активність мозку та емоційно-вольові стани, що виникають. Головним засобом впливу виступають спеціально підібрані вербальні (словесні) й невербальні (образні) лінгвістичні програми, засвоєння змісту яких дозволяє змінити в заданому напрямку переконання, погляди і уявлення людини (як окремого індивіда, так і цілих груп людей).

Прийоми NLP застосовуються у відносинах між людьми дуже широко, часто не усвідомлено. Сучасні NLP-технології виробництво звукомовних програм, інтернет-спілкування та ін. дозволяють уникнути контролю з боку свідомості об'єкта впливу. У переважному числі випадків людина навіть не припускає, що на неї здійснюється прихований і ефективний вплив. А сторона, що використовує такі технології, одержує високі шанси на успіх.

Канали засобів масової комунікації (зокрема Інтернет) є інструментом інформаційно-психологічного впливу їхніх власників на споживачів інформації. Причому найчастіше цей вплив здійснюється всупереч волі адресата, наприклад, коли інформування виступає у ролі якогось фону на сторінках різних сайтів і пошукових систем, в якому людина у той чи інший час змушена перебувати. Щоб за цим каналам не поширювалося, людина неспроможна зупинити джерело інформаційно-психологічного впливу, отже вона змушена сприймати цю інформацію, у якій хитромудро вплетено фахівцями павутиння психологічних маніпуляцій (зокрема NLP).

Ці прийоми насправді діють і приносять результати, бо людина, яка перебуває у теренах глобальної мережі Інтернет, занурюється у стан ілюзорної реальності, що в свою чергу призводить до зміни її свідомості.

Отже, за допомогою Інтернету здійснюється активний вплив на розумову діяльність людей. Для цього існує сьогодні надзвичайно багато форм, способів, методик і технологій, застосування яких робить людину об'єктом інформаційного маніпулятивного впливу в інформаційних війнах.

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ НАТО: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Збройна агресія Російської Федерації проти України, що призвела до окупації території нашої держави її регулярними військами, найманцями та бойовиками змушує, зокрема, переглянути та оновити підходи до організації і здійснення співробітництва Україна-НАТО та його країнами-членами.

Президентом України розпочато конституційну реформу. Враховуючи це, доцільно закріпити в Основному законі європейський та євроатлантичний курс нашої держави.

Крім того, є сенс вилучити із Конституції положення про заборону розташування на території України іноземних військових баз.

Такі кроки будуть відповіддю на намагання Москви нав'язати визначення у нашій Конституції федерального устрою та позаблоковості України.

Крім того, конституційне закріплення європейського та євроатлантичного інтеграційного курсу стане гарантією недопущення його скасування, зокрема, шляхом переформатування коаліції у Верховній Раді та внесення відповідних змін до законів України. Нагадаємо, що саме у такий спосіб у 2010 році було визначено позаблоковість нашої держави.

Все вищезазначене забезпечить правові підстави для отримання, у разі масштабної російської агресії проти України, міжнародної воєнної допомоги та розміщення іноземних військ на її території до набуття членства в НАТО.

Нещодавно Президент України П. Порошенко заявив про можливе проведення загальноукраїнського референдуму, основним завданням якого є визначення питання щодо вступу до Альянсу.

Результатами референдуму українській народ покладе край спекуляціям Москви про нібито нелегітимність законодавчо-визначеного курсу нашої країни на євроатлантичну інтеграцію. Водночас це стане вагомим аргументом для переконання очільників окремих держав-членів Альянсу, які негативно ставляться до прийняття України до НАТО.

Імплементація євроатлантичного курсу має стати пріоритетним внутрішньодержавним завданням для усіх органів державної влади України. Замість гасел, слів та закликів про вступ до НАТО, які часто гучно лунають з боку наших урядовців, необхідна кропітка відповідна робота органів виконавчої влади, вищого військового керівництва Збройних Сил України та інших силових структур.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВПЛИВУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах істотно зростають масштаби інформаційного протиборства завдяки його економічній доцільності, високій ефективності, можливості широкого використання прихованих методів його ведення, необмеженого використання простору і часу.

Інформаційно-психологічний вплив може спрямовуватися на придушення, знищення, дезорганізацію, дезорієнтацію, дезінформацію, дезадаптацію об'єкта впливу; вона може порушувати психічне здоров'я, спонукати до спонтанних, немотивованих, агресивних (чи антисоціальних) дій, спричиняти тимчасові чи незворотні зміни в свідомості особистості, а то й повне її самознищення.

Інформаційно-психологічна зброя використовується при проведенні інформаційно-психологічних операцій і заходів, які мають за мету: викривлення одержуваної керівництвом протидіючої сторони інформації та нав'язування йому неправдивої і беззмістовної інформації, що позбавляє його можливості правильно сприймати події і приймати вірні рішення; психологічну обробку населення в цілому та особового складу військ (сил); ідеологічні диверсії та дезінформацію; пропаганду і поширення неправдивих чуток.

Як відомо, інформаційно-психологічна протидія – це комплекс заходів стосовно прогнозування, профілактики та зриву інформаційно-психологічного впливу противника, нейтралізації його намагань дезінформувати та деморалізувати особовий склад своїх військ (сил), дезорганізувати його бойову діяльність.

Інформаційно-психологічна протидія ставить за мету: підтримка високого морально-психологічного стану особового складу своїх військ; попередження і нейтралізація негативного впливу противника на військовослужбовців.

Досвід проведення антитерористичної операції на Сході України та незаконна анексія Криму Російською Федерацією свідчить про те, що на сучасному етапі широко використовуються блокування, придушення, знищення, захоплення пунктів управління, збору, обробки та розповсюдження інформації, затримка її проходження, дезінформація відносно дійсного стану ситуації.

Протидію інформаційно-психологічному впливу противника можна поділити на наступні форми і способи:

- силові;
- інтелектуальні;
- комбіновані.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВОЄН

З поступальним розвитком людства відбувається й еволюція воєн та збройних конфліктів, змінюються їхній зміст, характер та особливості, з'являються нові форми та способи їх ведення. Останніми роками виникла нова форма воєнного конфлікту, який починається з „мирних“ антиурядових акцій, що переростають у жорстке громадянське протистояння, і завершується зовнішньою інтервенцією. Змістом воєнних дій у війні цього типу стає не фізичне знищення збройних сил супротивника, а деморалізація й нав'язування агресором своєї волі всьому населенню держави.

Негативні прояви інформаційного суспільства породжують нове поняття „інформаційна війна“, яка є реальною загрозою безпеці людства. Аналіз воєн та збройних конфліктів XX–XXI століть показує, що роль інформаційної складової різко зростає, і свідчить про новий рівень ведення інформаційного протиборства.

Сучасна інформаційна війна є всеосяжною, цілісною стратегією, яка показує всю значимість володіння інформацією в керуванні, командуванні і реалізації національної політики.

Основне завдання інформаційної війни (між державами) – здійснення безпосереднього негативного руйнівного впливу на сукупну політичну могутність держави шляхом послаблення її реальних і потенційних можливостей щодо забезпечення власної безпеки, створення труднощів у внутрішньому розвитку й проведенні активної зовнішньої діяльності, а також у підтриманні міжнародних зв'язків; завдання шкоди політичному іміджу, послаблення правлячої еліти чи сприяння усуненню останньої від влади.

З поняттям „інформаційна війна“ тісно пов'язане поняття „інформаційна зброя“. Це різновид зброї, головними елементами якої є інформаційні технології та інформаційні процеси. Характерними її рисами є надзвичайна небезпечність та різноманітність видів та каналів впливу – від ЗМІ до прихованих методів і технічних засобів впливу на свідомість людей.

Новий вид зброї називають зброєю глобальної поразки. Принципова відмінність інформаційної зброї від інших видів у тому, що вона створена не для фізичного знищення людини, а для вибіркового впливу на конкретні компоненти інформаційного середовища.

З цього можна зробити висновок, що будь-які війни приносять жертви, а в результаті інформаційної війни жертв є значно більше ніж в результаті збройної боротьби. Наслідки інформаційних воєн є катастрофічними, адже така війна діє дуже глибоко, вона знищує противника „з середини“, починаючи від зміни свідомості населення і закінчуючи численними фізичними втратами.

МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ БОЄГОТОВНОСТІ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК

Сухопутні війська Збройних Сил (ЗС) України є не лише найбільшим за чисельністю та найпотужнішим за бойовим потенціалом видом Збройних Сил України, а й ключовим учасником антитерористичної операції (АТО). Вона виявила суттєві проблеми у підготовці командного складу, штабів та підрозділів, в організації управління, взаємодії, зв'язку, тилу та всебічного забезпечення. Тривалий час з причини недофінансування бойова підготовка належним чином не здійснювалася, озброєння та військова техніка фізично і морально застарівала. Частковий вихід з положення керівництво Збройних Сил знаходило у визначенні різних ступенів боєготовності до різних структурних компонентів, підготовці окремих національних контингентів та персоналу до міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки. На це було зосереджено роботу Міжнародного центру миротворчості та безпеки у м. Яворів та інших навчальних структур. Фактично весь час свого існування ЗС України та їх Сухопутні війська отримували завдяки міжнародному військовому співробітництву різні види міжнародної допомоги, які в цілому не могли суттєво вплинути на боєготовність всіх Збройних сил та його основного виду, але сприяли створенню системи підготовки за сучасними зразками передових країн НАТО. Особливо корисною та всебічною була допомога з боку США. І вже після початку антитерористичної операції вдалося завдяки американській допомозі створити Об'єднаний координаційний комітет з питань військового співробітництва та оборонного реформування (ОКК) з метою сприяння в реформуванні силового блоку Української держави.

Застосування ЗС України в АТО показало правильність багаторічної практики участі штабів, частин, підрозділів та окремих військовослужбовців в багатонаціональних навчаннях, особливо в навчаннях за програмою НАТО "Партнерство заради миру", українсько-американських навчаннях. Наприклад, досвід навчань "Комбайн Індекор" сприяв достатньо швидкому створенню ефективної системи управління та зв'язку за стандартами НАТО з використанням засобів зв'язку західного виробництва.

Проблемою є обмеженість можливостей направлення на навчання за межі України підрозділів та окремих військовослужбовців. Однак активізовано залучення допомоги від партнерів у навчальних центрах ЗС України, де зараз працюють з українськими підрозділами інструктори з США та інших країн НАТО.

Досвід застосування ЗС України в АТО показує актуальність спрямування міжнародної допомоги на вирішення проблемних питань системи управління та зв'язку, логістики, військової медицини, кіберзахисту, стандартизації, дооснащення ЗС, контрбатареїної та снайперської боротьби, досягнення взаємосумісності органів управління та військових угруповань і формування Сил спеціальних операцій.

ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВИРІШЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ПРОБЛЕМ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Процес політичного врегулювання конфлікту на сході України із залученням міжнародних посередників, на превеликий жаль, поки що не дає бажаних результатів. Домовленості про припинення вогню та перемир'я порушуються обстрілами, від яких отримують поранення та гинуть не лише військовослужбовці, а й страждає мирне населення, руйнуються об'єкти цивільної інфраструктури. Потребують захисту волонтери, представники засобів масової інформації та міжнародних гуманітарних організацій. Вздовж лінії розмежування та на території не підконтрольній Україні, перебуває приблизно 3,1 млн. чол., які є громадянами України та потребують гуманітарної допомоги.

Люди, що проживають вздовж лінії розмежування з обох боків, перш за все, потребують захищеності, що в теперішніх умовах досягти доволі складно. Проте, на ряду з цим питанням, існує ряд інших факторів, які не менш важливі для забезпечення нормально життя людини: наявність питної води, електро- та теплопостачання, санітарія та гігієна, охорона здоров'я та нормальне харчування, можливість працювати та отримувати заробітну плату, забезпечення продовольством, житлом та непродовольчими товарами, можливість навчатися та здійснювати пересування в зоні кризової ситуації, як для звичайних людей так і для волонтерів, персоналу, який здійснює визначення потреб та доставку гуманітарної допомоги.

Великий обсяг роботи здійснюють нещодавно створені органи цивільно-військового співробітництва (ЦВС, англ. CIMIC) Збройних Сил України. Вони активно працюють з місцевими органами влади, громада, громадськими та волонтерськими організаціями, застосовують досвід ЦВС, набутий в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки, зокрема, в Іраку. Важливим завданням є допомога міжнародним гуманітарним організаціям в їх важливій роботі, координація своїх дій з командуванням та штабами, військовими частинами та підрозділами, з іншими силовими структурами не лише для ефективного виконання власних завдань, але й для розуміння всіма принципів гуманітарної діяльності ООН: гуманність (пріоритетом є полегшення страждань людей; нейтралітет (у гуманітарній місії дотримуються як політичного так і військового нейтралітету); неупередженість (допомогу надають на основі необхідності, не враховуючи релігійні, політичні, етнічні та інші фактори); незалежність (гуманітарна діяльність повинна бути звільнена від будь-якого втручання).

Виконання завдань ЦВС на території власної держави є досить складним завданням, але воно вкрай необхідне.

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОФСЕТНИХ СХЕМ У ОБОРОННІЙ ПРОМИСЛОВOSTІ

В умовах збройної агресії проти України та проведення антитерористичної операції (АТО) переорієнтація вітчизняного оборонно-промислового комплексу (ОПК) на переозброєння Збройних Сил України є об'єктивно необхідною і такою, що сприятиме збільшенню бюджетного фінансування та оперативному визначенню оборонним відомством вимог до вдосконалення озброєння та військової техніки (ОВТ). Це, в свою чергу, посилює значення модернізації виробництва, яку неможливо провести без активізації міжнародного оборонно-технічного співробітництва (ОТС) та кооперації з виробниками ОВТ провідних країн світу, в першу чергу, держав Європейського союзу та Організації Північноатлантичного договору.

АТО показала, що український ОПК, який був тісно коопераційно зв'язаний з російським, неспроможний забезпечити Збройні Сили України та інші силові структури необхідною кількістю сучасного ОВТ. Є велика залежність в окремих важливих компонентах, зокрема, це стосується гармат, двигунів, деякого електротехнічного та радіоелектронного обладнання. Це призводить до потреби в імпорті сучасних систем з інших країн, а їх вартість є значною, що навіть за умов збільшення видатків на оборону, до 5% ВВП країни (113 млрд. грн.), є обтяжливим для держбюджету України.

Вигідною альтернативою є використання при закупівлі озброєння та військової техніки офсету – компенсації за придбану продукцію оборонного призначення у вигляді своєрідної інвестиції в економіку країни-імпортера. Це потребує значного оновлення законодавчої та нормативної бази. Необхідно оновлювати угоди про оборонно-технічне (військово-технічне) співробітництво, заключити окремі офсетні угоди, забезпечити взаємний захист таємної інформації, переведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт на західні стандарти.

Хронічне недофінансування призводить до значного збільшення термінів виконання робіт. Наприклад, з моменту прийняття рішення про будівництво корабля класу «Корвет» (2005 р.) і до закладки головного корабля (2011 р.) минуло шість років, а дата здачі головного корабля ще не визначена. Таким чином, сумарний строк будівництва вже складає одинадцять років, а це еквівалентно одному поколінню озброєння та військової техніки. Це економічно не вигідно, а крім того, може призвести до морального старіння проекту. Зарубіжні партнери висловлюються проти 100 % офсету для суднобудівництва та авіаційної промисловості (на їхню думку, максимально прийнятні 70–80 %).

Спираючись на вищезазначене, слід зазначити, що система компенсаційних внесків в складній воєнно-політичній обстановці поки що є найнефективнішою для України.

ВІДЕОКОНТЕНТ ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Вивчення системності та планомірності формування у російському кінопродукті негативного образу українця в масовій свідомості росіянина та підготовку інформаційного підґрунтя для супроводження агресії проти України в умовах гострого інформаційно-психологічного протиборства є надзвичайно актуальним. Сьогодні, на жаль, ми вимушені констатувати переважання російського відеоконтенту в інформаційному просторі України як засобу інформаційної війни Російської Федерації проти нашої держави.

Протягом багатьох років у нас не зверталася необхідна увага на покращення засобів і техніки використання телепередач для потреб ефективного і комплексного інформування свого населення, а також для ведення інформаційно-психологічного протиборства. Це призвело до вкрай скрутного становища, оскільки медіа сфера Російської Федерації розвивалася у вкрай сприятливих умовах, особливо якщо враховувати масштабність державних асигнувань. В результаті сьогодні ми маємо справу з досвідченим суперником, на службу якому поставлені всі засоби телебачення РФ в тому числі армійські підрозділи спецпропаганди, сили та засоби ФСБ, а також повністю контрольовані ними громадські інститути журналістики та кіно.

Як відомо, з проголошенням Україною незалежності, а особливо відчутно з часу початку військового вторгнення в Україну, російське телебачення та журналісти розгорнули активну пропаганду серед населення власної країни та південно-східної частини України, де було поширене охоплення російськими телеканалами. При цьому пропаганда була вельми ефективною і знаходила в типовому об'єкті впливу вже підготовлену до сприйняття будь чого людину, для якої непотрібно навіть високоякісного телепродукту,

Ситуаційний аналіз формування у російському кінопродукті негативного образу українця в масовій свідомості росіянина свідчить про те, що в сучасних умовах агресивну експансіоністську політику Кремля підтримує велика частка молоді. Якщо раніше вважалось, що стереотипи про бандерівців, фашистів, салоїдів, а також відмінність східної і західної України були навіяні радянською пропагандою, то сьогодні ж навпаки – спостерігається активна позиція молоді, яка збігається з офіційним курсом Кремля.

Таким чином, дослідження даної проблематики свідчить про те, що ідея зверхності над українцями найбільш активно почала підтримуватися і пропагуватися в пострадянський час. Хоча беззаперечно відбувалося узгодження та спадковість елементів радянської пропаганди із сучасною системою формування образів і стереотипів мислення. Відеоконтент, як один з найбільш дієвих засобів емоційного впливу, перетворився сьогодні в ефективний засіб інформаційної війни Російської Федерації проти України.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Аналіз сучасних проблем європейської безпекової політики свідчить про те, що в сучасних умовах на проблемні аспекти впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори.

Негативний вплив воєнно-політичної обстановки на Спільну політику безпеки і оборони (СПБО) Європи полягає в наступному:

- протистояння Російської Федерації (РФ) європейській політиці “Східне партнерство” та розширенню НАТО на схід. РФ намагається розхитати стабільність в ЄС;

- протиріччя між європейськими країнами відносно проведення СПБО (Великобританія, Німеччина, Франція);

- виникнення нових загроз безпеці (мігранти, шенгенська криза, теракт Європі), до яких Європейський Союз не готовий;

- відсутність повного консенсусу у країн-членів ЄС щодо проведення СПБО,

- певна конфронтація нових європейських держав по відношенню до таких розвинутих держав як Німеччина, Франція;

- залежність основних європейських гравців від НАТО і США у силах, засобах, та політичній волі;

- незацікавленість США у посилені і незалежності СПБО ЄС, тощо.

Внутрішні проблеми ЄС у сфері безпекової політики полягають основним чином у наступному:

- недостатня ефективність і квалітет, притаманна Європейській політиці сусідства від початку її створення, оскільки фактично виявилася неспроможною попередити та пом’якшити ризики для Європи;

- неузгодженість власних зовнішньополітичних кроків Німеччини, Франції, Великої Британії із структурами ЄС, що викликає критику й незадоволення інших країн-членів;

- повільне посткризове відновлення;

- високий рівень витрат для європейських країн на оборону і на кризове управління і як наслідок, жорстка економія на оборонні витрати, недостатнє співробітництво між країнами членами ЄС;

- розпорошення зусиль, сил і засобів на великі проекти;

- неузгодженість у розподілі повноважень між ЄС і НАТО при здійсненні СПБО;

- довгі дебати щодо планування і прийняття рішень, відсутність автономності у проведенні операцій;

- нестача власних європейських військових інструментів впливу на світову політику.

ІНДИКАТОРИ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ ОБОРОНИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РІВЕНЬ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ

Збройна агресія Росії проти України, політичний, енергетичний та інформаційний тиск з боку Москви зумовлюють нашу державу до пошуку шляхів зміцнення воєнної безпеки. У 2014 році Україна скасувала позаблоковий статус та обрала курс на приєднання до євроатлантичного безпекового простору, основою якого є НАТО. У цих умовах актуальним для України є визначення чинників (індикаторів) системи колективної оборони (насамперед Північноатлантичного альянсу), що можуть впливати на зростання рівень воєнної безпеки держави (ВБД).

На нашу думку, основними з таких індикаторів є:

- політична воля керівництва країн-членів системи колективної оборони щодо участі національних збройних сил у бойових діях у складі коаліції. У першу чергу це залежить від стану економічних, політичних і воєнно-технічних зв'язків із країною-агресором, рівня представництва політичних сил (у законодавчому і виконавчому органах влади країн-членів системи колективної оборони), що підтримують агресора, а також потенційних загроз воєнній безпеці членам коаліції у разі виникнення бойових дій проти одного із союзників;

- механізми системи колективної оборони щодо своєчасного реагування на появу загроз воєнній безпеці (наявність на території потенційної “жертви” агресії військових баз та іноземного контингенту країн-членів системи колективної оборони; їх бойовий та чисельний склад; допомога з охорони повітряного та морського простору; створення та функціонування спільних військових підрозділів, тренувальних центрів тощо);

- загальний внесок кожної країни-члена системи колективної оборони у формування військової коаліції для відсічі збройної агресії (обсяг можливої допомоги у О і ВТ; угруповання, що перекидається на територію країни-жертви агресії; інформаційне забезпечення, рівень фінансової підтримки; інтероперабельність);

- наявність домовленостей з іншими регіональними організаціями (союзами) щодо виділення ними власного ресурсу, сил і засобів, особового складу для ведення бойових дій проти країни-агресора;

- потенціалу та можливостей зовнішньополітичної діяльності системи колективної оборони (рівень представлення ЗМІ країн-членів системи колективної оборони у інформаційному полі агресора, ступінь залежності країни-агресора, насамперед у фінансовій, військово-технічній, енергетичній, економічній сферах від країн-членів системи колективної оборони; готовність системи колективної оборони демонструвати силу перед агресором в політичній, економічній і військовій сферах).

ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

Сучасні реалії військово-політичної обстановки в світі характеризуються виникненням значної кількості нових протиріч різного характеру між державами та цілими регіонами, а також всередині деяких країн, гострих територіальних, релігійних і етнічних протиріч, що призводять до виникнення низки збройних конфліктів. Крім цього, серйозну загрозу міжнародній безпеці становить діяльність незаконних збройних формувань, міжнародний тероризм, можливість розповсюдження технологій зброї масового ураження і засобів їх доставки, контрабанда наркотиків, незаконна торгівля зброєю, організована злочинність.

Досвід розвинених країн світу, а також власний національний досвід дозволяють зробити висновок про істотне зростання ролі спеціальних операцій в системі заходів забезпечення національної безпеки держави.

Миротворчі та антитерористичні операції відносяться до класу спеціальних операцій, які відрізняються від традиційних бойових дій із застосуванням звичайного озброєння наступними особливостями:

- спеціальні операції є не стільки власне військовими, скільки політичними операціями. Однак для досягнення політичних цілей часто доводиться вдаватися до специфічних форм застосування військової сили;
- спеціальні операції характеризуються такими особливостями, як раптовість, швидкість, локалізація зони операції;
- одним з головних оперативних принципів спеціальних операцій є раціональне використання часу та економія сил;
- спеціальні операції вимагають тривалої розвідувальної підтримки під час їх підготовки та проведення;
- використання прямої збройної сили в спеціальних операціях має бути вибірковим, а бажано – обмеженим або взагалі виключатися.

Виходячи з цих характеристик спеціальні операції визначають як сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, місцем і часом бойових та інших військових дій, розвідувальних, політичних, економічних, інформаційних, режимних, оперативних заходів, здійснюваних за єдиним задумом і планом для виконання конкретних завдань, що виникають у процесі забезпечення національної безпеки держави. Ці операції характеризуються скритністю і гнучкістю проведення, вибіркоvim застосуванням насильства і контролюються на вищому урядовому рівні. У конкретних ситуаціях використовуються як військові, так і невійськові сили, включаючи потенціал розвідки.

Отже, зміст миротворчої і антитерористичної діяльності, специфіка завдань, які виконують військові підрозділи спеціального призначення вимагають серйозного підходу до питань відбору кандидатів, організації початкової (первинної) підготовки, бойового злагодження підрозділів, а також планового вдосконалення професійних навичок військовослужбовців протягом проходження ними усього терміну служби.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Непослідовна зовнішня політика, невизначеність геополітичного курсу, проголошення позаблокового статусу (2010–2013) після намірів приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО (2006–2009) за умов геостратегічної конкуренції Заходу та Росії на пострадянському просторі призвели до російської агресії 2014 р. під час гострої внутріполітичної кризи та зміни влади в Україні. Українські політики та політичні аналітики не очікували, що саме від Росії походить головна загроза суверенітету та незалежності України, хоча очевидними були як визначення державною владою РФ більшості держав колишнього СРСР "зоною російських привілейованих інтересів".

Російська агресія змусила Україну переглянути стратегічні концептуальні та законодавчі документи з національної безпеки та доктринальні установки щодо оборони. Європейська інтеграція та активізація всебічного співробітництва з НАТО визначені стратегічними пріоритетами України. Знову політика євроатлантичної інтеграції стала актуальною і наближення до стандартів НАТО за політичними, економічними, соціальними та оборонними показниками органічно вбудовується в роботу з демократичних реформ та модернізації країни, її оборонного сектору.

Отримання членства у ЄС та вступ в НАТО мають стати дієвою гарантією забезпечення національної безпеки України, її територіальної цілісності та недоторканності державного кордону.

За умов активізації співробітництва з НАТО, окремими країнами-членами Альянсу, розширення програм надання ним допомоги Збройним Силам України у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка доцільно в системі підготовки магістрів відновити навчальну дисципліну з актуальних аспектів євроатлантичної інтеграції. Відповідна робота з цього приводу здійснюється, та у квітні – червні 2016 року розпочалася його апробація у вигляді факультативного курсу “Євроатлантична інтеграція України”.

Будуть розглянуті питання геостратегічної консолідації демократичних країн євроатлантичного простору в умовах загострення воєнно-політичної обстановки; переваги перебування у ефективній системі колективної безпеки; основи діяльності Організації Північноатлантичного Договору, її система прийняття рішень та механізми діяльності цивільної та військової структур; взаємини НАТО та ЄС; основні положення сучасної стратегічної концепції Альянсу; досвід нових членів НАТО з трансформації їх оборонної сфери та модернізації збройних сил; пріоритетні завдання співробітництва України з НАТО, основні плани, програми та проекти співробітництва Збройних Сил України з НАТО, та збройними силами країн-членів під час антитерористичній операції.

УТВОРЕННЯ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ БРИГАДИ ТА ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ БОЄЗДАТНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Литовсько-польсько-українська бригада (скор. ЛитПолУкрбриг; LITPOL-UKRBRIG) – багатонаціональна військова частина, яку було створено в 2014 році за участю збройних сил Литви, Польщі та України. Процес створення цієї бригади розпочався ще у червні 2008 році, коли на зустрічі міністрів оборони ЄС представники Литви, Польщі і України домовилися створити багатонаціональну військову частину. Восени 2008 року сторони погодилися, що це буде бригада. Слід зауважити, що історія її створення ще починається з 1995 року, коли під час миротворчій місії на території колишньої Югославії діяв створений польсько-український підрозділ. Протокол про наміри щодо створення бригади був підписаний 16 листопада 2009 року. Бригада мала набути робочого статусу ще восени 2011 року, але колишня державна влада та керівництво Збройних Сил відклали створення ЛитПолУкрБригу на “деякий час”. Причини цього було те, що Литва і Польща є членами НАТО, а Україна, яка у 2007–2008 рр. робила активні спроби приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО, у 2010–2013 рр. дотримувалася позаблокового статусу, який призвів до серйозного послаблення обороноспроможності нашої держави та зробив можливим анексію Росією Криму.

За умов кримської кризи та загострення ситуації на Донбасі, Україна, Польща і Литва відновили переговори щодо створення спільної військової бригади. 19 вересня 2014 року Міністр оборони України у Варшаві підписав угоду з міністрами оборони Литви та Польщі про створення ЛитПолУкрБригу. Від України до складу бригади увійшли підрозділи 80-ої окремої аеромобільної бригади Сухопутних військ. Українські, литовські та польські військові беруть участь у навчаннях, а у подальшому будуть брати участь в спільних операціях.

Основною метою створення спільної Литовсько-польсько-української бригади є: підвищення рівня взаємної довіри та співпраці з метою опанування передовими оперативними стандартами підготовки військ та досягнення оперативної взаємосумісності, залучення сил та засобів до спільних заходів з підготовки штабів, тренувань, навчань для підвищення рівня оперативних спроможностей з метою виконання завдань за призначенням; поширення та впровадження сучасних підходів (стандартів) із планування, забезпечення та застосування військ (сил) у загальну систему підготовки підрозділів та забезпечення національного внеску до багатонаціональних військових формувань НАТО та ЄС високого рівня готовності.

До застосування бригади для операцій національні компоненти залишатимуться в складі збройних сил своїх держав. Інші країни можуть приєднатися до тристоронньої угоди.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Останнім часом засоби масової інформації Російської Федерації агресивно та тенденційно висвітлюють майже всі події у нашій державі, її зовнішню політику, упереджено висвітлюють діяльність вищих посадових осіб держави, формуючи таким чином спотворене уявлення про ситуацію в Україні. Цей стан становить загрозу для національної безпеки України в інформаційній сфері особливо за умов відсутності дієвої системи забезпечення інформаційної безпеки.

Активна та наступальна позиція російських медіа дозволяє їм ефективно проводити інформаційні операції, які є складовими інформаційних війн з метою формування упереджених поглядів та контролю над масовою свідомістю населення як Російської Федерації, так і населення тимчасово окупованих територій України.

За допомогою цього здійснюється: маніпулювання суспільною думкою і політичною орієнтацією соціальних груп населення держави з метою створення політичної напруженості та хаосу; дестабілізація політичних відносин між партіями, дискредитація органів управління; провокація соціальних заворушень; завдання збитків життєво важливим інтересам держави в політичній, економічній, оборонній і в інших сферах тощо.

Вважаємо, що ефективно протистояти інформаційним загрозам за сучасних умов може лише дієва система забезпечення інформаційної безпеки, яка повинна здійснюватися при узгодженій взаємодії всіх державних органів, недержавних структур і громадян.

Для вирішення проблеми створення системи забезпечення національної безпеки України в інформаційній сфері доцільно було б здійснити ряд наступних заходів:

- організація взаємодії правоохоронних структур України й інших держав в галузі виявлення, попередження і припинення злочинів в інформаційній сфері;
- формування системи забезпечення інформаційної безпеки українського сегменту глобальних інформаційних та телекомунікаційних систем і мереж зв'язку тощо.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА РФ У КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Пропаганда Російської Федерації за рубежем у контексті інформаційної агресії проти України спрямована сьогодні на світову спільноту, населення і військовослужбовців своєї країни, а також на населення і Збройні Сили України. Звертають на себе увагу матеріали ЗМІ, які потенційно можуть містити заклики до насильницької зміни або повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, посягання на територіальну цілісність України, пропаганду війни, сепаратизму та тероризму. Разом з тим, кожен з таких матеріалів відкрито не містить інформації, яка б суперечила конституційним нормам, однак за сукупністю та регулярністю поширення вони продовжують впливати на свідомість та підсвідомість визначеної цільової аудиторії, формують відповідні думки та погляди.

До найбільш поширених тем зовнішньополітичної пропаганди РФ належать: критика європейського вибору України, дискредитація влади, прогнози глибокої економічної кризи та колапсу України, розвалу держави як такої. Жорсткий інформаційно-психологічний тиск РФ в інформаційному просторі України посилюється регулярним поширенням хибних матеріалів, так званих фейків (фальшивок).

На думку експертів, Росія активно веде інформаційну війну проти України за кордоном. Велика кількість російських лобістів у багатьох країнах фактично дискредитують Україну шляхом підготовки компрометуючих матеріалів, які поширюються у європейських країнах. Україну називають експериментальним майданчиком не тільки для РФ, а й для інших, хто зацікавлений у діяльності, пов'язаній з використанням різних політтехнологій.

Протягом останніх тижнів з'являється все більше ознак того, що Росія прагне цілеспрямовано впливати на Німеччину. РФ використовує державні ЗМІ, щоб сіяти розбрат між європейцями. Так, 14.01.2016 російський телеканал "Звезда" поширив інформацію про зґвалтування і вбивство жінки в притулку для біженців в німецькому місті Ганновері. Сотні російськомовних громадян у Німеччині вийшли на акції протесту проти "насилення іноземців", повіривши у цей фейк. Німецька поліція спростувала цю інформацію. Насправді цю інформацію сфабриковано громадянами Німеччини російського походження.

Таким чином, Росія використовує широкий діапазон поширення неправдивої інформації за кордоном. Подібна пропаганда, за словами головного редактора видання „Російська Німеччина“, грає на почуттях людей, народжених в СРСР, які довірливі до всього. Чим гірше новина, тим легше в неї вірять. Розвідслужби і відомство з охорони конституції Німеччини за дорученням уряду проводять розслідування щодо дезінформації, яку Росія поширює в країні. На думку експертів, мова йде не про окремі „уколи“, а про системну дестабілізацію обстановки в Німеччині, яка підтримує Україну.

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК СКЛADOVA НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Становлення інформаційного суспільства в Україні не лише сприяє побудові ефективного та успішного суспільства, але й породжує нові загрози безпеці держави та створює принципово нові складнощі для системи національної безпеки.

За таких умов особливого значення набуває забезпечення безпеки держави з огляду на формування нового поля протистояння – кіберпростору, який на сьогоднішній день ще не повністю нормативно врегульований на міжнародному рівні. Спецоперації, що здійснюються в ньому спецслужбами, не підпадають під визначення «акту війни» і тому можуть здійснюватися без офіційних санкцій як з боку держави, що зазнала нападу, так і світового співтовариства.

Кіберпростір поступово перетворюється на окрему, поряд із традиційними «Земля», «Повітря», «Вода» та «Космос», сферу ведення бойових дій, у якій все більш активно діють відповідні підрозділи збройних сил провідних держав світу.

Активність провідних держав світу у кіберпросторі, глибинні зміни внутрішньої інформаційної політики та формування транснаціональних злочинних груп, що спеціалізуються на злочинах в кіберпросторі, агресія Російської Федерації та інші докорінні зміни у безпековому середовищі України вимагають невідкладного створення дієвої системи кібербезпеки як складової системи забезпечення національної безпеки держави.

В Україні введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України», яка затверджена Указом Президента України від 15 березня 2016 року №96/2016.

Метою Стратегії кібербезпеки України є створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства та держави.

Для досягнення цієї мети необхідно створити національну систему кібербезпеки, яка б забезпечувала ефективну боротьбу із кіберзагрозами, кібершпигунством, кібертероризмом та кіберзлочинністю, кіберзахист державних електронних інформаційних ресурсів та інформації, вимоги щодо захисту якої встановлені законом, а також інформаційної інфраструктури, яка знаходиться під юрисдикцією України.

Національна система кібербезпеки має насамперед забезпечити взаємодію з питань кібербезпеки державних органів, органів місцевого самоврядування, військових формувань, правоохоронних органів, наукових установ, навчальних закладів, громадських об'єднань, а також підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, які провадять діяльність у сфері електронних комунікацій, захисту інформації та/або є власниками (розпорядниками) об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.

ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД НЕГАТИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Події останніх років у світі та в Україні свідчать про те, що одне з важливих місць в системі морально-психологічного забезпечення належить захисту військ (сил) від негативного інформаційно-психологічного впливу (ІПсВ), який є комплексом дій, що проводяться в мирний і воєнний час державним і військовим керівництвом, командуванням, штабами, іншими органами військового управління та посадовими особами частин (підрозділів) по запобіганню, нейтралізації, блокуванню та усуненню наслідків цього впливу на особовий склад військ (сил).

Захист військ (сил) від негативного ІПсВ проводиться з метою:

- зниження небезпеки негативного ІПсВ на командування, посадових осіб органів управління та особовий склад;
- забезпечення ефективного управління військами (силами) і створення сприятливих умов для їх оперативного застосування;
- зміцнення морально-психологічного стану військ (сил);
- своєчасного запобігання розвитку у військових колективах небажаної ідеології та її впливу на командування і особовий склад частин (підрозділів).

Виходячи з цього, до основних завдань захисту військ (сил) від негативного ІПсВ варто віднести:

- роз'яснення рішень військово-політичного керівництва країни, завдань, що стоять перед військами (силами) та кожним військовослужбовцем;
- здійснення постійного моніторингу інформаційного простору з метою виявлення реальних та потенційних інформаційних загроз та проведення попереджувальних інформаційних заходів;
- аналіз і прогнозування інформаційної та соціально-політичної обстановки, моніторинг джерел і змісту (контенту) негативного ІПсВ на особовий склад з розробкою конкретних заходів по його усуненню;
- оперативну нейтралізацію негативного ІПсВ та його джерел з метою недопущення дезінформування, деморалізації, морально-психологічного придушення військ (сил);
- зміну на свою користь співвідношення у морально-психологічній стійкості протидіючих сторін, підтримку її на рівні, необхідному для вирішення поставлених завдань в ході підготовки і ведення бойових дій;
- проведення превентивних інформаційно-психологічних акцій, спрямованих на свої війська (сили) та місцеве населення;
- організацію та завчасне проведення профілактичних заходів по запобіганню поширення хибних чуток серед особового складу, недопущенню виникнення масових негативних психологічних реакцій;
- припинення чуток, тривожних висловів і протиправних дій, направлених на зниження морально-психологічного стану військ (сил).

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ, СУСПІЛЬСТВА, ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розвиток глобального процесу інформатизації суспільства на початку ХХІ століття, яке характеризують розвитком глобальних інформаційних мереж, комп'ютеризацією і розвитком транспортних мереж породило нову глобальну соціотехнологічну проблему – проблему інформаційної безпеки людини, суспільства і держави.

Під інформаційною безпекою розуміється стан захищеності інформаційного середовища суспільства, що забезпечує її формування і розвиток в інтересах громадян, організацій і держави. Виникають інформаційні загрози, під якими розуміють фактори або сукупності факторів, що створюють небезпеку функціонуванню інформаційного середовища суспільства.

Сукупність джерел разом із властивими їм видами дестабілізуючих факторів формують цілий спектр інформаційних загроз, що впливають на стан інформованості особистості, суспільства і держави. До них відносяться: викрадення, знищення, втрата, приховування, спотворення, розголошення, фальсифікація, компрометація корисної (істинної) інформації, а також фабкування, розповсюдження і впровадження дезінформації.

Суцільна інформатизація всіх сфер життя суспільства, зокрема сфери забезпечення безпеки особистості, суспільства, економіки і фінансів, державної інфраструктури викликає необхідність вирішення проблеми шляхом комплексного підходу до проблеми інформаційної безпеки.

Проблеми забезпечення інформаційної безпеки держави, суспільства та окремої людини в значній мірі взаємопов'язані, хоча цілком природно, що їх основні інтереси суттєво відрізняються. Вони утворюють національні інтереси країни, проекція яких на інформаційну сферу суспільства і визначає основні цілі і завдання країни в галузі забезпечення інформаційної безпеки.

Держава здійснює свої заходи через відповідні органи, а громадяни, суспільні організації та об'єднання, що мають відповідні повноваження – у відповідності із законодавством.

З цього можна зробити висновок, що швидкий розвиток глобального процесу інформатизації суспільства, який призвів до того, що багато найважливіших інтересів в даний час у значній мірі визначається станом навколишньої інформаційної сфери, породив нову глобальну соціотехнологічну проблему – проблему інформаційної безпеки людини і суспільства. А для захисту інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній та інших сферах національної безпеки України має бути створена ефективна система забезпечення інформаційної безпеки та розроблена відповідна нормативно-правова база, яка враховує міжнародний досвід з цієї проблематики.

РОЛЬ WEB-ПРОСТОРУ ТА WEB-РЕСУРСІВ У ВІЙСЬКОВО-ОБОРОННІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Говорячи про простір, дослідники мають на увазі набір певним чином зв'язаних між собою умов, що можуть впливати на людину. При цьому за змістом саме поняття простору не передбачає включення у нього людини. Поняття «веб» (web) в перекладі з англійської означає павутина, тому, говорячи про веб-простір, маємо на увазі «павутину» гіпертекстових документів, які певним чином зв'язані між собою.

Головною метою застосування web сайтів у військовій сфері є інформаційна пропаганда та боротьба за суверенітет і незалежність Української держави. Саме засобами глобальної мережі інтернет можливо подавати інформацію до читача цілодобово та сім днів на тиждень. Виникає питання захисту інформаційного простору від web ресурса, що несе у собі елемент загрози інтересам України. Для цього потрібно: поліпшити якість контенту на web сайтах, тобто інформації, що публікується; проводити роз'яснювальну роботу серед користувачів-військовослужбовців на прикладах очевидних фактів, що спотворюють справжню інформацію.

Одним із прикладом інформаційного спротиву між Україною та терористичними групами найманців на сході України, є web-сайт, створений у форматі бази даних з повною інформацією на значну кількість осіб. Журналісти подарували громадськості проект, реалізований у вигляді web сайту: Інформ Напалм, де описуються факти ротації військових підрозділів та техніки. Нажаль, можна спостерігати сучасні методи боротьби із ворогом, які виражається у хакерських атаках кібер-найманців, DDOS атаках. DDOS (Denial of Service – відмова в обслуговуванні). Також, ворожі хакери можуть додавати у сторінки сайту шкідливий код, для викрадення у подальшому, конфіденційної інформації користувачів сайту. Але, частіше за все горе-найманцям не вистачає інтелектуальних здібностей. Вони вдаються до банального вигадкування абсурдної інформації. Такі неправдиві вкиди легко руйнуються об'єктивними фактами.

Проведений аналіз свідчить про необхідність придбання певних знань по створенню web сайтів військовослужбовцями ЗСУ, які є у своїй більшості користувачами інтернет ресурсу. Необхідні засоби для цього: мова розмітки гіпертексту HTML, каскадні таблиці стилів CSS; використання систем управління елементом, як WordPress, Data Life Engine, Drupal, Joomla, 1C Bitrix. Окрім технічного змісту, важливо здобути знання у таких програмних засобах - Adobe photoshop, GIMP, Paint.NET, Adobe Illustrator. Для читачів треба провести внутрішню і зовнішню пошукову оптимізацію, скласти семантичне ядро сайту, підібрати для кожної web сторінки ключові слова, зробити перелінковку сторінок. Важливими є також відносини у суспільстві, які можуть бути реалізовані шляхом створення спільнот та профілів у соціальних мережах.

*Семенов А.І. (ВІКНУ),
к.і.н., доц. Жарков Я.М. (ВІКНУ),
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)*

ЗАВДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Інформаційне протиборство, на думку фахівців корпорації “Ренд”, являє собою використання державами глобального інформаційного простору й інфраструктури для проведення стратегічних воєнних операцій і зменшення впливу на власний інформаційний ресурс.

Відмінною ознакою його є класифікація на перше та друге покоління. Завдання інформаційного протиборства першого покоління: вогневе придушення (у воєнний час) елементів інфраструктури державного й військового керування; ведення радіоелектронної боротьби; одержання розвідувальної інформації через перехоплення і розшифрування інформаційних потоків, переданих каналами зв’язку, а також побічними випромінюваннями; здійснення несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів з наступним їх спотворенням або розкраданням; масове поширення інформаційними каналами противника дезінформації для впливу на оцінки, наміри осіб, що приймають рішення;

Завдання інформаційного протиборства другого покоління: створення атмосфери бездуховності й аморальності, негативного ставлення до культурної спадщини противника; маніпулювання суспільною свідомістю й політичною орієнтацією соціальних груп населення країни з метою створення політичної напруженості й хаосу; дестабілізація політичних відносин між партіями, об’єднаннями з метою провокації конфліктів, розпалення недовіри, підозрілості, загострення політичної боротьби, провокування репресій проти опозиції й навіть громадянської війни; зниження рівня інформаційного забезпечення органів влади й керування; дезінформація населення про роботу державних органів, підрив їх авторитету, дискредитація органів управління; провокування соціальних, політичних, національних і релігійних зіткнень, ініціювання страйків, масового безладдя та і акцій економічного протесту; підрив міжнародного авторитету держави, її співпраці з іншими країнами;

Підсумовуючи слід зазначити, що на сьогоднішній день основною тенденцією в розвитку розуміння ролі й місця інформаційного протиборства є усвідомлення факту, що стратегічне інформаційне протиборство є самостійним новим видом стратегічного протиборства, здатним успішно розв’язувати конфліктні ситуації на свою користь без збройного втручання.

Джерелами загроз інформаційного простору є розбіжності (суперечності) відповідних інтересів, системи цінностей, цілей між особистістю та суспільством, або претензій, що спонукають до конфлікту. Найбільш небезпечним джерелом загроз цим інтересам вважається суттєве розширення можливостей маніпулювання свідомістю людини за рахунок створення навколо неї індивідуального “віртуального інформаційного простору, а також можливість використання технологій впливу на її психічну діяльність”.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА НАСЕЛЕННЯ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

Інформаційний вплив Російської Федерації на всі сфери життя був постійним явищем для України починаючи з початку 90-х років XX-го століття. Але особливо чітких рис і спрямованості він набув після подій Помаранчевої революції 2004 року, коли стало зрозуміло, що Україна виходить з-під контролю РФ. Події, які відбулись в той період в Україні, примусили керівництво Росії переглянути деякі заходи, спрямовані на посилення власних позицій та перейти до так званої концепції "м'якої сили", що передбачала неагресивне інформаційне втручання з метою збільшення кількості людей, які б симпатизували Росії. Низьку ефективність цієї концепції виявили події Євромайдану. Але відсутність жорсткої реакції української влади та світової спільноти на анексію Автономної Республіки Крим дозволила Кремлю перейти до більш агресивних дій і в інформаційному просторі.

Розв'язання конфлікту на Сході України надало можливість Російській Федерації втілити такий прийом інформаційної боротьби, як переключення уваги. На всіх рівнях (міжнародному, регіональному та локальному) основна увага приділялась розвитку подій в Донецькій та Луганській областях, на фоні чого питання Криму відійшло на другий план. Така ситуація залишалась майже незмінною аж до початку військової операції повітряно-космічних сил (ПКС) РФ в Сирії у вересні 2015 року. Результатом цього стало те, що насамперед, в європейському суспільстві на даний час поширюється думка, ніби головним питанням європейської безпеки є вирішення конфлікту на Сході України, тоді як розгляд кримського питання в короткостроковій перспективі не розглядається.

Політичний та економічний тиск країн Заходу на Російську Федерацію щодо українського питання примусив Кремль шукати інший об'єкт для переключення уваги. Таким об'єктом була визначена сирійська кампанія російських ПКС, що викликало міграційну кризу в Європі та змусила країни міжнародної коаліції співпрацювати з Росією у військових та політичних питаннях. В цих умовах частка повідомлень російських ЗМІ про Україну зменшилась з 90% (рік тому) до майже 5%.

Поряд з цим, для того, щоб не втратити вплив на населення тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, Кремль продовжує проведення інформаційних операцій та поширення пропаганди вже через інформаційні ресурси окупованих територій. Влади невизнаних квазі-держав створили потужні інформаційні системи і намагаються організовувати певні заходи власними силами, авжеж за матеріальної та консультативної підтримки Москви.

ОСОБИСТІСНІ ЗМІНИ ЯК НАСЛІДОК БОЙОВОЇ ПСИХІЧНОЇ ТРАВМАТИЗАЦІЇ

Особистість – це особлива системна якість індивіда, яку він набуває в процесі вікового розвитку при взаємодії із соціальним оточенням, в тому числі і з екстремальними ситуаціями. Екстремальна ситуація описується як певний патерн конфліктної взаємодії суб'єкта з середовищем, що сприяє актуалізації мотиву самозбереження та надбанню пристосувальних якостей.

Найбільш екстремальними для особистості виявляються ситуації, які пов'язані з усвідомленням власної смертності (участь в бойових діях, наявність невиліковної хвороби, зіткнення з чужою смертю). Такі ситуації складно переживаються особистістю, змінюючи її систему цінностей, світогляду, уявлення про цінність власного «Я» і здатності контролювати обставини життя. На сьогодні відкритими залишаються питання щодо способів, за допомогою яких особистість «переробляє» такий досвід, як вона інтегрує його до власної психічної реальності, і з яких причин виявляє, при цьому, конструктивну, а в інших випадках – деструктивну особистісну динаміку. Проте, незаперечним залишається факт наявності цих змін.

Стосовно учасників бойових дій, особистісні зміни розглядаються переважно через призму поняття «комбатантна акцентуація». Під цим поняттям розуміється сукупність набутих в результаті бойового досвіду і раніше існуючих особистісно-характерологічних особливостей, динаміка яких визначається специфікою бойових і мирних умов життєдіяльності комбатантів, а прояви визначаються різними варіантами взаємодії «нажитих» (комбатантних) і загострених характерологічних рис, які були набуті особистістю в процесі свого розвитку до участі у бойових діях. Іншими словами, комбатантна акцентуація є динамічно-ситуативним субклінічним варіантом ПТСР, на тлі якого за несприятливих умов може відбуватися подальша псіхопатизація особистості і розвиток коморбідних психічних розладів.

Чисельні дослідження спрямовані на вивчення особистісних змін у учасників бойових дій вказують на наявність комбатантних акцентуацій у більш ніж 90% ветеранів. При цьому, зазвичай домінують ананкастичний, психастенічний, істеричний і збудливий типи акцентуєваних рис, з меншою частотою у екс-комбатантів виявляються алекситимічна акцентуація і емоційна нестійкість. При цьому, надзвичайно важливим є й те, більший рівень загострення акцентуацій і більша їх варіативність виявляється, зазвичай, у постраждалих і ветеранів, які не мали відповідної підготовки для діяльності в надзвичайних умовах або у тих, хто був примусово залучений до військового конфлікту.

Крім зазначених змін для ветеранів виявляються властивими: відчуженість, замкнутість, підозрілість, фрустрованість, відчуття провини, розсудливість, прямолінійність, консерватизм, практичність тощо.

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В СУЧАСНІЙ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ БОРОТЬБІ

За підсумками локальних війн і збройних конфліктів кінця ХХ початку ХХІ століть обов'язковим та головним атрибутом перемоги в сучасному бою є завоювання переваги в інформаційно-психологічній сфері. Основою інформаційно-психологічної боротьби є засоби масової інформації і комунікації. Еволюція цих засобів значною мірою зумовлює розвиток інформаційно-психологічної боротьби.

Сучасна інформаційно-психологічна боротьба стає явищем політичної дійсності. Розглянемо особливості сучасних інформаційно-психологічних впливів як засобів досягнення політичних цілей.

Інформаційно-психологічні операції (ІПсО), як активна складова ведення інформаційно-психологічної боротьби є об'єктивним компонентом сучасних міжнародних відносин. В ході проведення ІПсО використовуються спеціальні методи (політичні, економічні, дипломатичні, військові та інші), а також способи і засоби для впливу на інформаційно-психологічне середовище супротивної сторони в інтересах досягнення поставлених цілей.

В ході сучасних збройних конфліктів та війн психологічні (інформаційно-психологічні) операції виступають в ролі невід'ємного компонента бойових дій, чинника застосування військ, що істотно підвищує бойову ефективність. Основними об'єктами інформаційного впливу є, з одного боку, інформаційно-технічні системи різного масштабу та призначення, з іншого – організаційно-психологічні об'єкти (психіка окремої особи; психологічні явища і процеси в соціальних спільнотах, групах різного масштабу, в суспільстві в цілому; феномен суспільної свідомості; соціально-політичні системи і процеси).

Вивчення особливостей захисту населення і особового складу військ (сил) від інформаційно-психологічних дій супротивника у війнах і збройних конфліктах показує, що:

- по-перше, в інформаційно-психологічній боротьбі засобам захисту, також як і засобам нападу повинна приділятися значна увага;
- по-друге, система захисту населення і військ від інформаційно-психологічного впливу супротивника повинна нести комплексний, багаторівневий характер (загальнодержавний, загальновійськовий);
- по-третє, психологічний захист особового складу від негативного інформаційно-психологічного впливу має здійснюватися як на внутрішньо особистісному, так і на між особистісному рівнях;
- по-четверте, основними способами захисту особового складу від інформаційно-психологічної дії є контрпропаганда; військово-політична цензура; регулювання діяльності засобів масової інформації; морально-психологічна підготовка; ліквідація джерел впливу.

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗСУ В УМОВАХ АТО ТА МОЖЛИВІ ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

В епоху інформаційних технологій, відкритого суспільства й глобального ринку, державам стало можливо добиватися поставлених цілей і без застосування зброї. Для цього достатньо лише мати потужні медіа, знати мови та вміти так маніпулювати свідомістю людей, щоб вони повірили в те, що їм нав'язується. На жаль в Україні за майже всі роки незалежності практично була занедбана державна політика в сфері забезпечення інформаційної безпеки держави. Безпорадність вітчизняного інформаційного поля призвела до катастрофічних наслідків, зокрема – війни на Сході.

Так як військові дії сьогодні все далі відходять від збройних сутичок до інформаційної боротьби, невід'ємну роль почали грати мережа Інтернет та використання новітніх комп'ютерів. Проблема тут постала у майже повній відсутності кваліфікованих кадрів. З початком конфлікту в зоні проведення АТО, українські військові зіткнулися з потужною пропагандистською кампанією сепаратистів саме в мережі Інтернет. При цьому імідж ЗС України на просторах всесвітньої мережі був зовсім не в радісному стані, а необхідних спеціалістів для зміни ситуації просто не було. Хоча наразі Збройні Сили почали нарощувати значний потенціал і в даній сфері.

Загалом серед основних видів інформаційних технологій, які можуть бути корисними для використання Збройними Силами України в зоні проведення АТО є: захищений зв'язок, радіорозвідка, системи наведення для артилеристів і GPS-навігація. Ці елементи є, можна сказати, невід'ємною частиною ведення сучасної «гібридної війни». Але не можна забувати і про традиційні медіа: газети, журнали, радіо, телебачення і особливо Інтернет, включаючи моніторинг та вплив через соціальні мережі та блогові платформи. Все це, звісно, сьогодні вже використовується в якійсь мірі під час проведення АТО, але поки що не приносить необхідних результатів.

Доцільно було б також звернути увагу на зручність використання новітніх інформаційних технологій у навчанні військових фахівців. В першу чергу використання технологій такого типу може дати можливість в декілька разів збільшити ефективність оперативної і бойової підготовки.

Таким чином, застосування новітніх технологій, навчання військових фахівців з використанням сучасної комп'ютерної техніки не включає в себе великих затрат в порівнянні з підготовкою фахівців на місцевості. Воно є більш безпечним, гнучким і адаптивним, а крім того включає в себе можливість програвати ситуацію декілька разів. За невеликою кількості недоліків на підготовчому етапі такого навчання, можна з легкістю сказати, що використання інформаційних технологій в даній сфері є досить вигідним і зручним рішенням. Вдосконалення управлінської діяльності та прийняття рішень дасть змогу набагато прискорити та надати більші можливості у підготовці військових частин та підрозділів до ведення бойових дій на Сході України.

РОСІЙСЬКА ОКУПАЦІЯ АРКТИКИ ЯК ФАКТОР ЗАГОСТРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОТИБОРСТВА

В сучасних умовах Росія активізує свої економічні, військові і дипломатичні зусилля для збільшення своєї присутності в Арктиці. На питання, навіщо витрачати гроші на цей регіон, існує принаймні три надзвичайно важливі причини:

- арктичний шельф – це регіон планети з найбільшими недоторканими запасами нафти і газу на Землі, великою частиною якого володіє Росія;
- в сучасних умовах виникає необхідність розвивати Північний морський шлях (далі - ПМШ). Це – найкоротший маршрут з Європи в Азію і Росія прагне якомога швидше його опанувати;
- в новій геополітичній ситуації військово-політичне керівництво РФ намагається підвищити свій потенціал за рахунок розвитку військової інфраструктури і збільшення постійної військової присутності РФ в Арктиці.

В цій частині світу знаходиться одна чи не з останніх великих родовищ у світі. За оцінками Геологічного Товариства США, в Арктиці (шельф + суша) знаходяться 90 мільярдів барелів нафти. При ціні близько 100 доларів за барель виходить, що «нафтовий куш», за який борються арктичні країни, дорівнює 9 трильйонів доларів. Для порівняння: це номінальний ВВП Росії за чотири роки. За такі гроші, незважаючи на складність добувати арктичну нафту, варто поборотися, вважають в Кремлі.

Очевидно, що Росія сьогодні намагається всіляко забезпечити свої стратегічні національні інтереси в Арктичному регіоні. Найгостріша конкуренція складається з членами Арктичної Ради, до якої входять США, Канада, Фінляндія, Ісландія, Норвегія, Данія.

За рахунок своєї військової присутності в Перській затоці і Індійському океані США можуть в будь-який момент перерізати морські торгові шляхи Китаю. Використання ПМШ, який буде знаходитися під контролем і захистом Росії, стане для Китаю найважливішим елементом національної безпеки.

Прогностичний аналіз можливого розвитку ситуації в Арктиці і навколо неї свідчить про загострення територіальних претензій в розподілі Арктики, де претензії країн багаторазово перетинаються. Тому Росія, як і США, не визнає ці претензії. Вона залишає за собою право висувати свої власні амбіції, і її безумовно доведеться доводити свої права на континент в умовах гострого дипломатичного конфлікту. І тоді наявність військ, здатних діяти навіть в Антарктиді, може виявитися в певних випадках вирішальним аргументом. Сьогодні ж російська окупація Арктики є одним факторів, який впливає на загострення інформаційно-психологічного протиборства.

Секція 6

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Розширення міжнародної співпраці України як суверенної держави з іншими країнами, загальнокультурна європейська політика, орієнтована на врегулювання і збереження різноманітних культурно-мовних контактів, спрямовують науково-педагогічних працівників на пошук нових освітніх концепцій та вдосконалення сучасних технологій навчання, за допомогою яких можна прискорити підготовку військовослужбовців до міжкультурної іншомовної комунікації. В умовах поглиблення міжнародних відносин, насамперед у війсьній сфері, постає актуальна проблема підвищення рівня професійно спрямованої комунікативної компетентності фахівців Збройних Сил України.

Сучасний рівень розвитку українського суспільства висуває нові, дедалі вищі, вимоги до підготовки військових фахівців. Навчальна програма з іноземних мов передбачає формування та розвиток мовної компетенції, тобто вміння користуватися лінгвістичною системою в різних ситуаціях. Однак ефективна підготовка з іноземної мови зумовлює потребу в оптимізації системи викладання.

Навчання професійно спрямованого говоріння передбачає створення окремої системи вправ, складеної на основі особливостей формування комунікативної компетенції в мовленні, а також лінгвосоціокультурних і функціональних аспектів, пов'язаних із труднощами засвоєння професійної лексики.

Слід зазначити, що в системі вправ на основі когнітивного підходу до іншомовного навчання має відображатися три етапи засвоєння лексики, а саме: осмислення матеріалу й формування мовленнєвих навичок, їх удосконалення, спрямоване на подальший розвиток мовленнєвих умінь. До того ж під час занять мають використовуватися вправи з такими видами мовлення, як імітативне (репродуктивне), мовлення-відповідь, реактивне (реакції на зовнішній стимул), ініціативне, або спонтанне, тощо.

Зазначимо, що в основу пропонованої системи вправ мають становити такі критерії, як спрямованість завдань на сприймання і передачу інформації, наявність ігрового компонента, лексичних опор, способів організації завдань. До переліку слід додати ще й принцип адекватності, який розглядають як відповідність комунікативних завдань рівню сформованості іншомовної професійної компетенції слухачів, а також принцип позитивного емоційного впливу на їх мовленнєву діяльність.

У сучасній практиці навчання іноземних мов проектну роботу на основі когнітивного підходу вважають одним із ефективних методів організації самостійної діяльності. Проектна діяльність – це дієва форма роботи, направлена на підвищення ефективності.

СИСТЕМИ МАШИННОЇ ОБРОБКИ ТЕКСТІВ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку ЗСУ, їх реформування і приведення до стандартів НАТО, військовий перекладач повинен досконало володіти іноземною мовою і орієнтуватись у сучасних комп'ютерних технологіях. Помічниками можуть виступати програми машинного перекладу.

Існує велика кількість програм машинного перекладу, найпопулярнішими з яких є Google Translator, Яндекс перекладач, PROMT і Babelfish.

Аналіз першого представленого онлайн-перекладача показав, що переваги Google Translator полягають в здатності перекладати з більше, ніж 50-и мов, а користувач має можливість власноруч обрати найбільш правильний варіант слова чи словосполучення з наданого переліку. Хоча він недосконалий для комерційного використання, програма допомагає багатьом користувачам зрозуміти загальний зміст фрагментів тексту невідомої їм мови.

Google здатен перекладати більшу частину військово-політичних текстів, а при роботі з військово-технічними термінами допускає помилки. Зокрема, в реченні “The fuse assembly consists of a fuse body, safety lever, safety pin, striker spring and primer”, Google переклав “striker spring”, як запобіжний шифт замість бойової пружини, однак з перекладом інших складових термінів він впорався.

Якість перекладу текстів військової тематики, перекладених з англійської мови за допомогою системи машинного перекладу Babelfish вкрай низька. Він не дає можливості зрозуміти сенс, система невірно підбирає значення слів, невірно здійснює переклад термінів.

PROMT також надає низьку якість перекладу текстів військово-технічної тематики, оскільки не оперує військовою термінологією (зокрема, “safety pin” був перекладений як “англійська булавка”, а “striker spring” – бойова пружина ударника, як атакуюча весна).

Здебільшого такі програми працюють на рівні словосполучень, вони успішно застосовуються для перекладу формалізованих текстів: технічної документації, структурованих інструкцій і т.п. Причиною цього є характерне для них використання простих речень без складних синтаксичних конструкцій.

Підсумовуючи можемо зазначити, що систему Google можна використовувати в Збройних Силах України для термінового перекладу нормативно-правових актів з військової справи, стандартів іноземних країни, проте вона не є досконалою і тому перекладені нею текстам обов'язково потребують пост-редагування. Інші системи машинного перекладу використовувати в Збройних Силах недоцільно.

СТРУКТУРНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ СТАНДАРТІВ НАТО У ДІЯЛЬНІСТЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Збройні Сили України у коротко- та середньостроковій перспективі паралельно із забезпеченням технічної та оперативної сумісності сил оборони із збройними силами держав – членів НАТО здійснюватимуть трансформацію й адаптацію документів оборонного планування, оперативного і бойового управління, статутів і настанов до стандартів НАТО.

Результатом впровадження будь-якого військового стандарту (ВС) НАТО стає видання військового стандарту України. Переклад ВС НАТО стає першим етапом в системі впровадження таких стандартів у діяльність ЗСУ. Під час перекладу ВС НАТО слід обов'язково враховувати ступінь відповідності ВС України з відповідним ВС НАТО.

В Україні застосовується триступенева схема класифікації відповідності між ВС України та ВС НАТО:

- а) ідентичні військові стандарти;
- б) модифіковані військові стандарти;
- в) нееквівалентні військові стандарти.

Військовий стандарт України є ідентичним з ВС НАТО за умови, коли національний нормативний документ ідентичний за технічним змістом, структурою і викладом (він є тотожним перекладом). Принцип зворотності в такому випадку перекладу дотримано.

Військовий стандарт України стає модифікованим щодо ВС НАТО за таких умов:

- а) ВС України має технічні відхилення, які точно визначено і пояснено;
- б) ВС України відтворює структуру ВС НАТО. Зміни в структурі здійснені тільки тоді, коли вони гарантують легке порівняння змісту і структури обох документів. Принцип зворотності перекладу не дотримано.

Військовий стандарт України нееквівалентний ВС НАТО за таких умов:

- а) національний нормативний документ має технічні відхилення та (або) редакційні зміни, які не визначено і не пояснено;
- б) національний нормативний документ має зміни в структурі документу, які не гарантують легкого порівняння змісту і структури обох стандартів і які точно не є ідентифіковані;
- в) національний нормативний документ має меншу частину положень ВС НАТО.

Національний нормативний документ може охоплювати ВС НАТО повністю і може містити додаткові технічні положення, які не є частиною прийнятого ВС НАТО. У цьому разі ступінь відповідності ВС НАТО – модифікований, або “нееквівалентний”, залежить від того, чи точно визначено відмінності і чи зведено у перелік і пояснено технічні відхилення, навіть, якщо частина стандарту могла не зазнати жодних модифікацій.

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В ПРОЦЕСІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ

Співробітництво України з військовими відомствами інших країн є важливою складовою міжнародного співробітництва держави і має особливе значення для зміцнення національної безпеки і оборони України. Завдання, поставлені перед ЗСУ для забезпечення реалізації курсу держави на європейську та євроатлантичну інтеграцію, тривалий процес реформування Збройних Сил, розширення участі України в міжнародній миротворчій діяльності зумовлюють зростання вимог до володіння особовим складом ЗСУ іноземних мов. В цих умовах вивчення іноземних мов є одним з головних пріоритетів в службовій діяльності та професійній підготовці особового складу ЗСУ.

Діюча система мовної підготовки дає можливість вивчати і вдосконалювати знання іноземної мови для військовослужбовців на всіх етапах проходження служби. Вона об'єднує як базову мовну підготовку, котра надається курсантам і слухачам під час навчання у ВВНЗ, так і мовну підготовку військовослужбовців безпосередньо в процесі їх служби, яка забезпечується створеною за останні роки мережею курсів іноземних мов.

Одночасно, в умовах постійного зростання комплексу завдань, що потребують знання особовим складом іноземних мов, гостро виникають проблеми як підвищення ефективності використання систем мовної підготовки, так і пошук шляхів розширення цих можливостей для забезпечення реалізації перспективних завдань збройних сил щодо мовної підготовки.

З метою організації мовної підготовки військовослужбовців в Україні діють курси іноземних мов з інтенсивною формою навчання (далі курси).

Подібні курси організовані і функціонують на базі ВВНЗ Міністерства оборони України, а також в офісах Британської Ради, які знаходяться в різних регіонах України.

Слухачі розподілені на групи для вивчення англійської, німецької, французької, арабської та інших мов. Після завершення курсів та по результатах тестування слухачі отримують відповідні сертифікати. Існують також різноманітні програми і проекти, направлені на покращення мовної підготовки всіх категорій військовослужбовців.

Крім цього, навчання військовослужбовців англійській мові здійснюється на курсах удосконалення мовної підготовки за кордоном згідно з міжнародними освітніми програмами. Військовослужбовці удосконалюють мовну підготовку на території США, Канади, Республіки Угорщина, Литви та інших держав.

ОЦІНЮВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕМАТИКИ ОНЛАЙН-СИСТЕМАМИ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Оцінювання якості перекладу є важливою сферою дослідження для визначення ефективності та оптимізації роботи існуючих систем машинного перекладу (далі – МП).

При оцінці ефективності систем МП беруться до уваги такі критерії: системні характеристики (швидкість і час виконання перекладу, зручність подання інформації, вартість, можливість інсталяції/деінсталяції та інші).

З точки зору характеристик зіставлення сенсу оригіналу і перекладу системи оцінюють за такими показниками:

- точність перекладу;
- правильний переклад термінології.

З точки зору якості характеристик змісту тексту:

- адекватність;
- зрозумілість.

З точки зору якості характеристик структури мови перекладу:

- природність;
- зв'язність;
- лінгвістична правильність.

Для тестування систем МП розглянемо наступне речення військово-технічної тематики:

Гелікоптер був створений компанією “Hughes Helicopters” для знищення броньованих цілей противника в будь-яких метеорологічних умовах.

Переклад 1 (“GoogleTranslator”):

Helicopter was created by “HughesHelicopters” to destroy enemy armored targets in any weather conditions. (Висока швидкість перекладу, зручність подання інформації, безкоштовна, наявна інсталяція/деінсталяція, правильний переклад термінології, відносно точний адекватний переклад).

Переклад 2 (“Яндекс. Перекладач”):

The helicopter was developed by “HughesHelicopters” company to destroy armored targets of the enemy in any weather conditions. (Висока швидкість перекладу, зручність подання інформації, безкоштовна, не наявна інсталяція/деінсталяція, правильний переклад термінології, відносно точний зрозумілий переклад).

Отже, враховуючи критерії оцінки онлайн-систем МП обидва варіанти перекладу є відносно точними та адекватними, але система “GoogleTranslator” є зручнішою (можливість інсталяції/деінсталяції програми та можливість пропонування власного варіанту перекладу).

Проведений аналіз помилок дає змогу зробити висновок, що якість систем МП “Google Translator” та “Яндекс. Перекладач” приблизно однакова і обидві системи можуть виконувати переклади жанрово-тематичної адекватності, але перекладачеві для редагування перекладу бажано звертатися до оригінального тексту.

*к.ф.-м.н., доц. Лавриненко Н.Ю. (ВДА ім. Є. Березняка),
к.пед.н. Лисенко С.А. (ВДА ім. Є. Березняка),
Скрипкіна Я.М. (ВДА ім. Є. Березняка)*

МОДЕРНІЗАЦІЯ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Сучасні воєнно-політичні умови, що склалися через тимчасову окупацію Росією Криму і міста Севастополя, інспірування та підтримання нею сепаратистського руху й іррегулярних збройних формувань, проведення антитерористичної операції на сході України виявили низку проблем, які зумовили необхідність поступового наближення Збройних Сил України (ЗСУ) та структурних підрозділів Міністерства оборони України (СП МОУ) до стандартів НАТО, і, як наслідок, удосконалення системи підготовки військових фахівців. Зокрема згідно з Воєнною доктриною України передбачається, що всі заходи з реформування сил оборони виконуватимуться з урахуванням досвіду держав – членів НАТО та на основі стандартів і критеріїв НАТО, необхідних для набуття членства в цій організації. Одним з основних якісних військових критеріїв вважається досягнення до 2020 року сумісності ЗСУ та СП МОУ з відповідними силами держав – членів НАТО. Пріоритетним напрямом діяльності відповідно до цієї вимоги є мовна підготовка особового складу українських ЗС та СП МО. Її реалізація з урахуванням реалій сьогодення та інтернаціоналізації вищої освіти актуалізували процеси модернізації змісту, форм та методів навчальної діяльності ВВНЗ, інтенсифікували мовну підготовку та професіоналізацію військовослужбовців, зокрема майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах (МВУМВ), які діятимуть в екстремальних умовах.

Виходячи з цього, у ВДА імені Євгенія Березняка було модернізовано методики викладання дисциплін лінгвістичного циклу на основі нових комплексних методик з використанням “Комплексної методики психофізіологічної саморегуляції функціонального стану особистості”, спрямованих на формування супрематичного рівня іншомовної компетентності та психологічної готовності до фахової діяльності.

Використання цієї методики під час вивчення дисциплін лінгвістичного циклу є досить прогресивним на сучасному етапі підготовки фахівців, які діятимуть в екстремальних умовах. Це сприяло, зокрема, концентрації уваги аудиторії, психологічному комфорту, підтриманню оптимального рівня виконання завдань та загалом формуванню в майбутніх МВУМВ супрематичного рівня іншомовної компетентності у взаємозв'язку з високою психологічною готовністю, що є цілком виправданим, зважаючи на екстремальні умови їхньої фахової діяльності та виконання вимог щодо реалізації курсу держави на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

ПРОБЛЕМА МОВЛЕННЯ І МИСЛЕННЯ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ Л.С. ВИГОТСЬКОГО ТА Ж. ПІАЖЕ

Проблема мовлення і мислення є ключовою в методиці та психології навчання іноземних мов. Вона стала предметом численних наукових досліджень, фундаментальними серед яких є створена радянським психологом *Л.С. Виготським* (1896 – 1934) культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій та концепція *Ж. Піаже* (1896 –1980), яка обґрунтовує генетичний підхід до аналізу інтелекту (мислення). Необхідність вивчення досягнень цих учених пов'язана із з'ясуванням поняття “лінгвістичне мислення”, формування якого здійснюється в ході вивчення людиною іноземних мов.

Центральне місце теорії *Л.С. Виготського* займає проблема опосередкування психічної діяльності. Досліджуючи генетичні корені мовлення й мислення, *Л.С. Виготський* дійшов висновку, що ці дві функції мають різне походження, але на певному етапі розвитку людини вони об'єднуються. Як відзначав учений, відношення мислення й мовлення в цьому випадку можна було б схематично позначити двома пересіченими колами, які показали б, що певна частина процесів мовлення і мислення збігається і є сферою “мовленнєвого мислення”. В якості одиниці такого мислення він виділяв значення слова, яке, на його думку, являє собою мовлення і мислення одночасно. *Л.С. Виготський* стверджував, що саме в значенні слова зав'язаний вузол тієї єдності, яку ми називаємо мовленнєвим мисленням. Значення слова, його узагальнення є актом мислення у власному розумінні слова. На його думку, вивчення розвитку, функціонування, будови, руху цієї одиниці допоможе з'ясувати питання про співвідношення мислення і мовлення, питання про природу мовленнєвого мислення. Він також вважав, що є всі підстави розглядати значення слова не тільки як єдність мислення і мовлення, а й як єдність узагальнення і спілкування, комунікації та мислення.

Ж. Піаже у своїй теорії мислення розглядає його як систему операцій, похідних від предметних дій. На думку ученого, засвоєння мови забезпечується розвитком сенсомоторного інтелекту, який проходить кілька стадій. Мовлення виникає на базі символічної функції, але є лише її окремим випадком, інакше кажучи, мислення і мовлення мають генетично різні коріння і до певного моменту розвиваються самостійно, хоча з віку приблизно двох років мислення дитини починає опосередковуватися знаками мови. З цієї точки зору мовлення є необхідною, але недостатньою умовою побудови логічних операцій. Без символічної системи вираження мовлення операції залишилися б у стані послідовних дій. Саме в подвійному сенсі – символічного стиснення і соціального регулювання – мовлення є необхідним для вироблення мислення.

Таким чином, наукові досягнення *Л.С. Виготського* та *Ж. Піаже* свідчать про тісний зв'язок мовлення і мислення, що є передумовою до з'ясування поняття “лінгвістичне мислення”.

СУТНІСТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ СЛОВОТВІРНОЇ МОДЕЛІ В СИСТЕМІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Моделювання механізмів словотвору як одного із компонентів морфологічної моделі мови передбачає застосування сучасних як теоретичних, так і практичних здобутків в царині лінгвістичних знань та інформаційних технологій. У теоретичних та практичних розвідках, присвячених автоматичній обробці словотвору та вивченню цієї галузі мовознавства зокрема, наголошується на необхідності розробки спеціальних лінгвістичних баз даних, відповідних методик та технологій, які б забезпечували належний рівень аналізу цього модуля.

Зважаючи на розробку знання-орієнтованої системи машинного перекладу, що спирається на вилучення закодованих в текстовій інформації знань з предметної галузі, запропонована нами модель словотвору повинна передусім забезпечувати оптимізацію побудови електронних перекладних словників. У своїй структурі модель містить словник суфіксальних та префіксальних афіксів. Для виділення базових одиниць мови ми пропонуємо спеціальну методику, суть якої полягає у виділенні словотвірних квазіформантів з початку та з кінця слова.

З-поміж ключових понять словотвору актуальними для нашого дослідження є словотвірне значення, словотвірний тип, словотвірна модель, словотвірний афікс.

Найвищою одиницею для аналізу словотвору є тип. Словотвірний тип характеризується спільністю ознак: частиномовна приналежність твірного слова та похідного, спосіб словотворення, формально-семантичне співвідношення між твірним та похідним словом. Словотвірна модель – це реалізація певного словотвірного типу.

Традиційно словотвірне значення визначається дослідниками саме для слів. Ця категорія слова визначається частиномовним значенням твірного слова, значенням словотвірного елемента та частиномовним значенням похідного слова. Для тлумачень цих значень мовознавці пропонують стандартні схеми тлумачень. У нашому дослідженні словотвірне значення – це узагальнене семантичне значення, притаманне певній моделі словотвору.

Розрізняємо ми поняття продуктивність та регулярність. Продуктивність визначаємо як властивість, що притаманна мові і фіксована у словниках та граматиках. Регулярність – властивість, що характеризує мовлення і предстала в текстах.

Для формування словників суфіксів та префіксів ми пропонуємо розроблені бази даних як необхідний універсальний інструментарій у вивченні та дослідженні аналізованого явища. База даних у цьому випадку повинна:

- містити всі необхідні суфікси та префікси, встановлені за обраною методикою;
- подавати продуктивні та регулярні типи, моделі словопороджувального механізму;
- представляти інформацію про похідне та твірне слово;

– репрезентувати статистичну інформації, необхідну для характеристики суфікса, моделі, типу.

Урахування продуктивного та регулярного афіксального словотворення дозволить розпізнавати “нові” слова, які утворюються завдяки цьому способу, навіть у разі відсутності їх у перекладному машинному словнику. Крім того, урахування словотвірної моделі дозволяє сформулювати вимоги до функціональної повноти перекладних словників в системах машинного перекладу. Залучення до аналізу нових текстів дасть можливість перевірити та у разі потреби доповнити наявну базу.

Лугіна Т.Б. (ВДА ім. Є. Березняка)

ВИВЧЕННЯ СТІЙКИХ ФОРМУЛ УСНОГО СПІЛКУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ ФРАНЦІЇ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО- КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ВДА

У процесі формування франкомовної компетентності у слухачів Воєнно-дипломатичної академії значне місце займає формування професійно-комунікативної компетентності так як у майбутній професійній діяльності володіння іноземною мовою за фахом – це важлива складова. Оскільки кожна сфера людської діяльності обслуговується своїми специфічними мовними засобами, для слухачів ВДА важливо ознайомитись з певними формулами спілкування французьких військових.

В своїй мовленнєвій професійній діяльності військовослужбовці будь-якої країни використовують певні формули спілкування, які можна вважати постійними, тобто стійкими. Цьому сприяють різні військові документи, традиції тієї чи іншої армії тощо. Такі стійкі формули спілкування французьких військових сконцентровані в різних статутах, інструкціях, в усному мовленні. Таким чином, вони є нормою мовленнєвої поведінки військовослужбовців. Вивчення слухачами ВДА цих формул та норм і адекватне їх використання у значній мірі може свідчити про їх кваліфікацію і, отже, значно полегшити професійне спілкування у майбутньому з франкомовними військовослужбовцями.

З метою кращого опанування цими стійкими формулами спілкування французьких військових під час практичних та самостійних занять слухачам ВДА доцільно вивчати аутентичні військові тексти (статути, настанови, інструкції тощо), працювати з відео та аудіо матеріалами, які містять інформацію про побут та професійну діяльність французьких військовослужбовців.

Знання стійких формул спілкування франкомовних військовослужбовців дуже важливо, тому що вони виконують цілий ряд спеціальних функцій, серед яких можна виділити наступні:

- функція контакту (установлення та підтримання контакту);
- функція ідентифікації індивіда (чи належить він до армійського соціуму);

- функція визначення ролі військовослужбовця (чи є він старшим або молодшим, начальником або підлеглим);
- інформативна функція;
- ритуальна функція (як функція ввічливості).

Отже, навчання стійких формул спілкування французьких військовослужбовців доцільно включити в навчальну програму з французької мови у ВДА для кращого формування у слухачів професійно-комунікативної компетентності.

Марець Б.О. (ВІКНУ)

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ВІЙСЬКОВОГО ТЕКСТУ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

На сучасному етапі інтенсифікації співробітництва між військовими інституціями України та країн-членів НАТО значно зросли обсяги перекладу військових документів. Це зумовило потребу у вивченні військових текстів в оригіналі та перекладі, зокрема, необхідність дослідження структурно семантичного аспекту військової документації.

Контент-аналіз – це техніка збору інформації, виробленого на основі систематичного виявлення відповідних цілям і завданням дослідження характеристик текстів (понять, дієслів, словосполучення і ін.) Контент-аналіз передбачає використання певних стандартизованих процедур, які забезпечують формалізацію та вимір досліджуваних ознак, що дозволяє робити професійні висновки про характер і особливості досліджуваного об'єкта.

Контент-аналіз може бути змістовним і структурним.

Змістовний контент-аналіз зосереджує увагу дослідника на змісті повідомлення, тоді як структурний – на кількості та особливості згадки контрольного терміну або імені в тексті повідомлення. Вважається, що за допомогою цього методу можна більш об'єктивно дослідити відбуваються політичні явища і процеси.

Дослідження починається з аналізу текстів, в яких міститься інформація про зазначені явища і процеси. Перш за все виділяються відповідні смислові одиниці; певні відомості, кількісні показники, оцінки, поняття, що розкривають зміст того чи іншого тексту. Оскільки містяться в тексті відомості, оцінки, поняття виражаються певними термінами і характерними словосполученнями, вони також враховуються при контент-аналізі.

Структурно-семантичний метод ґрунтується на єдності значень і засобів, служить для виявлення змін в структурно-семантичній організації фразеологічних одиниць.

Структурно-системний підхід слугує для опису парадигматичних зв'язків концепту у межах лексико-семантичного поля.

ОСНОВНІ РІВНІ ВИМОГ ДО РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ВИВЧЕННЯ ІНШОМОВНИХ ЗМІ

Сучасний інформаційний простір наповнений повідомленнями засобів масової інформації (ЗМІ), що висвітлюють різноманітні події. Обсяги інформаційного контенту вказують на те, що пошук необхідної інформації потребує розробки відповідних спеціалізованих пошукових систем із чітко заданим набором функцій в інтересах вивчення визначеного контенту.

Забезпечення такої системи необхідними функціями здійснюється завдяки ретельній розробці вимог до неї. Цей процес являє собою виявлення, формулювання, аналіз, документування і верифікацію умов, обов'язкових до виконання. Адже поняття «вимога» визначається як умова або можливість, яким повинна задовольняти система. Основні рівні вимог до системи включають: вимоги замовника, вимоги користувачів та функціональні вимоги.

Вимоги замовника містять високорівневі цілі організації або замовників системи. Як правило, їх висловлює замовник проекту, який представляє інтереси користувачів системи. Вони включають дані з обґрунтування необхідності даної системи для організації, тобто стосуються цілей, які організація має намір досягти за допомогою неї.

Вимоги користувачів описують мету й завдання, які користувачам дозволить вирішити система. До способів представлення цього виду вимог відносяться варіанти використання, сценарії й таблиці «подія – відгук». Таким способом у даному документі вказано, що можна робити за допомогою системи. Функціональні вимоги визначають функціональність системи, яку розробники повинні створити в рамках вимог замовника для виконання користувачами задач. Чітке розділення вимог на ті, що відносяться до ПЗ, обладнання або підсистем, які взаємодіють із людьми, дозволяє застосовувати системний підхід в ході розробки.

З використанням даного підходу, вимоги до системи вивчення іншомовних зарубіжних ЗМІ повинні забезпечувати основні функції: збір в Інтернет іншомовних повідомлень іноземних ЗМІ на задану тему та їх аналіз.

Система повинна враховувати сучасні досягнення в галузі кібернетики, комп'ютерної лінгвістики, психолінгвістики та психології. У розробці необхідна участь фахівців-лінгвістів, які повинні володіти іноземними мовами на рівні, достатньому для здійснення аналізу тексту на предмет відповідності його окремих компонентів умовам дослідження. Результати їх роботи повинні бути включені до бази знань підсистеми визначення емоційної тональності та підсистеми з прогностичними функціями. Відповідна база знань повинна бути покладена в основу блоку Сентимент-аналізу (Sentiment-analysis) системи та безпосередньо впливати на прийняття нею рішення щодо змісту повідомлення. Таким чином, урахування основних рівнів вимог до системи вивчення іншомовних ЗМІ дозволить забезпечити її ефективне функціонування та виконання завдань за призначенням.

МОВНІ АДАПТАЦІЇ РЕАЛІЙ ЛЕКСИКИ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНСЬКИХ ТА ІНОЗЕМНИХ ЗМІ)

Однією з особливостей сучасного світу є ведення гібридної війни, яка може бути далека від відкритого насильства і військових дій. Основна її увага зосереджена на психіці людини та маніпуляції нею.

Останні події на території України, а саме виникнення збройного конфлікту та початок Антитерористичної операції, ще раз підкреслили важливість ЗМІ в ході інформаційного протистояння. Більше того діяльність засобів мас-медіа орієнтована не тільки на безпосередніх учасників конфлікту, але й на пасивних спостерігачів, включаючи міжнародну спільноту. В свою чергу, перед перекладачами постає завдання, яким чином та за допомогою яких мовних одиниць забезпечити комунікацію та донесення до суспільства інформації про військові конфлікти, зберігаючи при цьому прихований зміст чи, навпаки, розкриваючи його.

Так, збройний конфлікт в Україні має різні найменування в різних мовних картинах світу, наприклад: для носіїв англійської мови – *Ukrainian crisis* (за словниковим визначенням *crisis* – *an unstable or crucial time or state of affairs in which a decisive change is impending*), для носіїв російської мови – карательная операция (за словниковим визначенням операцией называються боевые действия, которые проводятся с одной целью и объединены одним заданием), для носіїв української мови – антитерористична операція (Антитерористична операція – комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення злочинних діянь, здійснюваних з терористичною метою, звільнення заручників, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичного акту чи іншого злочину, здійснюваного з терористичною метою).

Тобто, як бачимо, в залежності від цільової аудиторії та бажаного впливу на свідомість людей, одне й те ж саме поняття не тільки по-різному найменується, але й має кардинально різні значення та смислове наповнення. І ми розуміємо, що не зважаючи на те, що в англійській мові існує прямий відповідник українського словосполучення “антитерористична операція” – “*antiterrorist operation*”, в даному випадку усі англومовні ЗМІ використовуватимуть вираз “*Ukrainian crisis*” як більш підходящий варіант передачі реалії.

Якщо говорити про інші реалії лексики антитерористичної операції, то найдоцільнішим є використання способу контекстуального розтлумачення реалій, ситуативного відповідника та методу уподібнення (синонімічна заміна), оскільки у всіх трьох варіантах забезпечується не просто передача реалій за допомогою іноземної мови, а й наближення їх до мовного світу мови перекладу, що значно полегшує розуміння самого повідомлення.

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ

Переклад відіграє величезну роль у культурному розвитку людства. Завдяки перекладу люди однієї країни знайомляться з життям, побутом, історією, літературою та науковими досягненнями інших країн.

Перекладач не повинен стояти на місці, а постійно розвиватись, адже не можна отримати певний рівень знань, вивчити визначену кількість слів іноземною мовою і бути професіоналом, мова динамічна, і щомиті з'являються нові слова, терміни, поняття, реалії.

Проблеми перекладу існували завжди, і з часом їх стає все більше.

Актуальні проблеми перекладу розглядали багато вчених-лінгвістів, у тому числі сучасних українських, такі як Балабін В.В., Рецкер Я.І., Виноградов В.В., Карабан В.І., Бархударов Л.С., Мирошніченко В.М. та інші.

Проблеми перекладу – це такі труднощі, які перекладач зустрічає під час інтерпретування смислу тексту, думок чи інформації в цілому з однієї мови на іншу (власне визначення).

Поширеною проблемою при перекладі є правильний та адекватний переклад інтернаціоналізмів.

Відомо, що інтернаціональні слова потрапляють в ту або іншу мову або завдяки запозиченню з іншої мови, або внаслідок того, що дві даних мови запозичили відповідне слово з якої-небудь третьої мови (наприклад, з латинської або грецької). *Наприклад: correlator – коррелятор, codepoint – кодова точка.*

Проте допустимість буквального перекладу термінів і термінологічних сполучень може бути джерелом помилок при здійсненні перекладу. Українське слово має ряд значень і лише одне з них відповідає англійському. Зазвичай це спостерігається тоді, коли слово запозичене з якоїсь третьої мови.

Так, українське слово аудиторія ширше за значенням англійського *auditorium*.

Українською мовою можна сказати аудиторія читачів; англійською слово *auditorium* в такому значенні не вживається, і еквівалентами в англійській мові для передачі цього значення будуть такі одиниці, як *the readership, the reading audience, the readers* або навіть *market* (пор. *the book has a good market*).

Такі слова можна назвати “хибними друзями” перекладача. Серед інших проблем перекладу можна перерахувати наступні: ідіоми, кліше, сленг, фразеологічні вирази.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ МІЖМОВНОГО ХАРАКТЕРУ

Активна участь України в різних сферах розвитку науки та техніки у сучасному процесі глобалізації зростає з кожним днем, саме тим викликане поглиблене вивчення наукового стилю перекладу, без якого інтернаціональне спілкування на рівні сучасної інформаційно-технологічної сфери є неможливим.

Дуже важливе питання постає у діяльності перекладача під час здійснення письмового (печатного) міжмовного перекладу текстів наукового стилю.

Технічна лексика має дещо інтернаціональний характер. Багато її слів ідентичні за формою і значенням у кількох мовах. Кількість слів, що мають спільне вживання у різних мовах, значно більша у мові технічного стилю. Завдяки цьому науковий опис інколи наближається до явища міжмовної комунікації.

Все більше уваги приділяється особливостям функціонування та перекладу термінологічного прошарку лексики. Процес утворення нових, найчастіше багатокомпонентних термінів є майже безперервним, це ставить вищі вимоги до їх адекватного перекладу з метою обміну лінгвістично-інформаційним досвідом.

Тому саме і виникає потреба у оволодінні термінології сфери, в рамках якої здійснюється переклад, а саме інтерпретування тексту оригіналу неможливе, якщо не визначити тип наукового тексту, не відтворити високий рівень формалізації, не використовувати граматичних трансформацій та не відшукати наявності логічних уточнень, тому під час здійснення перекладу й допускається авторська термінотворчість, в якій автор і відображає свою наукову точку зору та точку зору своїх колег.

Особливу увагу слід приділити перекладу термінів, які утворилися за допомогою деяких активних префіксів та суфіксів. З точки зору цього питання перекладачеві потрібно знати значення активних у термінотворенні афіксів.

Таким чином, для здійснення адекватного перекладу текстів міжмовного характеру перекладачеві потрібно мати досить високий рівень мовної підготовки, а також досить високий рівень загальних знань та знань специфічної галузі перекладу.

ПРОБЛЕМИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Переклад з однієї мови на іншу – це складний процес розумової діяльності людини. Перекласти – означає адекватно відтворити поняття, виражене засобами однієї мови, за допомогою засобів іншої мови, відтворити оригінал з урахуванням взаємодії змісту і форми.

Основна складність перекладу науково-технічних текстів, а саме переклад термінів, полягає у розкритті та передачі засобами української мови іншомовних реалій. Але було би невірним говорити про переклад термінів як таких.

Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого спеціального тексту, особливо науково-технічного є повне розуміння його перекладачем. Механічне заучування термінів, без проникнення у їх сутність, без знання самих явищ, процесів та механізмів, про які йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок у перекладі.

Перекладач повинен детально вивчити ту область науки і техніки, в якій він працює. Тільки тоді він зможе сміливо користуватися відповідними термінологічними словниками.

Також при перекладі значні труднощі іноді виникають через те, що в лінгвістичному аспекті терміни, як і інші слова мови, мають явище багатозначності.

У мові науки і техніки це явище поширене через те, що у терміносистемах різних галузей широко застосовується так зване семантичне словотворення, коли існуючій формі слова приписується те чи інше значення. У деяких випадках один і той же термін має різні значення в межах різних наук.

Особливі труднощі для перекладу становлять випадки, коли один и той же термін має різне значення в залежності від приладу чи обладнання. Вирішальним при перекладі багатозначного терміну є контекст.

Серед лексичних труднощів перекладу науково-технічного тексту слід виділити наявність певної групи інтернаціональних слів, які, незважаючи на схожість звучання у різних мовах, відрізняються в кожній мові своєю семантикою і стилістичним забарвленням.

ПОПЕРЕДНІЙ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ВИХІДНОГО ТЕКСТУ НА МАТЕРІАЛАХ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Усі військові матеріали відрізняються від інших матеріалів насиченістю спеціальної військової лексики та військової термінології, спеціальних скорочень та умовних позначень, а також деяких синтаксичних особливостей.

Актуальність даної роботи зумовлена підвищенням значення перекладу військово-технічних матеріалів для обміну інформацією між Збройними Силами України та країн з якими відбувається тісна співпраця.

Під час аналізу перекладач повинен:

- виявити стилістичні особливості;
- розглянути лексичні особливості;
- визначити найбільш складні для перекладу частини.

До специфічних особливостей військово-технічного перекладу відносять:

– вживання великої кількості військових термінів, які підібрані з великою точністю та ретельністю для максимально точної передачі змісту. Значну роль відіграють аббревіатури, службові частини мови та окремі слова, що забезпечують логічний зв'язок частинами речення;

– використання пасивних, безособових та неозначено-особових конструкцій. Використовуються у матеріалах складносурядні та складнопідрядні речення, у яких перевага надається іменникам, прикметникам та безособовим формам дієслова. Логічний наголос у реченнях дуже часто досягається завдяки використанню інверсій;

– ясність та точність донесення інформації до військовослужбовця. Це стає можливим лише у разі логічно обґрунтованої передачі матеріалу, відсутності емоційно забарвленої лексики.

Отже, під час аналізу перекладач виявляє для себе особливості для більш чіткого уявлення та розуміння інформації. Робить головний акцент на логічну а не емоційну сторону перекладу. Виключає можливість двоякого тлумачення інформації.

У контексті військово-технічного перекладу ми маємо справу із цілою низкою чинників, які потрібно враховувати під час перекладу. До них належать питання відтворення у перекладі функціональної спрямованості та стилю тексту, збереження його лексико-граматичної єдності.

Особливої уваги набувають критерії, якими керується перекладач у виборі тих перекладацьких стратегій, які повною мірою забезпечуватимуть адекватний переклад в найстиглиший термін. Також необхідно враховувати значні граматичні відмінності, зумовлені не тільки особливостями граматичної будови англійської та української мов, а й нормами та традиціями військово-технічної документації.

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ)

Питання військового перекладу постійно знаходиться центрі уваги фахівців з перекладу, але незважаючи на те, що загальні підходи до вирішення цієї проблеми досить добре вивчені, особливості перекладу конкретного жанру або конкретної групи наразі залишаються поза сферою інтересів дослідників, тобто є недостатньо вивченими. Тим не менш вивчення структурних та лінгвістичних особливостей військових текстів в аспекті перекладу є особливо актуальним на даному етапі розвитку ЗСУ.

По-перше, широке міжнародне співробітництво у військовій сфері вимагає відповідних знань структури та особливостей міжнародної документації. По-друге, інтеграція України у ЄС, НАТО та участь у миротворчих операціях ООН потребує стандартизації у сфері бойових документів, які мають забезпечувати згуртовану роботу між військовими контингентами із різних країн.

Під час проведення певних лінгвістичних досліджень, були виявлені наступні граматичні особливості військово-технічних текстів англійською мовою: між військово-технічними текстами, написаними різними мовами, існують значні граматичні відмінності, зумовлені особливостями граматичної будови мови, нормами і традиціями письмового наукового мовлення. Так, в англійських фахових текстах значно частіше, ніж в українських, вживаються форми пасивного стану та безособові форми дієслів, дієприкметникові звороти й специфічні синтаксичні конструкції, особові займенники першої особи однини та одночленні інфінітивні й номінативні речення тощо. Та все ж найбільше між англійськими та українськими військовими текстами граматичних розбіжностей інвентарного характеру, зумовлених особливостями побудови цих мов. Так, в українській мові відсутні неозначений та означений артиклі, що вживаються в англійській мові не тільки як певні означення, а й сигналізують про особливості розподілу інформації у англійському реченні.

Обов'язковою умовою адекватного перекладу є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень, правильно визначати граматичні труднощі перекладу й конструювати речення у перекладі відповідно до норм мови і жанру перекладу. Перекладач повинен бути добре обізнаним з граматичними особливостями вихідної та цільової мов, основами теорії перекладу взагалі та військового перекладу зокрема, а також із перекладними відповідниками у галузі граматики та лексики, перекладацькими трансформаціями, способами перекладу різних мовних та мовленнєвих явищ.

Для військового перекладача особливо важливе знання предмета перекладу – він повинен орієнтуватися у тій предметній галузі, до якої належить призначений для перекладу текст. Під час перекладу потрібно правильно зрозуміти зміст речень, смислові відношення між реченнями та значення мети текстових елементів, що беруть участь в організації тексту.

КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНА МОДЕЛЬ МОВНОГО КОНСТРУЮВАННЯ ГЕНДЕРУ В ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИКАХ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Під лінгвістичним конструюванням гендеру розуміється “когнітивна діяльність імплікативного-інференційного характеру, в основі якої лежить співвіднесення мовних форм/сигналів з гендерними уявленнями (асоціаціями, стереотипами, ідеалами тощо), які є частиною універсуму загальних смислів представників даної культури. Мова відіграє в цьому процесі подвійну роль: неусвідомлюваного фону, який фіксує гендерні стереотипи, ідеали і цінності, та інструменту, що дає можливість відтворювання гендерних смислів в соціальній практиці”. В якості вихідних жанроутворюючих ознак обрано лінгвістично релевантні особливості електронної комунікації на комунікативно-прагматичному рівні (комунікативна мета, а також стратегії та тактики для досягнення поставленої мети).

Як показав аналіз, найбільш значущими цілями жінок-користувачів соціальних мереж є “повідомити інформацію”, “поділитися цікавими посиланнями або цитатами”, “описати ситуацію, сьогоdnішній стан справ”. Ці цілі можна визначити як інформаційну та оцінювальну. Вони орієнтують адресата в світі подій та людей і сприяють створенню ціннісно-пізнавальної конструкції.

Слід також наголосити на необхідності врахування когнітивної сторони моделі адресата, яка проявляється в основному в когнітивно-прагматичній і експресивній функціях статусів, що є необхідним для запобігання можливого непорозуміння, і які служать для з'ясування та уточнення інформування в тому випадку, коли автор статусу на перше місце ставить не тільки здатність до мислення, а до співпереживання. В даному випадку автор прагнутиме в партнері по комунікації знайти людину, яка має схожу думку про ситуацію.

Головну мету індикаторів поточного стану можна визначити як спонукання адресата до комунікації, яка відбувається в тому руслі, яке заздалегідь обумовлено автором статусу.

У результаті аналізу мовного матеріалу і практичного його осмислення вдалося довести, що характерною комунікативною стратегією, використовуваною жінками-користувачами соціальних мереж для позначення індикаторів поточного стану (статусів) є презентація.

В індикаторах поточного стану як в одному з видів інтернет-дискурсу відображуються логіко-риторичні, лінгвістичні засоби мовного впливу, а також особистісні смислові структури (мотиви, потреби, цінності, думки і переконання адресанта). Всі ці смислові структури підпорядковані єдиній предметній меті комунікації: вони покликані так чи інакше трансформувати смислові структури адресата (які також репрезентуються в інтернет-дискурсі у вигляді явної або імпліцитної установки адресанта на той чи інший тип особистості адресата).

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

На сьогоднішній день статус іноземних мов у Збройних Силах України стрімко зростає. Держава потребує високоосвічених фахівців у військовій справі із знанням іноземних мов, професіоналів, готових до міжнародного співробітництва та участі у миротворчих операціях. Отже, постає і необхідність в удосконаленні методів вивчення іноземних мов, зокрема, з використанням Інтернет-простору.

Шляхами вирішення проблеми якісного і адекватного вивчення військово-службовцями іноземних мов є використання сучасних інформаційних технологій (лінгафонні кабінети, курси електронних лекцій, автоматизовані системи перекладу) військовослужбовці відпрацьовують усі аспекти вивчення іноземної мови, процес викладання переходить на якісно новий рівень, адже використання новітніх інформаційних технологій дозволяє змоделювати ситуації реального, природного спілкування.

Доволі ефективними вважається дистанційне вивчення іноземних мов. Як відомо, збройні сили НАТО вже понад 15 років підвищують професійний рівень свого особового складу за рахунок впровадження дистанційного навчання на різних етапах підготовки. Такий метод навчання надає можливість швидко і якісно вивчити мову на високому рівні прямо в електронному просторі. Даний метод також гарантує ефективність через систему постійних тестувань майбутніх фахівців, що і перевіряє продуктивність засвоєння набутих знань.

Також, треба зазначити допоміжні онлайн-сервіси вивчення іноземних мов в Інтернеті, такі як: *Busuu*, *Euro Talk. Speak English, Language in Use, English Grammar in Use*, а також веб-сайти <https://www.italki.com/>, britishcouncil.org/learnenglish, learnamericanenglishonline.com/. Представлені програми і сайти створені для людей з різним рівнем англійської мови. Наприклад, програма *Busuu* і сайт learnamericanenglishonline.com/ призначений для початкового рівня *Beginners*. Вони представляють собою допомогу у вивченні англійських слів і елементарних граматичних тем. Вони доступні, прості і добре сприймаються початківцями. Такі програми, як *Language in Use, English Grammar in Use* і сайти britishcouncil.org/learnenglish, <https://www.italki.com/> підходять для більш високого рівня англійської мови *Intermediate* та тих, хто хоче вдосконалити свої знання (*Advanced*). Щодо програми *Euro Talk. Speak English*, вона підходить абсолютно для всіх рівнів вивчення мови, адже розділена на 3 частини: *Beggins, Intermediate, Advanced*.

Аналіз світового досвіду використання дистанційного навчання дозволяє сформулювати низку переваг, що характеризують дану технологію навчання. Серед них: доступність, ефективність, оперативність, гнучкість, мультимедійність.

Отже, можна зробити висновки, що впровадження та вдосконалення інформаційних технологій з метою вивчення та підвищення рівня володіння

іноземною мовою виведе Збройні Сили України на новий етап міжкультурної багатонаціональної двосторонньої співпраці з іншими країнами світу, а також значно підвищить імідж української армії.

Шмідт Т.М. (ВДА ім. Є. Березняка)

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Традиційне навчання іноземній мові у вищих військових навчальних закладах не передбачає глибокого занурення у культуру народу, мова якого вивчається. Це, звичайно, відображається на загальному рівні підготовки військових фахівців, а саме на здатності ефективно виконувати свої фахові завдання іноземною мовою. Тому розвиток міжкультурної компетентності, зокрема, і у процесі вивчення мови, яка стає інструментом міжкультурного діалогу, є необхідним компонентом підготовки військових фахівців.

Основою розвитку міжкультурної компетентності є пізнання культури, а її об'єктивним носієм та засобом її пізнання є мова. Тому іноземну мову слід вивчати не стільки у якості інструменту вираження своїх думок, скільки як засіб отримання інформації про культуру народу. Адже мова – є універсальним інструментом для сприйняття традицій та духовних цінностей іншої культури.

До компонентів культури, що несуть національно-специфічне забарвлення, можна віднести такі:

1) традиції (або сталі елементи культури), а також звичаї, які визначаються як традиції у «соціонормативній» галузі культури, та обряди, що виконують функцію неусвідомленого залучення до системи нормативних вимог, що панують у даній спільноті;

2) побутову культуру, яка тісно пов'язана з традиціями, внаслідок чого її часто називають традиційно-побутовою культурою;

3) повсякденна поведінка (звички представників деякої культури, прийняті в деякому соціумі, норми спілкування, а також пов'язані з ними мімічні та пантомімічні коди, що використовуються носіями деяких лінгвокультурних спільнот);

4) «національні картини світу», що відображають специфіку сприйняття довколишнього світу, національні особливості мислення представників тієї чи іншої культури;

5) художню культуру, що відображає культурні традиції того чи іншого етносу.

Отже, на нашу думку, сформована МКК у майбутніх фахівців військово-дипломатичної служби передбачає готовність і здатність змінювати свої оцінки, відмовлятися від стереотипів під час ознайомлення з іншою культурою, що у результаті веде до уникнення ситуацій неправильного використання мови, або неадекватного сприйняття поведінки, або помилкової інтерпретації ситуації.

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ВІДСУТНОСТІ ІНШОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПОЛЬСЬКОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

В умовах агресії Російської Федерації повстають нові вимоги до майбутніх магістрів військового управління у міжнародних відносинах. Вони мають ґрунтуватися на високій професійній компетентності, що включає систему науково-теоретичних знань, спеціальних знань у галузі військової науки, фахових знань, навичок, умінь, здатностей, професійно важливих якостей та досвіду.

Невід'ємною складовою професійної компетентності і провідною метою вивчення іноземних мов військовими фахівцями є іншомовна комунікативна компетентність.

А результатом вивчення військовими фахівцями іноземних мов є використання іншомовної компетентності як інструменту для вирішення фахових завдань.

Відсутність іншомовного середовища, тобто відсутність можливості для слухачів мовного стажування за кордоном під час навчання, негативно впливає на процес формування польськомовної компетентності військових фахівців. Спілкування іноземною мовою відбувається лише в групі під час занять. Як вважає М. Ноулз, формування іншомовної компетентності у дорослих передбачає можливість негайної реалізації отриманих знань, навичок і вмінь на практиці в реальних ситуаціях фахової спрямованості. Інакше, воно не буде достатньо ефективним.

Отже, постійна мовна практика – шлях до сформованої на достатньому рівні іншомовної компетентності слухачів. Крім того, практика мови – це не тільки говоріння, це також аудіювання, читання та письмо.

Тобто, спілкування слухачів з носіями мови у спеціалізованих групах соціальних мереж, на спеціалізованих форумах, на заняттях у розмовних клубах, читання польськомовної преси. Всі ці заняття мінімізують негативний вплив відсутності польськомовного середовища на процес формування польськомовної компетентності військових фахівців.

Таким чином, доцільним й методично виправданим є формування польськомовної компетентності у військових фахівців, що передбачає підготовку по чотирьох видах мовленнєвої діяльності шляхом різноманітного спілкування слухачів з носіями мови для ефективної майбутньої польськомовної комунікації в конкретних професійних сферах.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ПРОПАГАНДИСТСЬКОГО ВПЛИВУ НА НАСЕЛЕННЯ

В ході гібридного збройного конфлікту, у центрі котрого на даний момент опинилася Україна, надзвичайно важливу роль відіграє висвітлювання найгостріших проблем у засобах масової інформації. ЗМІ – це не лише спосіб інформування населення, а ще й потужна зброя для проведення інформаційної пропаганди, котра є невід’ємним аспектом боротьби з країною-агресором на міжнародній арені.

У випадку з Україною та інформативними повідомленнями, що надходять із зони проведення антитерористичної операції, важливо розуміти, що для глобалізації українського питання необхідний, як мінімум адекватний переклад, спрямування якого без сумніву повинне залежати від аудиторії. До прикладу, перекладаючи тексти спрямовані на сприйняття міжнародною спільнотою перекладачеві просто необхідно не лише здійснити перехід від SL до TL, але й вкрай обережно врахувати контекстуальні аспекти кожної окремої лінгвістичної одиниці.

Яскравим прикладом того, що може трапитись в хиткій політичній ситуації з неякісною роботою перекладача, стала ситуація описана Ольгою Ворожбит в журналі “Тиждень”. Вона стверджує: “Неправильний переклад слова “нелюди” англійською мовою у зверненні прем’єр-міністра Яценюка розпалив нову хвилю звинувачень у Німеччині на адресу українського уряду у фашизмі. Власне у початковому варіанті це слово переклали, як “subhumans”, що українською можна перекласти як “недолюди”, “неповноцінна людина”, а от німецькою слово звучить вже з історичним підтекстом – “Untermensch”. Саме таким терміном характеризувала нацистська пропаганда людей неарійського походження – євреїв, циган та слов’ян. Пізніше слово “subhumans” виправили на “inhumans”, що є правильнішим перекладом, але це не вирішило проблеми”

Саме тому, сьогодні медіаграмотність – життєво необхідна навичка в контексті російської інформаційної агресії. А особливо для перекладачів, оскільки працюючи з матеріалами ЗМІ або навіть з поняттями котрі часто там фігурують, сам лінгвіст може стати однією з ланок поширення пропаганди. Отож, як не піддатись під хвилю інформаційної істерії?

За вимогами перекладацької етики, варто навчитись критично розглядати повідомлення. Критичне мислення або критичний аналіз – це набір усвідомлених дій і навичок, завдяки яким ми можемо оцінювати чиюсь або свою інформацію на предмет того, чи є ця інформація правдивою чи містить маніпуляції.

Отже, в умовах сучасної гібридної війни, всім людям пов’язаним з впливом на думку суспільства, а особливо перекладачам необхідно вчитися медіаграмотності, та особливо ретельно підбирати не лише власні висловлювання, а й контекст та спрямування перекладацької діяльності у кожній окремій ситуації.

УСНИЙ ДВОСТОРОННІЙ ПЕРЕКЛАД ЗАХОДІВ МІЖНАРОДНОГО ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

За останні 2 роки підвищилася активність співпраці Збройних Сил України (далі – ЗСУ) у сфері міжнародного військового співробітництва з країнами-членами НАТО, Європейського союзу та іншими країнами, та відповідно потреба в адекватному усному двосторонньому перекладі. ЗСУ беруть безпосередню участь у різноманітних міжнародних конференціях, навчаннях та зустрічах.

Під час проведення попередньо вказаних міжнародних зустрічей неодноразово були помічені складності у здійсненні усного двостороннього перекладу, а саме:

- проблеми у розумінні лексики військово-технічного та військово-спеціального характеру, наприклад: *chopper* – у повсякденному житті слово означає – колун, ніж, а у текстах військової тематики – вертоліт, автомат;
- неправильне трактування клішованих виразів, наприклад: *Now by way of introduction I would go as far as to say that...* – У якості вступу я би сказав (хотів би сказати), що... ;
- виникнення непорозумінь, через незнання аббревіатур військово-політичного, військово-технічного та військово-спеціального характеру MOOTW (military operations other than war) – операції невоєнного характеру; NEO (non-combatant evacuation operations) – операції з евакуації цивільного населення;
- насиченість однорідними членами речення;
- відмінна структура побудови речень в українській та англійській мовах;
- використання омофонів в текстах англійською мовою.

Також значними труднощами можуть стати прецензійна інформація та відсутність або ж недостатня наявність базових фонових знань.

Висновок: Оскільки переклад – це передача змісту того, що було висловлено, то перекладаються не слова, граматичні конструкції чи інші засоби мови оригіналу, а думки, зміст оригіналу. Згідно з теорією перекладу немає неперекладних матеріалів, є складні для перекладу тексти. Труднощі під час перекладання пов'язані з недостатнім знанням мови оригіналу, мови, якою перекладають, або з відсутністю в цій мові готових відповідників. Тому перекладачеві потрібно не тільки знати, а також вміти застосовувати адекватні способи та прийоми перекладу тих елементів військового тексту, що викликають найбільші труднощі.

Звідси неважко зробити висновок, що для усного перекладу надзвичайно важливу роль відіграють обсяг словникового запасу перекладача та його фонових знань стосовно якомога ширшого кола галузей життя в усіх його проявах. Важливими є також наявність чітко сформованих навичок та умінь усного перекладу, зокрема володіння достатньо широким спектром перекладацьких прийомів на різних рівнях мовної системи, задовільна дикція, високий темп мовлення та психологічна стійкість.

ЧАСТКОВА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Професія військового перекладача є невід'ємною складовою у системі лінгвістичного забезпечення військ Збройних сил України. Особливістю підготовки таких фахівців є спеціально розроблена комплексна методика викладання військового перекладу для курсантів ВВНЗ України.

У зв'язку з останніми подіями на території нашої держави, перебуваючи у стані неоголошеної війни з Російською Федерацією та з початку проведення антитерористичної операції на сході України, наші західні партнери надають всебічну підтримку Збройним силам України та іншим військовим формуванням зокрема проведенням спільних міжнародних навчань як на території України так і поза її межами. У результаті цього зростає все більша потреба у перекладачах зі знанням військово-технічної та військово-спеціальної термінології.

Основним завданням навчання військового перекладу у ВВНЗ є підготовка майбутніх військових перекладачів, які володіли б знаннями, вміннями і навичками, необхідними для цієї професії.

Навчальний матеріал повинен бути актуальним, містити типові перекладацькі проблеми, забезпечити розвиток та формування перекладацьких вмінь та навичок.

Важливою частиною підготовки майбутніх військових перекладачів є формування базових перекладацьких компетенцій під час лінгвістичного забезпечення військ. Вони можуть мати загальний чи більш особистісний характер, охоплювати багато дій чи тільки деякі з них. Специфічність розвитку перекладацьких вмінь полягає в тому, що вони формуються лише в результаті постійної практики курсантів на основі мовних навичок і теоретичних знань, якими вони володіють.

Перекладацьку компетенцію утворюють базові, специфічні та спеціальні складові, під якими розуміється сукупність знань, умінь та навичок, що дають змогу перекладачу успішно виконувати фахові завдання за призначенням. При цьому до базових складових відносяться знання, уміння та навички, тією чи іншою мірою потрібні йому в усіх видах перекладу; до специфічних – знання уміння та навички потрібні в одному або декількох споріднених видах перекладу (письмовому, зорово-усному, абзацно-фразовому, послідовному, синхронному); до спеціальних – такі, що потрібні при перекладі текстів певного жанру та стилю, наприклад: військових, науково-технічних, ділових, художніх тощо.

Секція 7

ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ГІС ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ОПЕРАТИВНОСТІ ПРИВ'ЯЗКИ ПОЗИЦІЙ АРТИЛЕРІЇ

У системі вогневого ураження противника найважливіша роль належить артилерії. Вона створює сприятливі умови для завершення розгрому противника загальновійськовими частинами (підрозділами).

Залежно від обставин та характеру цілей (об'єктів) артилерія виконує завдання з ураження наземних елементів систем високоточної зброї, артилерії, танків, БМП (БТР), протитанкових та інших вогневих засобів, живої сили, вертольотів на посадкових майданчиках, пунктів управління, засобів ППО, радіоелектронних засобів противника; руйнування його фортифікаційних споруд; а також дистанційного мінування місцевості. Крім того, артилерія може виконувати завдання світлового забезпечення бойових дій військ вночі, задимлення місцевості, цілевказання і доставки в розташування противника агітаційного матеріалу.

Значення артилерії як головної вогневої сили Сухопутних військ було завжди високим і залишається таким сьогодні. На сучасному етапі, з досвіду військових навчань та минулих локальних війн, у яких застосовувалися Сухопутні війська, загальний обсяг завдань вогневого ураження в тактичній зоні розподіляється так: на артилерію – 60–70 %, на авіацію – 20–25 %, на ракетні війська – до 5 %, на механізовані і танкові війська – до 10 %.

Артилерія на основі повної підготовки розрахованих установок для стрільби може негайно відкривати точний вогонь по цілях (об'єктах) противника. Підготовка і ведення такого вогню забезпечують прихованість організації загальновійськового бою, раптовість його початку і значне ураження живої сили і техніки противника.

До позитивних якостей артилерії належить також практична незалежність від ступеня ППО противника і метеорологічних умов. Досвід проведення АТО на сході країни свідчить, що за складних метеорологічних умов і надійної ППО авіація практично не може брати участь у вогневому ураженні противника. За таких умов на артилерію може покладатися до 90 % усіх вогневих завдань.

Вищезазначені якості дозволяють зробити висновок, що сучасна артилерія є найбільш дієвим та ефективним засобом ураження противника і вогневої підтримки загальновійськових підрозділів і частин у сучасному бою.

Успіх сучасного загальновійськового бою в значній мірі залежить від ретельної організації бойового забезпечення. Для ефективної стрільби артилерії потрібно провести комплекс заходів, спрямованих на безперервне підтримання артилерійських підрозділів у стані постійної готовності до виконання вогневих завдань за різних обставин. Одним з заходів підготовки стрільби на вогневій позиції є топогеодезична прив'язка позицій артилерії. В умовах сучасного бою є актуальним використання мобільних ГІС за допомогою яких прив'язка позицій виконується значно швидше в порівнянні з традиційними методами та має високу точність.

ОПЕРАТИВНЕ ВИПРАВЛЕННЯ КАРТОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ БПЛА

На сьогоднішній день розвиток збройних сил виходить на передній план, зростання ролі повітряних засобів (авіація, крилаті ракети, інші безпілотні літальні апарати) у вирішенні завдань вогневого ураження противника, збільшення просторового масштабу збройної боротьби і зменшення часу на її ведення. Зростає роль оперативного забезпечення військ, у тому числі і її складової – топогеодезичного забезпечення. З розвитком засобів збройної боротьби вимоги військ до точності та достовірності топогеодезичної інформації, яка надається, та оперативності забезпечення нею різко зростають.

Досвід топогеодезичного забезпечення підрозділів топографічної служби під час проведення АТО (антитерористичної операції) свідчить про те, що в базах геопросторових даних інформація, місцевість повинна відповідати вимогам щодо точності і достовірності. Виконання цих вимог можливе тільки шляхом застосування новітніх технологій, сучасних приладів та методик для підвищення оперативного виправлення картографічних матеріалів. Підвищення оперативності виправлення картографічних матеріалів з застосуванням новітніх технологій, а саме безпілотних літальних апаратів є сутністю розвитку.

Топографічна карта є одним з основних засобів оцінки місцевості і управління військами. Зміст топографічної карти відображає фактичний стан місцевості і, в першу чергу, основних її елементів, що мають важливе значення для орієнтування і пересування військ. Під впливом природних факторів, в результаті людської діяльності та бойової діяльності військ на місцевості відбуваються зміни.

З метою швидкого приведення змісту основних елементів топографічних карт у відповідність до місцевості виконується їх оперативне виправлення. Ця робота регламентується чинними нормативними документами і здійснюється частинами і підрозділами топографічної служби з використанням приладів і обладнання, яке є на озброєнні.

Створені карти, як правило, відповідають вимогам до точності нанесення змін, але традиційна методика виконання робіт вимагає значних затрат часу на виготовлення та доведення до підрозділів.

Цей недолік можна усунути шляхом впровадження нових методів опрацювання даних з використанням електронних карт, а саме методика оперативного виправлення топографічних карт, яка базується на сучасних досягненнях в галузі цифрової обробки знімків, які можна легко отримати за допомогою БПЛА.

ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Екологічна безпека сьогодні стає одним з невід'ємних питань національної важливості. До цього призвів нинішній стан навколишнього середовища в Україні, яке стало одним з безпосередніх джерел загрози життю і здоров'ю громадян України. Реалізація національних екологічних програм поставила в порядок денний питання про участь у них Збройних Сил України (ЗСУ).

Оскільки ЗСУ є невід'ємною частиною суспільства і держави, проблема екології, як складова частина проблеми екологічної безпеки країни, носить загальнодержавний характер.

Щоденна цивільна та військова діяльність, як правило, вкрай негативно впливає на довкілля. Внаслідок багаторічних порушень природоохоронного законодавства, зокрема щодо утримання та експлуатації авіаційних і військово-морських баз, полігонів і танкодромів, учбових центрів, баз і складів паливно-мастильних матеріалів, військово-ремонтних і будівельних підприємств, парків бойової і автотракторної техніки, об'єктів тепло-, водо-, енергопостачання, зливних і очисних споруд, місць збору та утилізації відходів, а також внаслідок недотримання вимог екологічної безпеки під час проведення заходів бойової та оперативної підготовки військ і сил, уже забруднено та продовжується забруднення основних складових довкілля: ґрунтів, поверхневих та підземних вод, атмосферного повітря.

Геоінформаційні технології – це інформаційні технології, призначені для збору, зберігання, обробки, відображення і розповсюдження даних, а також отримання на їх основі нової інформації і знань про просторово-координовані об'єкти і явища.

При вирішенні завдань екології за допомогою геоінформаційних технологій можливе:

- а) проведення постійних спостережень за факторами, що впливають на навколишнє природне середовище, і за станом цього середовища;
- б) проведення оцінки екологічних умов середовища існування людини і біологічних об'єктів (рослини, тварини, мікроорганізми тощо);
- в) створення умови для визначення регулюючих заходів у тих випадках, коли цільові показники екологічних умов не досягнуті.

ГЕНЕРАЛІЗАЦІЯ ГІДРОГРАФІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ НА ЕЛЕКТРОННИХ КАРТАХ ПРИ ВЕДЕННІ БОЙОВИХ ДІЙ

Географічна карта покликана виділяти найбільш важливі об'єкти з їх типовими ознаками і характерними особливостями. Це досягається за допомогою генералізації.

Основне завдання генералізації полягає в тому, щоб з багатьох предметів і явищ, спостереження і вивчення яких можливе в натурі або за допомогою аерозйомочних, описових і статистичних: матеріалів, виявити і відобразити на карті найбільш суттєві.

Це завдання вирішується шляхом:

- відбору предметів і явищ, що підлягають нанесенню на карти;
- узагальнення їх якісних і кількісних характеристик;
- узагальнення їх обриси (контурів).

Всі ці дії знаходяться в тісному взаємозв'язку і становлять в загальному складний процес картографічної генералізації.

Отже, під картографічної генералізацією слід розуміти процес виявлення і відображення на картах істотних, типових властивостей і характеристик особливостей картографуються предметів і явищ.

Типове й особливе знаходяться між собою в суперечності, досягнення якого становить головну трудність генералізації. Типове – це спільне, що міститься в групі різних предметів або явищ і ріднить їх між собою. Виділеним, на цій підставі, типами місцевості притаманні деякі загальні властивості, закономірно повторюються на даній ділянці земної поверхні.

Особливе – це те, що виходить за рамки типового, те, що притаманне тільки окремим, одиничним об'єктам. Конкретна дійсність у всіх випадках багатшими її типових властивостей. На місцевості завжди зустрічаються такі об'єкти, які є для неї типовими, але мають важливе військове і сільськогосподарське значення.

Гарбаров Р.В. (ВІКНУ)

МЕТОДИКА ГЕНЕРАЛІЗАЦІЇ ПІДПИСІВ НА ЕЛЕКТРОННИХ КАРТАХ

Розвиток сучасного суспільства ґрунтується на введенні і розвитку інформаційних технологій. З появою комп'ютерних систем паперові карти замінюються цифровими та електронними. Використання комп'ютерів у створенні карт є невід'ємною частиною сучасної картографії. Електронна карта – це цифрова картографічна модель, візуалізована або підготовлена до візуалізації на екрані засобами відображення інформації у спеціальній системі умовних знаків, зміст якої відповідає змісту карти певного виду та масштабу.

Одним з важливих питань складання карт в цифровій формі є картографічна генералізація, що впливає на повноту змісту, практичну цінність і наукову

важливість карт різного призначення та масштабу. Особливе місце займає генералізація підписів.

Як правило, підписи на електронних картах використовуються для найменування об'єктів і локацій, але їх роль в дійсності набагато важливіша. Підписи не тільки позначають місце розташування об'єктів, але також відображають їх тип і форму, зв'язки між ними, символізують асоційовані з ними дані. Підписи у вигляді коротких блоків і описів використовуються для позначення важливих елементів карти, таких як заголовки, джерела даних, тип проекції, масштаб, легенда і призначення карти.

Всі підписи, під час виконання генералізації на електронних картах повинні бути розташовані так, щоб не виникало сумнівів, до якого об'єкта вони відносяться; вони не повинні закривати умовних знаків важливих об'єктів та орієнтирів, перетинати зображення державних кордонів та мати мінімальну кількість перетинів з іншими елементами змісту карти.

Під час виконання бойових задач та проведення навчань, велика кількість підписів на карті веде до конкуренції за увагу з рештою символами карти, при цьому підписи дуже сильно впливають на подання загальної обстановки бою, допомагають більш точно та швидко оцінити відомості про противника, про свої підрозділи, про біологічну, хімічну, радіаційну обстановку, тощо. Ці дані дають змогу командуванню на оперативне прийняття рішення, допомагають вдало застосувати наявні сили, засоби та особливості місцевості, а також звести до мінімуму прийняття хибних рішень, що є особливо актуальним сьогодні, під час виконання бойових задач в зоні проведення антитерористичної операції.

Важливим завданням генералізації на електронних картах є проведення підбору підписів для об'єктів, в залежності від масштабу та призначення карти. Для цього розробляється методика генералізації підписів на електронних картах, яка складається з трьох етапів:

1. Налаштування масштабних рядів підписів, що містить наступні задачі: робота з базовим масштабом карти; створення масштабних діапазонів для класів підписів.

2. Формування стратегій розташування підписів складається з таких задач: визначення типу просторових об'єктів (лінійні, точкові чи полігональні); застосування способу розміщення підписів відносно об'єкта на карті (в залежності, від типу просторових об'єктів); налаштування додаткових параметрів підписів (шрифт, розмір, колір тексту).

3. Вирішення конфліктів розташування підписів досягається виконанням наступних задач: розстановка пріоритетів підписів; присвоєння ваги підписам; створення буферу навколо підписів; розташування підписів, які перекриваються.

На відміну, від традиційних методів генералізації, запропонована методика дозволяє комплексно підійти до відбору відображення підписів на електронних картах з урахуванням можливостей сприйняття інформації та особливостей створення електронних карт в частинах Топографічної служби Збройних Сил України, що дозволить прискорити процес генералізації підписів при роботі з електронними картами.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ MAPINFO ДЛЯ СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КАРТ

Створення нестандартної картографічної продукції у Збройних Силах України класифікується – як створення спеціальних карт і фотодокументів. Спеціальні карти є важливим елементом забезпечення військ.

В умовах швидкого розвитку комп'ютерних технологій, впровадження яких надає великі переваги, створення карт у всьому світі вже не є настільки залежним від фотокопіювальних процесів.

Технологія виготовлення та видання карт є багатоетапною та часозатратною, сучасні графічні редактори та ГІС-програми допоможуть вирішити ці проблеми.

На сьогоднішній день важливим є швидкість прийняття рішень, нанесення обстановки, розмноження інформації.

Згідно з керівними документами спеціальною карт продукцією вважаються: оглядово-географічні карти, карти змін місцевості, карти геодезичних даних, карти ділянки річки, карти гірських проходів, аерофотознімки (ортофотознімки) з координатною сіткою, фотосхеми, фотоплани (ортофотоплани), фотокарти, вони потребують швидкого редагування та видання.

З огляду на те, що на таких картах відображається динамічна інформація, вони прив'язані до часу й простору, вони є ідеальними для того аби виготовлятися за допомогою такого програмного продукту як, наприклад, MapInfo.

Перевагами MapInfo для спеціальних карт в першу чергу виключення багатьох застарілих етапів створення карт.

Створена електронна карта може бути відображена різними способами, у тому числі у вигляді високоякісної картографічної продукції.

Крім того, MapInfo дозволяє вирішувати складні задачі географічного аналізу на основі реалізації запитів і створення різних тематичних(спеціальних) карт, здійснювати зв'язок з відокремленими базами даних, експортувати географічні об'єкти в інші програмні продукти і багато чого іншого.

У цій роботі хочу показати доцільність, а в умовах війни можливо і критичну потребу, використання в Збройних Силах сучасних ГІС-програм для створення спеціальних карт.

Як результат буде представлена створена за допомогою MapInfo готова до видання спеціальна карта.

ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ФОТОКАРТ

Наочне, виразне відображення місцевості на знімках викликає природне прагнення використовувати аерокосмічне зображення як додаток до карти, а іноді і замість неї. Це призвело до створення нового виду картографічної продукції – фотокарт. Це карти з комбінованим графічним і фотографічним зображенням місцевості, створені на основі фотопланів на великі території. Вони відрізняються від звичайних карт більшою наочністю, об'єктивністю, є найкращими для орієнтування на місцевості, передають сезонний вигляд навколишнього середовища.

Фотокарти почали створювати в 1950-х роках, використовуючи матеріали аерознімання. Тоді їх виготовляли тільки в порівняно великих масштабах, до 1:50 000. Побудувати високоякісні фотокарти більш дрібних масштабів не вдавалося, так як мозаїчне фотозображення, змонтоване з багатьох знімків, було неоднорідним, строкатим. Поява космічних знімків, з великим просторовим охопленням, одержуваних у широкому діапазоні масштабів та дозволи, викликало до життя швидкий розвиток цього нового виду картографічних творів, досить різноманітних за змістом і формою. Високоякісні фотокарти почали складати в масштабах 1:100 000 і дрібніше. Але виробниче виготовлення фотокарт стало можливим лише після накопичення фондів знімків на великі території.

Сучасний розвиток космічних знімальних систем і цифрових фотограмметричних комплексів створює умови для розробки більш раціональних і економічних фотограмметричних технологій комплексного використання різноманітної геопросторової інформації для створення фотокарт.

Характерною особливістю фотокарти є наявність на ній рельєфу – одного із найважливіших елементів місцевості, який наносять із діапозитивів топографічних карт попереднього видання відповідних масштабів.

Картографічне зображення місцевості на фотокарті складається за результатами топографічного дешифрування аерофотознімків і стереоскопічної зйомки рельєфу, а також з використанням наявної топографічної карти.

Для отримання фотографічного зображення місцевості при виготовленні оригіналу фотокарти використовується фотоплан (ортофотоплан), змонтований в рамках номенклатурної трапеції.

З появою нових, більш досконалих і детальних знімків підвищився інтерес до фотокарт туристичних об'єктів, національних парків, військових. Поширеним є друк фотокарт зі знімків тематичного картографа Landsat з вдрукування на звороті топографічної карти того ж масштабу. Масове поширення набули фотокарти міст, створені за детальним знімкам SPOT, КВР/Комета. Крім загальногеографічних створюються спеціальні фотокарти об'єктів і явищ, що вимагають оперативного стеження за їх динамікою, – сніжного покриву материків, морських льодів Північного полярного басейну і т.п. Іноді фотокарти доповнюють тематичним навантаженням – результатами дешифрування

геологічних структур, контурами типів ґрунтів. Їх можна вважати тематичними фотокартами.

Фотокарти виконують важливу роль у військовій справі. Як засвідчить досвід ведення бойових дій в ході проведення антитерористичної операції на сході України, бойові дії ведуться переважно в межах або поблизу населених пунктів, на місцевості зі складним ландшафтом. Нагальною стала постійна потреба щодо оперативного виготовлення деталізованих великомасштабних фотодокументів про місцевість із додатковим інформаційним навантаженням. Завдяки об'єктивності фотозображення місцевості у поєднанні з вдрукованими елементами (рельєфом, гідрографією, рослинністю), фотокарта є найкращим фотодокументом для орієнтування військ на місцевості.

Зайцев О.В. (ВДА ім. Є. Березняка)

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ BIG DATA ДЛЯ СТВОРЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Сучасний стан розвитку геоінформаційних систем визначається постійним збільшенням обсягів інформаційних потоків, енергетичного та частотно-часового простору та залученням різномірних та розподілених в просторі джерел інформації. За допомогою традиційних систем управління базами даних (СУБД) та файлових систем стає неможливо ефективно використовувати наявний інформаційний ресурс. Останнім часом на вітчизняному та зарубіжному ринку з'являються програмні та апаратні рішення, які відносять до технологій масивно-паралельної обробки даних, так званих технологій "великих даних" (англ. Big Data). Такі технології повинні доповнити або замінити існуючі платформи обробки геопросторової інформації. Тому актуальним є питання дослідження сучасного ринку технологій Big Data в задачах створення та модернізації геоінформаційних систем.

Базовою архітектурою Big Data є SN-архітектура, яка забезпечує масивно-паралельну обробку даних на основі технології NoSQL. Для реалізації архітектури вже розроблено досить багато апаратних та програмних рішень як на відкритій, так і на комерційній основі, які розглянуто в доповіді. Рішення з відкритим кодом реалізовано в проєкті Apache Software Foundation – Apache Hadoop: розподілена кластерна система HDFS; програмний інтерфейс Map Reduce; мова програмування R та інші. Переваги використання рішень з відкритим кодом: можливість подальшого вдосконалення та адаптації власними силами; безкоштовність програмного забезпечення; наявність у вільному доступі додаткових програмних модулів для нарощування можливостей системи. Недоліки: обмежений базовий функціонал; обмеженість технічної підтримки розробником; необхідність самостійного вдосконалення та адаптації платформи під свої потреби. Комерційні рішення представлені продуктами відомих компаній у сфері СУБД, систем статистичного аналізу, систем оброблення даних: Cloudera, EMC, Oracle, IBM, Informatica, QlikView, Teradata.

Такі рішення містять кластери серверів і програмне забезпечення для масово-паралельної обробки. Використання комерційних рішень звичайно прискорює процеси розгортання та впровадження технологій, але потребує значних фінансових ресурсів.

У результаті аналізу наявних пропозицій ринку програмних та апаратних засобів Big Data, враховуючі інформацію про джерела інформації, інформаційні потоки та етапи її обробки, пропонується варіант програмно-апаратної платформи на основі технологій Big Data, який має забезпечувати масивно-паралельну обробку та аналіз потоків великих за обсягами неструктурованих, частково структурованих та структурованих даних.

Кусіль А.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ОНОВЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ КАРТ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

Виходячи з досвіду виконання різних завдань при проведенні спеціальних операцій, командири повинні володіти повною інформацією про розташування своїх сил та сил противника у будь-який момент часу.

Вдосконалення сучасних і поява новітніх типів та зразків зброї докорінно змінили характер і способи ведення бойових дій. Їх швидкоплинність у значній мірі скорочує час, необхідний для прийняття рішення командиром на управління боєм, що значно ускладнює процес управління військами. Все більше зростає залежність бойових можливостей військ від рівня інформаційних технологій, якості та повноти інформації.

Воєнний потенціал держави, бойова готовність Збройних Сил України сьогодні, як ніколи раніше, залежить від рівня інформаційного забезпечення, що здійснюється завдяки створенню та функціонуванню спеціалізованих військових інформаційних структур та технологій. Нині за ядро або складову частину військових інформаційних систем дедалі більше обирають географічні інформаційні системи та технології.

Тому сучасні погляди щодо ведення збройної боротьби та їх вплив на стратегію та тактику застосування підрозділів спеціальних операцій вимагають перегляду вимог до інформаційного забезпечення в цілому та до геоінформаційного забезпечення зокрема.

В умовах скорочення чисельності військ (сил) система управління повинна вирішувати той самий обсяг завдань що і раніше, отже її ефективність має значно зрости. У вирішенні цієї задачі одну з ключових ролей має виконати геоінформаційне забезпечення, як інструмент аналізу оперативної обстановки та засіб автоматизації процесу прийняття управлінських рішень посадовими особами органів військового управління.

Розвиток геоінформаційних технологій привів до широкого застосування електронних карт, як основних видів подання геопросторової інформації.

Створення електронної карти для забезпечення виконання завдання підрозділами при проведенні спеціальних операцій є досить актуальною задачею.

З'єднання та частини усіх родів військ потребують якісної, достовірної і оперативної інформації про місцевість та об'єкти, що розташовані на ній.

До бази даних цифрової топографічної моделі місцевості з мінімальними затратами часу можна точно і якісно внести будь-які зміни в розташуванні бойових порядків військ, що є досить важливим при оновленні карт.

Корюковець Т.Д. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ТРИВИМІРНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ КАРТИ ДІЛЯНКИ РІЧКИ В ХОДІ ПЛАНУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

В наш час стало актуальним питання щодо проведення спеціальних операцій в зоні тимчасово окупованих територій. Під спеціальною операцією військ (сил) у військовій справі розуміються воєнні дії, що проводяться спеціально створеними, організованими, підготовленими, оснащеними й забезпеченими, що комплектуються ретельно підібраним особовим складом. Для більш успішного виконання операції, підрозділи мають забезпечуватись необхідною актуальною картографічною інформацією, а ще краще, візуально розглянути район виконання. Для забезпечення командування та підрозділів тривимірною інформацією є необхідність впровадження такої задачі для топографічної служби.

Одним із перспективних напрямків застосування ГІС у сучасних географічних дослідженнях стала побудова віртуальних моделей. Оскільки геометричному опису реального світу властива третя координата, засоби тривимірного моделювання стали невід'ємним компонентом сучасних ГІС. Крім інформації про висоту об'єктів, третя координата може служити характеристикою будь-яких процесів чи явищ (температури, забруднення тощо) і використовуватися для їх просторового представлення.

Тривимірні моделі територій застосовуються при ситуаційному моделюванні (командні навчання), аналізі проектів і рішень (будівництво), для виконання аналітичних розрахунків і як інструмент підтримки прийняття управлінських рішень.

Конкретно гідрографічна мережа відіграє важливу роль для бойових дій військ і суттєво впливає на умови прохідності, орієнтування та водопостачання, побудову бойових порядків військ в обороні та наступі (контрнаступі).

При форсуванні водних перешкод військам необхідно застосовувати особливі заходи і способи ведення бою, а також застосовувати спеціальні засоби для їх подолання. ГІС, і програмні комплекси для обробки даних дистанційного зондування мають у своєму арсеналі програмні компоненти для тривимірного моделювання та візуалізації.

Використовуючи програмні компоненти ГІС для тривимірного моделювання, підготовка спеціальної операції штабами набуває кардинального нового змісту.

ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ДЛЯ АНАЛІЗУ РОСЛИННОСТІ

Випромінювання дає можливість за допомогою оцінки рівня його послаблення визначати вологість ґрунту, наявність або кількість снігу на поверхні. Недолік: обмежена просторова роздільна здатність та можливість вимірювань лише на невеликих висотах польоту авіаносія.

Фотографічні та відеографічні системи застосовують для визначення типів структури ґрунтів, аналізу стану рослинних покриву, спостереження за дренажними системами, оцінки характеру морських поверхонь.

Багатоспектральними сканерами можна провести аналіз земної поверхні, рослинних покривів, картографії, визначення вологості ґрунту, оцінок рослинної біомаси, снігових покривів, непрохідних просторів, кольору океану. Широкого застосування набула техніка дистанційного зондування ІЧ-випромінювання для аналізу ландшафтних екологічних процесів – випаровування, еватранспірації та вологості ґрунту, вивчення характеристик теплового балансу та теплових потоків, оцінки теплообміну між лісовими масивами. Надвисокочастотні локатори дають можливість вимірювати характеристики ґрунтів (нерівність, структуру, вологість), рослинних покривів та опадів, оцінювати водні ресурси, стан морської поверхні, прогнозувати наближення цунамі, визначати типи та розміри льодових масивів, аналізувати характер упаковки снігу.

Маючи спектральні дані на будь-яку територію, можна аналізувати рослинний покрив. Потужний інструмент для аналізу рослинності в дистанційному зондуванні – це вегетаційні індекси.

Вегетаційний індекс (VI) – це показник, що розраховується в результаті операцій з різними спектральними діапазонами (каналами) ДДЗ, і характеризує параметри рослинності в даному пікселі знімка. Ефективність VI визначається особливостями відображення. VI виведені, головному чином, емпірично.

Основне припущення щодо використання VI полягає в тому, що деякі математичні операції з різними каналами ДЗЗ можуть дати корисну інформацію про рослинність. Це підтверджується безліччю емпіричних даних. Друге припущення – це ідея, що відкрита ґрунт на знімку буде формувати в спектральному просторі пряму лінію (т.зв. ґрунтова лінія). Майже всі поширені вегетаційні індекси використовують тільки співвідношення червоного – ближнього інфрачервоного каналів, припускаючи, що в ближній інфрачервоній області лежить лінія відкритого ґрунту. Мається на увазі, що ця лінія означає нульову кількість рослинності.

На цей момент є дві різні ідеї про направлення ліній однакової рослинності (ізо вегетаційних ліній):

– Всі ізо вегетаційні лінії сходяться в одній точці. Індекси, які дотримуються цього припущення – це «ratio-based», відносні індекси, які вимірюють нахил ліній між точкою конвергенції і точки RED-NIR співвідношення в пікселі. Прикладами є індекси: NDVI, SAVI, і RVI.

– Всі ізовегетаційні лінії йдуть паралельно ґрунтової лінії. Ці індекси зазвичай називають «перпендикулярними» індексами, вони вимірюють перпендикулярно відстань від ґрунтової лінії до точки RED-NIR в пікселі (PVI, WDV, DVI).

При всій своїй різноманітності, здебільшого вегетаційні індекси працюють для територій з розрідженим рослинним покривом дуже погано. Якщо рослинний покрив убогий, то спектр знімка в основному залежить від ґрунту. Ґрунти можуть відрізнятися дуже сильно по відображенню, навіть якщо для аналізу використовуються дуже широкі спектральні діапазони. Huete et al. (1985) і Elvidge and Lyon (1985) показали, що ґрунтовий фон сильно впливає на індекси – якщо він яскравий, то значення індексу буде менше, якщо фон темний, – більше. Elvidge and Lyon (1985) показали, що багатофонові матеріали (ґрунт, камені, рослинна підстилка) сильно варіюють в червоному – ближньому ІЧ діапазоні, і це може сильно змінити індекс. Для вирішення цих проблем більш ефективним методом є застосування аналізу спектральних сумішей.

к.т.н., с.н.с. Литвиненко Н.І. (ВІКНУ)

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ

Розвиток збройних сил провідних країн світу в сучасних умовах характеризується стійкими закономірностями змін у військовій справі, що враховують основні тенденції досягнень науково-технічного прогресу. Раніше апробовані форми і способи врегулювання конфліктних ситуацій в нових міжнародних умовах опинились недостатньо ефективними, що викликало потребу перегляду всієї концепції використання формувань військового призначення як у внутрішніх військових конфліктах, так і у миротворчих операціях, під час яких активно використовуються нові підходи до ведення збройної боротьби, що підкреслює необхідність застосування нових інформаційних технологій.

Ефективне вирішення складних завдань під час проведення миротворчих операцій буде залежити від оперативності, вірогідності та повноти забезпечення місій геопросторовою інформацією. Швидкість отримання інформації та її актуальність може гарантувати геоінформаційна система.

Миротворчі операції проводяться по всьому світу і в кожному з районів є своя специфіка. Геоінформаційні технології, враховуючи це, дозволяють забезпечити кращу взаємодію і обмін даними, тобто сприяють діяльності місій як інструменту ефективнішого запобігання та залагодження конфліктів. Також ГІС може забезпечити потужні інструментальні засоби для відстеження потреб і проблем в районі здійснення місії та для контролю ефективності виконання запланованих дій. Слід відмітити ефективне використання ГІС, суміщеної з навігаційними приладами, для вирішення навігаційних задач. Така система дозволяє пілоту літака або водієві засобу, що рухається, точно визначити своє положення з прив'язкою до карти, зображеної на екрані комп'ютера (масштаб карти може при необхідності збільшуватись або зменшуватись).

Таким чином, досвід і практика застосування ГІС-технологій у миротворчих операціях доводять, що ці системи стають потужним інтегратором даних і засобом підтримки прийняття рішень. Практичне використання ГІС на різних етапах планування та проведення миротворчих операцій вимагає обґрунтованого вибору відповідного інструментального засобу з наявних на ринку, які значно відрізняються за призначенням, технічним параметрам, способом реалізації і характером інформації, яка використовується.

Але слід зазначити, що ГІС-технології дають найбільшу віддачу тільки при наявності всього необхідного: обладнання, баз цифрових даних, штату фахівців, набору критеріїв якості ГІС-продукції. Особливо велику роль відіграє укомплектованість кваліфікованим персоналом.

*к.геогр.н, доц. Мельник А.В. (УжНУ),
Цанулич Д.І. (УжНУ)*

ГЕОПРОСТОРОВІ СЕРВІСИ ТА СУЧАСНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

Розвиток геопросторових сервісів змінює світ, зокрема зростає популярність віртуальних турів, які дають можливість відвідати найпривабливіші туристичні дестинації, а також обирати маршрути, сформовані в межах індивідуальних інтересів та уподобань. Створення віртуальної інфраструктури в туризмі повинно стати вагомим фактором впливу на споживачів туристичних послуг за умови ефективного використання та відповідності основним критеріям, таким, як привабливість та оригінальність.

У сучасних умовах віртуальні тури складають основу для залучення туристів з різних куточків світу для пізнання, популяризації та туристичної привабливості тієї чи іншої території. Туристи мають змогу завчасно сформувати маршрути, після чого можуть повноцінно поринути в атмосферу обраних місць. Таким чином, віртуальний туризм – це початок для перспективного пізнання унікальних ландшафтів, краєвидів, пам'ятників історії, культури, архітектури рідного краю. Сучасні засоби просторового сприйняття – це чудова реклама для залучення інвесторів та формування туристично привабливого іміджу регіону.

Оригінальність ідеї полягає в тому, що на сьогодні недостатня увага приділяється створенню якісного, цілісного проекту віртуальних тематичних туристичних маршрутів областей України, спрямованих на формування туристичної привабливості. Адже, спрямований на задоволення потреб населення щодо ознайомлення, перш за все, з рідним краєм, віртуальний туризм своїм розвитком сприятиме вирішенню важливих завдань. Намагання організовувати та пропонувати нестандартні тури, цікаві маршрути – саме тому така ідея є надзвичайно актуальною у сфері розвитку території та її пізнання.

Втілення даної ідеї можливе в рамках реалізації регіональних програм розвитку туризму в областях України на період 2016-2020 роки. Таким чином, мова йде про створення потужної віртуальної інфраструктури, адже ефект від її

створення очевидний. Зокрема, з'являється можливість зануритись в атмосферу унікальних туристичних дестинацій для осіб з обмеженими можливостями, для людей, які з об'єктивних причин не можуть покинути місце постійного проживання (доглядають за важкохворими, не мають можливості подорожувати з фінансових причин). Крім того, однією з найбільших переваг щодо створення віртуальних турів є залучення потенційних інвесторів на території областей України для формування та розвитку туристичної індустрії.

Дана ідея є привабливою не лише для туристів, але й для мешканців тих міст, які будуть відвідувати туристи. Підвищиться сервіс у закладах, збільшення туристичних потоків надасть можливість додаткового заробітку місцевим мешканцям, а також стимулюватиме до відкритого обговорення актуальних проблем.

Могильний Д.М. (ВІКНУ)

ОПЕРАТИВНЕ ВИПРАВЛЕННЯ ГЕОПРОСТОРОВИХ ДОКУМЕНТІВ МЕТОДАМИ ДЗЗ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

Картографічні документи є одним з основних засобів оцінки місцевості і управління військами. Зміст карти відображає фактичний стан місцевості і, в першу чергу, основних її елементів, що мають важливе значення для орієнтування і пересування військ. Під впливом природних факторів, в результаті людської діяльності та бойової діяльності військ на місцевості відбуваються зміни. З метою швидкого приведення змісту основних елементів топографічних карт у відповідність до місцевості виконується їх оперативне виправлення.

Взявши за основу аналітичні дані відділу узагальнення досвіду бойових дій штабу АТО на території Донецької та Луганської областей можна констатувати наступне. Існуючі нормативні документи по проведенню робіт з оновлення та оперативного виправлення є морально застарілими, і частково або повністю не можуть забезпечити проведення робіт в умовах сучасних бойових дій на Сході України. У ході проведення спеціальної операції (АТО) частинами ТС використовувалися новітні методи стеження, розвідки та фотодокументування, які частково змінюють існуючу технологію оперативного виправлення, що і зумовило актуальність дослідження даної теми.

З моменту появи космічних знімальних систем та безпілотних літальних апаратів аерофоторозвідки, а також впровадження в топографо-геодезичне виробництво цифрових технологій фотограмметричної обробки аерокосмічних знімків, проблеми створення та оновлення картографічних документів стали вирішуватися на якісно новій основі.

Тому необхідність детального розгляду можливостей використання сучасної аерофото- та космічної розвідки для процесу оперативного виправлення геопросторових документів в інтересах командування операцій постає сама собою.

СТВОРЕННЯ ТА ОНОВЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КАРТ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗАСОБАМИ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У бойовій діяльності військ топографічні карти використовуються командирами та штабами всіх ступенів у якості загальних документів про місцевість. Вони точні, наглядні, містять різноманітну інформацію про місцевість.

Спеціальні карти призначаються для доведення до штабів і військ відомостей про місцевість на додаток до інформації, наявної на топографічних картах, тобто таких, які відсутні на топографічних картах, а також інших даних (координат контурних точок, характеристик водних рубежів та ін.), необхідних штабам і військам при підготовці і веденні бойових дій.

Вони створюються в графічній, цифровій та електронній формах у єдиній системі координат і висот за уніфікованими та погодженими між собою умовними знаками та класифікаторами. Однак існує значна відмінність при виготовленні спеціальних карт, які створюються завчасно, і тими які створюються при підготовці та в ході операцій (бойових дій).

Спеціальні карти, зміст яких старіє відносно повільно виготовляються завчасно. На картах які створюються при підготовці та в ході операцій (бойових дій) відображаються відомості на час проведення операції і як правило, такі карти складаються шляхом друкування (нанесення) спеціального навантаження в один або два кольори на звичайну топографічну карту.

В ході проведення спеціальної операції на Сході України топографічна служба стикнулася з проблемою часткової моральної застарілості та непрактичності створення спеціальних карт класичним шляхом. Що в свою чергу негативно впливає, а й іноді унеможлиблює виконання поставлених завдань у визначені терміни.

Саме тому застосування геінформаційних систем при створенні та оновленні спеціальних карт має велике значення. Їхнє застосування дає змогу створювати цифрові та електронні карти, які відповідають змісту й точності топографічним (спеціальним) картам відповідного масштабу. Такі карти забезпечують можливість автоматичного визначення даних про місце розташування об'єктів та їхні кількісні та якісні характеристики, а також можливості внесення змін і доповнень. Використання ГІС технологій дозволяє удосконалити і значно спростити існуючі методи створення та оновлення карт, що в свою чергу скорочує час на їх створення.

Олексенко Д.А. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ГІС-ТЕХНОЛОГІЙ

Володіння точною і достовірною інформацією є важливою умовою досягнення успіху. На сьогодні географічні інформаційні системи (ГІС) є найбільш ефективним інструментом пізнання й опису географічного середовища,

що постійно змінюється. З розвитком мобільних технологій, паралельно почали розвиватись та удосконалюватись ГІС програми для мобільних пристроїв.

Традиційно збір польових даних відбувався з використанням паперових бланків, мап, теодолітів, компасів, бусолів тощо. Зараз ми можемо скористатися GPS-навігаторами, а також замінити паперові бланки цифровими формами у мобільних пристроях.

Програмне забезпечення (ГІС) мобільних пристроїв дозволяє: здійснювати навігацію по картах; збирати і поширювати дані; проводити ГІС-аналіз; редагувати в реальному часі та поширювати відредагований матеріал значно швидше, точніше приймати рішення на основі актуальної географічної інформації; допрацьовувати наявні програмні застосування або розробляти власні, що відповідають специфічним потребам поставлених задач.

Мобільні ГІС виникли як результат розвитку технологій: мобільних пристроїв, GPS, ГІС. На даний час існує безліч, програм для мобільних, пристроїв, з якими потенційно можлива робота в польових умовах.

ArcGIS for Mobile – це програмне забезпечення для мобільних пристроїв, яке дозволяє користувачам отримувати віддалений доступ до інформації у реальному часі з будь-якого місця. ArcGIS for Mobile дозволяє організаціям розширити застосування ГІС за рахунок використання ГІС-додатків на мобільних пристроях. Це дає можливість інтерактивно в польових умовах використовувати та оновлювати ГІС-дані, підтримуючи зв'язок з серверними сховищами і забезпечувати точність і актуальність баз даних.

Ольховая Ю.І. (КНУ ім. Т. Шевченка)

ОРОГІДРОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЙ, НА ЯКИХ БУЛИ РОЗГОРНУТІ МИРОТВОРЧІ ОПЕРАЦІЇ ЗА УЧАСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Перед тим, як провести будь яку військову операцію необхідно спочатку отримати комплексну військово-географічну характеристику території, на якій її будуть реалізовувати. Насамперед слід розкрити основні її фізико-географічні характеристики.

Особливі природні умови ландшафтів значною мірою визначають маневреність військових з'єднань та можливість застосування спеціальної (у т.ч. бойової) техніки та зброї.

З початку слід виділити в окрему групу країн з особливо складним гірським рельєфом. Специфічними рисами високогірського типу рельєфу є наявність значної кількості змін поверхні Землі, що відбуваються майже постійно. Активне протікання геоморфологічних і геологічних процесів зумовлює суттєві зміни у рельєфі та річищі водотоків.

У результаті селей, землетрусів і перенесення водою значних обсягів твердих часток доволі часто утворюються затори на річках та у долинах, що призводить до різкого тимчасового підняття рівня води та утворення запруд,

пересипів та дрібних форм рельєфу флювіального типу. Також має місце різка зміна швидкості та напрямку течії річок, у результаті випадання опадів, сходження лавин і селей, камнеопадів. Це створює важкі умови для пересування миротворчих контингентів.

Також відсутність доволі значних по площі стабільних у геологічному і геоморфологічному плані ділянок суходолу, необхідних для розгортання миротворчої місії та розквартирування особового складу і спеціальної техніки в умовах високогір'я та дуже еродованого рельєфу, змушують командування такими силами дуже дрібнити та розпорошувати відповідні сили по різних гірських долинах та контролюючим висотам, а також тримати чисельний резерв на рівнині з метою його використання у разі необхідності посилення присутності у відповідній частині країни, де проводиться миротворча операція.

Не менші труднощі стоять перед керівництвом і при дислокації миротворчого контингенту на низовинних заболочених ділянках. Особливо великі труднощі виникають при їх розміщенні в умовах тропічного чи екваторіального клімату, коли відповідні болота є суцільним непрохідним масивом. Виділяють (за фізико-географічними характеристиками рельєфу і гідрографії) приморські низовинні, рівнинні, гірські болота. Кожен із цих типів боліт має свої особливості як специфічний вид ландшафту. Виразною особливістю болотних ландшафтів у тропічному чи екваторіальному кліматі є відсутність можливості пересування ними звичайними видами техніки, яку використовують у ЗС України. Це дуже ускладнює мобільність відповідних загонів, які, у дощовий період, фактично повністю ізольовані. У дощовий період у заболочених частинах країн Африки (Сьєра-Леоне, Ангола) пересування між населеними пунктами взагалі можливо лише у повітрі. У таких державах, як Демократична Республіка (ДР) Конго чи Ліберія поєднання гірських типів ландшафтів із болотами створює надзвичайно складні умови для успішного проведення миротворчої операції. Тому на їх проведення витрачають дуже значні суми коштів та велику кількість спеціальної техніки.

Особливу складну умову розгортання миротворчих контингентів у країнах, що розвиваються становить доступ до джерел питної води. Слід наголосити на тому, що більшість місцевого населення споживає неякісну забруднену хімічно і біологічно непридатну для нормального споживання питну воду, що переважно отримують із відкритих джерел.

У таких країнах як ДР Конго і Південний Судан (за виключенням столиць) взагалі відсутні джерела прісної води, які б відповідали існуючим світовим і вітчизняним стандартам. Тому у них миротворчі контингенти змушені спочатку користуватись бутильованою водою, яку привозять з країн, які надіслали відповідних військовослужбовців, або пробурюють глибокі артезіанські свердловини. Доступ до цих винятково важливих джерел прісної води є основою нормальної життєдіяльності військовослужбовців і тому потребує спеціального обладнання, яке б унеможливило його забруднення.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕК ТАКТИЧНИХ УМОВНИХ ЗНАКІВ

Система умовних знаків для нанесення обстановки на картографічну основу відображена в Військовому класифікаторі основних умовних знаків для нанесення оперативної обстановки на цифрові карти, який є складовою частиною військової системи кодифікації. Класифікатор призначений для використання в структурних підрозділах Міністерства оборони та Генерального штабу ЗСУ, командувань видів ЗС, управліннях корпусів та їм рівних, бригадах, вищих військових навчальних та наукових закладах, а також в окремих підрозділах ЗСУ, які виконують завдання у складі багатонаціональних миротворчих контингентів. Об'єктом класифікації є геометричне зображення основних умовних знаків, які використовуються в ЗСУ (і такі, що можуть бути застосовані в ЗСУ) для нанесення на цифрові карти оперативної обстановки та оформлення оперативних (бойових) документів відповідно до “Правил розробки та оформлення оперативних (бойових) документів”. Класифікатор за кодовими позначеннями основних умовних знаків гармонізований з класифікаційними кодами умовних знаків (символів), що використовуються в збройних силах країн-членів НАТО, відповідно до нормативного документу НАТО ААР-6 “Military symbols for land based systems” (“Умовні тактичні знаки для систем наземного базування”).

Однією з найбільших проблем є автоматизація нанесення тактичної обстановки на робочу карту. В збройних силах країн-членів НАТО використовується геоінформаційна система ArcGIS з готовим прикладним рішенням Military Analyst. Пакет шарів Military Overlay, Military Overlay.lpk, є основним пакетом шарів Esri для військових об'єктів (військових символів), оскільки він містить майже всі шаблони об'єктів для оборонних і розвідувальних завдань. Він містить шаблони для наступних військових об'єктів, які вже не потрібно створювати самостійно:

1. Всі об'єкти військових операцій С2 відповідно до специфікації, такі як головний напрямок основного удару.

2. Деякі об'єкти військових частин, військової техніки та установок (UEI), наприклад, типовий стрілецький взвод. Оскільки військові специфікації допускають велику кількість комбінацій (наприклад, комбінації тип/приналежність, розмір одиниці і статус), забезпечити всі варіанти практично неможливо.

3. Об'єкти з інших категорій в підтримуваній деталізації, такі як метеорологічні або океанографічні об'єкти (МЕТОС), об'єкти ліквідації надзвичайних ситуацій та радіоелектронної розвідки, об'єкти операцій по стабілізації обстановки.

MilitaryOverlay.lpk це пакет шарів, що містить тільки схему бази даних (таблиці бази даних з заданими іменами полів), але, на відміну від інших пакетів шарів Esri, не містить дані (поля бази даних не містять значень).

3D МОДЕЛЮВАННЯ УРБАНІЗОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ ІЗ ПЕРСПЕКТИВОЮ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ЗСУ

Тривимірна модель місцевості в ГІС представляє собою поверхню, побудовану з урахуванням рельєфу місцевості, на яку може бути накладено зображення векторної, растрової або матричної карти, і розташовані на ній тривимірні об'єкти, що відповідають об'єктам двомірної карти. Вона є повноцінною тривимірною картою, яка дозволяє вибирати об'єкти на моделі з метою запиту інформації про об'єкт, редагувати їх зовнішній вигляд і характеристики.

Цифрову 3D модель міської забудови можна формувати за різними вихідними матеріалами: фотограмметричні (фотоплани та знімки), результати топографічних великомасштабних знімків, цифрові карти і плани місцевості. Сучасні технології цифрової фотограмметрії дозволяють досягти точність 3D моделей сантиметрового порядку, але залишаються ще доволі трудомісткими і дорогими.

Якщо звернути увагу на сьогодення, то можна з легкістю зробити висновок, що сьогодні ніхто не використовує мільйонні армії та не веде масштабні танкові битви, як це було у минулих століттях. Зараз основними бойовими одиницями є невеликі високомобільні підрозділи, батальйонно-тактичні групи, ротно-тактичні групи. При цьому ведеться «локальна війна», тобто основою тактики є битви за населені пункти та важливі стратегічні об'єкти. Безумовно, в таких умовах командному складу бойових підрозділів потрібні високоточні дані про місцевість, не говорячи вже про тривимірні моделі театрів бойових дій. Такими «театрами» сьогодні є саме міста, моделювання яких уже є пріоритетним напрямом у практиці світової картографії.

Виходячи з вищевказаного, можливості тривимірних моделей міської забудови в тому числі і для Збройних сил важко переоцінити. Основні інтереси військових у сфері використання тривимірних моделей міської забудови полягають у вирішенні наступних завдань:

- 1.) Імітація бойової обстановки з високим ступенем реалізму;
- 2.) Оперативно оцінити розташування військ противника та їх можливий вплив на характер розвитку бойових дій;
- 3.) Спроектувати резервні маршрути доставки харчів, боєприпасів, медикаментів та спеціальної техніки у випадках руйнування, або захоплення основних транспортних комунікацій;
- 4.) Розробити маршрути евакуації військовослужбовців (населення) різними видами транспортних засобів;
- 5.) Проаналізувати можливість застосування важкої артилерії та зенітно-ракетних комплексів, а також визначити їх ефективність;
- 8.) Спрогнозувати можливий характер поширення небезпечного явища на території ведення бойових дій у разі використання противником зброї масового ураження;

9.) Внесення з бази даних додаткової інформації, в тому числі і нових, абстрактних об'єктів на місцевості що мають важливе тактичне значення (ширина доріг, конфігурація гідрографічних об'єктів, типи будівель)

Потрібно також зазначити що тривимірні моделі міської забудови можуть бути призначені не лише для наступальних та оборонних дій Збройних сил. Вони також безцінні для процесу відновлення інфраструктури і в першу чергу інженерних мереж. 3D моделі міської забудови можуть стати альтернативою або вдалим доповненням топографічним картам та планам , які на сьогоднішній день в нашій країні оновлюються дуже повільно.

Складаний А.Ю. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ АНАЛІЗУ МІСЦЕВОСТІ НА ТАКТИЧНОМУ РІВНІ УПРАВЛІННЯ

Бурхливе впровадження комп'ютерних та інформаційних технологій у діяльність військ (сил), що відбувається останнім часом, надає нові можливості при вирішенні задач управління військами в мирний час та особливий період.

Якість управління, у будь-яких умовах, повністю визначається здатністю командирів і штабів організувати збір і аналіз інформації про обстановку, приймати найкращі для цих умов рішення і втілювати їх в життя. Визначення вимог до змісту й форми представлення інформації командирами й штабами всіх рангів – надзвичайно важливе питання, яке визначає якість управління військами в сучасних умовах на даний час, через значне збільшення потоку інформації й ускладнення процесів обробки даних, система управління військами має тенденцію до більшого ускладнення. Велике значення приділяється впровадженню геоінформаційних технологій, які забезпечує рішення задач збору, опрацюванню і зберігання інформації, що поступає в штаб.

Карта є одним з основних засобів оцінки місцевості і управління військами. Зміст карти відображає фактичний стан місцевості і, в першу чергу, основних її елементів, що мають важливе значення для орієнтування і пересування військ. Під впливом природних факторів, в результаті людської діяльності та бойової діяльності військ на місцевості відбуваються зміни. З метою швидкого приведення змісту основних елементів карт у відповідність до місцевості виконується їх оперативне виправлення. Створені карти, як правило, відповідають вимогам до точності нанесення змін, але традиційна методика виконання робіт вимагає значних затрат часу на виготовлення та доведення до підрозділів. Цей недолік можна усунути шляхом впровадження нових методів опрацювання даних з використанням геоінформаційних технологій.

Таким чином, впровадження геоінформаційних технологій у діяльність військ надає нові можливості при вирішенні задач управління військами на тактичному рівні.

ПЕРСПЕКТИВИ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ НАВІГАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ГАЛІЛЕО

Питання розвитку геоінформаційних систем в Україні є актуальним в наш час. Особливо якщо розглядати одну із сфер діяльності ГІС – використання нових удосконалених програм навігації, які здатні інтерпретувати користувачу всю необхідну інформацію для виконання поставлених завдань.

На сьогоднішній день проблема створення власних систем навігації в Україні є нереальною для вирішення. Тому зараз єдиний вихід для нашої держави – це приєднання до створення та удосконалення навігаційних систем інших країн.

Досліджуючи супутникове забезпечення країн великої сімки та Росії, стає очевидним, що зараз для України найрозумніше буде використовувати європейську систему «Галілео». Причини так вважати наступні. Використання, наприклад, російських систем є неможливими, адже ми маємо збройний конфлікт з РФ. США та Китай також не є надто зацікавленими в нашій підтримці. Чого не скажеш про країни Європи. Факт, що ЄС змагається з США, оскільки хоче підвищити власний рівень космічних досліджень і технології, з метою комерційного використання космосу та прагне залучити якомога ширше коло фахівців з інших країн дає нам право замислитись. Тим більше, ЄС визнав Україну як третього за важливістю партнера (після США і Росії). Така оцінка відображає новий погляд ЄС на Україну.

Недоліком розглянутої системи для нашої країни є те, що вона не контролюється національними військовими відомствами і в першу чергу створена для цивільних цілей. Однак існує факт, що в 2008 році була прийнята резолюція «Значення космосу для безпеки Європи», згідно з якою допускається використання супутникових сигналів для військових операцій, що проводяться в рамках європейської політики і безпеки.

Тому можна вважати, що при залученні України до даного проекту або при вступі до ЄС наша держава буде попадати під зазначену резолюцію та отримувати сигнали зі супутників як стандартної, так і високої точності. Адже останні є особливо необхідними сьогодні для виконання спеціальних операцій на Сході України нашими військовими.

Наразі ведеться співпраця між нами та європейцями. Щоправда, на рівні Національного космічного товариства України питання участі в проекті «Галілео» не вирішується, оскільки передбачається грошовий внесок у проект країни-учасниці. Тому остаточне рішення ухвалить уряд. Дуже хочеться вірити, що влада знайде час, попри всі нинішні баталії, щоб приділити належну увагу та віднайти кошти для згаданого проекту. Адже за багатьма критеріями Україна є далекою від європейських стандартів.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ДЛЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННИХ КАРТ

Згідно з оцінками різних дослідників після закінчення Другої світової війни у світі відбулося близько 400 локальних війн та збройних конфліктів різної інтенсивності. В них набули подальшого розвитку форми і способи збройної боротьби, а також засоби її ведення. Найсуттєвіші зміни сталися у воєнних конфліктах кінця ХХ – початку ХХІ ст., характерною ознакою яких стало поширення сфери збройної боротьби із застосуванням великої кількості нового озброєння, яке дозволяло людині максимально дистанціюватися від безпосереднього зіткнення із противником. Одним з таких засобів стали безпілотні літальні апарати (БПЛА), які під час воєнних конфліктів довели свою здатність значно ефективніше, ніж пілотовані літаки, вести повітряну розвідку та виконувати інші завдання бойового забезпечення, такі як: аерозйомка (миттєва), телевізійна зйомка (режим реального часу), обробка і дешифрування результатів зйомки, наведення засобів ураження (виявлення противника, корекція вогню) та інше.

Безпілотні літальні апарати менш вибагливі до зовнішніх умов експлуатації та обслуговування, ніж пілотовані літаки, значно дешевші і, найголовніше, не загрожують життю людини. Переваги БПЛА в умовах бойової обстановки відчують і ті країни, військові контингенти яких брали участь у локальних війнах та збройних конфліктах. Їх відчуває і Україна.

В нелегкий для країни час, застосування БПЛА стало підґрунтям для зростання можливостей національних збройних сил і активного розвитку безпіотної авіації. На сьогоднішній день в Україні вже створена компанія по виробництву БПЛА, та комплектуючих до них, «Укрспецсистемс» (БПЛА People's drone PD-1, Квадрокоптер РС-1), налагоджене виробництво БПЛА громадськими організаціями та народними рухами («Перший народний безпілотник», «Перший народний гелікоптер» і т.д.).

Тхоржевський С.І. (ВІКНУ)

УМОВИ ТА ЧИННИКИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ РОЗВИТОК ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Цифрова інформація про місцевість використовується для координатної прив'язки різних видів інформації, необхідної при плануванні операцій і застосування різних видів зброї. До цієї інформації слід віднести розвідувальні дані, що отримані засобами космічної, повітряної, наземної й агентурної розвідки, метеорологічну інформацію, одержувану засобами геофізичного забезпечення, спеціалізовану інформацію про фонову-цільову обстановку для високої точності зброї, а також необхідні дані про свої війська.

Для вирішення різноманітних завдань управління військами і зброєю потрібні різні види цифрової інформації про місцевість. При цьому основні документи по організації управління військами вже опрацьовуються в штабах, оснащених компонентами автоматизованої системи управління, на електронних картах різного масштабу, на відповідних робочих місцях, обладнаних геоінформаційними системами військового призначення.

Сьогодні з використанням існуючих технічних засобів необхідні різновиди даних, у потрібних обсягах, не можуть бути оперативно прийняті, повністю оброблені та інтегровані органами військового управління в рішення на проведення операцій і застосування зброї. Протиріччя, які виникли між зростанням кількості потоків інформації та можливостями їх оброблення і використання, ставлять на порядок денний розробку нових програмних та технічних засобів. Серед них особливо важливе значення мають геоінформаційні системи військового призначення, які є невід'ємною складовою сучасних автоматизованих систем управління військами та зброєю.

Обсяг інформації, необхідної органам управління і штабам у процесі їх діяльності, усе більше нагадує піріг, з кількістю, що постійно збільшується, шарів – видів даних, що використовуються. Крім даних про місцевість росте потік оперативної, стратегічної, розвідувальної, метеорологічної і геофізичної інформації, що використовується в процесі управління військами, яку необхідно аналізувати і враховувати при підготовці й проведенні операцій (бойових дій). Обсяги цієї інформації величезні.

Шмиголь Є.В. (ВІКНУ)

ПРОГНОЗУВАННЯ НАСЛІДКІВ РУЙНУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ МІСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ВНАСЛІДОК ТЕРОРИСТИЧНИХ АТАК

Часто метою терористичних атак стають техногенні об'єкти та комплекси. Екологічні катастрофи, які виникають при цьому призводять до виникнення зон техногенної небезпеки. Такі території після атак стають не тільки непридатними для ведення сільського господарства і будівництва житла, а також для функціонування промислових підприємств.

Сплановані техногенні аварії є одним із новітніх військових механізмів створення, так званої, смуги забезпечення або елементом стратегії «випаленої землі», психологічним тиском на населення, елементом залякування, звинувачення противника у причинах техногенних аварій, що є складовою гібридної війни. В свою чергу гібридну війну можна представити у вигляді будь-яких дій ворога, який миттєво й злагоджено використовує складну комбінацію - дозволена зброю, партизанську війну, тероризм і злочинну поведінку на полі бою, щоб домогтися політичних цілей. Одним з елементів гібридної війни є технологічний тероризм.

Досвід застосування збройних сил в процесі антитерористичної операції (АТО) протягом 2014–2016 років проти незаконних збройних формувань і диверсійних груп ГРУ ГШ Російської Федерації доводить, що відстань проникнення диверсійних груп, які можуть організувати терористичний акт на техногенно-небезпечному об'єкті сягають сотень кілометрів.

Таким чином, постає завдання прогнозування ризиків пов'язаних із терористичними загрозами техногенного характеру, що на даний момент є найбільш складним завданням, адже без заздалегідь передбачених наслідків неможливо вжити швидких заходів щодо їх нейтралізації. Вирішення цього завдання полягає у створенні методики прогнозування наслідків руйнування об'єктів підвищеної терористичної загрози міської інфраструктури за допомогою геоінформаційної системи ArcGIS.

Секція 8

АРМІЯ І МЕДІА

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕДІА ТА МІСЦЕ В НИХ ВІЙСЬКОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Не встиг світ оговтатися від шаленого стрибка у розвитку інноваційних технологій у світі мас-медіа, як нас чекають нові тенденції. Кросплатформність, інтерактивність, мультимедійність – все це стало вже звичним шляхом розвитку медіа, хоча і не всі ЗМІ перейшли на ці зміни. Зараз же розвиток мобільних додатків, месенджерів та поширення онлайн-відеотрансляцій визначає майбутнє журналістики в цілому. Звичайно, не всі ЗМІ повинні перейти на нові стандарти, але розвивати арсенал інструментарію залучення аудиторії та поширення інформації зобов'язані.

Сьогодні ж в умовах інформаційних агресій журналістика повертається до функції «сторожової собаки». Це тенденція на найближче майбутнє, в якій саме військова журналістика може зайняти нішеве положення. Адже військові ЗМІ України мають вже дворічний досвід боротьби з впливами ворога на інформаційне поле нашої країни.

Аналітична компанія Mediatoolbox у статті «10 трендів нових медіа у 2016 році» активно обговорює думку про впливи через медіа на суспільство.

«З кожним роком все активніше розвиваються інформаційні кампанії, які управляються різними групами впливу, включаючи держави і комерційні структури. Діапазон їх впливу – від локальних рекламних акцій до масштабних інформаційних воєн. Тому все більше зростає потреба в «сторожовій» журналістиці (watchdog journalism), яка б охороняла інтереси суспільства в нерівній боротьбі з владою і бізнесом, які мають великі внутрішні ресурси», – йдеться в матеріалі.

Тому однією з ключових функцій журналістики стає боротьба з фейками, перевірка фактів, фактчекінг. Виходячи з цього важливим напрямком для медіа у 2016 році стане розвиток інструментів розслідувань.

Саме цим жанром сьогодні має послуговуватися військова журналістика України, яка повинна грати роль головного інструменту боротьби з агресією Росії, проблемними питання всередині нашого суспільства та серед вищого військово-політичного керівництва.

А загалом, журналістика 2016 року – це журналістика соціальних функцій, тобто правди, суспільної користі, захисту прав та інтересів громадськості.

ЗМІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОТИСТОЯННІ МІЖ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ ПІД ЧАС ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Інформація має вплив на маси, тобто за умови вдалого маніпулювання свідомістю мас можна досягти практично будь-якої мети: знищити опонента, прибрати з дороги конкурентів чи розпалити війну. Що ж, журналісти тримають у руках зброю, тільки не завжди використовують її за призначенням.

Інформаційна війна – це дії розпочаті для досягнення інформаційної переваги шляхом завдання шкоди інформації, процесам, що базуються на інформації та інформаційних системах супротивника. Найчастіше інформаційні війни ведуться на міжнародному рівні. Вже довгий час інформаційну війну проти України веде Росія. В основі цієї війни – поширення недостовірної, неповної, упередженої інформації про Україну, маніпулювання суспільною свідомістю як громадян України, так і інших країн, пропаганда війни, роздмухування національної та релігійної ворожнечі, зміни шляхом насильства конституційного ладу нашої держави. Росія постійно провокувала гучними заявами український уряд, завжди зневажливо ставилася до українців у своїх інформаційних матеріалах.

Наразі в Україні спостерігається четвертий етап інформаційної війни, специфікою якого є психологічна агресія, побудована на обмані та маніпуляції громадською думкою; заперечення та зневага до української державності; синхронізація інформаційної агресії та бойових дій проти України.

Одним із головних методів ведення інформаційно-психологічної війни є пропаганда. Яскравим прикладом ведення пропагандистських кампаній є діяльність ідеолога та пропагандиста фашизму Йозефа Геббельса. Як це не прикро, але Російська Федерація багато в чому наслідує і навіть повторює методи та прийоми ідеологів фашистської Німеччини. Так, анексію Криму в Москві мотивували торжеством історичної справедливості та захистом російськомовних громадян.

Достатньо навести цитати сучасних політиків та представників влади Російської Федерації, які пояснюють і факт військового втручання Росії в Україну, і «місію» та цінності, які обстоюють у Кремлі.

Інформаційна війна, яка сьогодні здійснюється проти України, може бути спрямована і проти будь-якої держави Європи. Ця війна є викликом усій міжнародній спільноті, супроводжується наростанням інформаційних загроз світовому порядку.

Грунтовною основою протидії антиукраїнській інформаційній війні має стати єдина комплексна система захисту суспільної моралі, яка сприяла б реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення.

МІЛІТАРНО-БЕЗПЕКОВИЙ КОНТЕНТ В НОВІТНІХ МЕДІА

Гібридно-месіанська війна в Україні в рази загострила проблеми, пов'язані із комунікацією військовослужбовців засобами мобільного Інтернету та використанням новітніх медіа. Оскільки життя переноситься в інтернет, то і багато подій транслуються відразу в підвид новітніх медіа – соціальні мережі.

Часто саме у новітніх медіа мілітарно-безпековий контент з'являється раніше, ніж цю інформацію оприлюднюють офіційні джерела – прес-служби, високопосадовці, речники певних інституцій. До того ж, у місцях, охоплених збройними протистояннями або непідконтрольних Україні, не функціонують державні установи, які б могли надати офіційну інформацію. Тому соціальні мережі стають чи не єдиним джерелом інформації про загибель громадян і руйнування інфраструктури.

Серед сторінок та акаунтів у соцмережах можна виділити певні групи: сторінки й акаунти посадових осіб, сторінки державних інституцій та силових структур, сторінки добровольчих батальйонів і окремих підрозділів Збройних Сил України, сторінки благодійних та волонтерських організацій, які допомагають військовим, акаунти окремих бійців АТО, акаунти військових аналітиків, громадських активістів та журналістів, які висвітлюють події в зоні конфлікту, акаунти або окремі дописи в групах випадкових свідків тієї чи іншої події, акаунти, сторінки та групи російських військових та їхніх родичів.

Оскільки нові медіа мають унікальні можливості порівняно з традиційними, то вони стають незнищенними, самовідновлювальними та вірусними за суттю. Завдяки розгалуженій мережі, розміщений контент стає відразу ж безсмертним, оскільки його передрукуюють численні потоки користувачів.

Нинішнє інформаційне поле битви має цілком іншу парадигму ніж у 20 столітті, тож із залученням людей в мілітарно-безпекові потоки контроль над інформацією втрачає свій зміст. Жодна людина в часи нових медіа не може перешкодити супротивнику ані сформулювати повідомлення, ані його спожити. Тому соціальні мережі фактично є полем бою та джерелом для збирання розвідувальної інформації та мають як позитивні, так і негативні характеристики. До позитиву належить можливість доступу до ексклюзивного контенту безпосередньо з місці події від очевидців та учасників. В свою чергу, негативом стає велика частка фейкової або перекрученої інформації, яку передрукуюють інші медіа.

Наразі, важливе значення має доступ кожного користувача соціальними мережами до інформації, що надходить із зони бойових дій. Тому головним завданням будь-якої профільної військової структури постає обмеження доступу до джерел інформації сторонніх осіб і поширення інформації у позитивному руслі. При роботі із соціальними мережами контроль мілітарно-безпекового контенту є доволі складним завданням, бо потенційним джерелом інформації може виступити фактично кожна людина, яка має доступ до мережі інтернет і володіє ексклюзивним контентом.

МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Сучасні збройні конфлікти, в тому числі агресія Російської Федерації проти України, характеризуються комплексним застосуванням військових, політичних, економічних, дипломатичних та інформаційних важелів тиску на країну противника. При чому визначення конкретного інструментарію вчинення такого тиску може змінюватися як залежно від воєнно-політичних цілей сторони конфлікту так і від ходу операції чи кампанії.

Невід'ємною частиною сучасних збройних конфліктів стало ведення інформаційної кампанії із застосуванням можливостей національних та міжнародних засобів масової інформації і спрямованої проти держави-противника. При цьому різні держави світу мають суттєві відмінності у поглядах на використання засобів масової інформації під час ведення збройної боротьби. Так, американські науковці вважають, що основною метою взаємодії збройних сил із засобами масової інформації під час конфлікту є створення передумов для зменшення або уникнення втрат серед військовослужбовців або ж взагалі уникнення застосування військової сили. Суттєво відмінним є досвід Російської Федерації, яка використовує засоби масової інформації у конфлікті не з метою уникнення застосування військової сили, а як невід'ємну частину подальших військових операцій, а також для обґрунтування і виправдання проведених раніше силових дій.

Загалом світовий досвід взаємодії збройних сил із засобами масової інформації під час конфліктів доводить, що побудова ефективної моделі застосування інформаційних можливостей ЗМІ для досягнення воєнно-політичних цілей у конфлікті залежить від низки чинників, основним серед яких є:

- чітке формулювання мети використання ЗМІ в інтересах військового командування у конфлікті (забезпечення міжнародної підтримки проведень операції, введення противника в оману, здійснення впливу на противника та цивільних мешканців району проведення операції, приховання небажаних для розголошення широкому загалу фактів тощо);

- визначення інформаційних каналів за якими буде здійснюватися взаємодія та порядок взаємодії з ними (проведення прес-конференцій чи виступів спеціально уповноваженими речниками, створення пулу з журналістів, прикріплених до певних частин, надання вільного доступу представникам ЗМІ до певних визначених об'єктів);

- забезпечення координації діяльності залучених учасників на кожному етапі операції чи кампанії;

- уточнення окремих елементів задуму взаємодії зі ЗМІ в ході проведення операції чи кампанії та постановка часткових завдань учасникам у разі необхідності.

ПРОБЛЕМИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

В умовах стратегічного курсу України на євроінтеграцію та переходу до євростандартів державного управління актуальною постає проблема взаємодії країн-членів Європейського Союзу з Збройними Силами України (ЗСУ).

З процесом трансформації Північно-атлантичного альянсу (НАТО) та його розширення, велику роль почала відігравати інформаційна діяльність, яка спрямована на подолання застарілих стереотипів та антинатовської пропаганди у країнах Центральної та Східної Європи. Таким чином, ця діяльність сьогодні набуває особливої актуальності.

Головною метою інформаційної діяльності НАТО є розширення громадського розуміння питань безпеки та залучення громадян до ґрунтового та конструктивного обговорення поточних аспектів безпеки та формування політики на майбутнє.

Побудова співпраці Європейського Союзу та ЗСУ відбувається після початку бойових дій на Сході України із метою підтримки стабільності в Європі.

Військові фахівці НАТО та ЄС не очікують швидких результатів воєнної реформи від України. Вони очікують на глибинність і неперервність процесу реформування української армії та згодні надати відповідну консультативну допомогу.

Таким чином, проблема європейської інтеграції ЗСУ в інформаційному просторі постає в тому, що Україна та її Збройні Сили сьогодні не готові до переходу до стандартів НАТО. Для забезпечення взаємодії та підтримки інформаційної діяльності Збройних Сил України у складі військових угруповань НАТО необхідно впроваджувати досвід країн-членів НАТО у здійсненні інформаційної інтеграційної діяльності.

Костіна Г.О. (ВІКНУ)

ВІЙСЬКОВІ ЗМІ В ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Протягом останнього часу в Україні відбуваються негативні явища, що ставлять під загрозу інформаційну безпеку держави. Останні події свідчать про дії з боку представників деяких іноземних та вітчизняних засобів масової інформації, які спрямовані на необ'єктивне висвітлення окремих подій з метою поширення неправдивих відомостей про те, що дійсно відбувається в державі. Засоби масової інформації здійснюють вагомий вплив на формування суспільної думки. Проте поширення неповної та недостовірної інформації деструктивно впливає на суспільство, здійснюючи негативну пропаганду, що розпалює міжнаціональну ворожнечу.

Факторами, що найбільше впливають на діяльність ЗМІ, на сучасному етапі є: правова регламентація їх статусу, комерційний характер їх діяльності, політика власників та вплив з боку держави. Останні два фактори може бути використано в інтересах забезпечення інформаційної безпеки держави.

ЗМІ є найзручнішим та найрозповсюдженішим каналом поширення інформації у сучасному світі. Сучасний стан інформаційних технологій зробив можливим одночасне сприйняття однакової інформації в режимі online. Українське законодавство визнає ЗМІ: телебачення, радіомовлення та пресу. Найпоширенішим та найефективнішим засобом маніпулятивного впливу є телебачення. Необхідно постійно удосконалювати індустрію інформаційних послуг та інфраструктуру єдиного інформаційного простору України.

Отже, діяльність із забезпечення інформаційної безпеки держави ЗМІ слід розглядати не лише з погляду необхідності протидії їх можливій протиправній діяльності, але й використання їх можливостей для формування національного інформаційного простору, який відображатиме національні інтереси України.

Кравченко О.М. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ КОНТЕНТУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

На сьогоднішній день Інтернет став не тільки майданчиком для розвитку нових інформаційно-комунікативних технологій, а ефективною технологією впливу на громадську думку у світовому масштабі.

Соціальні мережі досягли нового етапу: вони заповнили звичайне життя людини, розмістивши його на власній сторінці в Інтернеті. Спокуса вільно висловлювати думки без страху перед наслідками призвела до поширення деструктивних моделей комунікації. Такими моделями стали: засмічування, створення інформаційних шумів («спам» чи «флуд»), провокації та дискредитація («тролінг» і «флейм»), відверта агресія та психологічне насильство (залякування, негативна оцінка, образливі звернення). Сама ж дезінформація перетворила соціальні медіа на простір інформаційних війн та втягнення в нього аудиторії.

Під час війни в Україні соціальні мережі стали домом для інтенсивного конфлікту, пов'язаного з оновленням та поширенням інформації.

Нове інформаційне середовище змінило характер ведення бойових дій. Події на сході України показали, що конфлікт може бути виграний без єдиного пострілу, а деякі з ключових битв можуть мати місце в кібер-комунікаціях доменів, а не на землі, в повітрі чи на морі. Як сказав Томас Ніссен: «Соціальні медіа можуть бути використані для збору розвідданих або навіть призначатися для людей і організацій. Така тактика може бути використана в ізоляції, але вони мають набагато більше шансів бути складовою частиною більш широкої стратегії.» Операція з захоплення Криму була особливо сміливим прикладом

операції впливу, там, де традиційна роль звичайних сил була зведена до мінімуму. А оскільки конфлікт продовжує розвиватися на сході України, Росія продовжує використовувати можливості, що надаються новими технологіями і новим інформаційним середовищем.

Використання кіберпростору для того, щоб атакувати інфраструктуру і впливати на "серця і розум людей" представляє собою нове явище, яке все частіше виникає в ході недавніх конфліктів для підтримки військових операцій на місцях. Такого роду війни не зникнуть, а навпаки поєднують у собі дії, які орієнтовані на інфраструктуру і психологію людини. Для попередження та уникнення такого роду проблем можна використовувати триступеневий підхід:

1. Оборонним організаціям слід розширити свої можливості для виявлення шкідливого використання соціальних медіа.

2. Приклади цивільних журналістів показали, що виявлення неправдивих фактів для громадськості є ефективним підходом у справі пом'якшення наслідків дезінформації.

3. Стратегічні навички мислення – це найкращий захист від пропаганди, а грамотність сприяє самозахисту суспільства від маніпуляцій.

Маркевич Д.П. (ВІКНУ)

ЗМІ В ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ВІЙНІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Сьогодні існують різні думки вчених і практиків різноманітних галузей науки і освіти до суті гібридної війни Російської Федерації проти України, до її форм і методів. Аналіз наявної відкритої інформації з цієї проблематики свідчить про те, що ми живемо навіть не здогадуючись про те, що ми самі є під впливом певних чинників і факторів навіть у нашому повсякденному житті.

Застосування засобів масової інформації (ЗМІ) в інформаційно-психологічній війні Російської Федерації проти України відбувалося набагато раніше за військову агресію, а гібридна війна Росії проти України йшла непомітно для нас.

З самого початку існування незалежної України, ми опинилися під прихованим тиском держави – побратима. Це виявлялося у різних сферах. Величезну роль у забезпеченні інформаційно-психологічного тиску відігравали ЗМІ.

Перебуваючи в стані інформаційної війни, суспільство почало звертати більше уваги на власну інформаційну безпеку, завдяки позитивній чи негативній інформаційній діяльності ЗМІ виокремлювати в інформаційному потоці пропаганду агресора протидіяти їй. І це приносить свої плоди. Все більше людей розуміє сутність зомбування російських ЗМІ, журналісти яких все частіше попадають під ігнорування та зневагу як серед українців так і серед міжнародної спільноти. Це вже немало.

Крім того, важливим питанням у діяльності ЗМІ є попередження про провокації, адже діяльність журналістів країни-агресора тісно переплітається з

цим терміном. Знаючи про передбачувану атаку пропагандистів можливо передбачити необхідні заходи протидії.

Таким чином, варто звернути увагу українських військових фахівців на особливості ведення інформаційної війни та базові стандарти журналістської діяльності. Найголовніше в умовах гібридної війни – баланс інформації, представлення точок зору всіх людей, які живуть в цій країні. Однак потрібно переходити на новий рівень, Україні потрібно самим проводити інформаційні операції проти свого агресора, як на міжнародному рівні так і на території противника.

Пампуха Ю.А. (ВІКНУ)

РОЛЬ ТЕЛЕБАЧЕННЯ У ВЕДЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Сьогодні український телевізійний простір опинився в ситуації, яка щодня дає нові виклики і вимагає нових навиків та реакцій. Телебачення вийшло на такі рубежі, коли подія не є подією, якщо вона не отримала продовження на екрані у вигляді того чи іншого варіанта свого висвітлення. Воно стало набагато ефективнішим засобом маніпуляції, ніж преса чи радіо через те, що телеекран має здатність знищувати різницю між правдою і брехнею. Навіть явна брехня, показана на телеекрані, не викликає у глядача автоматичного сигналу тривоги – його психологічний захист відключений. Створення ефекту присутності (адже жодна інша комунікація не має такої переваги) робить телебачення головною зброєю інформаційної війни і є чи не найбільш небезпечною «бомбою сповільненої дії».

Психологічний вплив за допомогою телебачення має цілу низку переваг у порівнянні з іншими формами ведення психологічного впливу.

По-перше, впливає на формування суспільної думки так, як жоден інший засіб інформації. Ефект присутності, синхронності, причетності глядача до подій, що відбуваються на екрані телевізора, змушує його вірити в правдивість поданого йому матеріалу – “краще один раз побачити, ніж сто разів почути”. Сила цього ефекту настільки велика, що здатна вводити глядача в оману навіть під час прямого репортажу.

По-друге, за допомогою телебачення можна показати конкретні епізоди бойових дій, фотодокументи, які пропагують міць і перевагу своєї зброї чи демонструють звірства противника.

ТБ, як складова частина засобів масової комунікації, залишається таким чином невід’ємним інструментом застосування основних маніпулятивних технологій. Проте варто відмітити його окремі особливості. Цей засіб комунікації створює свою реальність, яка стає фактом суб’єктивної реальності людини і створює поза екраном телевізора комунікативний простір, насичений інформацією, котра формує суспільну думку і робить людину учасником подій.

АМБІЦІЇ КРЕМЛЯ, АБО ЩО ПОСТАВЛЕНО НА КАРТУ УКРАЇНИ

Коли у лютому 2007 року, Президент РФ Путін В.В. виголосив свою сумнозвісну мюнхенську промову, в якій зазначив про повернення Росії на позиції Радянського Союзу, всі були здивовані, розчаровані, хтось навіть обурений. Все віднесли на рахунок самоствердження російської політичної еліти в світовому клубі. Путін позначив тоді і головного ворога – Америку з її «однополярним світом». А через рік почалася війна в Грузії...

Ліквідацію української державності Москва намагається здійснити шляхом міжнародної війни, котра видається за війну громадянську. Китай безпосередньо брав участь в Корейській війні 1950–1953 років, але при цьому формально китайські війська були «добровольцями», воюючими на північнокорейській стороні. Подібне здійснюють і в Україні. При цьому, будь-яка, навіть дуже велика, кількість російських військ в Україні прикривається брендом «армії ЛНР, ДНР».

Крім того, час, який Росія має в своєму розпорядженні для виконання своїх амбітних завдань, обмежений. З одного боку, поки йде війна з Україною, перелом негативних тенденцій в російській економіці практично виключений і несе безпосередню політичну загрозу путінському режиму. Його падіння – питання часу. І хоча Путіну вдається підтримувати високий рейтинг всередині країни, нікого не повинен бентежити нинішній імперський психоз в російському суспільстві. Згадаймо, що на початку Першої світової війни в основних країнах-учасниках більшість населення вітало війну, як засіб здійснення їх національних амбіцій. Але з часом настрої населення змінилися. І в першу чергу – саме в Росії.

З іншого боку, правління Обама в США закінчиться в листопаді 2016 року. З початком 2017 року влада перейде до нового Президента. Але навіть зараз США вже вчиняють дії, спрямовані проти російських інтересів. Тож, якщо війна в Україні все ще буде тривати в 2017 році, можна сміливо припустити, що дії США при новому Президентівістануть ще більш жорсткими і результативними, для досягнення своїх цілей у Путіна залишився терміндо кінця 2016 року. Якщо за цей термін він не зуміє здійснити всі свої задуми – Україна вистійть.

«Росія відчуває, як далеко їй дозволять зайти. Коли отримує відсіч – починає думати про альтернативи. Згадаймо Крим: «зелені чоловічки» спочатку діяли обережно, очікуючи на реакцію України і Заходу. Її не було, тому пішла анексія, – про це в інтерв'ю «Голосу Америки» розповів професор університету Джорджа Мейсона Марк Кац – Росія шукає поваги, але вважає повагу синонімом страху, – продовжує Кац. – Якщо вони хочуть віднайти сусідів від НАТО, їм варто було б бути лагідними до них. Але росіянам таке і в голову не прийде. Вони поведуться як бандити, тому що не вміють по-іншому, вони до цих пір не зрозуміли, що більше не є наддержавою, тому і поведуться так, викликаючи в одних страх, а у інших – сміх. Росіяни просто не знають, що для них самих краще».

Є й інші подібні важливі думки. На Заході немає лідера на кшталт Вінстона Черчилля, який міг би дати відповідь на дії Кремля. Україна бореться не стільки за євроінтеграцію, а, здебільшого, за право здійснювати інший, відмінний від путінської Росії державний проект. Цій боротьбі – сотні років.

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА РОСІЙСЬКИХ ЗМІ: НОВІ ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Активна підтримка сепаратистських сил і найманців на сході України російським військово-політичним керівництвом супроводжується потужним інформаційним забезпеченням їх підривної діяльності. Радіо, телебачення, друковані видання РФ не міняють свою антиукраїнську тональність. Аналіз змісту радіо і телепередач, публікацій, спрямованості соціальних мереж свідчить про подальшу активізацію інформаційної війни російських ЗМІ в медіапросторі України і за його межами, нарощування інформаційного ресурсу РФ для ескалації збройної агресії.

Моніторинг інформаційних джерел свідчить про активне поширення в українському соціумі відповідних думок і поглядів, у яких не зменшується частина матеріалів відкритого та прихованого зовнішнього інформаційного впливу. У російських новинах продовжують вживатися терміни типу «каральна операція», «Правий сектор», «націоналісти», «прихильники федералізму» тощо.

Росія, як свідчать матеріали російської преси, радіо та телебачення, хоче зберегти важелі впливу на Україну. Вона штучно створила чинники нестабільності шляхом прямої підтримки збройних сепаратистських угруповань. НАТО визнав фактичну війну Кремля проти України: РФ веде війну нового, раніше невідомого типу. НАТО вважає за необхідне знайти адекватні заходи щодо реагування на виклики і загрози, які постають у зв'язку з цим. Росія демонструє в Україні різку швидкість і маневреність, а також «нову модель російського військового мислення», до якої НАТО ще належить адаптуватися.

На сході України припинено трансляцію українських каналів та замінено їх російськими, що підтверджує координацію інформаційної війни на території України з боку Росії. Росія веде неприховану війну у комп'ютерних мережах. Десятки комп'ютерів в Кабінеті міністрів України і, щонайменше, в 10 посольствах України за кордоном стали жертвою найпотужнішого засобу кібершпіонажу, пов'язаного з Росією.

В ОБСЄ занепокоєні порушенням свободи слова у Криму. Російська влада окупованого Криму почала полювання на користувачів в соцмережах. Свобода слова, висловлення думок, зібрань є для кримчан тепер недозвеною розкішшю. Продовжується інформаційна блокада телебачення і газет. У Криму відключили українські телеканали, закрили декілька газет.

Ускладнення українсько-російських відносин змусило українську владу вжити заходів щодо захисту власного інформаційного простору, вдатися до обмежувальних дій стосовно діяльності російських ЗМІ, які базуються на вимогах національного законодавства. Для протидії масованій російській пропаганді, поширенню неправдивих повідомлень про ситуацію в Україні вживаються заходи адекватного реагування на неї в інформаційній сфері, формування єдиної національної ідеї, у центрі якої знаходиться європейський вектор. Такі кроки не влаштовують Росію. Вона вдається до подальшої активізації прихованого інформаційно-психологічного впливу.

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ВІЙСЬКОВИХ ЗМІ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ У СУЧАСНІЙ ВІЙНІ

Актуальність даної теми зумовлена тим, що сучасні умови ведення війни, особливо коли вони є нестандартними і кардинально відрізняються від класичного її розуміння, повинні спонукати журналістів та представників командування до пошуку нового змісту організації менеджменту та взаємодії військових і ЗМІ у зоні воєнного конфлікту.

Створення чіткої системи управління мас-медіа, які працюють сьогодні на території АТО, інформаційний супровід воєнних операцій на кращому, якісному рівні, виважене інформування людей про характер та розвиток бойових дій – це запорука взаєморозуміння між цивільним населенням та військовими підрозділами, що дає можливість своєчасно і ефективно виконувати покладені на них завдання стосовно стабілізації ситуації у зоні конфлікту.

Якщо говорити про особливий період, під яким військові розуміють виникнення кризової ситуації, це може бути як збройний конфлікт, так і ведення війни, то військові журналісти та прес-офіцери органів військового управління практично в такому стані знаходяться постійно, позаяк інформаційне протистояння з агресором – потенційним чи реальним, відбувається незалежно від того стріляють гармати на полі бою чи ні.

Можна виокремити декілька основних пунктів побудови міцної системи менеджменту в особливий період:

Відпрацьований план дій на випадок кризових ситуацій, воєнних конфліктів та повномасштабної війни, що знаходить своє відображення у відповідних мобілізаційних документах.

Створення в редакції штабної оперативної групи, завданням якої є швидке реагування на будь-які події, що відбуваються в районі бойових дій, прифронтовій полосі, та з'являються в інформаційному просторі в режимі он-лайн.

Організовується чітка взаємодія з органом військового управління в Генеральному штабі ЗС України, де зосереджується вся оперативна інформація та з органом військового управління, який відповідає за реалізацію державної інформаційної політики в галузі оборони та безпеки.

Багато з того, що перераховано ми можемо спостерігати сьогодні під час роботи прес-центрів АТО, прес-офіцерів секторів та бригад, інших органів військового управління та редакцій військових ЗМІ. Проте є багато проблемних питань, котрі залишилися за кадром. І з тих чи інших причин так і не були реалізовані саме ті пункти, які би мали суттєво вплинути на ефективність діяльності військової преси, радіо та телебачення.

Реальна воєнна криза сьогодні вимагає додаткової мобілізації сил та засобів, переходу функціонування військових ЗМІ в умовах воєнного стану до зовсім інших організаційних, комунікаційно-контентних та творчих стандартів в формуванні особливого алгоритму управління редакційним колективом.

СПІВРОБІТНИЦТВО КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ В РАМКАХ НАТО ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Збройна агресія Російської Федерації проти України, постійний військовий, політичний, економічний та інформаційний тиск Росії зумовлюють необхідність пошуку дієвих гарантій незалежності, суверенітету, безпеки і територіальної цілісності України.

У цьому контексті важливим також є питання вивчення досвіду участі країн В-4 (В-4, Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина) у реалізації програм НАТО, зокрема концепції “Розумна оборона”.

Основною метою концепції є забезпечення економії людських, матеріальних, фінансових та інших ресурсів у процесі утримання, використання та розвитку колективного оборонного потенціалу НАТО.

У реалізації концепції беруть участь члени Альянсу та 12 країн-партнерів НАТО, які залучаються до 18 (із 62) проектів. Країни-члени В-4 беруть участь у 19 проектах. З урахуванням необхідності розширення співробітництва зі структурами НАТО, найбільш перспективними та актуальними для України вважаються такі проекти, в яких також беруть участь країни В-4:

- мережа центрів вдосконалення майстерності як базовий елемент освіти та індивідуальної підготовки НАТО (беруть участь: Чехія, Словаччина, Польща);
- об’єднання літаків базової патрульної авіації ВМС (Польща);
- дистанційно керовані засоби для розмінування і знешкодження саморобних вибухових пристроїв (Угорщина);
- створення спільного фонду мобільних авіаційних засобів (Чехія).
- багатонаціональний авіаційний навчальний центр з підготовки льотного та технічного складу вертолітних підрозділів (Чехія, Словаччина, Угорщина).

Незважаючи на зацікавленість керівництва НАТО, активність країн-партнерів щодо участі в концепції “Розумна оборона” залишається досить низькою, що обумовлено наявністю національних нормативно-правових обмежень у сфері обміну інформацією і надання взаємного доступу до оборонних технологій.

У зв’язку з цим постає питання стосовно внесення Україною необхідних законодавчих змін, опрацювання механізмів та процедур участі нашої держави в програмах Альянсу. Крім того, особливе значення матиме початок тісної кооперації у військово-технічній та воєнно-економічній сферах України з державами В-4 зважаючи на їх зацікавленість у розвитку співробітництва з питань спільної розробки та випуску оборонної продукції, а також з огляду на скасування традиційних зв’язків оборонних підприємств України та РФ через збройну агресію Росії проти нашої держави.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВІЙСЬКОВИХ ЗМІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ У ХОДІ АТО

З початком проведення антитерористичної операції українські військові ЗМІ стикнулися з низкою важливих і принципових проблем, пов'язаних, у першу чергу, із непідготовленністю військових ЗМІ до повнофункціональної діяльності в умовах ведення військових дій. Така ситуація легко пояснюється наступними чинниками:

1. Українські військові ЗМІ повністю залежні від державного фінансування, яке до початку Революції Гідності можна визнати як антиукраїнське. Недостатність повноцінного фінансування пояснює основну причину неповної функціональності українських військових ЗМІ у перших фазах проведення АТО.

2. Недостатнє державне фінансування стало причиною іншого важливого фактору малоефективної діяльності українських військових ЗМІ – некомпетентності особового складу.

3. Реорганізація українських військових ЗМІ проводиться невідривно від процесів осучаснення української армії загалом. Натомість, як показує специфіка ведення сучасних бойових дій, діяльність інформаційних військ країни має носити характер превентивної боротьби, а значить, випереджати у розвитку інші військові структури країни.

Разом з тим, попри означені вище проблеми, українські військові ЗМІ довели свою ефективність, а головне перспективність в умовах принципово іншого, досі малоосмисленого, методу ведення військових дій – гібридного.

В короткі строки українські військові ЗМІ зуміли, навіть без належного фінансування, реформувати власну структуру, вивести на принципово новий сучасний рівень власні технічні, інтелектуальні та потенційні можливості. Завдячувати тут, у першу чергу, слід ентузіазмові особового складу та волонтерській активності – завдяки цим двом складникам досвід українських військових ЗМІ має колосальне значення у боротьбі із зовнішньою агресією не лише для України, але й для інших мілітаризовано розвинених країн.

Стефанцев С.С. (в/ч А0515)

МОНІТОРИНГ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В розвідувальних органах провідних країн світу добування інформації з відкритих джерел вважається окремим видом розвідки (OSINT – Open Source Intelligence, розвідка з відкритих джерел). Її сутність полягає у зборі інформації з великої кількості різного роду відкритих джерел про явище або об'єкт. До відкритих джерел традиційно відносять засоби масової інформації (газети, журнали, радіо, телебачення та мережу Інтернет). Одним з напрямів добування інформації з відкритих джерел є моніторинг засобів масової інформації (ЗМІ).

Моніторинг ЗМІ включає в себе такі фази: спостереження за потенційними джерелами інформації (телевізійними каналами, радіостанціями, періодичними друкованими виданнями, мережею Internet та ін.); збереження знайденого матеріалу; фільтрацію та категорювання; передачу зібраного матеріалу для подальшого аналізу. Шляхом проведення моніторингу може бути отриманий найбільший обсяг інформації. Тому моніторинг, як один із видів добування інформації з відкритих джерел, ефективний для збору інформації тільки про найважливіші, постійно діючі фактори зовнішнього середовища.

До переваг моніторингу ЗМІ слід віднести: доступність та різнобічність джерел інформації; наявність величезного інформаційного ресурсу, обсяг якого постійно інтенсивно зростає; легкість використання інформаційного ресурсу та оперативність його відновлення. Впровадження та правильне використання моніторингу ЗМІ як складової єдиної системи добування інформації з відкритих джерел застосовується не тільки представниками мас-медійних кампаній але й спеціальними підрозділами Збройних Сил України. Наприклад, у воєнних конфліктах ЗМІ зарекомендували себе не тільки як джерело інформації з військових питань, але, нажаль, як поле для проведення інформаційно-психологічних операцій та дезінформаційних кампаній.

Акцентується проблема удосконалення методичних підходів до моніторингу інформації з ЗМІ в інтересах спецслужб ЗС України.

Постає необхідність серед існуючого програмного забезпечення для моніторингу ЗМІ виокремити програмні продукти, які можливо використовувати для об'єктивізації добування інформації з ЗМІ, перевірки її достовірності.

Тарадайко Р.П. (ВІКНУ)

СИСТЕМА ГРОМАДСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ЗСУ У ХОДІ АТО

Розвиток політичних процесів у ХХІ ст. засвідчує підвищену увагу владних суб'єктів до структур збройного (силового) забезпечення державотворчих стратегій. У переважній більшості сучасних держав значна увага приділяється Збройним Силам, оскільки армія була й залишається законодавчо визначеним (конституційним) органом, що забезпечує оборону країни, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності. Якість національної оборонної сфери, включно зі станом Збройних Сил, безпосередньо залежить від здатності державних органів забезпечити її відповідність вимогам часу. Однією з таких вимог є необхідність формування та підтримання на достатньому рівні іміджу армії як державного інституту, що в умовах активної, але при цьому здебільшого невоєнної форми взаємодії міжнародних суб'єктів, набуває підвищеного політичного значення.

Світовий досвід засвідчує, що використання іміджевих технологій відіграє важливу роль при вирішенні комплексу внутрішніх державотворчих завдань: гармонізації військово-цивільних відносин; підвищенні рівня військово-патріотичного виховання та обізнаності суспільства про завдання і діяльність

Збройних Сил; формуванні стійкого морально-психологічного стану особового складу; зміцненні військової дисципліни тощо. Комплекс питань щодо забезпечення позитивного іміджу Збройних Сил України (ЗСУ) є актуальним ще й тому, що однією із цілей реформування національної військової сфери проголошено створення професійної армії на контрактній основі її комплектування. Однак цей процес ускладнюється низкою чинників об'єктивного та суб'єктивного походження, у тому числі негативним іміджем військової служби, що склався серед певних категорій населення. Отже, проблема формування сприятливих іміджевих характеристик ЗСУ набуває чітко вираженого політичного забарвлення та вагомого суспільного значення. Відповідно, постає питання стосовно вивчення теоретичних основ та визначення дієвих практичних механізмів формування позитивного іміджу національного війська.

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблемі створення позитивного іміджу політичного суб'єкта присвячена значна кількість наукових робіт, на основі яких розвивається достатньо молода прикладна наука – іміджелогія. Проте у більшості випадків предметом досліджень виступають імідж особистості (державний чи політичний діяч), імідж політичного суб'єкта (партії, руху) або державної влади в цілому. На сьогоднішній день тема створення (розробки) позитивного іміджу Збройних Сил досліджена вкрай недостатньо. Можна виділити наукові праці Г. Почепцова та І. Ільницької, в яких досліджуються питання зв'язків з громадськістю (Public relations) армії та інших силових структур. Питання взаємодії Збройних Сил та суспільства досліджуються в працях українських науковців (М. Требін, В. Смолянчук, В. Гречанинов, В. Баранівський, В. Алещенко, І. Печенюк та ін.) та їх російських колег (С. Мельков, О. Бельков, В. Серебряніков, Л. Прудніков, Е. Галумов, А. Шахов, А. Першин, М. Зеленков, О. Забузов, Д. Давидов, Н. Данілова). Серед західних учених окремі аспекти формування позитивного іміджу армії досліджували С. Хантінгтон, С. Катліп, Р. Брум, А. Сентер, С. Блек, Ш. Гаррісон, Р. Харлоу. Проте на сьогоднішній день немає єдиного теоретичного підходу щодо трактування сутності іміджу армійських структур, не приділено достатньої уваги визначенню адекватних методик (технологій, засобів) формування позитивного іміджу Збройних Сил України.

Шемет Д.К. (ВІКНУ)

ДОСВІД ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ У ФОРМУВАННІ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Відносини між людьми в погонах та їхніми цивільними співгромадянами ніколи не були надто простими. Цьому перешкоджала сама природа життєдіяльності військовиків та цивільного населення, спрямована на досягнення кінцевих результатів за допомогою принципово відмінних механізмів усвідомлення та перетворення довколишнього світу. Якщо у світобаченні цивільних громадян, як правило, домінують еволюційність, поступовість, неквапливість, поступливість, намагання мінімізувати форсмажорну складову суспільного поступу, то військово-

мислення з моменту свого виникнення за точку відліку взяло доцільність і виправність силового (збройного) перетворення соціуму, де швидкість, рішучість, жорсткість (іноді жорстокість) є визначальними характеристиками надання фрагменту суспільної реальності бажаних матеріальних та духовних форм.

З метою впорядкування комплексу проблем, що виникають «на кордоні» цивільного та військового способів мислення та стилів життєдіяльності, держава бере на себе зобов'язання впорядкувати взаємодію своїх громадян, що одягають військову уніформу та громадян, які обходяться без неї. Зазвичай, це робиться за допомогою відповідного законодавства та цілеспрямованої діяльності уповноважених державних органів. Не стала винятком й Україна, де розпочато складний процес розбудови та врегулювання системи цивільно-військових відносин з метою убезпечення країни у світі, наповненому війнами та військовими конфліктами.

В історично зрілих демократіях ЦВВ характеризуються збалансованістю, стабільністю, прозорістю, домінуванням детально відпрацьованих правил спілкування між установами, що репрезентують громадянський та силовий суспільні сегменти. Разом з тим слід підкреслити, що навіть на Заході шлях до взаємного балансу ЦВВ був доволі тернистим. Людство «протестувало» значну кількість відносин між цивільними громадянами та військовослужбовцями, що дозволяє виділити найбільш значущі з них.

Отже, ЦВВ класифікуються за такими ознаками:

- за соціальним змістом, насамперед за інтересами й цілями сторін (спільні–відмінні, правові–неправові, моральні–аморальні, гуманні–антигуманні);
- за сферами (політичні, економічні, соціальні, духовно-культурні);
- за суб'єктами реалізації (міжіндивідуальні, міжгрупові);
- за ставленням військових і цивільних структур одна до одної (збалансовані, пріоритетні, диктаторські, контролюючі);
- за способами та формами здійснення (тоталітарні–демократичні, вільні–обмежені або підцензурні, безпосередні–опосередковані, стихійні–врегульовані).

Процес зниження «питомої ваги» військовиків у системі політичної влади відбувається у більшості сучасних держав, але назвати такий процес рівномірним неможливо. В західноєвропейських країнах він практично завершений. У постсоціалістичних країнах Центрально-Східної Європи перебуває на етапі свого розгортання. У Латинській Америці воєнні режими, що перебували при владі у ХХ ст., довели свою неспроможність в управлінні державними справами. Разом з тим, традиція асиметричності ЦВВ на користь військовослужбовців (насамперед генералітету) у латиноамериканських державах навряд чи забута.

Найбільш розповсюдженою влада військових продовжує залишатися в країнах Африки, частково – Близького Сходу, де високопоставлені військовослужбовці були й залишаються впливовою державно-політичною силою. За їх активної участі вирішуються питання внутрішньої і зовнішньої політики, формування державного бюджету, подальшого розвитку силових структур, духовного клімату в країні, зокрема, патріотичного мислення призовних категорій населення тощо. Проте навіть у цьому регіоні ступінь практичного домінування військовиків у державній владі є доволі різним.

Якщо нещодавнього диктатора Іраку уявити без військової уніформи в оточенні членів правлячої військової ради практично неможливо, то чинний правитель Сирії у боротьбі за владу намагається залишатися цивільною людиною. Всіляко при цьому опираючись на армійські структури.

Розрізняють так звані «американський» та «німецький» варіанти розвитку ЦВВ. І той, й інший є продуктами європейської демократичної культури. Разом з тим, у них вбачаються й істотні відмінності, зумовлені різним військово-політичним досвідом США та країн Старого Світу.

«Американський» варіант полягає в такому: виключно конгресу надано право обговорювати й затверджувати військовий бюджет, вимагати звіту вищих військових чинів про стан справ в армії, видавати статuti, порадики, що регламентують дії військ; міністерство оборони, де міністр та його заступники є цивільними особами, здійснює безпосереднє військово-політичне управління військами; політичні права й свободи військовослужбовців мають значні правові обмеження.

«Німецький» варіант відрізняється тим, що, крім законодавчих прав парламенту, встановлюється спеціальний інститут уповноваженого бундестагу з питань оборони «для захисту основних прав та як допоміжний орган бундестагу при здійсненні ним парламентського контролю». Інститут уповноваженого, наділений значними повноваженнями, обирається парламентом терміном на п'ять років та підпорядковується тільки йому. Міністр оборони є цивільною особою, а його заступники та інші військові керівники – професійними військовослужбовцями. Військовослужбовці вважаються «громадянами у військовій формі». Їм гарантуються рівні з цивільними співгромадянами права, в тому числі право вступу до політичних партій (при цьому забороняється агітувати в партійних інтересах на службі), право участі в політичних заходах у позаслужбовий час. Не допускаються агітація, політичні промови, розповсюдження друкованих матеріалів, суміщення служби з депутатською діяльністю.

Як видно, в німецьких особливостях ЦВВ завуальовано проглядається трагічний досвід розвитку німецької держави, коли вона, маючи при владі націонал-соціалістську партію за відсутності інших, носила назву «третій рейх» (1933–1945 рр.). Сучасна ФРН навіть гіпотетично не допускає можливості повтору чогось подібного. Відповідно, Німеччина страхується на майбутнє за допомогою більш детально прописаних механізмів ЦВВ.

Висновки. Процес оптимізації цивільно-військових відносин в Україні розпочато. Принаймні, створено законодавчу базу, яка дозволяє усвідомити сутність таких відносин та побудувати гіпотетичні сценарії втілення їхнього конструктивного потенціалу в соціальну практику. Така база не є ідеальною, проте вона враховує напрацювання західних демократій з базових питань налагодження конструктивного діалогу між цивільними громадянами та військовослужбовцями.

Разом з тим практичне застосування цінностей цивільно-військових відносин в Україні потребує радикального поліпшення. Йдеться насамперед про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією та правоохоронними органами держави. Існування цієї форми контролю поки що спрощується

до примітивно-побутового силогізму «хтось когось контролює». Підстави про його системне застосування виникнуть лише тоді, коли нові парламентські слухання констатують, що Сухопутні війська, Повітряні сили та Військово-Морські Сили України готові до виконання завдань за бойовим призначенням. Так само готові до виконання своїх обов'язків інші складники Воєнної організації Української держави. А національна безпека України підтримується на рівні, гідному великої східно-європейської держави з тисячолітніми воєнно-патріотичними традиціями.

*Кізіма В.В. (ВІКНУ),
к.і.н., доц. Онищук М.І. (ВІКНУ)*

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ІНТЕРНЕТ-СПІЛЬНОТИ У ВІРТУАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Інтернет-спільнота – група людей зі схожими інтересами, які спілкуються один з одним в основному через Інтернет. Інтернет надає найширші технічні можливості для спілкування. Крім того, в Інтернеті порівняно легко знайти людей зі схожими інтересами та поглядами на світ. На додаток, спілкування в мережі почати психологічно простіше, ніж при особистій зустрічі. Подібні інтернет-спільноти поступово починають грати відчутну роль у житті всього суспільства, особливо в умовах створення електронної демократії. Прикладами інтернет-спільнот є вікі-проекти, форуми, чати, веб-конференції, соціальні мережі, колективні блоги, іміджборди, багатокористувацькі онлайн ігри і т. п.

Як і звичайне співтовариство, інтернет-спільнота створюється з певною метою (навіть якщо ця мета – приємне проведення часу). Спільнота людей, захоплених спільною метою – це потужний засіб для її досягнення, особливо в сучасному суспільстві та бізнесі, де основну цінність має людський талант.

Однак людині властива нестабільність. Захоплення може ослабнути. І тут величезну роль грає основа будь-якої спільноти – особисті взаємини його учасників. В інтернет-співтоваристві у людини створюється віртуальна особистість, яка може сильно відрізнитися від його реальної особистості.

З розвитком мережових комунікацій інтернет спільноти починають грати найважливішу роль для бізнесу, економіки, Інтернет спільноти є основою для формування світогляду особистості.

У багатьох великих компаніях створюють спільноти співробітників для побудови згуртованої команди. Коли між співробітниками встановлюються особисті взаємини, комунікації всередині компанії стають набагато ефективніше. Крім того, створювана в співтоваристві прихильність співробітника до колективу стає засобом утримання його від переходу в іншу компанію.

Інтернет змінює політичну структуру суспільства. Надаючи широкий публіці практично будь-яку інформацію про політичних діячів, інтернет помітно підриває авторитет існуючої влади. Про це свідчить стабільне зниження активності людей на політичних виборах.

У той же час довіру до авторитетів лідерів інтернет-спільнот, з якими людина може особисто спілкуватися, зростає. Само співтовариство являє собою політичну силу, яку важче контролювати за допомогою традиційної влади.

Як правило, інтернет спільноти переслідують глобальні цілі, не обмежені державою і сприяють стирання кордонів між національними державами. Вони здатні впливати підривати наявний соціальний устрій.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Аблазов І.В.....	161
Алфьоров О.В.	162
Анікеєнко Ю.М.....	163
Артюшенко О.О.	117
Атаманюк Н.І.....	109
Бабій І.М.....	51
Бабій О.С.....	72
Бадрук О.О.	71
Баранов А.В.	215
Басанець В.Ф.....	164, 189
Бахвалов В.Б.	94
Безмен В.О.	118
Бєлов О.О.	154
Бицак І.Л.....	216
Білозор С.О.	120
Богатирьов Д.О.	120
Бойчук В.О.....	55
Бондар А.Г.	179
Бондар В.В.	121
Бондар О.О.....	217
Бондаренко Г.С.....	93
Бухер О.А.	147
Бялий М.О.	52
Василенко С.В.	53
Ващук Є.О.	123
Вдовін П.Ю.....	218
Веселков Ю.В.	54
Вікторов Б.В.....	124
Віхтюк М.П.....	30
Віхтюк О.О.....	15
Власенко В.О.	125
Вовченко А.О.....	126
Волківський А.С.....	165
Волков А.Г.	106
Волошенко А.В.....	127
Гарбаров Р.В.	218
Герасимчук К.С.....	55
Голуб Ю.В.....	16
Гончарук Л.М.	220
Гордієнко І.Л.....	17
Гофман А.І.	190
Грабовський Г.В.....	56
Гребенюк Л.В.....	191
Григор'єв Д.В.	85
Григорчук С.П.	18

Гришин С.П.	78
Грібінчук М.М.	173
Грязнов Є.К.	128
Гуда М.В.	166
Гунченко Ю.О.	59
Гусляков Г.В.	57
Даценко Д.К.	167
Двірний А.М.	19
Дереш Б.Б.	250
Джулій В.М.	57
Джус О.А.	20
Дзись С.Р.	130
Дикий Ю.Г.	131
Димарецький І.В.	101
Ділай А.Ю.	241
Довгаленко Р.М.	242
Дубовик Н.А.	21
Дячук А.О.	58
Ємельянов П.С.	59
Жарков Я.М.	181
Жердєв М.К.	89
Житко А.О.	168
Завада А.М.	221
Зайцев О.В.	222
Заморока О.В.	62
Заря О.П.	132
Зінчук Б.М.	133
Златніков В.Г.	192
Зоріна Я.В.	243
Зяблюк Т.	23
Івасюк А.М.	135
Копаниця П.В.	137
Кабула Р.І.	83
Карпенко В.І.	136
Карпенко О.В.	244
Качалов О.М.	24
Кириленко І.В.	124, 125, 153
Кисіль А.В.	223
Кізіма В.В.	258
Климченко К.С.	245
Коваленко В.О.	193
Коваленко Ю.Б.	60
Коваль М.О.	26
Кожедуб О.В.	27
Козак І.В.	61
Копаниця Д.М.	29
Корюковець Т.Д.	224

Костіна Г.О.	245
Котій Д.М.	139
Кравченко О.І.	15, 30
Кравченко О.М.	246
Красильников С.Р.	62, 63
Краснобриж Д.О.	31
Крижанський Р.О.	63
Кубявка М.Б.	64
Кудря М.В.	32
Кузьменко М.С.	140
Куриленко Р.О.	65
Лавриненко Н.Ю.	194
Лагодинська В.О.	195
Левчук С.В.	225
Лещенко К.О.	84
Лещенко О.І.	54, 56
Ленков Є.С.	82
Ленков О.С.	66
Лисенко Г.С.	169
Лисенко С.А.	194
Литвиненко Н.І.	226
Лісовенко Д.В.	67
Лісовський В.М.	196
Лобко В.О.	170
Лоза В.М.	68, 70, 71
Лугіна Т.Б.	197
Луговський О.В.	171
Луцик Ю.О.	151
Любкевич К.О.	59
Мазур Ю.І.	72
Малиновський Д.С.	139
Марець Б.О.	198
Маркевич Д.П.	247
Маркевич М.О.	141
Мартинюк О.О.	80
Марценюк А.В.	73
Марченко-Бабіч О.М.	199
Мась К.В.	172
Мась Н.М.	172
Медведєв Ю.Б.	120, 123, 141
Мелеховець С.С.	102
Мельник А.В.	227
Мельник О.Г.	104
Михалечко Р.М.	76
Мілоніді О.С.	77
Мінаєв А.В.	173
Мірошніченко О.В.	52, 78

Могильний Д.М.	228
Мойсей Л.О.	105
Молокопій В.Л.	142
Мороз І.П.	200
Морозова К.Ю.	59
Мруг А.С.	143
Музичин О.В.	229
Муляр С.П.	79
Муляр І.В.	76, 88
Мясищев А.А.	68
Мясищев О.А.	80
Нікіфоров М.М.	70, 90
Новіцький Т.А.	32
Овчинніков М.О.	174
Огнєвий О.В.	51, 61
Олексенко Д.А.	229
Олешко О.А.	175
Ольховая Ю.І.	230
Онищук М.І.	176, 258
Опанасенко О.О.	106
Опольський М.В.	81
Остапенко А.Б.	33
Остапенко О.П.	117, 132, 142, 144
Охрамович М.М.	82, 98
Охріменко П.Г.	83
Пампуха І.В.	89, 180, 181
Пампуха Ю.А.	248
Панін В.Г.	71
Параніч О.П.	249
Паровий Б.О.	145
Паскевич В.Л.	146
Пахольчук В.В.	147
Пацалов О.Ю.	201
Пенязенко В.І.	84
Пелешко В.І.	149
Пирожок В.Я.	35
Писаренко Р.В.	232
Півторак О.В.	85
Полежаєв Ю.С.	202
Полторак М.Ф.	250
Пономаренко А.А.	36
Попко Я.Г.	86
Постоєнко В.І.	38
Потрась А.В.	150
Приліпко М.О.	203
Присяжнюк Д.М.	177
Присяжнюк М.М.	165, 178, 179

Проценко Я.М.	87
Рибалка А.В.	95
Рогов П.Д.	40
Родін П.І.	180
Роллер В.М.	107
Романовська І.А.	88
Романчук О.А.	233
Савран В.О.	89, 90
Савчук І.Г.	91
Садовніченко Я.В.	251
Семенов А.І.	181
Семеха А.С.	183
Семибратов Є.О.	41
Сидоренко С.М.	109, 110
Сизов А.І.	157
Сіліна І.Є. В.	92
Скібіцький В.В.	252
Складаний А.Ю.	234
Скрипкіна Я.М.	194
Слинько В.В.	235
Смаглюк Г.Г.	93
Соловій О.В.	253
Степанов А.Д.	182
Стефанцев С.С.	253
Сторожук Н.А.	183
Стулень П.В.	236
Тарадайко Р.П.	254
Таратута О.І.	204
Теплоухов Д.К.	176
Терехов Д.О.	151
Тесля Ю.М.	64
Турович І.І.	152
Турченко Ю.В.	40
Тхоржевський С.І.	236
Тюріна В.О.	42
Тюріна Ю.В.	44
Федоров К.Х.	205
Фесенко А.К.	94
Філіпчук О.А.	96
Фугело О.С.	45
Фурса Н.В.	184
Халіманенко В.К.	232
Халіманенко С.М.	78
Хлистун І.А.	66
Хмельницький Ю.В.	95, 96
Храбан Т.Є.	206
Христофорова О.Ф.	178

Цапулич Д.І.....	227
Черніков В.Ю.....	207
Чешун Д.В.....	97
Чижиков Є.В.....	153
Чимишенко С.М.....	121
Чистик О.М.....	154, 155
Чумачов О.М.....	111
Шворов С.А.....	83
Шевченко В.В.....	98
Шевченко І.В.....	98
Шевчук А.А.....	156
Шемет Д.К.....	255
Шестопалова М.Ю.....	46
Шеян О.О.....	47
Шликов О.А.....	185
Шмиголь Є.В.....	237
Шмідт Т.М.....	208
Шмідт Ю.О.....	209
Шпартак А.В.....	210
Шпильовий С.Є.....	140, 145
Шрамко О.В.....	146, 149
Штейнберг М.Д.....	211
Шульгін В.В.....	113
Щербина І.М.....	157
Юрчило І.В.....	110
Яковенко А.О.....	212
Янкін Р.К.....	186

ЗАКЛАДИ, ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ

1. Академія праці, соціальних відносин і туризму (**АПСВТ**).
2. Військова академія, м.Одеса (**ВА, м. Одеса**).
3. Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації (**ВІТІ**).
4. Газета "Крила України" (**"Крила України"**).
5. Головний інформаційно-телекомунікаційний вузол ГШ ЗСУ (**ГІТВ ГШ ЗСУ**).
6. Воєнно-дипломатична академія імені Євгенія Березняка (**ВДА ім. Є. Березняка**).
7. Загальноосвітня школа № 38, м. Одеса (**ЗОШ №38, м. Одеса**).
8. Інститут географії НАН України (**ІГ НАНУ**).
9. Інститут спеціального зв'язку і захисту інформації НТУУ КПІ (**ІСЗІ НТУУ "КПІ"**).
10. Києво-Могилянська академія (**КМА**).
11. Київський військовий ліцей імені Івана Богуна (**ВЛ ім. І. Богуна**).
12. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (**КНЕУ**).
13. Київський національний університет імені Тараса Шевченка (**КНУ ім. Т. Шевченка**).
14. Київський національний університет культури і мистецтв (**КНУКіМ**).
15. Міністерство молоді та спорту України (**МІНМОЛОДЬСПОРТ**).
16. Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (**НМУ ім. О. Богомольця**).
17. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (**НПУ ім. М. Драгоманова**).
18. Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету (**Кр. ЛК НАУ**).
19. Науково-методичний центр кадрової політики МОУ (**НМЦ КП МОУ**).
20. Національна академія оборони України МОУ (**НАОУ**).
21. Національна академія Служби безпеки України (**НАСБУ**).
22. Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного (**НАСВ**).
23. Національний авіаційний університет (**НАУ**).
24. Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут" (**НТУУ "КПІ"**).
25. Національний університет біоресурсів і природокористування України (**НУБіПУ**).
26. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського (**НУОУ**).

27. Одеська державна академія технічного регулювання та якості (*ОДАТРЯ*).
28. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(*ОНУ ім. І. Мечникова*).
29. Ужгородський національний університет (*УжНУ*).
30. Хмельницький національний університет (*ХмНУ*).
31. Центр забезпечення миротворчої діяльності та реалізації міжнародних договорів Збройних Сил України (*ЦЗСД МОУ*).
32. Військова частина А0351.
33. Військова частина А0515.
34. Військова частина А3796.

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів**

“Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка”

**За загальною редакцією к.філол.н., професора
генерал-майора В.В. Балабіна**

**Тексти тез представлено у авторській редакції. Автори несуть повну
відповідальність за зміст, добір, точність наведених фактів, цитат,
власних імен, дат та інших відомостей**

Збір, узгодження, первинна обробка – Бадрук О.О.

Технічний редактор – Сидоров Ю.Т.

Комп'ютерна верстка, оригінал-макет та обкладинка – Залеський Є.М.

Підписано до друку 20.04.16. Формат 60x84/16.

Гарнітура Times. Папір офсетний. Друк ризограф. Тираж 15.

Умов. друк. аркушів 17. Заказ № 16-16.

**Надруковано в навчальному картографічному комплексі ВІКНУ
03680, Київ, вул. Ломоносова, 81
т. 521-32-89**

